

УКРАЇНЦІ
В
ТАНДЕР БЕЙ

UKRAINIANS
IN
THUNDER BAY

КОМІТЕТ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ
Відділ Тандер Бей
1941 - 1986

УКРАЇНЦІ
В
ТАНДЕР БЕЙ

UKRAINIANS
IN
THUNDER BAY

Накладом Відділу Комітету Українців Канади в Тандер Бей
Published by Ukrainian Canadian Committee —
Thunder Bay Branch

ISBN: 0-919502-10-5

Друковано у друкарні „Гомону України” Торонто
Printed by “Homin Ukrainy” Toronto

ЗБІРНИК МАТЕРІЯЛІВ І ДОКУМЕНТІВ

у 45-ліття Відділу Комітету Українців Канади в Тандер Бей
та

95-ліття поселення перших українців в Канаді

Матеріали до книжки зібрав і впорядкував Ілько Козира

Допомогли зібрати матеріали і фотографії: Іван Корда, Степан Пісоцький, Данило Баковський, о. протоієрей Павло Зміївський, Ярослав Москва, о. Василь Малюжинський, Софія Мендик, Петро Свириденко, Лев Івасиків, Василь Кахнич, інж. Степан Ткач, Михайло Лисий, Іван Федорчук, Михайло Савчук, Петро Михайлишин, Ольга Михайлишин, Мирослав Козоріз і Володимир Хоптій.

Тираж книжки: 500 примірників українською і англійською
мовами

Коректор — Софія Сосняк

Книжку видано при фінансовій допомозі Міністерства
Громадянства і Культури Провінції Онтаріо

та

Української Канадської Фундації ім. Тараса Шевченка у
Вінніпері.

A COLLECTION OF DOCUMENTARY MATERIAL
compiled on the occasion of the
45 th Anniversary of the Ukrainian Canadian Committee,
Thunder Bay Branch
and the
95th Anniversary of the first Ukrainian Settlers in Canada

Documentary material compiled and edited by Ilko Kozyra

Material and photograph collection assisted by:
Iwan Korda, Stepan Pisocky, Danylo Bakowskyj Very, Rev. Pawlo
Zmiyiwsky, Yaroslaw Moskwa, Rev. Wasyl Maluzynsky, Sofia
Mendyk, Petro Swyrydenko, Lew Iwasykiw, Wasyl Kachnych,
Stepan Tkach, Mychajlo Lysy, Iwan Fedorchuk, Mychajlo Sawchuk,
Myroslaw Kozoriz, Petro Michailishin, Olha Michailishin, Jurij
Karpiuk, Wolodymyr Chopty.

Copies printed: 500 books in the Ukrainian and English languages

Translator — Ukrainian to English: Professor John Kolasky

Proof Reader — Sofia Sosniak

The Research, Compilation and Publication of this Book was made
possible through the Financial Assistance of the Ministry of
Citizenship and Culture Province of Ontario
and

donation from the Ukrainian Canadian Foundation of
Taras Shevchenko, Winnipeg, Manitoba.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Щоб гідно відзначити 45-ліття існування відділу Комітету Українців Канади, та щоб зберегти для історії докладні дані про вклад відділу КУК і його складових організацій в загальне суспільне і культурне життя української спільноти на цьому терені, рішено зібрати і видати друком коротку історію про розвиток і зріст українських організацій та про початки і здобутки обох українських Церков.

Відзначення 45-ліття існування відділу КУК має на меті віддати заслужену пошану усім нашим попередникам, громадським працівникам, що служили високим ідеалам українського народу й прибраної батьківщини Канади, як теж і теперішнім, що прийшли старшим на зміну та продовжують корисну працю в ім'я тієї ж ідеї.

Ця книга написана і видана старанням відділу КУК, не для зиску, не для почесей чи інших особистих цілей. Вона має зовсім іншу мету, а саме: передати нашим прийдешнім поколінням спомин про наше минуле у прибраній батьківщині Канаді, про що вони колись схотять довідатися.

Рік за роком, основники українського організованого життя минаються, принагідні списки затрачуються і коли мине ще яких десять років, вони даремно шукатимуть відомостей і запитатись не буде у кого.

Вже і сьогодні не багато залишилося тих, що могли б розказати внукам про нашу минувшину. І так сліди помалу зтираються, а внуки і правнуки колись дорікатимуть, що їхні батьки чи діди, які зуміли збудувати для них майбутність, не спромоглися передати їм своїх спогадів у більше тривкій формі.

І хоч ця книжка не є історичним, чи високо літературним твором, все ж таки майбутній історик знайде в ній дещо потрібного до історії. Прийде час, що знайдеться хтось і напише її краще.

Це перша наша спроба зібрати підсумки праці відділу КУК і його складових організацій, як матеріал для української

документації. Ми будемо задоволені, коли ця скромна збірка заохотить когось написати повнішу історію українського організованого життя в Тандер Бей.

Нехай це хоч скромне видання, буде тривалим пам'ятником тим багатьом працівникам, що вже перенеслися у вічність. Нехай вона буде хоч моральною нагородою всім тим, що своєю працею причинилися до розбудови українського громадського життя.

Перед світлою пам'яттю цих передовиків, ми, їхні послідовники, клонимо наші голови.

УПРАВА ВІДДІЛУ КУК

INTRODUCTION

It has been decided to collect and publish a short history of the growth and development of the Ukrainian organizations and the origin and achievements of both Ukrainian churches in order to commemorate the 25th anniversary of the branch of the Ukrainian Canadian Committee and to preserve the information on the contribution of the branch of the UCC and its component organizations to the general social and cultural life of the Ukrainian community in this area.

The commemoration of the 25th anniversary of the branch of the UCC endeavours to pay due respect to all our forerunners who worked in the community and served the high ideals of the Ukrainian people and their adopted fatherland, Canada, and to all those who have replaced the elders and are continuing the work in the interests of that ideal.

This book is written and published through the efforts of the branch of the UCC neither for profit nor honour nor for other personal aims. It has another purpose: to pass on to future generations reminiscences of our past in our adopted fatherland, Canada, in which they may sometimes interest themselves.

Year after year the founders of organized Ukrainian life pass on, current notes are lost and after another decade they will search in vain for information and there will not be anyone to ask.

Even today not many of those who remain can tell their grandchildren about our past. And so, slowly the record of our past fades. But the grand and great grandchildren could sometimes complain that their fathers or grandfathers, who knew how to build a future for them, were not able to pass on their reminiscences in a more permanent form.

And although this book is not a historical or a great literary work, still the future historian will find in it necessary

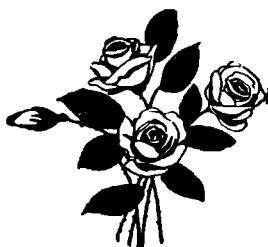
historical information. In time, someone will be found to write a better history.

This is our first attempt to collect the record of the work of the branch of the UCC and its component organizations as materials of Ukrainian documentation. We will be satisfied if this modest collection encourages someone to write a more complete history of organized Ukrainian life in Thunder Bay.

May this publication be at best a modest but permanent memorial to those workers who have passed on into eternity and may it be, at least, a moral compensation for all those who have contributed by their labours to the promotion of Ukrainian community life.

We, their successors, bow our heads before the bright memory of these pioneers.

THE EXECUTIVE
of the branch of the
UCC

ІЗ РАННЬОЇ ІСТОРІЇ

Славні французькі дослідники Радісон і Гроселієрс були першими європейцями, що 1659 році прослідкували північне узбережжя Горішнього Озера Супіріор. За ними, за тогочасною методою засвоєння нових теренів, прийшли місіонарі та торговці. В 1678 році Даніель Грейсольон Сієр д'ю Лют поставив перший форт на південному березі ріки Каміністіґва вже при її вливанні у Горішне Озеро та назвав його Форт Каміністіґоєн. Простояв цей форт всього декілька років. На „острові ч. 1.” в гирлі ріки Каміністіґва збудовано новий форт у 1717 році, що був в ужитку до 1758 року, коли закінчився французький режим в Канаді.

Ля Верендріє зимував у цьому форті в 1731 році, заки віднайшов новий шлях на захід через Піджен Ривер і Грент Портедж. Форт Каміністіґва перебрала в 1803 р. Північно-Західня Компанія та перезвала його Новим Фортом. Влітку 1807 року змінено назву форту на Форт Вільям в честь губернатора Норт-Вест Компанії, Вільяма Мекгільврея. У 1857 році основано 4 милі на північ мале поселення, назване Станція. Із цього автпосту проспектори відкрили в 1868 році срібло на Срібному Острівці. Полковник Сер Гарнет Волслей заки попровадив своє військо на захід, перезвав Станцію на Причал Принца Артура, сина Королеви Вікторії. У 1884 році, коли місцевість була інкорпорована як містечко, самі мешканці вирішили скоротити назву на Порт Артур. Саме з Порт Артура Саймон Давсон провів тепер славний Давсон Трайл до Ред Ривер, поселення, що згодом стало Вінніпегом.

В авангарді шукання практичного примінення електрики, Форт Вільям був одним з перших міст північної Америки, що впровадив трамвайну систему міського транспорту у 1888 році. Обидва міста — Форт Вільям і Порт Артур — злучилися з першого січня 1970 року в нову міську одиницю Тандер Бей.

ТАНДЕР БЕЙ — (оцінки, статистика і рекляма)

Із населенням понад 125.000, Тандер Бей є модерним метрополітальним містом, у якому можна вигідно жити і поселитися з родиною.

Досконалі медичні заведення, шкільництво, спорт, мистецтво і розваги, неограничені простори для спілкування з природою, уміркований клімат, дають мешканцям нагоду для здорового і приємного відпочинку.

Тандер Бей є одним із найбільш сонячних місцевостей в Канаді. В році нараховується більше як 2,000 годин повного наświetлення.

Життєвий стандарт зараховується до кращих. Велика потреба на робітників, ремісників і спеціалістів.

ГОЛОВНІ ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЖЧИКИ:

Населення:

Місто —	115,000
З прилученими теренами —	125,000
Робоча сила —	65,000
Затруднення —	57,800 (1981)
Безробіття —	9.9% (1984)
Пересічний тиж- невий заробіток —	\$385.96 (1984)

ГЕОГРАФІЧНІ, ПОПУЛЯЦІЙНІ І МЕТЕОРОЛОГІЧНІ НОТАТКИ:

Положення: 48° 22 мін. 30 секунд, північної ширини
89° 19 мін. 00 секунд, західньої довжини

Висота положення від рівня моря: 183, 2 метрів

Площа міста: 323.5 квадратних кілометрів

Густота населення: 347. 8 осіб на квадратний кілометр

Пересічна температура: влітку — 15.9 С (вище зера) —
12.8 С (нижче зера).

Опади в році: 533 сантиметри дощу — 222.1 сантиметри
снігу

Сума сонячних годин в році: 2,200

ВІДДАЛЬ ПО ПОВЕРХНІ ЗЕМЛІ:

від Торонта	1,387 км
від Вінніпегу	700 км
від Міннеаполісу	581 км
від Чікаго	1,047 км

БИЗНЕСОВІ МОЖЛИВОСТІ:

Тандер Бей є столицею і центром обслу́ги величезного терену північно-західнього Онтаріо. Це також другий по величині порт Канади. Річний транспорт товарів для внутрішнього і світового ринків становить 22 мільйони тонн. В економічній ділянці грає велику роль використання природнього багатства, переробки первинного сирівцю. Понад 7% всієї канадської продукції паперу і целюльози припадає на Тандербейську округу. Більше як 1 мільйон тонн паперу в рік виробляють у модерних фабриках, що розміщені у 500 кілометровому радіусі від міста. Фабрики і вирібні продуктів високої якості підносять промисловий потенціал міста. Крамнична обслу́га, зв'язок, транспортація, шкільництво і готельно-ресторантне обслу́говування, дають разом zatrudнення для приблизно 60,000 осіб.

ТЕРЕН ДЛЯ ТУРИЗМУ:

Місто окружене тереном для розваги у всі пори року. Цим щедро користуються і мешканці, і відвідувачі. Рибальство, прогулянки по терені, мисливство, таборівання, насолода красою краєвиду, озер, річок та лісу — прина́джують рік-річно тисячі відвідувачів. Деякі повертають щороку відвідати репліку первинного Форт Вільяму (1810), кораблями і човнами оглядають портові ула́дження, або їдуть до льокальних і провінційних парків.

Популярністю користуються зимові види спорту, зокрема лещетарство, що має декілька різних характером теренів пристосованих для саме цього роду спорту.

Їзда моторовими санками, ходження по снігу на лещетах в терен, ловля риби через ополонки, мають своїх прихильників і учасників.

Змагання у скаканні на лещетах, притягає змагунів світового масштабу. Для цього є ула́дження де можна скакати на 70 і 90 метрів.

Для вигоди туристів і відвідувачів є подостатком приміщення в модерних готелях і мотелях. Високоякісні крамничні центри та місця вибагливої розваги є також доповненням для вигоди відвідувачів.

OUR HISTORY FROM THE DAYS OF THE VOYAGEUR

The famous French explorers, Radisson and Groseilliers, were the first white men to explore the north shore of Lake Superior in 1659.

Missionaries and traders soon followed in the wake of their wilderness thrust. Daniel Greysolon Sieur du Lhut (founder of Duluth) built the first trading post in 1678 on the south bank of the Kaministiquia River near its mouth which he called Fort Caministigoyan. The fort flourished for a few years and then fell into disuse. It was rebuilt across the river on Island No. 1 in 1717 and was operated until 1758, the end of the French Regime in Canada.

La Verendrye wintered in the fort in 1731, before discovering a new route westward through Pigeon River and Grand Portage. Fort Kaministiquia was acquired in 1803 by the Northwest Company and called the "New Fort". In the summer of 1807 the fort was changed to "Fort William", named after the governor of the company, William McGillivray. A small settlement four miles to the north of Fort William was established in 1857, known as The Station. Prospectors, working out of the Station, discovered the Silver Islet mines in 1868. Colonel Sir Garnet Wolseley, before leading his troops westward, renamed The Station Prince Arthur's Landing in honour of Prince Arthur, son of Queen Victoria. Villagers changed the name to Port Arthur in 1884 when it was incorporated as a town. It was from Port Arthur that Simon J. Dawson surveyed his now famous Dawson Trail to the Red River settlement.

In the vanguard of communities experimenting with electricity, the Lakehead was recognized as one of the first in North America to have an electric street railway system in 1888. The cities of Fort William and Port Arthur amalgamated on January 1, 1970 into one city — Thunder Bay.

A PLACE FOR BUSINESS

Thunder Bay is the capital and service centre of vast north western Ontario. It is also the second largest port in Canada, transshipping over 22 million tonnes annually to domestic and world markets.

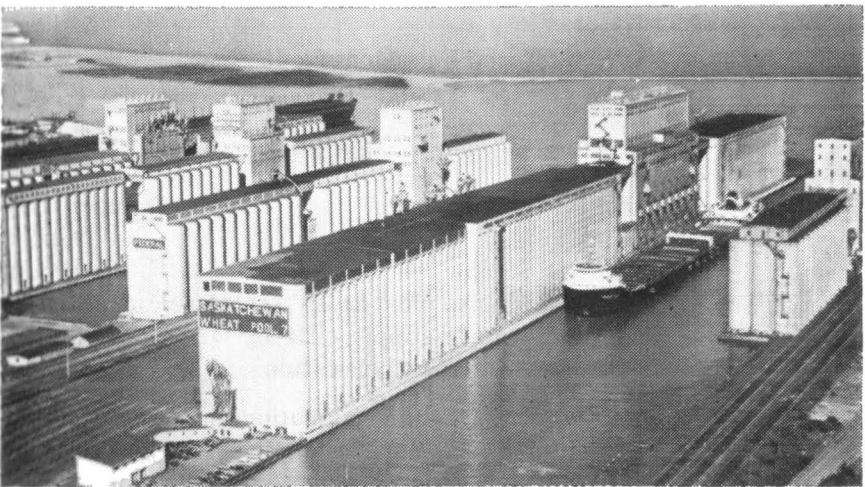
But natural resource processing also plays a big part in the vibrant economic conditions of the City. Over 7% of Canada's total pulp and paper capacity is found in the region of Thunder Bay. Over 1 million tonnes of paper are produced annually by modern mills from the forests within a 500 kilometre radius of Thunder Bay.

High technology production plants and service industries round out a robust industrial base. Retailing, transportation/communications, education and the accommodation trades bring total employment to nearly 60,000.

A PLACE TO VISIT

The City is surrounded by an all-seasons recreational playground, extensively used by residents and visitors. Fishing, hiking, hunting, camping — looking at the scenic beauty of lakes, streams and forest — attracts thousands of visitors each year. Many come back yearly to visit Old Fort William Historic Park (1810), to visit the busy harbour by ship — and to travel the many local and provincial parks.

Winter sports are popular — particularly the variety of ski areas, snowmobiling, cross-country skiing, or ice fishing. The

The grain elevators in Thunder Bay

renowned 70 and 90 metre ski jumps draw huge crowds to watch the world class jumping.

Visitor accommodations are plentiful and modern, supported by excellent shopping and entertainment facilities.

The Terry Fox Monument

A PLACE TO LIVE

With a metropolitan population of over 121,000, Thunder Bay is a comfortable and modern City in which to live and raise a family. Excellent medical and educational facilities, plenty of sports, arts and entertainment, plus unlimited recreational areas nearby, and a moderate climate supply citizens with opportunities for healthful, clean, and enjoyable relaxation.

Thunder Bay is one of the sunniest locations in Canada, experiencing over 2,000 hours of sunshine annually. The standard of living is considered high with good employment opportunities in a variety of trades and skills.

MAJOR ECONOMIC INDICATORS:

Population:

City	115,000
Metro	125,000
Market Area	500,000

Labour Force: 65,000

Total Employment: 57,880 (1981)

Average Unemployment: 9.9% (1984)

Consumer Price Index: 122,8 (1984)

Annual Change 4.9%

Average Weekly Earnings: \$385.96 (May 1984)

Average Income: \$16,167 (1981)

GEOGRAPHIC DATA:

City Land Area: 323,5 square km.

Population Density: 347.8 persons per square km.

Altitude: 183.2 m. above sea level

Location:

Latitude: 48° 22 min. 30 sec. North

Longitude: 89° 19 min. 00 sec. West

Surface Distance From: Toronto: 1387 km.

Winnipeg: 700 km.

Minneapolis: 581 km.

Chicago: 1047 km.

Average Annual Sunshine: 2,200 hours

Average Annual Precipitation: 53.3 cm. (rain) 222.1 cm. (snow)

Average Temperature: 15,9 °C (summer) —12,8 °C (winter)

95-РІЧЧЯ ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

На початку вересня 1891 року два перші українці прибули до Вінніпегу. Це були: Іван Пилипів і Василь Єленяк. Пилипів і Єленяк були першими постійними поселенцями українського роду в Канаді, заклик і приклад яких заохотив багато тисяч їхніх земляків із західних українських земель, що були тоді в складі Австро-Угорської імперії, переїхати до Канади.

95-річчя в історії народу — це, здається, недовгий час, але його досить, щоб устійнити, які ідеї формували тут наше українське життя та, яке наше становище до тих процесів на майбутнє. Українці прибували до Канади в різних часах і були різної ментальности.

Сьогодні, в 95-річчя нашого побуту в Канаді, ми є українська інтегрована спільнота. Це оформленняросло органічно. Це дух української людини встановив форму і порядок для того життя. Його не можна ділити, а треба прийняти як цілість, ним жити й перемагати.

Найтриваліший вклад українських піонерів полягав в тому, що вони розорали та освоїли мільйони акрів незайманої прерійної цілини на заході Канади, успішно цивілізували та заселили дикі райони Манітоби, Саскачевану та Альберти.

Руками українських піонерів збудовані залізничні сітки — одним словом — українці були співбудівничими західньої Канади разом з англійцями, французами і іншими.

Наші поселенці мали відвагу, мужність, віру та добру волю поруч із завзяттям, коли покинули свою батьківщину, поселитись на незаниханих диких просторах, в непрохідних лісах, де зустрінулись з жорстоким піонерським життям, повним прикрих несподіванок. Вони поширили кордони заселення віддалених провінцій, основуючи нові оселі, які тягнуться нерозривним поясом від південно-східнього кута Манітоби та, переходячи в північно-західньому напрямі до ріки „Піс Рівер” у північній Альберті.

Одним з чинників, які сприяли великому поселенню українців на західних преріях, було те, що в 1876 році сюди був

завезений сорт галицької пшениці (Ред Файф), яка швидко дозрівала і мала високі харчові якості. Вперше засіяли її в Онтаріо і пізніше вона стала основою для виведення приблизно 80 сортів для північної Америки. „Ред Файф” була вперше культивована на заході в долині „Ред Рівер”, ґрунти якої були офіційно названі в атласі ґрунтів „чорноземом”.

Центральна Україна, де цей ґрунт домінує, має такі великі врожаї, що Україну заслужено названо „шпихлірем Європи”. Суміжні з чорноземним ґрунтом в районі долини Червоної Ріки лежать ґрунти значно світлішого сіро-чорного забарвлення, подібні до ґрунту українського Поділля.

Одна з перших хат українських поселенців в Канаді

Таким чином, коли українці осіли в Манітобі у 1890 роках, вони почували себе, як на рідних землях, обробляли подібні як в Україні ґрунти, сіяли українську пшеницю.

Оскільки українці мали споконвічний хліборобський досвід на рідних землях та були віддані своїм родинам і важко працювали, канадські українці досягли значних успіхів у хліборобстві.

Майже половина українського населення канадських прерій до сьогодні займається сільським господарством. Українські фермери належать до найкращих у Канаді і в цілому світі. У всеканадському змаганні селищ Канадської Національної Залізниці в 1930 році, українські селища Росборн та Етельберг у Манітобі, зайняли перше і друге місця та перше і третє в Альберті, що є справді великим досягненням.

Дослідники з сільського господарства і науковці українського роду зробили великий вклад у цій ділянці. Серед визначних вчених треба згадати: д-р Т. К. Павличенка, професора рослиннознавства у Саскачеванському університеті, автора ряду наукових праць та дослідника світової слави в ділянці хемічного поборювання бур'янів, д-р Ізидора Глинку всесвітньо визнаного хеміка з ділянки зернових культур у Федеральній Дирекції Зернових Комісіонерів.

Досягнення в політиці Канади: Можливо, найважливішим критерієм інтеграції кожної етнічної групи в канадську політику й суспільство є активна участь в політичному і суспільному житті. Тут українці значно випередили інші етнічні групи. Вони призвичаїлися до демократичних умов життя, нав'язали тісну співпрацю з співгромадянами іншого походження, скоординували свою працю на зовнішньому відтинку в Комітеті Українців Канади.

Все це привело до того, що українці глибоко увійшли в канадське державно-громадське життя і на рівні з іншими беруть активну участь в його керуванні. Українці — учителі, інспектори, агрономи, шкільні радні, голови адвокатських, лікарських та інших професійних організацій, разом з іншими керують культурними справами. Українці — купці, власники ресторанів, готелів, і кооператори, як члени фахових організацій і з'їздів, беруть участь в керуванні господарством Канади. Українці — посадники міст, радні, секретарі, ріви (війти), судді, провінційні та федеральні посли, міністри і сенатори, беруть участь в адміністративній, законодавчій та судовій владі Канади.

Коли держава стає перед небезпекою війни або кризи, тоді лише можна помітити наскільки її населення лояльне і віддане. Приблизно 10,000 українців були в рядах Канадської Армії під час Першої світової війни. Багато з них віддали життя за свою прибрану батьківщину. У 1917 році десятник Пилип Коновал був вшанований найвищою відзнакою за хоробрість у Британській Спільноті Народів — Хрестом Вікторії. Під час Другої світової війни на українців не дивились з підозрінням, а як на рівноправних канадських громадян. Приблизно 40,000 українців, здебільша народжених в Канаді, служили в наземних, повітряних і морських з'єднаннях, що пропорційно вище пересічного загально-канад-

ського рівня. Поміж ними було багато старшин і підстаршин та відзначених за відвагу медалями. Тисячі з них заплатили найбільшу ціну — віддали життя за приборану батьківщину.

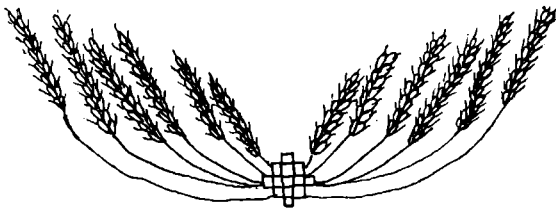
Культурні надбання українців відомі в багатьох частинах Канади. Народні танці, в мальовничих костюмах, хори, оркестри, вишивка та різьба на дереві, заслуговують на похвалу глядачів й критиків. Українські культурні організації й установи в Канаді не лише задовольняють потреби тутешніх українців, а й помагають затримувати та удосконалювати українську культуру по всьому світі.

Звичайно, не всі українці в Канаді належать до організованого суспільства. Є серед них, як і серед інших, чимало доробкевичів, індивідуалістів, які до жодних громадських організацій не належать. Та суспільна вага не в них. Більшість українців Канади зрослися з канадським демократичним життям і творять його конструктивну силу. Це ті, що люблять Канаду, бо на власному досвіді переконалися, що ні в якій іншій країні українці не мають такого матеріального й духовного добробуту. Українці цінять цей край за волю та демократію, якими не могли користуватись на рідних землях та якими не можуть користуватись їхні земляки й тепер. Україна вже більше як два сторіччя, за винятком короткого періоду під час відновлення Української Держави в 1917-1921 роках, позбавлена волі і демократії. Воля і демократія в Україні були знищені підступною фальшивою пропагандою та військовою силою Советської Росії, її комуністичною диктатурою, яка стала найбільшою колоніальною силою в світі. Вона пробує проковтнути і Канаду. Українці вказують і інформують канадський уряд, що Советська Росія постійно займається тим, щоб підкопати наші демократичні інституції та волю, як це було викрито колишнім советським агентом Ігорем Гузенком, після Другої світової війни. Канадцям весь час нагадується про те, що треба бути пильним, щоб утримати наш демократичний спосіб життя. Захист волі і демократії має бути провідним у зовнішній політиці, у якій українці мають відігравати все більшу й більшу роль, з огляду на минувшину та досвід. Уже кілька років українці є в числі делегатів від Канади до Об'єднаних Націй.

Завданням українських канадців є включення і увіковічнення культурних здобутків у розвиток Канади. Доля укра-

їнців тісно пов'язана з долею так зв. „Третього Елементу”, який одночасно є третиною канадського населення.

Теорію „перетоплювального казана” з її безбарвною одноманітністю, канадський уряд відкинув і замінив культурою мозаїчного типу, базованого на добровільному включенні найкращих елементів культури кожної етнічної групи як партнера. Це є концепція багатокультурності канадського суспільства, яка зберігає гідність одиниці й цілої етнічної групи.

UKRAINIAN CANADIANS 1891-1986

In commemoration of the 95th anniversary of the first
Ukrainian settlements in Canada

By ANDREW GREGOROVICH
Chairman, Toronto Historical Board

Ninety years ago on September 7th, 1891, Ivan Pylypiw and Vasyl Elyniak, stepped off a ship onto Canadian soil and became the first two officially recorded Ukrainian immigrants in Canada. These first two men in sheepskin coats were the pioneers of the dynamic Ukrainian Canadian community which now numbers 600,000 and is the fifth largest ethnic group in Canada after the British, French, German and Italian.

Canada had only seven provinces when the first Ukrainians arrived and thus they became pioneers of the Canadian West. Just as the French pioneered Quebec, and the British pioneered the Maritimes and Ontario it was the Ukrainians who played a large role in pioneering the Canadian prairies. Breaking the lonely and wild land and laying down a carpet of golden wheat — this was the great agricultural achievement of Ukrainian Canadians. It has been estimated that Ukrainian pioneered ten million acres of the prairies or forty per cent of all the wheat land.

It is an interesting twist of fate that the "first immigrant" from Ukraine to have arrived fifty years earlier in 1842, was a Ukrainian strain of early ripening wheat. Called Red Fife, after the Ontario farmer who first sowed it, this wheat along with Turkey Red and Kubanka from Ukraine formed the basis of Canada's early economic growth. It is fitting that Ukraine, known as the "granary of Europe" since the times of Ancient Greece, has contributed in establishing Canada as the "granary of the world."

Why did the Ukrainians immigrate to Canada at the turn of the century in such a flood? What influenced these peasant

people to make Canada their land of choice, and to thus play a role in the building of Canadian nationhood?

There are several major reasons why the Ukrainians left the land of their ancestors for the New World. Although Ukraine is a land of great natural resources and rich agriculture, the country was then partitioned and under the rule of the Austro-Hungarian and Russian Empires.

In Western Ukraine the Ukrainians were in turn under the domination of Austrian, Polish, Hungarian and Rumanian landlords and bureaucrats and suffered from cultural, religious, political, economic and national discrimination. Most important of all however, is that due to the scarcity of land and the dense overpopulation in the Ukrainian part of the provinces of eastern Galicia and northern Bukovina, there was little hope of escaping poverty except by seeking a new homeland with new economic conditions. With some spirit of adventure, young Ukrainians discovered the possibility of immigration to the United States in the 1870s, to Brazil and Argentina in the 1880s and to Canada in the 1890s. Canada's offer of "free land" (vilni zemli) of 160 acres for \$10 had a powerful appeal for Ukrainian peasants.

Although Ivan Pylypiw and Vasyl Elyniak are honoured as the first Ukrainians in Canada there is evidence that shows individual Ukrainians were in Canada much earlier. Even Elyniak "the first Ukrainian Canadian" said that he met a Ukrainian who had been in Canada years before he arrived in 1891. However, none of these individuals could be considered as founders of the Ukrainian Canadian community. It was Pylypiw and Elyniak who were directly responsible for founding the first settlements in Alberta and Manitoba by bringing their own families and inspiring other families to come.

After spending two months in Canada, Pylypiw returned to Ukraine where his report of Canada created a sensation in Nebyliv, his home village in Galicia Province. Pylypiw arranged for his own and several other families to leave for Canada. These families came in 1892 and settled at Star in northern Alberta which is considered Canada's first Ukrainian settlement.

Some 180 Ukrainian place names in Canada of towns, villages, post offices and schools remain as evidence of the pre-

sence of these early Ukrainian pioneers. For example there are or were place names such as Cossack, Wostok, New Kiev and Slava in Alberta; Tarnopol, Dniepr, Sokal and Lemberg (Lviv) in Saskatchewan; and Ukrainia, Halicz, Olha, Ruthenia, Shevchenko (Vita) and Oleskiw (Tolstoi) in Manitoba.

The first wave of Ukrainian immigration 1891-1914

The trickle of Ukrainian immigration to Canada turned into a flood after Professor Joseph Oleskiw came on the scene in 1895. He was concerned about the emigration to Brazil so he wrote a booklet ABOUT FREE LANDS to direct immigrants to Canada. The professor then made a special tour of Canada in 1895 and met with Canadian government leaders to negotiate immigration arrangements. Oleskiw was so amazed with Canada's vast territory, rich resources and economic opportunity that he wrote a second booklet ABOUT IMMIGRATION. These two small books were a major factor in creating and directing the mass Ukrainian immigration to Canada. Prevalent policies of the Ministry of the Interior encouraged the immigration of these hardy "men in sheepskin coats" from Ukraine.

A flood of immigrants from Western Ukraine totalling almost 200,000 came to Canada in the first wave from 1891-1914. Most of these settled in Manitoba and areas of the North West Territories which in 1901 became Alberta and Saskatchewan, and smaller communities were formed in British Columbia, Quebec and Ontario. The Ukrainians in the early years were known by several names such as Ruthenians, Rusins, Galicians and Bukovinians, depending on the geographic region of Ukraine from which they came.

In the first days the struggle to survive was mainly a physical one. The freezing cold prairies dropped to temperatures they had never known. Extreme summer heat, mosquitoes, poor soil and loneliness were obstacles the Ukrainians had to overcome in order to survive. There was very little money for necessities and less still to establish a farm. Within a few years, however, social, cultural, educational and religious nourishment required by a people began to emerge. In 1897 the first Ukrainian Orthodox Church was built at Gardenton, Manitoba and in 1898 the first Ukrainian Catholic Church was erected in Alberta.

The Ukrainian churches, Orthodox and Catholic, played an important role in the spiritual guidance of the community, in religious events such as weddings, christenings and funerals and contributed to the education of the community. The Ruthenian (Ukrainian) Catholic Church was organized in 1913 and the Ukrainian Orthodox Church in 1918 in Saskatoon. In 1927 the Orthodox lay organization was organized and in 1932 its Catholic counterpart was formed. According to the 1971 census, most Ukrainians were still members of their traditional churches, although some 100,000 were affiliated with the United Church of Canada, as well as the Anglican, Baptist and Presbyterian churches.

Unlike the Mennonites, Icelanders and Russian Dukhobors the early Ukrainian settlers received virtually no financial assistance and no special consideration from the government of Canada. In fact, the government was criticized for its policy of dumping trainloads of Ukrainians in the prairie wilderness and letting them survive as best they could. Naturally it was the youngest and weakest who suffered the most and the deaths of babies up to one year of age were at a very high rate. In the Alberta colony the death rate was forty per cent for infants under two years.

Life for the early Ukrainian settlers was extremely difficult. The agricultural season was very short. Therefore, to supplement their income, settlers took on whatever work was available — in the coal mines and lumber camps of British Columbia and in the laying of the railroad tracks across the prairies. An estimated 10,000 Ukrainians were busy building railroads in 1906-1907.

Survival was eased by the existence of the block settlements of Ukrainians which stretched in a belt in the aspen bush parklands from south eastern Manitoba around Gardenton northwest into Saskatchewan around Yorkton and continued to Alberta culminating in the 5,000 square mile block focussed on Vegreville. The block settlements often reunited villagers who had been neighbours in the old country. It was the sense of group solidarity the Ukrainian farmers possessed as well as the mutual co-operation offered by the earliest settlers which helped thousands of new settlers to survive the shock and ordeal of settling in the New Land.

Every new wave of Ukrainian immigrants found the task of integrating into Canadian life easier because the existing community was able to provide the basic needs of the newcomers until they could survive on their own.

Education became a major concern if Ukrainians were to learn English and participate fully in Canadian life. Bilingual public schools were established in Manitoba and Saskatchewan, along with training schools for bilingual teachers. The outbreak of the War and with it suspicion of 'foreigners' put an end to the bilingual school system. Despite this change in policies, Ukrainian language instruction continued unofficially as an extra-curricular activity.

Community cultural centres, modelled after similar institutions in Western Ukraine, quickly sprang up in both rural and urban centres. Activities included English and Ukrainian language instruction, lectures, dramatic and choral performances. Several Ukrainian language newspapers were established.

The first migration of Ukrainian immigrants to Canada was disrupted by the outbreak of the First World War. The War brought Ukrainian Canadians a host of new problems and tested their endurance and loyalty to Canada. Tens of thousands of Ukrainian immigrants had come from Galicia province, then a

part of the Austrian Empire. Many were officially registered as 'Austrians' and were automatically designated as 'enemy aliens' at the outbreak of the War. They suffered much persecution and, for a time, some 5,000 of them were even interned in camps located in various parts of the country.

Despite this, Ukrainian Canadians played a distinguished role in the war effort. Although there is no accurate statistical data to show the number of Ukrainians who served in Canada's armed forces in the First World War, the number is roughly estimated at 10,000. Enlisting in numbers equal to or greater than other Canadians, Ukrainian Canadians demonstrated a remarkable loyalty to Canada. Ukrainian Canadians were now a permanent and integrated part of Canada's history.

The second wave of immigration 1919-1939

The second period of immigration between the years 1919 and 1939 brought approximately 70,000 Ukrainians to Canada. Like the first immigrants, many of the new settlers were farmers, but their numbers also included professionals and craftsmen. During this second phase of immigration, many came not only in search of better economic conditions, but also for cultural and political freedom.

The arrival of this immigration differed greatly from the arrival of the pioneer-immigrants in the first era. With an established Ukrainian Canadian community already in place, these new settlers were greeted with moral and often material aid. The new immigrants settled not only in the prairie provinces but in Ontario and British Columbia as well.

This inter-war period was one of rapid growth and development for the Ukrainian Canadian community. A whole string of local, provincial and dominion-wide organizations were established. Religious, business, cultural and organizational life flourished. As many as 1,200 parishes, cultural and educational institutions, four sports clubs and fourteen students' clubs were active during this period.

Besides gaining achievements within their own community, this inter-war era saw the establishment of Ukrainian Canadians within Canadian society at large. The numbers of qualified Ukrainian professionals and university graduates increased dra-

matically. A marked interest was demonstrated in Canadian politics with a number of Ukrainian Canadians being elected to provincial legislatures and to federal parliament.

In the course of the activities of the diverse Ukrainian organizations, the need for an all-encompassing federation to co-ordinate Ukrainian community life and represent Ukrainian Canadians in the sphere of public affairs became apparent. The establishment of the Ukrainian Canadian Committee (UCC) in November 1940 provided the leadership and co-ordination required. A name worthy of mention in reference to the UCC is that of the late Rev. Dr. Wasyl Kushnir, who headed the national body for over thirty years.

The founding of the Ukrainian Canadian Committee and the holding of the First Congress of Ukrainians in Canada was a culminating point for the fifty-year old Ukrainian Canadian community and set a future course which is still being followed today. The Ukrainian Canadian Committee is now composed of 22 locals, three provincial councils and its national headquarters in Winnipeg.

The second period of immigration was again disrupted by the outbreak of war. During World War II some 40,000 Ukrainian Canadians served in the Canadian armed forces. Many served and died in Hong Kong, Dieppe and other theatres of war. The Second World War in Europe and the displacement of civilian population and war refugees it created became the source of the third and last wave of Ukrainian immigration to Canada.

The third wave of immigration 1945-1954

During the period 1945 to 1954, the third and smallest wave of Ukrainian immigrants (about 40,000) arrived in Canada. Among them were displaced persons, political refugees and victims of German forced labour camps. Hailing from all parts of Ukraine, this group was comprised of farmers, craftsmen, engineers and technicians, teachers, doctors, dentists and clergy. This small, dynamic immigration settled mainly in the cities of Eastern Canada, established several new organizations and newspapers, and brought new activity and revitalization to the community.

From that time to the present, a relatively small trickle of a few thousand Ukrainians has come to Canada from Australia,

Great Britain, South America, the United States and Western and Eastern Europe. Increase in Ukrainian population in Canada is almost exclusively dependent upon natural growth. Today Ukrainian Canadians number more than 600,000 with about 85 per cent of them Canadian born, most of third and fourth generation.

Contributions and achievements

The Ukrainian Canadians are an active and vital force in this country. Ukrainians have been keenly involved in all aspects of Canadian life: political, business, educational, artistic and sports. Many 'household' names such as those of Mike Bosy, Ray Hnatyshyn, Walter Tkachuk, William Kurelek, Myrna Kostash, Luba Goy and numerous others, are of Ukrainian descent.

The major forms of expression of Ukrainian Canadians — church choral music, folk songs and dances, bandura orchestras, drama and opera have all found captivated audiences among fellow Canadians. The painting of 'pysanky' or traditional Easter eggs is now symbolic of Easter in Canada.

Over the past ninety years Ukrainian Canadians have climbed from poverty and obscurity to prominence and plenty. There are so many noted professionals and business people that it is difficult to single out a few from the thousands. Because of its size, strategic position on the prairies and the participation of so many in the political process at all levels of government, the Ukrainian community has grown into a major political force in Canada. The organizational, cultural and political success of Ukrainian Canadians, their individual and joint achievements have won for them the respect and friendship of their fellow countrymen.

Ukrainians have become ardent and patriotic Canadians. Yet, their love and loyalty to Canada has not lessened their love and respect for their ancestral heritage, their culture, their language, their religion.

Ukrainian studies, including Ukrainian language and literature, have been offered at many Canadian universities since 1949. Today, the Ukrainian language is taught at ten Canadian universities, in the public school system of all three prairie provinces and in Ontario high schools. The founding of the Cana-

dian Institute of Ukrainian Studies at the University of Alberta in Edmonton in 1976 and of the first Chair of Ukrainian Studies at the University of Toronto in 1979 have provided a firm foundation for Ukrainian scholarship.

Ukrainian Canadians have continued to preserve and develop their cultural identity in the Canadian cultural mosaic. In Toronto alone, which boasts about 80,000 Ukrainian Canadians in the metro area, there exist some 95 organizations of social, cultural, religious, educational, scholarly, business and sports character.

The history of the Ukrainian settlement in Canada is not merely a compilation of historical events and statistics. It is the drama of a people, of their dynamism, their love of life and freedom, their desperate need to forge a new life while maintaining their national identity. It is a story of happiness and sorrow, of joy and laughter, of setbacks and success.

In the words of the late Rt. Hon. Lester B. Pearson, former Prime Minister of Canada:

"... Our Ukrainian settlers ... by their industry, tenacity and resourcefulness ... carved out of the lonely unbroken prairie a new life for themselves and new wealth for their adopted country. All Canadians are in debt to those sturdy pioneers."

"You have continued the faith of your forefathers. Through the years you have maintained your own identity, your culture and your institutions, inside the Canadian nation. You have enriched Canada greatly by your contributions to its political, cultural, agricultural, industrial, professional and educational development. Your love of land, your passion for freedom, personal and national; your belief in democracy — these have been captured and expressed in your poetry, your songs and dances. These are now a part of Canada's heritage. By preserving your own identity, therefore, your own language and traditions, you have added something of value, of strength and colour, to the Canadian character."

45-РІЧЧЯ ВІДДІЛУ КУК В ТАНДЕР БЕЙ, ОНТАРІО

2 січня 1941 року проминуло 45 років від заснування відділу КУК у Форт Вільям - Порт Артур (тепер Тандер Бей), Онтаріо. Виникла ця установа в наслідок життєвих потреб, а зокрема для того, щоб вдержувати між існуючими організаціями почуття взаємної пошани і толерантності, плянувати розбудову українського життя в громаді у всіх його ділянках, та координувати співпрацю.

Основуючі Загальні збори відділу КУК відбулися 2 січня 1941 року в залі Т-ва „Просвіта” (колишньому Українському Робітничому Домі, на вул. Огден), який був конфіскований канадським урядом. Приявних на зборах було 27 представників від усіх в той час діючих українських організацій, установ і церковних громад. Збори відкрив Семен Пуляк і коротко поінформував присутніх про підготовчу працю, яка довела до скликання основуючих зборів. Зборами керувала президія в складі: Степан Боровець — голова, Семен Пуляк і Василь Кузик — секретарі.

На початку нарад вив'язалася довша ділова дискусія з різними проектами і пропозиціями. Між іншим, Василь Кузик зробив внесок, щоб до управи відділу КУК обрати людей здібних, ідейних і працьовитих, з досвідом у громадській праці, без огляду на те, чи вони є представниками організацій, які увійдуть в систему відділу КУК, чи ні. Внесок прийнято одногосно.

Після вступних нарад і дискусії обрано першу управу відділу КУК, в склад якої увійшли: Василь Брилиський — голова, Дмитро Сапливий — заступник голови, Юрій Єлендюк і Василь Кузик — секретарі, адв. Василь Стасів — касир. Контрольна комісія: д-р Іван Вацик, д-р Михайло Строкан і інж. Степан Ткач.

На ширших зборах представників складових організацій відділу КУК, які відбулися 10 січня 1941 року, доповнено склад управи трьома членами, а саме: Степан Боровець — від філії УНО, Михайло Венгер від фортвільямської „Просвіти” і Павло Довгошия від портартурської „Просвіти”.

З перших днів свого існування відділ КУК успішно репрезентував українську організовану громадськість перед державною владою та всім канадським суспільством. Відділ КУК старався виконувати свої завдання як міг і як місцеві обставини на це дозволяли.

В першому році існування відділу КУК, управа відбула 8 засідань і 5 ширших зборів, присвячених організаційно-діловим справам. Святковим концертом з доповіддю відзначено 25-ту річницю від дня смерти Івана Франка. Відбуто інформаційне віче і один фестин-пікнік. І хоч не багато було зроблено в першому році існування відділу КУК, все ж треба з признанням ствердити, що основники-піонери вложили багато зусиль і труду, щоб новостворений відділ КУК зберегти і закріпити.

Під час 2-ої світової війни, московські коляборанти з ТУРФДому поширювали різні наклепи на українських громадських діячів, називаючи всіх національно свідомих українців „фашистами“, ганьбили і плямили все, що носило назву нашого національного походження.

У зв'язку з тим, під проводом відділу КУК по всіх українських домівках відбувалися інформаційні віча, на яких інформовано громадянство про шкідливу й ворожу роботу вислужників Москви.

На ширших зборах відділу КУК, які відбулися 22 березня 1942 року, представники філії УНО з Корент Ривер домогалися від управи відділу КУК негайного започаткування сильнішої кампанії проти прихильників комунізму, які скриваються під плащиком Т-ва „Допомоги Батьківщині“.

12 травня 1942 року комуністичні прихвостні зробили наклеп перед членами міської Ради на національно свідомих українських громадян.

13 травня 1942 року в „Таймс Джорнал“ і „Ньюз Кроникол“ появився меморандум за підписом Т-ва „Допомоги Батьківщині“, в якому клеймовано українських патріотів „пронацистами“. Того ж дня окремі уступи цього ганебного меморандуму були передані у формі новинок через радіовисильню СКПР.

14 травня 1942 року члени управи відділу КУК взяли участь в засіданні міської Ради і там з'ясували становище щодо наклепу в місцевій англомовній пресі і радіо.

24 травня 1942 року, старанням відділу КУК, в домі Т-ва „Просвіта” відбулося масове протикомуністичне віче, де промовляли о. В. Гуменюк і о. Т. Кисілюк.

26 травня 1942 року делегація відділу КУК в складі: о. В. Гуменюк, о. Л. Сологуб, В. Брилинський, М. Олійник, С. Боровець і М. Мандзюк, взяли участь в засіданні міської Ради і вручили відповідний меморандум. Речником делегації був о. В. Гуменюк. В меморандумі, між іншим, було сказано: „Минуле делегації Т-ва „Допомоги Батьківщині”, є всім відоме і наявно свідчить, що це провідники нелегальної комуністичної партії в нашій околиці, які перед тим поборювали канадські військові зусилля, аж до часу наїзду Гітлера на Советський Союз. А тепер, якщо і піддержують союзні військові зусилля, то тільки з бажання допомогти Советській Росії, а нікому іншому, в цьому випадку Канаді.

Українські національні організації, що до них належать місцеві національно свідомі українці, яких наймити Москви прозвали „прогунським елементом”, завжди ставилися лояльно до Канади. А щоб можна більше причинитися до досягнення кінцевої перемоги, вони всі об’єдналися в системі Комітету Українців Канади. Сотні місцевих молодих українців в канадській армії та постійні пожертви грошима і працею — це найкраще свідоцтво відданості національно свідомих українських громадян для Канади. Не залишились вони позаду інших у фінансовій допомозі, що виказує не малу пропорцію грошового вкладу у військових позичках та купна щадничих посвідок (сертифікатів)”.

31 травня 1942 року спільними силами складових організацій відділу КУК відбуто концерт присвячений пам’яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри і голови Проводу Організації Українських Націоналістів полковника Євгена Коновальця.

14 червня 1942 року відбуто концерт, прибуток з якого призначено на потреби Червоного Хреста.

22 вересня 1942 року під патронатом відділу КУК започатковано Рідну Школу. На вчительку покликано Іванну Щепанську, учасницю Вищих Освітніх Курсів.

Делегатами на перший Конгрес Українців Канади, який відбувся 22, 23 і 24 червня 1943 року у Вінніпегу були: В. Брилинський, В. Күзик і С. Мусій.

7 листопада 1943 року за старанням відділу КУК, відбуто концерт присвячений 25-ій річниці Листопадового Чину.

27 листопада 1943 року відділ КУК гостив о. Василя Кушніра — голову Централі КУК, який подорожі з Оттави заїхав до Форт Вільяму і при тій нагоді виголосив доповідь на тему: „Наша участь в 2-ій світовій війні”.

1941-48 роки можна назвати роками піонерської праці відділу КУК, бо в тих роках основники-піонери виявили багато ініціативи, зроблено все, що було можливе, щоб оживити працю та вказати на потребу об'єднання всіх в той час існуючих організацій і церковних громад. Ці роки були сповнені наполегливою працею і жертовністю всіх тих, що будували й докладали зусиль не лише для вдержання, але теж для зміцнення й розросту новоствореного відділу КУК. І тому слід висловити признання і вдячність піонерам-основникам, які не знеохочувалися невдачами, байдужністю, а то й осудом довкілля, але вперто й послідовно мобілізували нашу спільноту.

Із початкових протоколів так і видно, що головну роль у формуванні відділу КУК, відіграли особи: д-р Іван Вацик, Василь Брилинський, Василь Кузик, Семен Пуляк, Степан Боровець, о. В. Гуменюк, адв. Василь Стасів, о. Л. Сологуб, Юрій Єлендюк, д-р Михайло Строкан, о. Т. Кисілюк, Михайло Олійник, інж. Степан Ткач, Теодор Радовець, Дмитро Марцинюк, Дмитро Сапливий, Михайло Мандзюк, Михайло Лисий, Михайло Венгер і Кирило Чеховий.

По Другій світовій війні тисячі українських імігрантів прибули до Канади, а з них чимало поселилося в містах Форт Вільям і Порт Артур. Свідоміші з-поміж них зразу приступили до праці у відділі КУК, оцінюючи його зусилля і працю. Вони теж включилися в ряди місцевих громадських і церковних організацій, які у великій мірі завдячують їм поживлення і зріст своєї діяльності.

З нагоди 100-ліття Канади, відділ КУК помістив в місцевому щоденнику „Ньюз Кроникол” платне 2-сторінкове оголошення, в якому, між іншим, були подані інформаційні матеріали про вклад українців в розбудову Канади та їх культурні надбання. Були теж поміщені важливіші фотоілюстрації. В рамках цих святкувань, членами молодіжних організацій під проводом відділу КУК було збудовано великий парад-

ний віз, який був прикрашений тисячами штучних квітів. Серед 29 інших возів-„фловтів”, український віз був вирізнений і отримав 2-ге місце.

Шевченківський Комітет у Форт Вільям-Порт Артур 1960-1963 рр.

Перший ряд зліва: Петро Михайлишин, Михайло Лісий, Іван Воронкевич, Семен Пуляк, Єлизавета Шелеп'юк, Ілля Вишинський, Іван Журба, Михайло Мандзюк.

Другий ряд зліва: Онуфрій Цукорник, Михайло Дирій, Василь Мазничка, Михайло Сохан, Василь Брилинський, Іван Корда, Михайло Савчук, Володимир Микитюк.

Члени відділу КУК завжди гідно репрезентували українців в канадських державних святах і торжествах, влаштовуваних міською управою.

Делегатами на 1-ий Світовий Конгрес Вільних Українців, який відбувався 12-19 листопада 1967 року, в Нью-Йорку, були: Ілько Козира, Олекса Петришин і Єлизавета Шелеп'юк.

З нагоди 50-ліття Державности України, яке відзначено у 1968 році, перший раз в історії міста Форт Вільям, на щоглі біля міської ратуші вивішено український національний прапор, який повівав протягом 5 днів. Від тоді кожного року в січні, крім концертів з доповідями і бенкетів з відповідною програмою в честь Січневих Роковин, відбувається традиційна вже тут зустріч священників і представників складових організацій відділу КУК з посадником міста Тандер Бей. Після короткої церемонії відбувається підписання Проклямації

Українського Дня Державности та вивішення українського національного прапора на щоглі біля ратуші міста.

Заходами відділу КУК, 22 квітня 1968 року відбулася масова маніфестація в обороні наших братів і сестер в Україні.

У 1975 році відбуто громадське віче в обороні політв'язня Валентина Мороза з доповіддю Юрія Шимка з Торонта.

21 травня 1976 року під патронатом відділу КУК, дівочий хор „Веснівка” з Торонта влаштував успішний концерт.

Управа філії Суспільної Служби Українців Канади у 1985 році.

11 липня 1976 року відбулося посвячення української ділянки Міжнародного Городу Приязні і передання його під опіку міської адміністрації. Рівночасно сплачено все задовження з попередніх років, що становило суму чотири тисячі доларів.

25 вересня 1976 року відбуто протестаційне віче в обороні Віри і Церкви в Україні з доповіддю д-р Бориса Білаша з Вінніпегу.

16 жовтня 1976 року українська громада в Тандер Бей відзначила урочистим бенкетом 35-річчя існування і діяльності відділу КУК. Святкову промову виголосив екзекутивний директор Централі КУК д-р С. Ярослав Кальба.

Під патронатом відділу КУК від 1976 року діє з'єднана Рідна Школа, що приміщується в одній із державних шкіл, крім того, в двох сепаратних школах раз на тиждень відбуваються Курси Українознавства. Працює 4-ох вчителів, яких оплачує Бюро оф Едукейшен. Разом навчається більше як 80 дітей. Шкільну Раду при відділі КУК очолює Петро Михайлишин.

9 березня 1977 року започатковано українську радіопрограму під назвою „Пісня України”. Перша радіопрограма була присвячена Тарасові Шевченкові. Ці 40-хвилинні радіопередачі відбувались кожної середи від години 7.20 до 8.00 ввечері із станції СіЕфПіЕй на хвилях 12.30.

Представники відділу КУК брали участь в Конференції Багатокультурности, яка відбулася у квітні 1977 року. В імені відділу КУК виступав радний міста Тарас Козира. Між іншим, він передав комісії звіт про відділу КУК з домаганням багатомовних і багатокультурних програм у сітці державного радіо і телебачення. Варто підкреслити, що українське звіт про одержало найбільший розголос в англійській пресі, радіо і телебаченні. З того приводу Вінніпегська „Фрі Прес” писала: „Інґліш програмінґ оф да СіБіСі атакт”. На другий день після конференції представники СіБіСі перевели з Тарасом Козирою півгодинне інтерв'ю і вимагали ближчих вияснень та інформацій щодо справ заторкнених у звіт про відділу КУК. Відтак це інтерв'ю передавали по СіБіСі.

Старанням о. Романа Ганкевича — культурно-освітнього референта відділу КУК, отримано державну допомогу на покриття коштів курсанткам Гані Іванишин і Петрусі Гук, які відбули двотижневий хоровий семінар в Анкастер, коло Торонта. Також отримано допомогу на приїзд до Тандер Бей театрального ансамблю „Заграва” з Торонта.

13 і 14 травня 1978 року відділ КУК гостив у себе драматичний ансамбль „Заграва” з Торонта, який виступив з двома комедіями: „Одруження” на три дії, Миколи Гоголя та „Мина Мазайло” Миколи Куліша на 4 дії.

Представники відділу КУК брали участь в Конференції Багатокультурности, яка відбулася 9-11 лютого 1978 року та внесли 9 резолюцій, які були прийняті і схвалені та які широко коментували англійська преса, радіо і телебачення.

15 жовтня 1979 року під патронатом відділу КУК відбувся концерт Капелі Бандуристів.

30 грудня 1979 року за старанням відділу КУК, відбувся концерт з нагоди Року Української Дитини, в якому взяли участь діти українських шкіл і молодіжних організацій.

Представники української громади під проводом голови Комітету Українців Канади Ілька Козири слухають Проклямацію Українського Дня, проголошену посадником міста Тандер Бей, Валтером Асефом, 22. 1. 1979 р.

8 березня 1980 року завдяки старанням Управи відділу КУК, відбулася зустріч української громади з представником Редакції і Видавництва „Енциклопедії Українознавства” д-р Атанасом Фіголем. Зустріч відкрив і нею керував Ілько Козира — голова відділу КУК, а секретарював Олекса Петришин. Гостя-промовця представив о. Роман Ганкевич. Після доповіді, Петро Михайлишин закликав всіх до фінансової підтримки. Переведено з цієї нагоди збірку, і зібрано \$7,165.00. Відділ КУК зложив \$1,000.00 і став фундатором-меценатом „Енциклопедії Українознавства”.

Відбуто зустріч громадянства з проф. Іваном Коляскою, під час якої шановний гість виголосив доповідь на тему: „Як постанала Комуністична Партія в Канаді і як треба її поборювати”.

8 червня 1980 року відбуто зустріч громадянства з Святославом і Ніною Караванськими.

7 грудня 1980 року святковим концертом з доповіддю відзначено 30-річчя від дня героїської смерті головного командира Української Повстанської Армії генерала Романа Шухевича — Тараса Чупринки, який у 1950 році в боротьбі з московськими кагебістами в Білогорщі, біля Львова, віддав своє життя за волю рідної землі і свого народу. Святкову концертну імпрезу відкрив коротким словом голова відділу КУК Ілля Козира. Змістовну доповідь про життя і боротьбу генерала Романа Шухевича виголосив Іван Корда, секретар відділу КУК.

В мистецькій частині концертної програми виступали: дівочий ансамбль СУМ „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин, чоловічий ансамбль Братства колишніх воїнів 1-ої Дивізії УНА „Побратими” під керівництвом митрофорного протоієрея о. Миколи Малюжинського і також обидва хори Т-ва „Просвіта”, жіночий і мішаний хор „Карпати” під диригентурою Григорія Мигалія. Вірш „Пам’яті Чупринки”, Олекси Веретенченка рецитував з чуттям Степан Пісоцький.

26 вересня 1981 року за старанням відділу КУК відбувся бенкет з нагоди 90-річчя поселення українців в Канаді і 40-річчя існування відділу КУК. Головну доповідь на цьому бенкеті виголосив д-р Роман Рахманний з Монтреалю.

Під час бенкетної програми відзначено грамотами Централі КУК 40 піонерів, заслужених в національному і громадському житті. З нагоди 40-річчя існування відділу КУК, отримано грамоти від прем’єра Онтарійського провінційного уряду В. Дейвіса, від посадника міста Тандер Бей Валтера Асефа і від Асоціації Багатокультурності.

В „Нордерн Мозаїк” поміщено статтю про 90-річчя поселення українців у Канаді та про культурні надбання української громади в Тандер Бей.

З нагоди 40-річчя відділу КУК заплановано видати друком „Історію Українців в Тандер Бей”. Для реалізування запланованого проекту зорганізовано комітет у складі: Ілля Козира, Лев Івасиків, Іван Корда, Степан Пісоцький і Олекса Петришин.

20 грудня 1982 року відбуто з успіхом передноворічну зустріч членів Управи відділу КУК з представниками складо-

вих організацій, на якій, між іншим, створено Клуб Старших Громадян. Першим головою цього клубу обрано Дмитра Рудяка.

4-кілометровий похід з участю понад 1,000 учасників пройшов головними вулицями міста Форт Вільям, а тепер частиною Тандер Бей, до модерної міської ратуші.

5 травня 1983 року зорганізовано Громадський Комітет для відзначення 50-річчя голоду в Україні в 1932-33 роках. Комітет очолив Ілля Яремчук — голова Форт-Вільямської „Просвіти”. Програма належала до компетентності відділу КУК.

В неділю, 19 червня 1983 року за старанням Управи відділу КУК вшановано бенкетом меценатів і фундаторів Шевченківської Фундації. Головну доповідь на цьому бенкеті виголосив д-р Сергій Радчук — голова Шевченківської Фундації. Під цю пору Тандер Бей має 4-ох меценатів і 40 фундаторів, які разом склали більше як 130 тисяч доларів на Шевченківську Фундацію. Пересічно, на кожного українця в Тандер Бей припадає по \$12. В цьому велика заслуга місцевого відділу КУК.

21 серпня 1983 року відбувся виїзд 34 роверистів з Торонта до Оттави, в якому взяли участь три юнаки з Тандер Бей: Ярослав Карп'юк, Браєн Федорів і Михайло Бараник,

вшановуючи пам'ять жертв голоду та пригадуючи про цю велику трагедію співгромадянам Канади дорогою зустрічів з членами управ міст, пресою, радіо і телебаченням усіх місцевостей подорожі до Оттави. Закінчено цей „байкатон” демонстрацією перед советською амбасадною, та переданням хреста — символу страждання українського народу, який посвячено в часі Молебня на Онтаріо Плейс, та який несли роверисти попереду, для вмурування його в новозапроектвану церкву в Оттаві.

В неділю, 25 вересня 1983 року відбулася демонстрація у п'ятдесятиріччя голодової облоги України. В поході вулицями міста до пам'ятника невіданого воїна біля міської ратуші взяло участь більше як 1,000 осіб, в тому багато молоді. Старші і молоді у народніх строях несли хрести, хоругви, організаційні прапори та транспаранти і таблиці з антикомуністичними гаслами.

Після того, як похід зупинився біля пам'ятника, українські священники обох віровизнань відправили Соборний Молебен в пам'ять жертв голоду.

Програмою вміло керував радний міста Тарас Козира. З короткими промовами виступали: посол до федерального парламента — Джек Местерс, посол до провінційного парламента — Микі Геннесі і посадник міста — Валтер Ассеф. Головну промову виголосив о. д-р Егню Джанстон. Перед закінченням маніфестації була схвалена всіма учасниками резолюція, яку ще того самого дня передано послами відповідним державним чинникам.

Щоб про страхіття голоду в Україні поінформувати українське і не-українське громадянство, куплено дві сторінки в „Да Кроникол Джорнал” і „Таймс Ньюз”, де подано правдиві факти про звірства кровожадної Москви та поміщено репродукції автентичних світлин про голод, узятих з часопису „Чікаго Гералд енд Екземинер” з 3 березня 1935 року.

Представники відділу КУК брали участь в Українському Дні Спадщини, який відбувся 12 серпня 1984 року на Онтаріо Плейс у Торонті.

Праця відділу КУК в 1985 році

З ініціативи відділу Комітету Українців Канади на наш Свят-Вечір 6 січня 1985 року, з місцевої радіостанції СКПР відбулася півгодинна радіопрограма українських колядок.

Як попередніми роками, так і в цьому році, старанням

відділу КУК, в понеділок, 23 січня відбулася зустріч членів управи відділу КУК з посадником міста Тандер Бей Валтером Ассефом. Під час короткої церемонії посадник відчитав і підписав приготовану проклямацію Українського Дня і видав наказ вивісити перед будинком міської ради український синьо-жовтий прапор, який поруч канадського прапора повівав через цілий тиждень.

В неділю, 29 січня 1985 року, сходами з доповіддю Степана Пісоцького відзначено Роковини Української Державности.

24 березня 1985 року, в залі Т-ва „Просвіта” при Сімпсон вулиці відбувся Святковий концерт присвячений роковинам народження і смерті найбільшого Генія українського народу Тараса Шевченка.

Головну доповідь на цьому концерті виголосила п. Олена Глібович з Торонта. Шановна бесідниця своєю старанно опрацьованою доповіддю полонила увагу усіх слухачів, що з напруженням сліdkували за кожним її словом. Вона представила Шевченка, як Пророка, духовного провідника і Борця за краще завтра українського народу. Ця рідкісна доповідь залишила гарний слід по собі і зробила сильне враження на усіх присутніх, які з вдячності нагородили достойну гостю спонтанними оплесками.

24 травня 1985 року, старанням громадського комітету під головством Петра Михайлишина відбувся з гарним успіхом концерт Капелі Бандуристів.

7 липня 1985 року, в залі і на площі порт-артурської „Просвіти” відбувся Український День.

12 липня 1985 року, відбулося Громадське Зібрання в справі оборони українського імени перед ворожими наклепами, на якому промовляли адв. Іван Григорович і д-р Микола Кушпета — представники Комісії Захисту Громадянських Прав Комітету Українців Канади.

Ілько Козира і Петро Михайлишин репрезентували відділ КУК на нарадах Провінційної Ради КУК і Комісії Громадянських Прав Комітету Українців Канади, що відбулися 10 серпня 1985 року в Торонті.

На запрошення Провінційної Ради КУК місцевий ансамбль бандуристів „Веснянка” в складі: Ліса Клименко, Ярослав Карп'юк, Леся Козира, Наталка Козоріз і Мерієм Облубек

(словінка), були учасниками Українського Дня Спадщини, який відбувся 11 серпня 1985 року, на Онтаріо Плейс в Торонті і в концертній програмі виконали три інструментальні твори.

Відділ КУК тісно співпрацює із складовими організаціями: відділом Комітету Українок Канади, філією Суспільної Служби Українців Канади, Клубом Старших Громадян і Українською Кредитовою Спілкою.

Громадська праця проходила з гарним успіхом і дала нам почуття добре виконаного обов'язку та задоволення, що ми всі спільно не прогайнували дорогого часу, а внесли і свою цеглину в розбудову української спільноти в країні нашого поселення.

Першим головою відділу КУК був Василь Брилинський, а далі чергувалися: Семен Пуляк, д-р Едвард Ентон (Антохів), д-р Іван Вацик, адв. Василь Стасів, Василь Кузик, Іван Пресунька, Петро Михайлишин, Василь Сторожук, Іван Корда, Михайло Олійник, Олекса Петришин, д-р Богдан Мигаль, о. прот. Микола Малюжинський і Ілько Козира.

Керівні органи відділу КУК в 1985-86 році:

Управа: голова — Ілько Козира, 1-ий заступник голови — Петро Михайлишин, 2-ий заступник голови — Роман Ковальський, секретар (україномовний) — Іван Корда, секретар (англомовний) — Марія Пресунька, секретар фінансовий — Лев Івасиків, касир — Олекса Петришин, члени управи — Ольга Михайлишин, Теодор Лиховид, Олекса Кузів, Михайло Дубей, Дмитро Заневич, Дмитро Рудяк, Мирон Манюх, Степан Гузан.

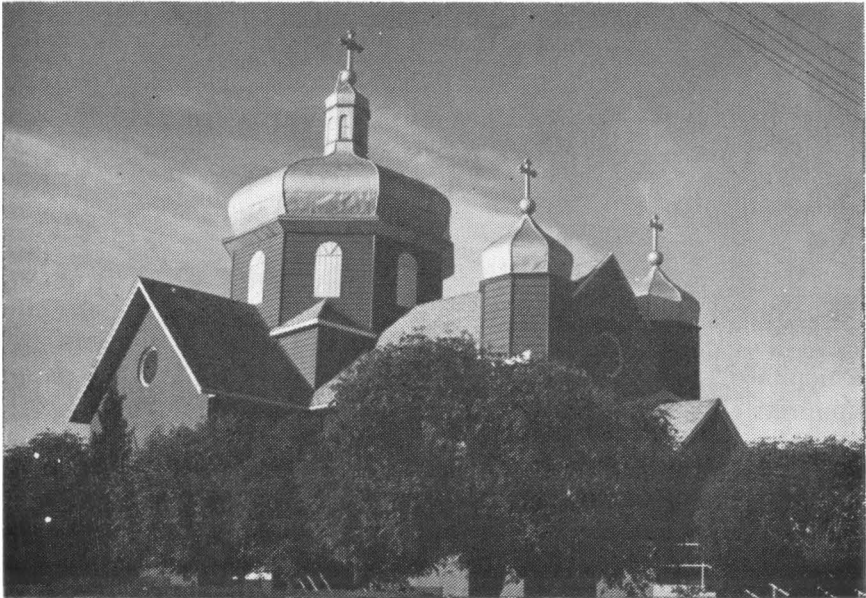
Контрольна комісія: голова — інж. Степан Ткач, заступник голови — Степан Пісоцький, секретар — Софія Мендик.

Представники: до Міжнародного фестивалю — Ольга Михайлишин і Іван Федорчук; до Асоціації Багатокультурності — Петро Михайлишин і Марія Пресунька; до Міжнародної Амнестії — Дмитро Рудяк.

Цей короткий нарис хай буде подякою всім тим, що причинилися до створення відділу КУК та вдержали його до сьогодні, а також і заохотою до праці в майбутньому, яке залежатиме від добре наладнаної нашої праці саме тепер, у всіх ділянках нашого громадського життя.

75-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ТАНДЕР БЕЙ

Українська Католицька Церква Преображення ГНІХ у Тандер Бей є однією з найстарших українських церков у Тандер Бей, колишньому Форт Вільямі.

Найстарша Українська Католицька Церква Преображення ГНІХ у Форт Вільямі. Збудована у 1918 році.

Основана вона у 1909 році, а збудована у 1918 році, на вулиці МекІнтош 629.

Для розвитку парафії і церкви багато праці вклали жінки згуртовані в сестрицтві св. Варвари. Та головний тягар будови церкви несли члени Парафіяльної Ради, які вкладали в розбудову не лише тяжко запрацьовані гроші, але також свою дарову працю.

Минали роки, змінювалися члени Парафіяльних Рад, а церква пильнована ревними парафіянами з о. парохами, стоїть, як писанка, до сьогодні.

Ця піонерська церква стала „матір'ю українських церков” у Тандер Бей, бо з неї постали ще три парафії-церкви. Найстаршою є парафія Вознесення ГНІХ у західній частині міста. Другою з черги є парафія Святої Покрови Матері Божої у північній частині міста. Наймолодшою є парафія Воздвиження Чесного Хреста у західній (новій) частині міста.

Переглядаючи Пропам'ятну Книгу Поселення Українців у Канаді, видану у 1941 році, та альманах „У Христовому Винограднику”, видання 1964 року, знаходимо, що парафія Преображення ГНІХ мала 200 родин. Отже, у 1941 році було 200 родин парафіян, хоч тоді ще не існувала парафія Святої Покрови Матері Божої, а у 1964 році, коли вже існувала парафія Святої Покрови Матері Божої, але не було ще парафії Воздвиження Чесного Хреста, було також 200 членів парафії. А яка ситуація під сучасну пору? Кожна з чотирьох парафій нараховує (пересічно) від 100 до 200 членів. Що ж сталося? Зовсім ясно: до наших парафій у Тандер Бей прибули нові люди.

У 1960 році був плян, щоб на закуплений, великій площі на вулиці Вікторія збудувати величаву церкву, переносючи туди й парафіяльне життя при церкві Преображення ГНІХ, а церкву Преображення продати. Нова парафія мала в пляні прийняти новий календар. Такі були людські пляни, але Боже Провидіння покерувало інакше. Група українських патріотів під проводом д-р Богдана Мигалія і більшість піонерів, не погодилися на ліквідацію піонерської церкви. Отже, у 1968 році, з парафії Преображення ГНІХ постало дві парафії; частина парафіян збудувала нову, в модерному стилі (це змодернізований гучульський стиль) церкву Воздвиження Чесного Хреста.

До цієї нової парафії включилися переважно молодші, вже в Канаді народжені. Згодом до неї пристала деяка кількість парафіян з парафії Вознесення ГНІХ.

У 1968 році парохом церкви Преображення ГНІХ назначено о. крилошанина Юліяна Габрусевича, декана північно-західного Онтаріо, який зразу приступив до відновлення церкви і резиденції. В середині церкву відновлено, виправлено і розмальовано в українському стилі. Закуплено і у відповідному місці прикріплено образи чотирьох Євангелистів, закуплено нові хоругви, патериці та хрест до обходів довкруги церкви. У 1984 році закуплено новий павук, який прикра-

Мішаний хор при церкві Преображення ГНІХ у 1948-49 роках. В першому ряді четвертий зліва сидить Іван Корда — опікун хору, біля нього сидять: о. Ярослав Чиж і Ярослав Голубець — диригент хору.

щує церкву. Відновлено дах на церкві, помальовано цеглу та направлено вхідні сходи. Приведено до належного порядку резиденцію.

При парафії існує відділ Ліги Українських Католицьких Жінок та Братство Українців Католиків. Члени Братства Українців Католиків входять до Парафіяльної Ради і спільно з о. парохом дбають про віднову церкви, про удержання в порядку українського цвинтаря та 27-акрової площі, на якій міститься будинок і там літньою порою відбуваються розвагові фестини для парафіян.

Відділ Ліги Українських Католицьких Жінок працює щиро і жертвно, постійно дбає про порядок в церкві, влаштовує прийняття-бенкети, чаї та допомагає у влаштуванні базарів.

Братство Українців Католиків працює під головством д-р Богдана Мигалья. На окреме признання заслуговує Парафіяльна Рада в складі: о. крилошанин Юліян Габрусевич — голова, Іван Корда — 1-ий заступник голови і фінансовий секретар, Гриць Солтанюк — 2-ий заступник голови, Данило Баківський — секретар, Іван Іванець, Михайло Остафіїв, Петро Іванишин, Володимир Марціновський, Степан Білавич і Володимир Гармата — члени Парафіяльної Ради. Контрольна комісія: Гриць Солтанюк, Степан Буняк і Василь Мазничка. Почесні члени: д-р Богдан Мигаль і Михайло Остафіїв. Старшим братом при церкві, який услуговує о. парохів до Служби Божої та доглядає порядку в церкві, коло церкви і церковної залі, є ревний парафіянин Нестор Кінах. Спільна, щира й гармонійна праця всіх вище названих осіб дає позитивні результати.

Впродовж двох останніх років наші жертвні парафіяни склали більше як 30 тисяч доларів на потреби своєї церкви.

У 1973 році наша парафія мала щастя вітати Первоієрарха нашої Помісної Української Католицької Церкви, Блаженнішого Патріярха Йосифа Першого.

Важливіші дати з історії парафії:

Парафія основана 21 вересня 1909 року;

21 листопада 1910 року Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький поблагословив площу під будову церкви;

У 1916 році куплено іншу площу на вулиці МекІнтош 629 і тут збудовано церкву Преображення ГНІХ. Будову почав о. Михайло Ірха, докінчив в 1918 році о. Роман Крупа;

25 вересня 1940 року Архiepіскоп Василій Лади́ка посвятив церкву. Іконостас поблагословив Ісповідник Віри Блаженніший Патріарх Йосиф, Первоіерарх Помісної Української Католицької Церкви, коли парохом був о. крилошанин Юліян Габру́севич;

ПАРАФІЯЛЬНА РАДА В 1983 РОЦІ

Сидять зліва: д-р Богдан Мигаль, Михайло Остафіїв — почесні члени, о. крилошанин Юліян Габру́севич, Іван Корда — заступник голови і фінансовий секретар, Іван Чабот — член Парафіяльної Ради. Стоять зліва: Дмитро Данилко, Григорій Солтанюк — члени Парафіяльної Ради і Данило Баківський — секретар

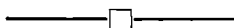
30 вересня 1984 року ювілейним бенкетом з доповіддю Преосвященного Кир Ісидора Борецького, відзначено 75-річчя оснування парафії Преображення ГНІХ.

Парохи й адміністратори парафії Преображення ГНІХ

о. Іван Андрухович (1911-12), о. Карло Єремій (1912-13), о. Максим Кінах (1913-14), о. Михайло Шумський (1914-15, 1920-21 і 1933-34), о. Михайло Ірха (1915-17, 1922-24 і 1932-33),

о. Роман Крупа (1917-18), о. Андрій Сарматюк (1919-1922), о. Нестор Дрогомирецький (1922-24 і 1930), о. Пантелеймон Божик (1924-25), о. Атанасій Крайківський (1926-30), о. Степан Федоренко (1930-31), о. Петро Пасічник (1934-37), о. Василь Шумей (1937-41 і 1951-66), о. Василь Гуменюк (1941-43), о. Антін Цимбалістий (1943-44), о. Ярослав Чиж (1944-51), о. Патрикій Байс (1966-68), о. Юліян Габрусевич (1968 року до сьогодні). Крім названих, душпастирювали: о. Теодор Двудіт, о. Степан Смик, о. Тарас Гарасимчук, о. Григорій Онуфрів, о. Йосип Круп і о. Лютослав Куссий.

Від 1968 року парафія Преображення ГНІХ є деканальним осередком, її парох о. крилошанин Юліян Габрусевич є деканом північно-західного Онтаріо.

ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА” У СХІДНЬОМУ ПЕРЕДМІСТІ

Найстарша віком наша організація — це фортвільямська „Просвіта”. Вже у 1906 році, створенням цього Т-ва, здійснилися всі мрії і стремління тієї групи імігрантів з Галицької Землі, що тяготіли до організованого громадського життя. Бо як у всякому суспільстві, іміграція зразу поляризувалась в три групи: у нечисельну провідницьку, у трохи громадсько вироблену масу, що дозволила себе організувати і у третю, таки чималу частину, що зразу усякла в терен і за своїми щоденними, елементарними проблемами не мала часу, а за своїм громадським приготуванням не відчувала потреби брати участі в соціальному житті.

Коли брати до уваги соціальну якість елементу, що емігрував з рідних земель в перших двох декадах 20-го століття, то не будемо цим фактом дуже дивуватись.

14 травня 1906 року зібралось приблизно 20 осіб, які вирішили заснувати культурно-освітнє Товариство, та вибрали першу управу в такому складі: Семен Сас — голова, Андрій Бойко — заступник голови, Семен Масик — касир, Іван Остаф — касир, Кирило Чеховий — секретар, Теодор Ващук — заступник секретаря і Лука Крижановський — член управи. Тимко Лісович і Василь Фроляк — контролери.

Організатори фортвільямської „Просвіти”, як і основники чергових двох „Просвіт” у Вест Форт Вільямі і Порт Ар-

турі, керувались логічними, демографічними мотивами: Товариство повинно міститися там, де більшість членства.

У той час ще у нікого не було авто, а поїздка міськими трамваями все таки коштувала і грошей і часу, зокрема, коли до Т-ва треба було вибратись з цілою родиною.

Так званий Східній Кінець (Іст Енд) Форт Вільяму, що ще звався у той час Вугляною Пристанню (Кол Док) — був кварталом масового поселення імігрантів: українців, словаків, італійців та у меншій мірі фінляндців, поляків і греків. І тут, серед своїх людей, основники вирішили знайти приміщення для Товариства.

Фермування в околиці Форт Вільяму було майже незнане, так що поселенці з родинами тут не осідали, й ця мала горстка українців, що тут знайшлися, складалась виключно з людей самотніх, які приїхали на заробіток. Тож і дивуватись треба, що якраз серед цих людей, які не думали довше затримуватись, виникло бажання заснувати освітню організацію. Мабуть, чуже оточення, туга за рідним краєм та бажання зустрінутись із більшим гуртом своїх людей, були головними мотивами об'єднатися в Товариство.

Отак зродилась організація, що проіснувала вже більше як 79 років, і має за собою світлу історію в культурному розвитку українського життя в цілій околиці.

У 1910 році відвідав Форт Вільям Митрополит Української Католицької Церкви Андрей Шептицький, якого від Товариства „Просвіта” вітали представники: Михайло Венгер, Кирило Чеховий і Микола Верестюк.

В цьому ж році зорганізовано при Товаристві Рідну Школу, в якій вчителював Йосиф Лисий, маючи у школі 10 учнів. Хоч про неї немає ближчих відомостей, та без сумніву, її діяльність була досить скромною, але зваживши час, обставини та кількість членів, треба вважати це неабияким кроком вперед.

У 1912 році гостив у Форт Вільямі представник Рідної Школи Семен Демидчук, і з цього приводу Товариство „Просвіта” започаткувало постійну збірку на допомогу для Рідної Школи в рідному краю.

Фонди на підтримку Рідної Школи збирались коробочками по крамницях, які належали українцям. До Першої світової війни було зібрано приблизно 650 доларів, що їх вислано до Галичини.

У 1913 році Товариство приміщувалося у досить вигідному будинку, на вулиці МекФерсон 520, що дозволило значно посилити працю Товариства, доказом чого були численні аматорські вистави. Між 1911 і 1913 роками прибуло до Форт Вільяму найбільше українських іммігрантів.

У 1914 році Товариство купило будинок на вулиці МекЛаклсн та на Загальних зборах, які відбулися 24 квітня в приміщеннях Товариства „Просвіта”, основано нове Товариство під назвою: „Український Народний Дім”, який став власником новонабутої реальності.

Щоб запевнити приміщення всяким майбутнім установам та організаціям, ухвалено статут із 28 точок, в яких, між іншим, забезпечується право членства всім українцям без різниці їх партійних чи релігійних переконань, забезпечується також право приміщення в домі всяким партіям чи організаціям. Поза цими широкими плянами Товариство „Український Народний Дім” не відіграло ніякої ролі в українському громадському житті.

У 1917 році „Український Народний Дім” згорів, і все, що було зв'язане з Товариством, на тому закінчилось. Саме ж Товариство „Просвіта” чим далі тим краще росло і розвивалося.

На сцені, крім вистав, почали появлятися концерти під управою першого диригента Миколи Чорнобая.

1916, 1917, 1918 і 1919 роки були найкращими роками в історії Товариства. Праця в Товаристві „Просвіта” кипіла. Не було вечора, щоб ви не зустріли в домі кілька десятків присутніх. Бібліотеку Товариства значно поповнено книжками та пресою, одні їх випозичали додому, інші читали таки на місці. Поруч з тим влаштовувано різні відзначення, вистави, концерти та разом з українцями з Вест Форт Вільяму дуже часто дискусійні вечори.

Охочих до праці й участі в якій би то ділянці не було, не бракувало ніколи. Кожен з членів і симпатиків, взявши на себе будь-який обов'язок, старався належно його виконати.

Ще від революції, коли блиснула всім народам надія на визволення, патріотичний запал та національна свідомість зростала з дня на день. В Товаристві почали появлятися і такі, які раніш зовсім нічим не цікавились. Цей стихійний ріст національної свідомості продовжувався і далі, навіть і

тоді, коли безнадійність на визволення України ставала всім ясною. Повоєнні роки помітні у нас ще й тим, що Товариство „Просвіта” у Форт Вільямі вперше у Канаді відсвяткувало річницю Листопадового Чину великим святковим концертом, який відбувся у 1921 році.

Найкращим доказом піднесення духу та росту національної свідомості є те, що в цьому часі Товариство wraz із вестфортвільямською „Просвітою” зібрало на Український Червоний Хрест більше як 4,000 доларів. На самому вічу в театрі „Корона”, де промовцем був д-р Василь Сіменович, зібрано майже 1,000 доларів.

На позикі відбудови української держави, про що дбав д-р Осип Назарук, зібрано більше як 2,000 доларів. Ніколи перед тим, ні після цього, Форт Вільям не був більше жертівним. Заговорила про нього канадська українська преса, і впродовж кількох років „Український Голос” і „Канадійський Фармер” ставили Форт Вільям як зразок громадської організованості.

Після невдач українських армій, прийшло загальне пригнічення та розчарування, та всі ті, що ждали закінчення війни, щоб повернутись додому, не знали, що з собою далі робити. Частина рішила повернутись, але далеко не всі, які раніш це планували. Велика більшість почала думати про постійне поселення в Канаді та про спровадження сюди своїх родин.

Уже під час війни у Форт Вільямі почала збиратись досить значна кількість українців із різних сторін Канади. Після війни, цей вплив побільшився. Багато із прибулих на постійне перебування, поселилися у Форт Вільямі, включились у громадське життя, та стали членами Товариства „Просвіта”.

Поруч із ростом членства в Товаристві, можна було заприлюдити небажане явище. Хоч війна з Польщею, а потім з большевиками далеко ще не була закінчена, а між деякими членами можна було зауважити симпатії до большевизму. Це відноситься до кількох нововписаних членів, що прибули з Вінніпегу.

Правда, було їх небагато та й не висловлювались вони надто відкрито, й на це не звернено належної уваги, а в наслідках своїх принесло це пізніше багато неприємностей, клопоту та витрати грошей.

Ситуація в Україні з дня на день погіршувалась, зневіра опановувала людей, так що легко можна було на них впливати демагогічними словами. І хоч праця в Товаристві йшла далі своєю ходою, але не з таким захопленням та розмахом, як передтим.

Новіші члени поволі, але постійно перебирали провід у свої руки, може не за якимось спеціально виробленим пляном, а радше через млявість старших, що бажали відпочинку по довголітній громадській праці. Дійшло до того, що у 1921 році симпатички большевизму мали Товариство під своєю контролею. Ми пробували боротись проти цього нового духа, що опанував Товариство „Просвіту“, та було вже запізно, бо більша кількість колись добрих членів захопилась новою ідеєю і ми залишилися в меншості.

Наслідки не дали на себе довго ждати. На Загальних зборах у 1922 році обрано управу виключно з „червоних“ або їхніх симпатиків, що діяли тоді організовано за вказівками вінніпегської централі та професійних агітаторів. Зокрема день 13 квітня 1922 року записався чорними літерами в історію Товариства „Просвіта“, бо тоді на надзвичайних Загальних зборах вирішено перейменувати Товариство „Просвіта“, це дороге для кожного щирого українця ім'я на „Український Робітничий Дім“. Пригнічені та розчаровані давніші члени та діячі Товариства „Просвіта“, зовсім розгубились, та не знали що робити. Удар по цьому всьому, що ми впродовж стількох років будували та чим дорожили, був такий сильний, що навіть думка, щоб все наново починати, швидко пригасла. Більшість давніх та льояльних членів Товариства „Просвіта“ не хотіли мати нічого спільного з „Робітничим Домом“, перестали приходити на його імпрези та платити вкладки. Та поволі отупіння проминало, і давніші члени почали застановлятися над тим, як відновити працю Товариства „Просвіта“? Думка ця знаходила щораз більше зрозуміння і на 14 грудня 1922 року скликано до кравецької робітні Семена Паляниці на вулиці Сімпсон 605 збори колишніх членів, на яких формально рішено продовжувати діяльність Товариства „Просвіта“ та обрано управу під головуванням Семена Паляниці із Василем Брилинським як секретарем. Рівночасно доручено Михайлові Венгерові переговорити із управою „Робітничого Дому“ в справі приміщення. На випадок відмовної відповіді, якої всі приявні сподівались, ріше-

но віддати справу до суду, та домагатись забраного майна. Для цього обрано трьох осіб, які в імені Товариства „Просвіта” мали б внести позов до суду. Були це: Михайло Венгер, Василь Брилинський і Степан Цибульський. Місія Михайла Венгера, як і можна було сподіватись, не дала ніяких результатів і швидко після цього Михайло Венгер і Василь Брилинський (Цибульський незабаром відкликав своє ім'я) уповноважили одного із найкращих адвокатів фірми „Давлер енд Давлер” почати судові заходи в цій справі. Хід процесу швидко зелектризував членів. Засідання управи відбувалися мало що не кожного дня, а збори членів — двічі, а то й тричі на місяць. Засідання далі відбувались у приміщенні Семена Паляниці, а збори місцева Українська Католицька Церква дозволяла відбувати безплатно у своїй залі. Щедро посипались пожертви на покриття коштів пов'язаних із судовим процесом. Для допомоги адвокату Давлерові було запрошено адвоката Ярослава Арсенича як дорадника, тому, що він як адвокат з Манітоби не мав права заступати перед онтарійським судом.

Безумовно, сам хід процесу мав для нас багато неприємних моментів, бо ми мусіли виступати, домагаючись своїх прав, проти наших заблуканих земляків. На процесі було устійнено, що члени „Українського Робітничого Дому” льюальні Росії, а не Канаді, що на меті в них революція й усунення легального канадського уряду та конфіскація приватної власності. Найсильніше свідчили проти „Українського Робітничого Дому” його власні протоколи із віч та резолюцій, перекладені на англійську мову із книжок, що їх забрала судова влада. Процес ми виграли включно із коштами. Перевравши будинок, Товариство „Просвіта” відновило перервану працю, але проріджені ряди не швидко заповнились. Допомогла їх заповнити до деякої міри аж друга (повоєнна) імміграція, що почала напливати до Канади від 1924 року. Рух поживавився і праця поширилась за допомогою нових сил.

У 1925 році Товариство „Просвіта” інкорпоровано. В цьому році засновано також відділ Товариства Взаємної Помочі, який був прийнятий централею в січні 1926 року. Взаємна Поміч, що розвивалась прекрасно й була однією із найсильніших у Канаді, користувалась приміщенням Товариства „Просвіта” і багато з її членів ставали членами „Просвіти”.

1925 рік замітний тим, що диригентом хору „Просвіти”

став Юрій Гассан, колишній член славної капелі Олександра Кошиця. Під його диригуванням хори фортвільямської і вест-фортської „Просвіти” здобули собі загальне признание концертами у найбільших залах міста.

У 1927 році, що був ювілейним роком Конфедерації Канади, Товариство „Просвіта” разом з іншими українськими організаціями взяло участь у параді 1 липня, а їхній удекорований віз був відзначений і нагороджений спеціальною нагородою — 50 доларів.

У 1928 році приїхав до Форт Вільяму проф. Н. Григоріїв, який об'їжджав Америку й Канаду з доповіддями в імені Української Партії Соціалістів-Революціонерів, що її очолював Микита Шаповал. Проф. Григоріїв виголосив доповідь в „Просвіті”, яка завжди мала відкриті двері для наших провідних людей незалежно від їхніх політичних поглядів.

Доповідь проф. Н. Григорієва, до речі, дуже доброго промовця, з'єднала цілий ряд прихильників. Ці прихильники швидко після цього об'єднались в організацію під назвою „Український Народний Дім”, що приміщувався в будинку на вулиці Сімпсон 723. В програму своєї діяльності „Український Народний Дім” включав також і культурно-освітню працю, отже, можна було думати, що під деяким оглядом становив він конкуренцію для Товариства „Просвіта”. Та проіснував він всього 3 роки.

Можна б про це й не згадувати, коли б не факт, що якраз тоді виникло непорозуміння між членами Товариства „Просвіта”, що його приписувано згаданій соціалістичній організації. Ніщо не могло бути далі від правди. Непорозуміння виринули з питання централізації майна українських установ, таких як „Просвіта”. Запроєктував централізацію Союз Українців Самостійників і почав в цьому напрямку робити перші кроки. Частина членів „Просвіти” не погоджувалась на централізацію майна і саме це, а ніщо інше, було причиною непорозуміння і суперечок між членством.

Вся ця справа закінчилась щасливо і задовільно для всіх, коли рік пізніше Товариство „Просвіта” прилучилось до Союзу Українських Народних Домів, при централі СУС, задержуючи своє майно і „чартер”.

У 1933 році сформовано у Форт Вільямі Український Національний Комітет, до якого входили представники всіх

українських організацій, крім комуністів. Це доказ, що українці вже тоді старались співпрацювати у всіх важливіших справах загального характеру.

У 1934 році гостював у нас перший федеральний посол, українець, Михайло Лучкович, що виголосив доповідь у переповненій залі міської аудиторії.

З інших провідних українців, що відвідали нас, треба згадати проф. Бочковського, що приїжджав у 1935 році та колишнього інспектора української армії В. Кедровського, який прибув у 1939 році.

Мішаний хор Товариства „Просвіта” під управою Онуфрія Цукорника в 1938 році.

Взагалі 1930 роки, як усі собі пригадуємо, були роками важкої господарської кризи та можливості одержання праці, а тим самим і заробітки були дуже обмежені. Та тяжкі часи не тільки не відбилися на праці Товариства, а навпаки, навіть вплинули на її поживлення, бо треба було здобувати фонди на оплачення учителя і диригента. І так, наприклад, у 1935 році відбуто 20 театральних вистав, 4 концерти і 5 відчитів.

У 1939 році Товариство зустрінуло велике нещастя, бо пожежа майже знищила будинок Товариства разом із обстановкою сцени, театральною гардеробою і бібліотекою. Асекюрційну премію одержано дуже малу, тільки 3,900 доларів і Товариство знайшлося знову без приміщення.

Та щастя, що в цьому ж таки році, завдяки о. А. Берикові, Товариство змогло купити просторий мурований будинок на вулиці Сімпсон за 4,000 доларів. Будинок, хоч і дуже солідний (колишня м'ясарня), не був пригожий для вжитку і треба було його переробляти. Поза працею, яку багато членів жертвували, треба було ще грошей, яких у нас не було. Для того позичено гроші в банку, віддачу яких гарантували поодинокі члени, хоч і ті гроші не покривали витрат. Треба було шукати якогось іншого виходу. По довгих клопотах та майже щоденних нарадах, вихід знайдено. Саме спілка „Феймос Плеерс” погодилась позичити 17,000 доларів на викінчення перебудови під умовою, що будинок буде пристосований для вжитку кінотеатру, що його вона винайматиме 10 років за 250 доларів на місяць.

Та на цьому клопоти не закінчилися, бо після винайму будинку на кінотеатр, Товариство залишилось без приміщення.

Та й з цього ми якось вийшли, бо після вибуху Другої світової війни, нам до спілки з філією Українського Національного Об'єднання удалося найняти просторий будинок на вулиці Огден, який належав більшовикам і був властями skonфіскований на час війни.

Пробігали військові роки й обидва Товариства продовжували культурно-освітню працю. Та тим часом ми плянували будову власної домівки. Розібравши стару шопу позаду театру, приступлено у 1944 році до будови, яку викінчено зсередины у 1945 році і формально відкрито 30-31 грудня. Велика кількість членів присвятила багато годин праці при тій будові, рівночасно жертвуючи поважні суми грошей.

І так Товариство стало власником двох, хоч і заборгованих будинків. Театр хоч поволі, але постійно виплачував себе грішми одержаними за винайм. Та не так справа представлялася із новобудованим приміщенням, яке ще не було повністю викінчене ззовні. Товариство поживило свою працю і при фінансовій допомозі двох жіночих відділів, будинок викінчено повністю у 1947 році.

Рік пізніше, Товариство по довгих заходах одержало дозвіл на крамничку („кантину”) для членів, яка зробила поважний зворот на краще в нашому фінансовому положенні.

Починаючи з 1947 року, почала напливати до Канади нова українська імміграція з Європи. До Форт Вільяму і його

околиці приїхало більше як тисяча імігрантів, переважно з Німеччини. Ми прийняли їх щиро і немає сумніву, що на довгі роки у них в пам'яті залишилися приємні спогади про Товариство „Просвіта” та її членів.

Сьогодні ми тішимось поважною кількістю членів з-поміж цієї найновішої іміграції. Їхній вклад у ділянку культурно-освітньої праці напевно не залишиться безслідним.

Повоєнні роки позначилися в праці нашого Товариства тим, що воно щедро жертвувало із своєї каси на всякі народні, культурні та гуманітарні потреби. Це дуже відрадне явище, бо Товариство виконує ту роль, яку раніше виконували його поодинокі члени та прихильники.

У 1951 році Товариство величаво святкувало 60-річчя поселення українців в Канаді, а у 1952 році взяло участь у святкуванні 60-річчя міста Форт Вільям.

У 1953 році відновлено при Товаристві діяльність Союзу Української Молоді Канади, що його відділ нараховував приблизно 50 членів.

Від років у нас відчувалась пекуча потреба окремої залі для Рідної Школи. З року на рік обговорювано різні проекти, але справа залишалась не вирішеною. Щойно коли урядові чинники почали ставити вимоги для різних поправок і переробок у крамничці, було вирішено перебудувати не тільки крамничку, але й добудувати ще дві нові кімнати. Все це коштувало приблизно 30,000 доларів.

Фінансували перебудову самі члени позичкою, у висліді чого Товариство стало перед новими зобов'язаннями на кілька наступних років, і силою обставин змушене уважно слідкувати за своїми фінансами, щоб якнайшвидше позбутися боргів.

1 грудня 1956 року відбувся бенкет з нагоди 50-ліття Товариства „Просвіта” у місті Форт Вільям. На бенкеті були представники міста й уряду, позамісцеві гості-промовці та представники місцевих церковних громад й організацій. Під час бенкету були вручені почесні грамоти членам-піонерам, визначним українським громадським діячам в Канаді, а ювілейні грамоти заслуженим членам Товариства „Просвіта”.

Наступного дня, в неділю, 2 грудня 1956 року в рамках ювілейних святкувань відбувся святковий концерт з різноманітною програмою та відповідною до нагоди доповіддю.

Жіночий хор Товариства „Просвіта” під управою Григорія Мигаля, 1962 рік

Як і раніше, Товариство не занедбує своєї культурно-освітньої праці і докладає всіх зусиль, щоб у цій ділянці не залишатись позаду.

26 грудня 1968 року відзначено ювілейним концертом 100-ліття матірнього Товариства „Просвіта” у Львові.

При Товаристві „Просвіта” існує два хори: жіночий, який був зорганізований у вересні 1959 року та мішаний „Карпати” створений у 1973 році. Диригентом цих хорів від самих початків аж до 1984 року був Григорій Мигаль, який залишив виконання обов'язків диригента через вік. На диригента обидвох хорів покликано Орісю Яремчук.

9 червня 1985 року відбувся ювілейний бенкет з концертом, з нагоди 25-річчя існування жіночого хору при Товаристві „Просвіта”. В концертній програмі виступала співачка Канадської Опери Ірина Вельгаш.

За 25 років існування цей хор не лише влаштовував самостійні концерти, заповнював концертні програми „Просвіти”, але без його участі не відбувся ні один концерт місцевого відділу Комітету Українців Канади.

Цей хор брав участь в концерті Клубу Українських Професіоналістів і Підприємців, в концерті з нагоди відкриття Лейкгед Університету, був учасником ювілейних святкувань трьох „Просвіт” в Лейкгед, був у складі великого збірного хору під час відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпегу, зокрема брав участь у концерті з нагоди 100-річчя матірнього Товариства „Просвіта” у Львові. У 1970 році за старанням управи хору, вийшла довгограюча платівка пісень цього хору. 29 травня 1971 року хор виступав з концертом на „Онтаріо Плейс”.

Кожного року хор самостійно, або спільно з мішаним хором „Карпати”, підготовляє Різдвяні телевізійні програми. В останніх кількох роках хор виступав на музичних фестивалях, з вислідом, що ним можна гордитись. Діставши високі точки та грошові нагороди.

24 жовтня 1981 року святковим бенкетом з доповіддю судді Івана Соломона, відзначено 75-річчя діяльності Товариства „Просвіта”. З цієї нагоди на другий день, 25 жовтня 1981 року в Селкірк Гай Скул аудиторії відбувся концерт. В концертній програмі виступав співак Канадської Опери Йосип Гошуляк.

Протягом 18 років в домі Товариства „Просвіта” приміщувався безплатно чоловічий хор ім. Івана Франка, під диригуванням Григорія Мигалія. Творцями цього хору були: Семен Пуляк і Петро Михайлишин.

Ансамбль бандуристів „Веснянка” перед виступом в „День Української Спащини” на Онтаріо Плейс, 11 серпня 1985 року. Зліва: Леся Козира, Ліса Клименко, Ярослав Карп'юк, Мерієм Облубек і Наталка Козоріз.

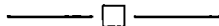
Товариство „Просвіта” піддержує фінансово і морально з'єднану Рідну Школу, яка діє під патронатом відділу Комітету Українців Канади, танцювальну школу „Веснянка”, ансамбль молодих бандуристів, два хори, як теж українські громадські та харитативні установи.

Бібліотека Товариства „Просвіта” нараховує більше як дві і пів тисячі книжок, брошур, журналів і періодиків.

Ми можемо бути горді, що впродовж 79 років наше Товариство зробило дуже багато, не мало причинилося до піднесення культурного рівня наших земляків, як також до здобуття пошани в очах наших співгромадян.

Цей короткий нарис хай буде вдякою всім, що причинилися до створення Товариства „Просвіта” і тим, що вдержали її до сьогодні.

Склад Управи Товариства „Просвіта” у 1985 році: Ілля Яремчук — голова, Беверлі Бараник — заступник голови, Лев Івасиків — секретар, Марія Пресунька — секретар (англомовний), Софія Мендик — касир, Нестор Бараник — фінансовий секретар, Григорій Мигаль — бібліотекар, Лука Соболта — господар, Єлизавета Шелеп'юк, Ольга Михайлишин і Бетті Карп'юк — члени Управи. Контрольна комісія: Мирослав Козоріз, Яким Мендик і Юрій Карп'юк.

ЦЕРКВА ВОЗНЕСЕННЯ ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА

В парафіяльній хроніці записано, що вже у 1911 році перші піонери парафії — Василь Краяновський, Василь Гуленчин, Йосиф Грудний, Олекса Петруняк, Іван Грудний, Василь Вайванко, Григорій Берновський та Микола Мироник почали організувати парафію. За благословенням Преосвященного Владики Кир Никити Бутки нова парафія була заснована 9 березня 1916 року із титулом „Парафія Вознесення ГНІХ у Вестфорті” і передана у душпастирську опіку о. Михайла Ірхи.

У червні, 1916 року Преосвященний Владика Кир Никита Будка поблагословив площу під церкву і скоро вище згадані піонери-основники парафії під проводом о. Михайла Ірхи закупили латинську церкву св. Агнети, перенесли її частинами на нове місце на вулиці Мавнтен і тут перебудували її в українському стилі, додаючи чотири бані.

За душпастирювання о. Андрея Сарматюка відбулося архиерейське посвячення церкви, що його довершив Преосвященний Владика Кир Никита Будка 28 вересня 1919 року.

Довший час парафію Вознесення ГНІХ обслуговували душпастирі матірної парафії Преображення Господнього (було їх аж 21), щойно у 1948 році, по створенні Східного Екзархату, Преосвященний Кир Ісидор Борецький назначив окремого резидуючого пароха і визнав парафію самостійною.

Першим резидуючим душпастирем був о. Ярослав Єліїв (1948-51), який приєднавши більше парафіян, побудував підвал під церквою і почав дальшу організаційну працю, зорга-

Рідна Школа при церкві Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, Вест Форт Вільям, 1916 рік.

нізувавши жіноцтво парафії в Лізі Українських Католицьких Жінок (ЛУКЖ).

Після відходу о. Ярослава Єліїва, черговим душпастирем був о. Григорій Онуфрів (1951-53). Третім з черги душпастирем був з повним титулом пароха о. Василь Чарний (1953-59). За його душпастирювання розмальовано церкву внутрі, побудовано парафіяльну домівку під назвою „Зоря” та створено Братство Божої Матері Неустаючої Помочі.

Четвертим парохом (25-им з черги) був о. Юрій Ковальський, що від 1959 року парафію розбудував і загосподарив. Сплативши в скорому часі довг, взятий на будову парафіяльної домівки (47 тисяч доларів), побудував резиденцію для священника, що її поблагословив Преосвященний Кир Ісидор Борецький у 1963 році. З зовні церковні забудовання обведено мурованою огорожею і добудовано мурований з цегли церковний притвор, а в церкві відновлено всю церковну обстановку.

21 вересня 1969 року парафія Вознесіння ГНІХ відмічувала врочисто 50-ліття свого існування. Подарунком парафії в її золотий ювілей став іконостас, що його поблагословив Преосвященний Кир Ісидор Борецький, який приїхав на відмічення золотого ювілею.

У першому десятилітті душпастирювання о. Юрія Ковальського, парафія чисельно зросла до 235 активних членів, які дуже заактивізувалися при допомозі нових заснованих товариств. І так зорганізовано товариство мужчин під покровом св. Михаїла, Українське Католицьке Юнацтво, Марійську Дружину, відновлено Лігу Українських Католицьких Жінок і Братство Божої Матері Неустаючої Помочі. Кожна з організацій взяла на себе окремі обов'язки, що заактивізувало велику частину парафії з вислідом: здисциплінованість, прикладна участь в Богослуженнях та фінансова допомога для парафії. Сплачено в скорому часі довг, що був взятий на будову домівки, та подібний довг в сумі 31 тисячі доларів за будову парафіяльної резиденції.

1966 року рішенням Преосвященного Кир Ісидора Борецького постала на терені парафії Вознесіння ГНІХ нова парафія Воздвиження Чесного Хреста.

Великою допомогою для парафії були Сестри Служебниці, які займалися наукою в Рідній Школі та опікою над Ма-

рійською Дружиною. З від'їздом Сестер Служебниць з Тан-дер Бею 1972 року, Рідну Школу веде о. парох.

В листопаді 1974 року о. крилошанин Юрій Ковальський переїхав до парафії в Бирлінгтон, Онтаріо.

Священики, що після від'їзду о. крилошанина Юрія Ковальського мали в опіці нашу парафію чергувалися так: о. крилошанин Юліян Габрусевич 1975, о. Петро Гронський 1976, о. Роман Ганкевич 1977-81, о. Юрій Сполітакевич 1982-84. Останнім парохом-резидентом був о. Петро Гронський, інші, вище згадані душпастирі сусідніх парафій, доїжджали до нас. Ці факти заставили церковну громаду винаймати парафіяльний дім, щоб не стояв пустою.

Діяльні на церковному полі особи все ще беруть живу участь, хоч послаблення у праці відбилося у злитті Сестрицтва Божої Матері з Лігою Українських Католицьких Жінок. Незмінними членами Ліги Українських Католицьких Жінок є: Тіна Трасковська, Софія Бегей, Марія Бабин, Вікторія Кохан, Катерина Гришко, Анна Чикорлій і Єва Кінецька. Довголітня голова Сестрицтва Божої Матері, Йосифа Церковна, тепер почесний член церковного комітету.

У церковному комітеті керує, як заступник пароха, вже декілька років Теодор Козак, що має незрівнянний господарський хист, дуже цінний в догляненні церковного устаткування та парафіяльних будинків (заля і резиденція). Дуже акуратно секретарську роботу вже роками виконує Софія Бегай, а Лілі-Ан Заровська і Валерія Кочан бездоганно керують фінансовими справами. Совісними робітниками виявились: Михайло Дубей, Расел Чарний, Михайло Чикорлій, тепер вже покійна Ева Грабок, Петро Тимчишин, Степан Ничик, Петро Бегей, Борис Савицький, Тоні Гліна, Анна Кочан, Теодор Головатий, Лев Івасиків, Микола Олійник і Володимир Джура. Всі вони щиро й солідно працюють для добра своєї церкви і українського народу.

Т-ВО „ПРОСВІТА” В ПОРТ АРТУРІ

Можна сміло сказати, що найбільший вплив на розвиток українського життя на рідних землях мала матірня „Просвіта”, заснована у Львові 8 грудня 1868 року. Полум'я смолоскипу „Просвіти” захопило скоро майже всі області західних земель України, які швидко вкрилися густою сіткою „Просвіт”. Навіяні цим теплом і озброєні просвітянським духом приїжджали перші поселенці до Канади. Знайшовшись серед чужого оточення, вони відчували тугу за рідним краєм. Щоб заспокоїти свої душевні почуття, у них зродилось бажання зажити зорганізованим життям, яке об'єднало б усіх у спільну громаду, та принесло для них поза щоденною важкою фізичною працею духовну розраду.

Почин до заснування такої організації дав молодий імігрант Іван Українець, що прибув до Канади у 1903 році, з села Торське Заліщицького повіту в Галичині. Він, як будівничий і столяр, був zatrudнений кілька років при будові компанійних будинків у СіПіаР, залізнодорожній компанії у Форт Вільямі, що межував з Порт Артуром.

На початку 1908 року Іван Українець переїхав на постійне перебування до Порт Артуру. Тут він збудував собі хату і заклав малий „бизнес” („Бучер шап і пул рум”), яким провадив разом з дружиною. До його дому сходилися часто наші люди, щоб провести вільний від праці час. При кожній зустрічі з ними, Іван Українець переконував їх у потребі організованого життя в громаді, підготовляючи тим чином ґрунт до оснування організації. У тому ділі допомагали йому студенти, що приїхали зі Львова і Сокаля. Вони при кожній нагоді переконували перших поселенців Порт Артуру, що тільки об'єднаними силами та спільною працею можна повести корисну освідмлюючу роботу в громаді, та здобути належну пошану між чужинцями, які вважають наших імігрантів „небажаним елементом”. І ті часті переконування мали певний успіх. Вони розбудили зацікавлення даною справою між горсткою тодішніх імігрантів, і коли 10 квітня 1909 року були проголошені основуючі збори читальні „Просвіти”, в домі Івана Українця, то з'явилися всі.

Після того, як в Народньому Домі прийшло до зіткнення між членами Т-ва „Просвіта” і скомунізованими членами Т-ва ім. Івана Франка, національно свідомі члени Т-ва „Просвіти” покинули Народній Дім і відновили Т-во „Просвіта” у 1921 році. Одна з найстарших фотографій з життя Т-ва „Просвіта” в Порт Артурі

Члени хору при Т-ві „Просвіта” і діти Рідної Школи з диригентом і учителем Григорієм Сторожуком в 1938 р.

Зборами керував і реферував справу сам Українець. По короткій дискусії, того ж дня, засновано читальню „Просвіти”, яка мала мати зв’язок з „Матірною Просвітою” у Львові і звідтіля мав прийти її статут. На зборах першим головою обрано Івана Українця. В члени зразу вписалося більше як 30 осіб. І так, задумане діло завершено. З браку більшого приміщення, праця товариства обмежувалась виключно до членських сходин. В таких несприятливих умовах товариство проіснувало з малими перервами до кінця 1913 року.

З вибухом Першої світової війни у 1914 році, праця в організації припинилась, бо Канада була в стані війни з Австрією й уряд ставився неприхильно до наших людей, вважаючи їх австрійськими громадянами.

Коли закінчилася війна, у 1918 році, почато акцію за відновлення культурно-освітньої праці і створення Рідної Школи. Охота до праці була така, що до року на передмісті „колдок” був збудований спільними силами всіх українців Народний Дім і в ньому приміщено Рідну Школу, що мала свій окремий рідношкільний комітет, бо зрештою, Товариства „Просвіта” формально не відновлено.

В Народньому Домі примістилося і товариство імені Івана Франка, що під впливом агітації з СРСР почало „червоніти”. Два роки „червоні” не старалися робити жодного впливу на Рідну Школу, але їхня робота серед своїх однодумців не ворожила нічого доброго. На місячних зборах Рідної Школи, які відбулися в жовтні, 1921 року, вони поставили вимогу, щоб передати Рідну Школу під опіку товариства імені Івана Франка, мовляв, незалежна Рідна Школа не має виглядів на існування. Рідношкільний комітет відкинув цю пропозицію. Чергового дня рідношкільному комітетові передано письмо від управи товариства імені Івана Франка з заборороною відбувати з учнями Рідної Школи молитви перед і після науки. Це вже було забагато. 12 жовтня рідношкільний комітет скликав в тій справі надзвичайні збори і їхнє рішення було: 20 голосами проти 9, вибратись з Народнього Дому, припинити на короткий час навчання в Рідній Школі та знайти для неї нове приміщення.

На зборах, які відбулися 13 листопада 1921 року, вирішено відновити діяльність Товариства „Просвіта”. Головою обрано Василя Галіщука. 12 березня 1922 року, вирішено роз-

почати будову власного дому. Головою будівельного комітету обрано Михайла Івачевського. В травні 1923 року відбулося відкриття і посвячення нового будинку на вул. Савт Гай 540.

Дитяча оркестра Рідної Школи під диригентурою Степана Галана, 1924 рік.

В 1926 році створено при „Просвіті” споживчу кооперативу, жіночу секцію, хор, драматичний гурток, бібліотеку і танцювальну групу. Відмічувано важливіші історичні події, як: Свято Державности і Соборности України 22 січня, роковини народження і смерті найбільшого генія українського народу Тараса Шевченка і річницю Листопадового Чину у 1918 році. Відбували протестні віча проти поширення ідей комунізму в Канаді та проти переслідування українців на рідних землях московсько-більшевицьким та польським режимами. Допомогали матеріально українським політв'язням та інвалідам.

В 1926 році сплачено решту довгу. 21 грудня 1923 року Товариство „Просвіта” одержало „чартер”. В 1939-1945 роках існувала лише Рідна Школа, а всяка інша громадська праця була припинена. В цьому у великій мірі завинила війна: відхід до війська активних членів і страх, що до українців будуть повторені гострі адміністративні заходи, як це було під час Першої світової війни.

У 1946 році головою „Просвіти” обрано Івана Журбу, який з короткими перервами керував „Просвітою” більше як 20 років. В 1947 році відмічено бенкетом 25-ліття власного

дому та докуплено за \$100 сусідню з будинком „Просвіти” площу.

В розбудові портартурської „Просвіти” відіграли важливу роль українці з третьої іміграції, що прибули до Канади після Другої світової війни. Їм у великій мірі треба завдячувати зріст діяльності Товариства.

У 1948-1959 роках посилилася культурно-освітня праця на всіх відтинках. 1950 рік — перебудова дому „Просвіти”. 1953 — Товариство взяло участь у великій параді з нагоди коронації королеви Єлизавети Другої, що відбулася в Порт Артурі 2 червня 1953 року. 1954 рік — відкриття крамнички (кантини), купівля книжок до бібліотеки, пожертви на: будову української католіцької церкви в Порт Артурі, Комітет Українців Канади, капелю українських бандуристів, червоний хрест і „комюніті чест”.

У 1957 році брали участь в святкуваннях 100-ліття міста Порт Артур. Парадний віз „Просвіти” здобув перше місце. Вислано харчові пачки для українських сиріт в Європі, як теж закуплено харчів і дарунків за \$150 і передано їх найбільше потребуючим українцям в Порт Артурі.

1959 — ювілейний рік Товариства „Просвіта”. Для гідного відмічення цього ювілею створено окремий комітет з головою Ільком Козирою на чолі. 5 і 6 грудня 1959 року відбуто ювілейний концерт і бенкет. В концерті взяло участь більше як 600 осіб. Головним промовцем на концерті був професор Манітобського університету д-р Ярослав Рудницький. В бенкеті взяло участь більше як 200 запрошених гостей. Головним промовцем на бенкеті був сенатор Іван Гнатипин. Видано тисячу примірників ювілейної книжки „Золоті Ворота”, в якій крім підсумків праці Товариства є теж спогади піонерів-основників та статті визначних науковців. В наступних роках закуплено поблизу дому „Просвіти” три нові площі для стоянки автомобілів.

У 1966 році зорганізовано танцювальну групу „Веснянка”, яка під опікою трьох „Просвіт” діє до сьогодні. Основоположником „Веснянки” був тодішній голова „Просвіти” Іван Журба.

29 і 30 червня 1966 року відмічено концертом і бенкетом 75-річчя перших українських поселенців у Канаді.

ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ Т-ВА „ПРОСВІТА”, 1959

Ювілейний Комітет Т-ва „Просвіта” з участю проф. д-ра Ярослава Рудницького з Вінніпегу: вгорі — Степан Ботош, Микола Івачевський, Василь Кузик, внизу — Іван Журба, голова комітету Ілько Козира і проф. д-р Я. Рудницький.

У 1967 році Товариство „Просвіта” брало активну участь у святкуваннях 100-річчя Канади. Голова Т-ва „Просвіта” Іван Журба був гостем на прийнятті в честь королеви Єлизавети Другої. З нагоди 100-річчя Канади коштом \$100,000.00 збудовано побіч старого, новий будинок, до якого перенесено крамничку (кантину) і канцелярію. Формальне відкриття і посвячення нового будинку відбулося 15 червня 1968 року, а 16 червня 1968 року відбуто концерт присвячений 100-літтю матірнього Т-ва „Просвіта” у Львові.

Голова Товариства „Просвіта” Іван Журба, репрезентував Товариство на першому Світовому Конгресі Вільних Українців, який відбувся у листопаді 1967 року в Нью-Йорку.

Рідна Школа діяла при Товаристві постійно, аж до часу з'єднання українських шкіл у 1976 році. Товариство має велику і вартісну бібліотеку, яку щорічно поповнює новими вартісними книжками. Передплачує 5 українських часописів.

З нагоди 70-ліття Т-ва та Міжнародного Року Дитини, управа Т-ва вирішила виділити стипендію в сумі \$300.00 річ-

но, аж до закінчення студій для незаможного студента-бого-
слова, 23-річного Матея Кухарського у Бразилії.

Наприкінці минулого року переслано грошову допомогу
в сумі \$400.00 для студента філософії, 21-річного Петра Ліса
у Бразилії.

3 пожертв Т-ва „Просвіта” користали: Шевченківська
Фундація, Світовий Конгрес Вільних Українців, Комітет Укра-
їнців Канади, З'єднана Рідна Школа, яка існує під патрона-
том відділу КУК, танцювальна група „Веснянка”, дівочий ан-
самбль СУМ „Барвінок”, Фонд Патріярха Йосифа Сліпого,
Капеля Українських Бандуристів, Визвольний Фонд, Суспіль-
на Служба Українців Канади, Українська Вільна Академія
Наук, Осередок Української Культури й Освіти, українські
дисиденти, радіопрограма „Пісня України”, яка під керівниц-
твом відділу КУК проіснувала чотири роки, стипендійний
фонд, українські церкви, Канада Геймс Комплекс, Комюніті
Чест, Ред Крос, Юнайтед Вей, Сейнт Джон Амбулянс та спор-
тивні клуби — гокею і брумбалу.

Мішаний хор „Дума” при укр. Т-ві „Просвіта” у Порт Артурі в підготов-
ці до концерту в телевізійній програмі 8 січня 1961 року.
Сидять зліва: Іван Журба — голова Т-ва „Просвіта”, добродійка Ольга
Новицька — диригент і Славко Новицький (син), працівник телевізій-
ної станції СБС.

Передано \$1,000.00 на Шевченківську Фундацію, в пам'ять довголітнього і заслуженого голови Івана Журби. Передано \$500.00 на купівлю Євангелії для української католицької церкви св. Покрови в Порт Артурі, в пам'ять піонера і довголітнього члена Т-ва Івана Бобика. Зложнео \$300.00 на сплату довгу за світла (шандалір) для церкви св. Покрови, в пам'ять голови Т-ва Миколи Шевчука.

Старанням управи Т-ва „Просвіта” 12 вересня 1982 року, відбувся концерт присвячений 107-й річниці з дня народження визначного українського хорового диригента і композитора Олександра Кошиця. Концерт пройшов успішно під кожним оглядом. Простора зала Т-ва „Просвіта” була виповнена по береги.

В мистецькій частині концертної програми виступав відомий в Канаді баритон Ярослав Щур з Вінніпегу та місцеві мистецькі групи, як чоловічий вокальний ансамбль „Побратими”, дівочий ансамбль СУМ „Барвінок”, група молодих бандуристів і трое дівчат з танцювальної групи „Веснянка”.

Змістовну і добре опрацьовану доповідь про життя і творчість Олександра Кошиця виголосив митрофорний протоієрей о. Микола Малюжинський.

18 червня 1983 року в залі Т-ва „Просвіта” на вулиці С. Гай 540, відбувся концерт присвячений 4-й річниці трагічної смерті композитора Володимира Івасюка, закатованого московськими КГБ-істами.

В концертній програмі виступали: дівочий ансамбль „Троянда” з Вінніпегу і місцеві мистецькі групи. Головну доповідь прочитала мгр Ганнуса Романюк-Ткачук.

Українським національним гимном закінчено цей напреду дбайливо і добре підготований концерт.

В суботу, 10 листопада 1984 року в аудиторії Т-ва „Просвіти” відбувся ювілейний бенкет з нагоди 75-ліття існування і творчости портартурської „Просвіти”.

Бенкет відкрив коротким словом Василь Скоропад — голова Т-ва „Просвіта”. Він привітав присутніх, вказав на мету ювілейних святкувань та відмітив важливіші моменти з діяльності Товариства.

Програмою бенкету вміло керував вчитель середньої школи Тарас Козира. Привітавши прийвних, він в короткому резюме українською і англійською мовами підкреслив заслуги „Просвіти” в усвідомленні і вихованні народніх мас.

Відтак попросив усіх встати та однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять піонерів-основників Т-ва „Просвіта”, які своєю тяжкою працею започаткували організоване життя в цій місцевості.

Опісля Стен Бобик, довголітній член Т-ва „Просвіта” запропонував тост за Королеву Єлизавету. Молитву перед вечерею провів о. крилошанин Юліян Габрусевич, а страви благословив о. д-р Степан Гарванко.

Після вечері, господар вечора Тарас Козира представив гостей, які сиділи при головному столі. Він теж представив гостей з далекого Торонта, а саме: членів жіночого ансамблю „Верховина”, мистецького керівника „Верховини” Олену Глібович, актора-гумориста Володимира Довганюка — „Гриця Зозулю”, членів управи Т-ва „Просвіта” і громадських діячів міста Тандер Бею.

З усними привітами виступали: радний Тарас Козира, і замість посадника передав привіт і грамоту міста для „Просвіти”. Рівночасно при цій нагоді він вручив почесну грамоту міста для д-р Петра Глібовича — голови Провінційної Ради КУК, як вияв признання за його віддану працю на полі українського національного і громадського життя в Канаді. Також усім запрошеним гостям з Торонта роздав на пам'ятку позолочені тарілки з емблемою міста Тандер Бею. Микі Геннесі — посол до Онтарійського парляменту відчитав привіт і передав для „Просвіти” грамоту від прем'єра Онтаріо В. Дейвіса. Від місцевого відділу КУК і його складових організацій передав привіт Олекса Петришин, від Української Кредитової Спільки Ілля Козира, він теж передав для „Просвіти” металевий щит з відповідним написом. Слід при цьому відмітити, що портартурська „Просвіта” є передовим та візрцевим членом Української Кредитової Спільки.

Письмові привіти наспіли: від Централі Комітету Українців Канади, Шевченківської Фундації, відділу Ліги Визволення України, осередку Спільки Української Молоді і від філії Суспільної Служби Українців Канади.

Головним промовцем на бенкеті був д-р Петро Глібович — голова Провінційної Ради КУК, якого представив зібраним і попросив до слова Петро Михайлишин.

Шановний прелегент у своїй глибокій змістом і солідно опрацьованій доповіді підкреслив основні завдання Т-ва „Просвіта”, заснованого у Львові в Галичині 8 грудня 1868 року,

для масового поширення освіти, національної свідомості і піднесення культурного рівня українського народу. Завдяки „Просвіті”, розвинулося українське шкільництво, висилано петиції в справі заснування катедри української історії у Львівському університеті. „Просвіта” поширила свої завдання також на економічну ділянку, щоб піднести добробут населення.

Молитвою, яку провів о. крилошанин Юліян Габрусевич закінчено першу частину ювілейних святкувань.

Зараз після закінчення бенкетної програми, в горішній залі Т-ва „Просвіта” відбувся вдалий під кожним оглядом концерт з гостинним виступом жіночого тріо „Верховина” під мистецьким керівництвом Олени Глібович з Торонта.

Концертна програма складалася з трьох частин, у яких виконувалися різні за стилем і змістом пісні. До змісту пісень виконавці були одягнені в оригінальні і стилізовані одяги.

По кожній пісні публіка нагороджувала виконавців гучними, довготривалими оплесками і вставанням з місць.

Тріо „Верховина” виступало в складі: Надія Коханська, Оксана Макогон і Богданна Ігнатович. Фортепіяновий супровід: Михайло Бубна.

У перервах між поодинокими частинами концертної програми виступали: Володимир Довганюк в ролі „Гриця Зозулі”, місцева танцювальна група „Веснянка” під керівництвом Наталки Козоріз і дівочий ансамбль „Бандура тріо” в складі: Ліса Клименко, Наталка Козоріз і Леся Козира, під проводом Ліси Клименко.

Гуморист Володимир Довганюк в ролі „Гриця Зозулі” був знаменитий, він своїми влучними жартами на актуальні теми розвеселив публіку, яка раз-у-раз нагороджувала його гучними оплесками і вибухала щирим сміхом.

75-річний пройдений шлях портартурської „Просвіти” був виповнений корисною працею для добра громади і української справи.

І хоч сьогодні портартурська „Просвіта” не проявляє великої культурно-освітньої діяльності як колись, зате вона рік-річно складає поважні суми грошей на розвиток і збереження української культури.

Лише за останніх 10 років виплачено більше як 40 тисяч доларів на різні — національні, наукові, харитативні і релі-

гійні потреби, з яких користали: КУК, СКВУ, Шевченківська Фундація, Енциклопедія Українознавства, УВАН, НТШ, Колегія св. Володимира в Робліні, Колегія св. Андрея у Вінніпегу, Духовна Семінарія у Бразилії, Т-во Свята Софія, Інститут Українських Студій в Едмонтоні, Хліборобський Інститут у Бразилії, Осередок Української Культури й Освіти у Вінніпегу, Суспільна Служба Українців Канади, Визвольний Фонд ОУН, Військовий Історичний Музей, Українська Радіопрограма, Освітній Фонд при Українській Кредитовій Спілці, Вільна Олімпіада, Інститут св. Володимира, Студійний Фонд для дітей покійного Андрія Бандери, українські дисиденти, Капеля Українських Бандуристів, Рідна Школа, яка діє при місцевому відділі КУК, Дівочий ансамбль СУМ „Барвінок”, Танцювальна група „Веснянка” і українські церкви.

Також у згаданому періоді видано більше як 10 тисяч доларів у формі пожертв для різних не-українських харитативних установ і спортивних клубів.

Т-во „Просвіта” бере активну участь у всіх ділянках праці та у всіх починах відділу Комітету Українців Канади, Української Кредитової Спілки і філії Суспільної Служби Українців Канади, в яких члени Т-ва „Просвіта” займають провідні становища.

На закінчення слід ствердити, що довголітній голова Товариства „Просвіта” (покійний) Іван Жұрба, найбільше з усіх пирчинився до розбудови Товариства. З поміж визначніших голов Товариства „Просвіта” варто згадати Василя Скоропада, який впродовж вісім років вміло керував працею Товариства.

Управа Товариства „Просвіта” в 1986 році: Ілько Козира — голова, Іван Вівчарик — перший заступник голови, Іван Федорчук — другий заступник голови, Роман Бойко — секретар, Ольга Гармата — фінансовий секретар, Петро Лушак — господар, члени Управи: Стен Бобик, Роман Ковальський і Володимир Хоптій. Контрольна комісія: Петро Михайлишин, Йосиф Микулинський і Дмитро Заневич.

ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА” У ВЕСТ ФОРТ ВІЛЬЯМІ

Місцевість Вест Форт Вільям є частиною міста Форт Вільяму, що лежить на північному березі озера Супіріор. Завдяки своєму географічному положенню, місто стало визначним торговельним та промисловим центром. Велетенські збіжжєві шпихлірі, папірні і деякі інші галузі промисловисті дають заняття тисячам робітників, і тому приманили до себе також наших поселенців. Українські імігранти почали осідати у Вест Форт Вільямі приблизно в 1900 році та замешкали разом, tworячи неначе одне село. Ця обставина сприяла тому, що тут досить скоро розвинулося українське громадське життя, по-стали товариства: Народний Дім „Просвіта”, „Зоря”, українська католицька церква, а при тих товариствах зорганізовано різні секції просвітнього напрямку.

Почин до організаційного життя дали таки самі робітники імігранти, які не мали досвіду в громадській праці, бо були вони молодими людьми і єдиною їхньою школою та дороговказом було життя пробудженого українського села, теплі спомини про яке вони привезли з собою до Канади.

Взимку 1909 року зібралося кількох молодих людей в західній частині міста Форт Вільям, і постановили почати тут організаційно-просвітній рух серед наших людей. Перш усього зорганізували театральний гурток та відіграли двоє представлень під назвою: „Знімчений Юрко” і „Страйк”, в просторім, як на той час будинку Василя Бужака. Передовими одиницями в тому русі були: Т. Пашук, К. Когут, П. Бучовський, Осип Довганюк, пізніше довголітний член Українського Народного Дому у Вінніпегу, Осип Луговий, також член того ж Народного Дому і Теодор Гуменюк, тепер адвокат в Торонто. Дохід з вистав був призначений, як перший основний фонд на купівлю площі під будову української католицької церкви у Вест Форт Вільямі. Приблизно в тім часі Н. В. Бачинський, пізніший посол до манітобської легіслятури, зібрав 50 доларів, як дар для Івана Франка, а незадовго Василь Рихлівський зібрав

таку саму суму для Михайла Павлика. Зазначуємо, що існування аматорського гуртка і збірки для визначних українських людей, як Іван Франко і Михайло Павлик, у великій мірі привели до того, що у Вест Форт Вільямі так скоро почався український церковно-просвітній рух.

26 грудня 1909 року, заходом згаданого гуртка wraz з іншими громадянами, відбулися перші організаційні збори Товариства „Просвіта”, в хаті Івана Мошенки на вулиці Мавтейн, де вибрано перший заряд товариства із таких осіб: Григорій Ємчук — голова, Петро Кузик — заступник голови, Степан Кузик — секретар, Прокіп Клепей — касир, Михайло Костельник — бібліотекар, Дмитро Фаринчук і Іван Гуменюк — члени заряду.

Всіх членів напочатку вписалося 27, самі чоловіки. Вслід за цим відбулося перше засідання заряду 1 січня 1910 року, на якому рішено передплатити такі часописи: з Галичини „Діло” і „Письмо Просвіти”, а з Канади — „Канадійський фермер”.

Приблизно дворічна діяльність Товариства застала членів подбати про власну домівку. При кінці листопада 1911 року, було зібрано вже відповідну суму грошей і почато будову власного дому „Просвіти”, який вже в липні 1912 року товариство уживало для своєї культурно-освітньої праці.

Маючи вже свою домівку, товариство почало ширшу діяльність, а саме: відбувало часті сходи для спільного читання, влаштовувало відчити на різні актуальні теми, приготувало театральні вистави та концерти. При кінці 1917 року Товариство було примушене приступити знову до будови, але вже більшого дому, бо перший дім був замалий. В 1940 році знову побудовано дім „Просвіти”, бо konieczність була така, що без відповідного дому годі було обійтися.

Від початку свого існування Товариство майже кожного року відзначувало день 8 грудня, як день „Просвіти” і при тій нагоді збирало пожертви для Матірнього Товариства „Просвіта” у Львові. Багато членів нашого Товариства були далі членами Товариства „Просвіта” у Львові і діставали звідти грамоти, якими стверджувалося дійсність членства.

Перший святковий виступ Товариства „Просвіта” спільно з Товариством „Запорізька Січ” відбувся 12 листопада 1911 року, з нагоди 100-річчя з дня народження нашого поета Маркіяна Шашкевича. Під час святкового концерту виголосив відповідну доповідь Василь Брілинський.

В 1912 році Товариство вітало в себе представника Рідної Школи з рідних земель Семена Демидчука. Тоді було зібрано у Вест Форт Вільямі 182 долари на Рідну Школу в Галичині. В слід за цим 1913 року взимку було основано в нашій околиці кружок Рідної Школи, який мав подбати про постійні фонди для Рідної Школи на рідних землях. Цей кружок був організований з членів Товариства „Просвіта” і „Запорізької Січі” з Вест Форт Вільяму та членів Товариства „Просвіта” у Форт Вільям.

Управа кружка Рідної Школи, що його очолювали: Михайло Венгер — голова, Іван Гүменюк — заступник голови, О. Задүрович — секретар, Осип Лисий і П. Чепесюк — контролери, постаралася про скриньки і розмістила їх по українських крамницях в місті та околиці. В ці скриньки наші громадяни принагідно вкидали свої дрібні пожертви для Рідної Школи. Всіх скриньок було розміщено 12, з яких щомісячно вибиралося від 30 до 70 долярів. І так ці скриньки проіснували аж до Першої світової війни, тобто до серпня 1914 року.

Впродовж свого існування кружок зібрав приблизно 650 долярів, з чого дві третини були вислані на Рідну Школу в Україні. Решти через війну не можливо було вислати і суму яка залишилася призначено на місцеві українські справи.

Дбаючи про Рідну Школу в Україні, Товариство „Просвіта” вже у 1915 році основує Рідну Школу для місцевих українських дітей.

Першими учителями тієї школи були: В. Парчевський і М. Костельник (оба з села Поточиська, повіт Городенка, Галичина). Майже в тім самім часі була основана Рідна Школа при Товаристві „Запорізька Січ”, в якій учительовав В. С. Ковбүз. Тому, що такий стан не міг довше існувати, то члени обох товариств порозумілися, злучили обі школи в одну і заснували Товариство Рідної Школи, члени якого були зобов’язані платити щомісячно вкладки на потреби Рідної Школи без огляду

Рідна Школа при Товаристві „Просвіта” у Вест Форт Вільям, в 1924-1925 рр., учитель — Володимир Купченко.

на те, чи хто з них посилав дітей до школи, чи ні. І так від 1915 року аж до сьогодні, майже безперервно існує при Товаристві „Просвіта” Рідна Школа.

В 1914 році Товариство „Просвіта” wraz з іншими організаціями взяло участь у святкуванні сотих роковин з дня народження Тараса Шевченка.

В листопаді 1915 року Товариство „Просвіта” і Товариство „Запорізька Січ” вшанували концертом пам'ять українського студента-героя Адама Коцка. На цьому концерті було зібрано поважну суму грошей на підтримку бурси ім. Адама Коцка у Вінніпегу. Після того Товариство стало членом Українського Народного Дому у Вінніпегу.

В 1918 році Товариство стало членом-уділовцем Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні. На другому українському з'їзді в Саскатуні від Товариства „Просвіта” і Товариства „Запорізька Січ” Василь Брилинський був делегатом і виступав з привітом від обох цих організацій та брав активну участь в нарадах з'їзду.

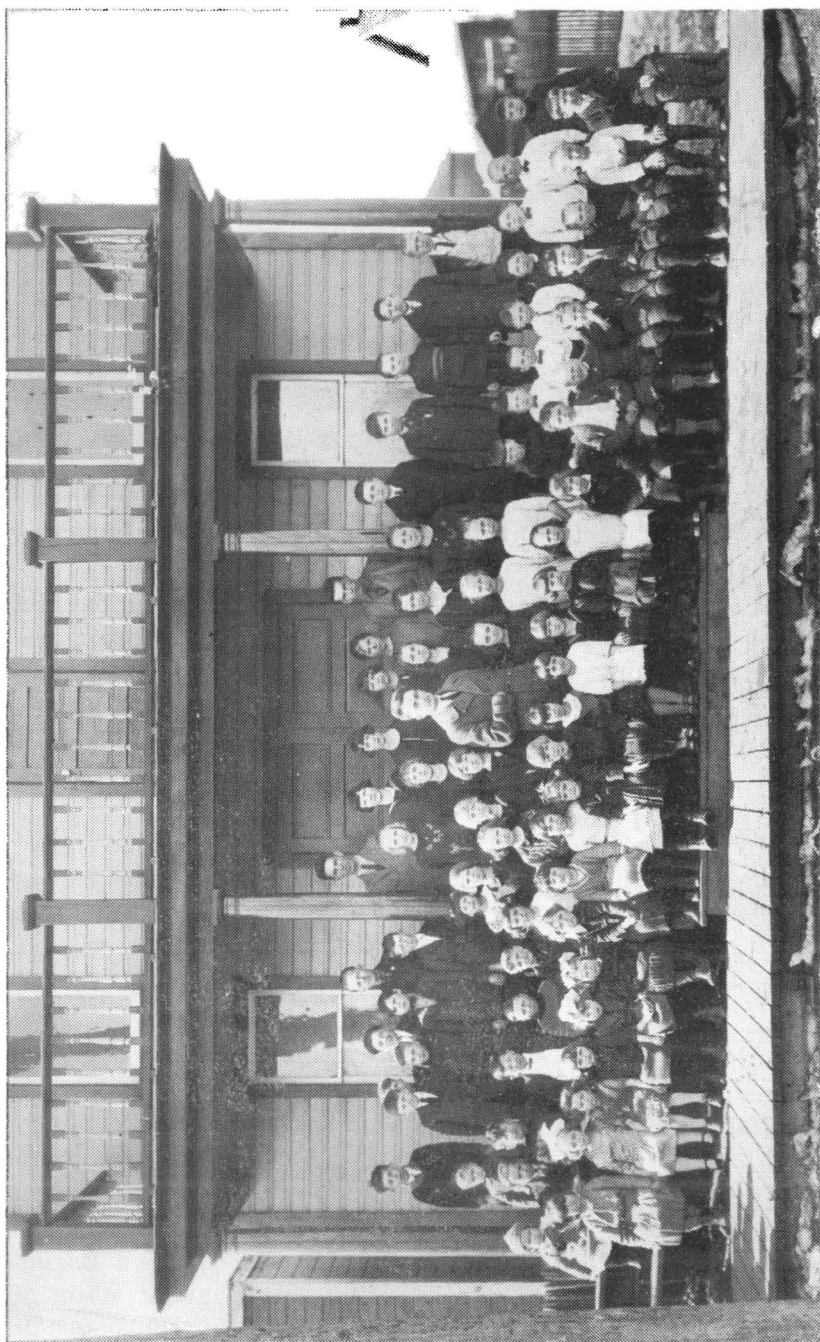
В 1924 році Товариство „Просвіта” одержало провінційний „чартер”, в якому, між іншим, сказано, що Товариство може вести українську школу.

За старанням членів „Просвіти” Д. Глуханюка і С. Юрієва 17 квітня 1927 року засновано 18 відділ „Взаємної Помочі”. На основуючих зборах вписалося 43 члени, а до кінця 1927 року число членів зросло до 90.

1935 рік був для Товариства „Просвіта” виїмково значущим, бо в цьому році 26, 27 і 28 травня Товариство святкувало 25-ліття свого існування. З цієї нагоди наспіло багато привітів від поодиноких осіб, а також від різних організацій.

При Товаристві „Просвіта” майже безперервно існує Рідна Школа. Колись, особливо між Першою і Другою світовими війнами, велась тут інтенсивна культурно-освітня праця, а рідною школою були охоплені майже всі українські діти цієї частини міста. Питання Рідної Школи завжди було в центрі уваги кожнорічної управи Товариства. Для того були зорганізовані окремі комітети, завданням яких було піклуватися школою.

Довголітнім головою комітету Рідної Школи був Василь Лисак, який своїм зрівноваженим підходом завжди зумів зібрати гурт людей, які і дітей посилали у школу і працювали,

Рідна Школа при Товаристві „Просвіта” у Вест Форт Вільям в 1926 році, учитель — Іван Пігуляк.

щоб її вдержати. Опікунами й ентузіястами рідношкільної справи були: П. Крак, В. Кіб'юк, В. Гарасимчук, Р. Федорів, В. Стодольний, Т. Гарасимчук і М. Баранович.

Для придбання потрібних фондів Товариство влаштовувало чайні вечори, організаційні зустрічі, базари та розвагові фестивали-пікніки. Звичайно, львину частину практичної роботи виконували жінки.

На місці буде тут задати бодай імена тих вчителів, що довгий час працювали в Рідній Школі та безінтересовно віддавали багато трudu для місцевих громадських справ. Такими вчителями були: М. Кардаш, Ю. Ситник, Володимир Купченко, І. Пігуляк, Дмитро Сапливий, М. Саплива, С. Босий і від 1950 року до сьогодні Григорій Мигаль.

Поза плеканням рідного мистецтва як, співу, музики, а також свого часу духової оркестри, що в свою чергу вимагало від Товариства фінансування вчителів і диригентів, Товариство зібрало тисячі доларів на потреби як Українського Червоного Хреста, Позичку Національної Оборони, Рідної Школи в старім краю, українських інвалідів, Українського Городу у Львові. Рівночасно Товариство допомагало багатьом іншим організаціям та установам і приходило їм з допомогою щедрих грошових пожертв.

Товариство „Просвіта” співпрацювало з іншими українськими Товариствами та організаціями на цьому терені. Брало з ними спільну участь у відзначуванні важливіших історичних дат, в протикомуністичних вічах і маніфестаціях, як також репрезентувало себе гідно в канадських державних святах і торжествах, влаштовуваних міською управою.

В новіших часах багато змінилося, частина старших працівників відійшла у вічність, частина постарілась і відійшла від громадської праці, а молодша генерація, на жаль, не у великій кількості включилась у працю Товариства „Просвіта”. В загальному завважується послаблення діяльності Товариства і якесь збайдужіння членів до організаційної праці.

Для повнішого образу з діяльності Товариства „Просвіта” треба ще згадати про Жіноче Товариство ім. М. Маркович, яке було зорганізоване в 1925 році. Це Товариство попри свою діяльність разом з Товариством „Просвіта” чимало причинилося до поширення українських жіночих видавництв, як „Жіноча Доля” і „Жіночий Голос”.

Було б несправедливо не згадати про допомогу Товариства „Просвіта” для інших українських організацій в нашій місцевості, а саме: початок українській католицькій церкві у Вест Форт Вільямі дало Товариство „Просвіта”, а 18 Відділ Товариства „Взаємна Поміч” ледве чи був би так добре розвинувся, коли б його ядро в перших початках не творили члени тої самої „Просвіти”, де також засіялися перші початки місцевої української православної церкви.

Під сучасну пору Товариство „Просвіта” вдержує кантину, яка себе зовсім виправдала і яка приносить матеріальні прибутки. З її доходів викінчено перебудову домівки та оплачено довги. З її фондів вдержується Рідна Школа та складається пожертви на всякі народні потреби.

Нехай цей короткий огляд праці Товариства „Просвіта” буде хоч скромною винагородою всім піонерам-працівникам, що своєю працею для української спільноти дали нам гарний приклад до наслідування.

Склад управи Товариства „Просвіта” в 1985 році:

Ангус Довган — голова, Сенді Рибачук — колишній голова, Денис Чучмач — 1-ий заступник голови, Василь Майдо — 2-ий заступник голови, Григорій Мигаль — секретар (укр. мови), Михайло Чикорлій — секретар (англ. мови), Петро Якімак — фінансовий секретар, Василь Кузик — касир, Никола Слюзар — бібліотекар, Мат Грона — господар, Володимир Балабух — член управи.

ХРОНІКА ФІЛІЇ УНО В ТАНДЕР БЕЙ

(колишньої — у Форт Вільямі)

Перші кроки українського націоналістичного руху у місті Форт Вільямі і околиці завважено вже в половині 1928 року. Тоді окремі особи почали листування з членами Української Стрілецької Громади у Вінніпегу, яка недавно посталала.

Восени 1928 року відзначено Свято Першого Листопада, 18 листопада відбуто протестаційне віче проти погромницької акції поляків у Львові й переведено збірку на допомогу українським военним інвалідам. Одначе минуло ще два роки заки zorganizувався у Форт Вільямі гурток Української Стрілецької Громади та повних вісім років, заки посталала філія Українського Національного Об'єднання.

18 грудня 1938 року в домі Григорія Хімка відбулися збори гуртка Української Стрілецької Громади. На цих зборах Степан Боровець виголосив доповідь про мету й завдання Українського Національного Об'єднання. Після доповіді всі присутні, 27 учасників, заявили за тим, щоб створити філію УНО та проголосили себе основуючими зборами й обрали до президії Степана Ростикуса на голову і Степана Боровця на секретаря. Секретар президії Степан Боровець відчитав статут й обрано першу управу філії, що складалася з осіб: Сильвестер Вітів — голова, Дмитро Пиріг — заступник голови, Петро Гирчак — секретар, Григорій Хімко — касир, Дмитро Мозіль — господар. Контрольна комісія: Марія Холодило, Теодор Радовець і Йосафат Погришук. Збори схвалили, щоб філію УНО у Форт Вільям назвати іменем полковника Євгена Коновальця й обговорено в загальному плян праці на 1939 рік.

коли говорити про філію УНО, то при цьому варто згадати про діяльність відділу Української Стрілецької Громади, яка у великій мірі причинилася до заснування філії, а ініціатором цього великого діла був провідний член відділу Української Стрілецької Громади, друг Степан Боровець.

Також треба признати, що рушійною силою УНО, яка дала Організації її первісний розмах та поклала ідейні осно-

ви під її дальший розвиток, були ті, що зі зброєю в руках боролися за волю України в добі Визвольних Змагань у 1917-20 роках. До них долучилися й інші, щировіддані й ідейні, патріоти України.

Українське Національне Об'єднання взагалі, а в тому теж філія у Форт Вільямі, поставили перед собою завдання, що йдуть у двох головних напрямках: праця для української спільноти в Канаді та політична, моральна і матеріальна допомоги українському народові на Рідних Землях у боротьбі за державну незалежність. Базуючись на цих ідеях, що лягли в основу Українського Національного Об'єднання, великий гурт людей у Форт Вільямі приступив до заснування організаційної системи та філії УНО.

Рідна Школа при філії УНО в 1938 році.

Був це гурт колишніх українських воїнів, які, опинившись у цьому місті, в 1932 році зорганізували відділ Української Стрілецької Громади. В короткому часі після оснування, відділ приступив до праці, відзначував різні національні свята, влаштовував концерти, вистави, фестини і доповіді. Весь час при відділі діяла Рідна Школа. Відділ допомагав морально і матеріально Визвольному Рухові в Україні, Українській Військовій Організації, а потім Організації Українських Націоналістів, як також політичним в'язням, інвалідам, вдовам, сиротам і іншим.

В протоколі основуючих зборів філії УНО записані такі імена: Степан Боровець, Степан Ростикус, Григорій Хімко, Сильвестер Вітів, Микола Лога, Теодор Радовець, Петро Гирчак, Дмитро Пиріг, Марія Пиріг, Михайло Пиріжок, Павло Квасниця, Олекса Тұрчин, О. Цебрівський, Йосафат Погрищук, Дмитро Мозіль, Теодор Холодило, Марія Холодило, Юрій Кузь та Ілько Габуда.

Із членів-основників небагато залишилось по сьогоднішній час, деякі змінили місце перебування, інші не видержали організаційної проби, перестали цікавитись організаційним життям, інші відійшли на вічний спочинок.

На першому засіданні управи філії УНО, яке відбулося 24 грудня 1938 року, вирішено піти з колядою на допомогу українським воєнним інвалідам, також вирішено вислати привітального листа проф. Сімпсонові у Саскатуні з подякою за його прихильну українцям промову по радіо.

Філія Українського Національного Об'єднання довгий час приміщувалася в домівках інших українських організацій як: Українське Національне Запомогове Товариство, домівці Української Греко-Православної Громади. З вдячністю слід згадати господарів за їхнє привітне наставлення до нової організації та допомогу в праці. Треба підкреслити велику поміч о. Луки Сологуба, який у багатьох випадках причинився до успіхів філії.

В домівці вище названої церковної громади, філія започаткувала культурно-освітню й виховну працю, зорганізувала хор й урухомила діяльність аматорського гуртка. В 1941 році зорганізовано Рідну Школу. В кожній ділянці почалась жвава робота: влаштовувано святкові концерти, вечірки, базари, фестини тощо. Ряди членства доповнювались.

Події, які відбувались в Карпатській Україні, місцеві українці прийняли з великим одушевленням. Філія УНО вислала привітальну телеграму о. Августиніві Волошинові з нагоди скликання першого українського сейму в Карпатській Україні, та зайнялась збірковою акцією на поміч молодій державі. А з трагічним упадком Карпатської України, філія скликала протестаційне віче і зарядила збірку для допомоги братам-закарпатцям та воїнам-інвалідам.

В березні 1939 року зорганізовано відділ Організації Українок Канади імені Ольги Басараб. Першу управу відділу очолила Єфросина Петранюк. Як Братня Організація, ОУК діє самостійно, однак у стислій співпраці у всіх спільних

справах іде разом з філією УНО. У всіх імпрезах влаштовуваних філією УНО, жіноцтво ОУК бере активну участь.

З вибухом Другої світової війни, на окремому масовому вічу в міській аудиторії, філія УНО заявила свою лояльність до Канади та готовість несення моральної й матеріальної допомоги. В часі війни організаційна праця при філії не припинялась. На всіх зборах членства багато уваги присвячувалось воєнним подіям, тому що Україна стала тереном військових дій.

Управа відділу Організації Українок Канади, Форт Вільям, 1940 рік.

10 грудня 1940 року — два роки після заснування філії УНО, зорганізовано відділ Молодих Українських Націоналістів (сучасна назва — Молодь Українського Національного Об'єднання). Членів-основників на зборах було 15 осіб. Новообрану управу відділу очолив Петро Гладун. Відділ дуже скоро побільшувався, так, що до кінця року зріс до 40 членів.

У 1941 році філія УНО з Братніми Організаціями працювала спільно із Товариством „Просвіта” створивши спільну

Рідну Школу, хор та оплачувала всі видатки пополовині. Цей період тривав до 1944 року, коли заіснувала потреба власного дому, де можна було б розвинути пропагандивну та культурно-освітню діяльність філії УНО і Братніх Органі-

Члени філії УНО і прихильники при будові дому в 1944 році.

зацій. І тому на зборах членства, які відбулися 13 березня 1944 року, обрано будівельний комітет з другом Романом Тенюком на чолі. Закуплено площу під будову дому й розпочато широку акцію придбання фондів. Довіреними, що під їх іменем велася будова і на них записано майно організації, призначено: Михайла Лисого, Максима Хама і Миколу Яворського. Відповідальним за будову призначено Теодора Радовця. На сходах задекларовано 1,225 доларів, з того готівкою зібрано 260 доларів.

На сходах членства філії УНО, які відбулися 13 травня 1945 року, вирішено закупити за 200 доларів бонди дев'ятої воєнної позички. Також Михайло Лисий і ще кількох членів філії, купили за 500 доларів бондів воєнної позички.

У 1945 році дуже успішною імпрезою був контест популярності, що закінчився забавою і коронацією кралі. Кралею обрано Стефу Саганську-Заблоцьку, першою княжною — Одар-

ку Холодило-Сірську, другою княжною — Стефу Деренівську-Хомут і третьою княжною — Іванну Щепанську-Романів. Чистого прибутку з контесту було 2,829.05 доларів.

Після наполегливої та послідовної праці членства філії УНО і Братніх Організацій, а також при значній допомозі прихильників, завершено будову дому в половині 1947 року. Велику частину вкладу праці треба приписати членові будівельного комітету Степанові Боровцеві. Збудування власного Національного Дому стало великим моральним здобутком і гордістю нашого членства. Святкове відкриття дому відбулося 24 травня 1947 року, що стало пам'ятним днем організації.

В організаційній праці філія УНО присвячувала велику увагу вихованню молоді, чи то в Рідній Школі, чи в молодіжній організації. Рідна Школа мала 4 класи. За весь час навчалось більше як 600 дітей. Діти вчилися також гри на музичних інструментах та народніх танків. Інструкторами танків були: Петро Гладун, Теодор Кузенко, Іванна Щепанська-Романів, Одарка Холодило-Сірська, Василь Кузик і Оля Мисик-Рогатин.

В Рідній Школі вчителювали: Василь Курило, Іванна Щепанська-Романів, Одарка Холодило-Сірська, Василь Кузик, Оля Мисик-Рогатин, Степан Реваковський, Онуфрій Цукорник і добродійка Ольга Новицька.

На вдержання Рідної Школи філія видала з каси більше як 18,000 доларів, не включаючи до цього оплат за науку від родичів.

Започатковано при філії допоміжну акцію для Осередку Української Культури й Освіти. Щороку філія допомагала морально і матеріально Вищим Освітнім Курсам, дбала про участь молоді у курсах, з чого скористало 26 осіб.

Важливою ділянкою в діяльності філії був драматичний гурток з такими режисерами: Й. Гонтаренко, Микола Лога, Степан Боровець, Дмитро Решітник, Калина Гладун, Василь Калин, Василь Кобрин і Петро Свириденко.

Рухливість драматичного гуртка в початках його існування позначилася постановкою багатьох вартісних і повчальних творів побутового та історичного змісту, старших і сучасних драматургів.

Визначну роль при філії виконував хор. Перший хор організовано у 1939 році, а керував ним О. Цебрівський. За час існування хору, диригентами були: Василь Курило, Іванна

Щепанська-Романів, Одарка Холодило-Сірська, Василь Кук, Оля Мисик-Рогатин, Сергій Босий, Онуфрій Цукорник, добродійка Ольга Новицька, Анна Рихлівська-Стахів і Оля Стодольна-Савчук.

Існували при філії й оркестри: Іванна Щепанська-Романів керувала шкільною мандоліновою оркестрою, а Онуфрій Цукорник — скрипковим ансамблем.

Дбаючи про усвідомлення членства і його культурний рівень, філія вдержує бібліотеку, що нараховує більше як 800 томів творів українських поетів і письменників. Вартість бібліотеки — 1,500 доларів. Бібліотеку постійно доповнюється новими виданнями, з чого користають члени філії, прихильники і любителі української літератури. Бібліотеку обслуговували по черзі: Григорій Прихідко, Йосиф Маскаль, Петро Сулятицький, Василь Кобрин і Олекса Петришин. У Василя Рурика закуплено до бібліотеки його приватну книгозбірню приблизно 500 книжок за 200 доларів.

На зовні філія співпрацює з місцевими українськими організаціями і товариствами, які стоять на національному ґрунті. В загальних українських справах в Канаді, співпрацює з місцевим відділом Комітету Українців Канади, як член-основник. На релігійному ґрунті, філія із своїм членством стоять на основах християнської моралі, відносячись з пошаною і толерантністю до обох українських церков, як православної так і католицької.

9 лютого 1947 року відбулися важливі сходи членства, тоді філія УНО у Вест Форт Вільямі зголосила свою згоду на з'єднання з філією УНО у Форт Вільям.

З приїздом третьої іміграції до Канади, а в тому до Форт Вільяму, поважне її число включилося в ряди філії Українського Національного Об'єднання і Братніх Організацій. Як активні члени, вони причинились до скріплення й пожвавлення організаційної праці. Деякі з них займають чоловічі становища в проводі філії та солідно виконують свої обов'язки. Вступ членів до філії УНО з третьої іміграції почався у 1948 році і продовжується по сьогодні. Українське Національне Об'єднання ніколи не замикалося в собі й усім чесним українцям дало можливість включитися до праці, якщо вони готові свою частку праці вложити для добра українського народу. В ряди свого членства філія приймає всіх громадян українського походження, без огляду на їхню релігійну при-

належність, якщо вони є гідними і чесними членами свого народу, визнають важливість допомоги своєму народові у відбудові Української Держави та є лояльними громадянами Канади.

30 травня 1954 року за спільним домовленням УНО, ЛВУ, СУМ і Братства Першої Дивізії УНА відбуто Свято Вождів.

14 грудня 1955 року відбулися врочисті сходи для відзначення 65-річчя полковника Андрія Мельника.

1 червня 1958 року спільними силами УНО і ЛВУ відзначено 20-річчя від дня смерті полковника Євгена Коновальця.

5 жовтня 1963 року відбувся бенкет з нагоди 25-річчя філії Українського Національного Об'єднання. Почесними гістьми на цьому бенкеті були: голова Президії УНО Канади, Микола Плав'юк, проф. Олександр Неприцький-Грановський із Америки та посадник міста Ернест Рід з дружиною.

Наступного дня, в неділю, 6 червня 1963 року в рамках ювілейних святкувань відбувся гарний концерт з виступами новозорганізованого хору під керівництвом Олі Савчук і танцювальної групи під проводом Федора Кузенка. Головну доповідь виголосив: проф. Олександр Неприцький-Грановський який, між іншим, звернув увагу на заслуги колишніх українських воїнів, що в часі визвольних змагань, залізом і кров'ю творили новітню історію нашого народу.

На сходинах членів філії, які відбулися 25 вересня 1966 року стверджено, що Форт Вільям зібрав досі на націоналістичний центр в Європі 848 долярів і стоїть на п'ятому місці в Канаді.

Делегатами філії на Перший СКВУ були: Михайло Лисий і Олекса Петришин та Михайло Савчук і Роман Петришин від Братніх Організацій.

31 грудня 1967 року відбувся у Форт Вільямі семінар МУНО-МУН, в якому взяло участь 22 особи. Ввечері, після семінара, керівник і координатор семінара проф. Юрко Пундик виголосив доповідь про положення в Україні, арешти й засуди молодих українських інтелектуалістів. Присутніх на доповіді було приблизно 100 слухачів.

26 травня 1968 року урочисто вшановано пам'ять Симона Петлюри і Євгена Коновальця на святкуванні в залі УНО.

Святкування підготовляв спільний комітет з відділом ЛВУ, на чолі з головою Степаном Пісоцьким і секретарем Олексою Петришином. Присутніх було 250 осіб. Головну промову виголосив Микола Плав'юк.

22 квітня 1969 року вислано письмовий протест проти дворазового оголошення в „Новому Шляху” концерту російської комуністичної групи П'ятницького.

Найважливішою подією в житті філії у 1969 році була її злука з філією УНО в Порт Артурі. Це сталося на спільних Загальних зборах членства обох філій, що відтепер виступатимуть як одна під новою назвою „Філія УНО в Тандер Бей”.

14 грудня 1969 року відбулися сходини присвячені 40-річчю Організації Українських Націоналістів. Доповідь виголосив Роман Петришин.

У 1970 році закуплено одну сторінку в „Новому Шляху” на короткий звіт про культурно-освітню працю філії УНО і Братніх Організацій із світлинами. Запрошено хор і танцювальну групу з Вінніпегу на виступ під гаслом „Привіт новому місту Тандер Бею”.

На ювілейний дар „Новому Шляхові” в 40-річчя, зібрано 1,981 доляр. Надзвичайні збори членів, які відбулися 22 вересня 1970 року, схвалили виділити додаткових 1,000 доларів „Новому Шляхові” як ювілейний дар. Загальна збірка принесла 2,981 доляр.

30 травня 1971 року відбувся літературний вечір у 100-річчя з дня народження письменника Василя Стефаника з доповіддю Михайла Савчука. Уривки з творів письменника читали: Михайло Савчук і митр. прот. о. Микола Малюжинський.

11 вересня 1971 року влаштовано громадське віче з доповіддю Ярослава Гайваса, п. н. „Спільне й різне краю та еміграції і наше в тому завдання”. Присутніх було приблизно 80 осіб.

26 вересня 1971 року культурно-освітній референт філії Михайло Савчук, в порозумінні з МУНО, відновив курси української мови для дорослих щовечора від години 5 до 7 ввечері.

19 грудня 1971 року Михайло Савчук поділився з членством філії своїми враженнями та спостереженнями із поїздки та про посвячення пам'ятника Тарасові Шевченкові в Аргентині.

30 вересня 1972 року відбувся ювілейний бенкет у 40-річчя Українського Національного Об'єднання в Канаді і відділу Української Стрілецької Громади в Тандер Бей, який пройшов з повним моральним і матеріальним успіхом. Присутніх на бенкеті було приблизно 200 осіб, серед яких були представники всіх місцевих українських організацій. Головну доповідь виголосив д-р Степан Росоха — заступник голови Головної Управи Української Стрілецької Громади.

На Другому СКВУ, який відбувся в Торонті, репрезентували філію: Михайло Лисий і Михайло Савчук.

28 вересня 1974 року на вечорі гумору і сатири, що відбувся в домівці УНО, виступила Зоя Когут з Австралії.

Член філії УНО Степан Качмар уже вдруге пожертвував на потреби філії 1,000 доларів.

На сходинах 15 грудня 1974 року відзначено 60-річчя збройного виступу Українських Січових Стрільців. Святкову доповідь читав Олекса Петришин. Закінчено сходиini відспіванням національного гимну.

23 листопада 1975 року вирішено пожертвувати на „Українську Загальну Енциклопедію” 1,000 доларів, закупити всі попередньо видані томи і стати членом-меценатом.

4 листопада 1978 року відбувся ювілейний бенкет з нагоди 40-річчя філії УНО. Головну доповідь виголосив Леонід Філь — голова Президії Українського Національного Об'єднання.

На сходинах членства філії, які відбулися 19 листопада 1978 року, повідомлено, що член філії Андрій Марусик пожертвував на потреби філії 100 доларів, на Шевченківську Фундацію 5,000 доларів і на Осередок Української Культури й Освіти 5,000 доларів.

На Третьому Світовому Конгресі Вільних Українців присутніми були: Михайло Савчук, Михайло Лисий і Йосиф Маскаль.

Впродовж 46-літньої організаційної діяльності, філія гостила в себе ряд визначних політичних і громадських діячів як: ген-хор. Миколу Капустянського, полк. Романа Сушка, сот. Омеляна Сеника-Грибівського, інж. Дмитра Андрієвського, інж. Осипа Бойдуника, Олега Штуля-Ждановича, Ярослава Гайваса і інж. Володимира Малиновича, які об'їжджали по більших осередках Канади та З'єднаних Штатах Америки, щоб

познайомитись із життям українців на американському континенті, а також щоб їх поінформувати про Визвольні Змагання українського народу.

Частіше відвідували філію в різні часи: Олекса Григорович, Степан Васкан, Дмитро Герич, Євстахій Василишин, д-р Павло Маценко, інж. Володимир Коссар, Володимир Гірняк, ген. Володимир Сікевич, Микола Блаженко, сен. Павло Юзик, Ярослав Білак, Василь Гладун, Онуфрій Івах, Іван Дацик, проф. Олександр Кошиць, Тетяна Кошиць, проф. Богдан Боцюрків, Володимир Шелест, д-р Степан Росоха, д-р Зеновій Книш, інж. Михайло Селешко, ред. Михайло Погорецький, Богдан Зорич, проф. Степан Паладійчук, Михайло Шарик, інж. Василь Топольницький, проф. Леонід Білецький, Микола Плав'юк, Гнат Поворозник, д-р Модест Мицик, Степанія Савчук, мгр Василь Верига, д-р Степан Дершко, інж. Олег Кандиба, мгр Євген Мاستикаш, проф. Юрко Пундик, Леонід Філь і інші. Всі вони причинились до усвідомлення та духовного піднесення членства. Через свою чисельність і активність, філія зараховувалась до передових організацій, доказом чого були часті відвідини її достойними гостями та відпоручниками Визвольного Руху.

28 вересня 1978 року Михайло Савчук інформував про 3'їзд академічного товариства „Зарево” на оселі імені Ольжича в Лігайтоні, де він був головою зборів і де його обрано членом світової управи „Зарева”.

Філія УНО за час свого існування жертвувала багато грошей на різні національні і громадські потреби, що в загальному було більше як 75,000 доларів. Не багато організацій могло б похвалитися такою жертвністю і не дивно, що філія УНО в Тандер Бей була широко знана в українському і чужому світі і втішалася в них повагою.

Годі тут перерахувати всю діяльність філії УНО. Однак можна сміливо ствердити, що філія УНО з Братніми Організаціями виконала велику і корисну працю, яку тепер ще важко належно оцінити. В ту працю членство філії вложило безліч часу, енергії і матеріяльних пожертв, які в загальному дали надзвичайно корисні наслідки.

В останніх роках діяльність філії дещо послабилась через збайдужіння членів до організаційної праці. Все ж таки філія не занедбує своїх фінансових зобов'язань супроти Крайової Екзекутиви УНО. Через своїх представників бере актив-

ну участь в праці місцевого відділу КУК і морально й матеріально піддержує всі його почини. Передплачує 10 українських часописів і журналів, доповнює бібліотеку новими виданнями. Відбуває засідання управи і час від часу сходини членів, також веде бінго, яке відбувається раз в тиждень.

На Чотирнадцятому Конгресі КУК, філію репрезентували: Михайло Савчук, Йосиф Маскаль і Дмитро Заневич.

На Четвертий СКВУ делегатами від філії були: Михайло Савчук і митрофорний протоієрей о. Микола Малюжинський.

Впродовж існування філії УНО, головами були: Григорій Хімко — 1 раз, Михайло Лисий — 10, Микола Душко — 8, Михайло Савчук — 5, Олекса Соляр — 5, Дмитро Заневич — 4, Євген Тхоревський — 3, Максим Хам — 2, Степан Боровець — 2, Богдан Савицький — 2, Дмитро Стефанишин — 1, Василь Калин — 1, Федір Радовець — 1, Роман Тенюк — 1 і Микола Яворський — 1.

Склад членів управи філії УНО на діловий 1984 рік: Олекса Соляр — голова, Дмитро Заневич і Михайлина Процик — заступники голови, Михайло Савчук — секретар, Ярослав Гнатів — касир, Михайло Дубей — фінансовий секретар, митр. прот. о. Микола Малюжинський — культурно-освітній референт, Дмитро Пасічняк і Василь Маків — члени управи. Контрольна комісія: Йосиф Маскаль, Федір Холодило і Мирон Манюх.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ГРОМАДИ СВ. ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО У ВЕСТ ФОРТ ВІЛЬЯМІ, ОНТАРІО (ТАНДЕР БЕЙ, ОНТАРІО)

Вступ

Перші українські поселенці-піонери почали заселявати міста: Форт Вільям, Вест Форт Вільям та Порт Артур, Онтаріо (тепер Тандер Бей, Онтаріо), ще на початку 1900 року.

Поселившись серед людей з іншою мовою, звичаями, культурою та вірою, — вони призадумались як їм пристосуватися до нових обставин? Чи асимілюватися в чужому оточенні, чи рятувати свою ідентичність?

Більшість із поселенців були греко-католицького віровізнання, але між ними знайшлися щирі й вірні сини україн-

ського народу, які знали історію українського народу та історію Св. Православної Української Церкви.

Рух відродження Української Православної Церкви в Канаді 1918 р. захопив своїм впливом також українських поселенців у Вест Форт Вільямі. Отже, вірні щораз більше приходили до переконання, що єдиний рятunek для них — заснувати свою рідну Українську Св. Православну Церкву.

Після довгих роздумувань, що виникали на тлі релігійно-національного життя у Вест Форт Вільям, велика кількість вірних (200 членів) від греко-католицької громади Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, вирішили повернутися до Прадідної Св. Православної Віри.

Заснування Громади Св. Володимира Великого у Вест Форт Вільямі, Онтаріо

П'ятдесят років тому, 15 березня 1935 року сталася подія історичного значення. З Волі Божої та через сильну віру і свідомість наші піонери-жителі Вест Форт Вільяму, які належали до греко-католицької громади Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, вирішили бути духовно самостійними — повернутися до своєї національної Української Греко-Православної Церкви в Канаді, незалежної ні від Риму, ні від Москви.

Вічнопам'ятного дня, 31 березня 1935 року на надзвичайних зборах обрано повну управу новозорганізованої церковної громади. До першої управи увійшли: Семен Юріїв — голова, Іван Мимохід — заступник голови, Василь Лисак — рекордовий секретар, Іван Великий — фінансовий секретар, Микола Бойко — касир, Василь Ткач, Микола Бучма та Іван Костюк — надзирна рада, Дмитро Бохно та Семко Семанишин старші братчики, Анна Жаб'юк та Марія Ярема — старші сестриці, Семен Юріїв, Іван Мимохід, Василь Ткач, Микола Бойко та Василь Лисак — мужі довір'я.

На зборах 10 липня 1938 року на внесок Івана Костюка та Василя Ткача прийнято назвати нашу громаду іменем Св. Володимира Великого. Того року (1938) припадало 950 років із часу Хрещення України у Святую Православну Віру, а наша церква не мала свого патрона, тому прийнято Св. Володимира своїм покровителем.

Українська Православна Церква Св. Володимира в Тандер Бей.

До 1937 року Богослуження відбувались у теперішній Католицькій Церкві Вознесення, а після судової розправи із владикою Микитою Будкою, у домівці колишнього Товариства „Зоря”.

Де кілька місяців нашу громаду обслуговував о. Шумський із Американської дієцезії.

У 1936 році громада вписалася у члени Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

У великодній понеділок 1936 року відбулося величне Богослуження, яке відправив о. д-р Савчук — голова Консисторії Української Греко-Православної Церкви Канади та о. А. Берик.

На спільнім свяченім, о. д-р Савчук своєю патріотичною промовою дав поштовх та заохоту усім присутнім до щирої і завзятої праці для розбудови своєї свято-володимирської громади.

Від 1936 року громаду обслуговував о. А. Берик. У 1936 році першу архиєрейську візитацію зробив владика Іоан Теодорович, тодішній первоієрарх Української Православної Церкви у ЗСА та Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

У 1943 році прибув новий настоятель громади о. Іван Гикавий. За його ініціативою почалося планування побудови власного церковного будинку.

На зборах 2 січня 1944 року вирішено розпочати будову, а 22 травня 1944 року посвячено площу під церковний будинок оо. Іваном Гикавим і І. Кусим.

Будівничим майстром був Іван Многолітний із Альберти. Перше Богослуження у новій церкві відбулося на Великдень у 1946 році. 21 липня 1948 року владика Іоан Теодорович в асисті о. Михайла Юрківського та пароха громади о. Івана Гикавого посвятив нову церкву.

12 вересня 1948 року владика Мстислав, в асисті о. Іванюка та пароха о. П. Гліцького посвятив угольний камінь.

15 листопада 1953 року відбулося посвячення іконостасу, який був зроблений майстром П. Кіпраном з Вінніпегу. Посвячення довершив тепер вже покійний митрополит Іларіон в асисті тодішнього голови Консисторії тепер св. пам. отця протоієрея Є. Грицини, св. пам. о. (пізніше єпископа) Олександра Новицького та пароха громади св. пам. о. Михайла Юрківського.

У 1952 році встановлено електричні дзвони, які зробив та вставив Андрій Степанченко (молодший).

За ініціативою Братства Св. Володимира у 1959 році куплено площу на літню оселю для дітей рідної та недільної шкіл.

У 1961 році почато будову на літній оселі біля Сонсет озера.

У 1962 році громада побудувала резиденцію для пароха, гараж та обведено церковну площу залізною огорожею.

Від самих початків у нашій громаді є церковний хор, яким ми гордимся. Першим диригентом хору був Іван Запхляк, відтак диригентами були: Степан Міхоцький, Сергій Босий, добродійка Ольга Новицька та тепер довголітньою диригенткою є Оріся Яремчук.

Найбільше працьовитими та відданими для добра нашої громади є наші жінки, зорганізовані у Товаристві ім. Олени Пчілки. Від самих початків нашого існування, більшість усіх наших фондів є придбані завдяки їхній праці. Довголітньою головою жіночого Товариства є Варвара Бойко.

При громаді були: недільна школа, молодший відділ СУМК та довший час при громаді існувало Братство молодших членів Св. Володимира, яке зорганізував у 1952 році тепер св. пам. о. Михайло Юрківський. Від того часу зайшли великі життєві зміни: світ змінився, умови життя змінилися, а з цим змінилися і людські погляди на родинне та релігійне життя. Але ми віримо, що зайдуть зміни на краще у майбутньому.

Архиєрейські канонічні візитації в громаді Св. Володимира

Перша Канонічна Візитація Преосвященнішого владика Іоана, єпископа Української Православної Церкви у ЗСА та Української Греко-Православної Церкви в Канаді, відбулася 5 липня 1936 року в асисті о. А. Берика.

Друга Канонічна Візитація владика Іоана відбулася в неділю, 21 липня 1946 року, який довершив освячення ново-збудованого храму в асисті о. Михайла Юрківського і настоятеля Івана Гикавого.

*   *   *

Канонічна Візитація владика Мстислава відбулася 12 вересня 1948 р. Він довершив освячення угального каменя під будову церкви Св. Володимира, в асисті о. Іванюка та настоятеля о. Петра Гліцького.

*   *   *

Перша Канонічна Візитація Високопреосвященнішого Іларіона, митрополита Української Греко-Православної Церкви в Канаді відбулася 15 листопада 1953 року, і митрополит довершив освячення новозбудованого іконостасу в асисті голови Президії Консисторії о. прот. Є. Грицини, о. Олек-

сандра Новицького та настоятеля о. Михайла Юрківського.

Друга Канонічна Візитація митрополита Іларіона відбулася 4 червня 1961 року з нагоди 25-літнього ювілею громади Св. Володимира в асисті: о. ігумена Іова Скакальського, о. Миколи Пахолкова та настоятеля о. Олександра Новицького.

* * *

Канонічна Візитація Преосвященнішого владика Бориса відбулася в неділю, 30 червня 1968 року з нагоди ювілейного святкування 50-ліття Української Греко-Православної Церкви в Канаді в асисті: о. д-р С. Савчука, о. Д. Свириденка та настоятеля о. Павла Зміївського.

Церковний хор при церкві Св. Володимира. Диригент — Оріся Яремчук, 1976 рік.

Канонічна Візитація Блаженнішого владика Андрея, митрополита Української Греко-Православної Церкви в Канаді, відбулася в неділю, 6 червня 1976 року з нагоди 40-літнього ювілею громади Св. Володимира в асисті голови Президії Консисторії о. митрата Дмитра Лучака та настоятеля о. Павла Зміївського.

* * *

Перша Канонічна Візитація владики Василя, єпископа Саскатунського, вікарія Середньої Епархії відбулася в неділю, 22 жовтня 1978 року заходами обох громад: громади Благовіщенської і Св.-Володимирської з нагоди святкування 60-річчя Української Греко-Православної Церкви в Канаді, в асисті: голови Президії Консисторії о. митрата Дмитра Лу-чака і настоятеля о. прот. Павла Зміївського.

* * *

Друга Канонічна Візитація архієпископа Василя відбу-лася в неділю, 5 червня 1983 року, в асисті голови Прези-дії Консисторії митроф. протоієрея д-р Григорія Удода та настоятеля о. прот. Павла Зміївського. З нагоди відзначення 25-літнього ювілею священнослужіння настоятеля прот. Пав-ла Зміївського.

* * *

Третя Канонічна Візитація Його Блаженства Блаженні-шого владики Василя, митрополита Української Греко-Пра-вославної Церкви в Канаді, відбулося в неділю, 29 вересня 1985 року, з нагоди 50-літнього Ювілею громади Св. Володи-мира в асисті: голови Президії Консисторії о. прот. д-р Сте-пана Ярмуса та настоятеля о. прот. Павла Зміївського.

Закінчення

День 29 вересня 1985 року — це радісний день, коли на-ша громада Св. Володимира в Тандер Бей святкує ювілей свого півстоліття.

Погляньмо в славне минуле, що його прожили наші бать-ки — основоположники свято-володимирської громади з та-кою великою самопосвятою й самовідданістю, з сильною ві-рою, надією і любов'ю.

Дивімося у світле майбутнє нашої громади, наслідуючи їх героїчні подвиги у праці над дальшим її зростом і розбу-довою. Відзначаючи 50-літній ювілей нашої громади, зложі-мо приречення — міцно стояти на сторожі всіх наших цер-ковно-релігійних і культурно-національних скарбів та пере-дати їх нашим майбутнім поколінням.

Рівночасно готуймося до найбільшого ювілею в історії нашого народу — 1000-ліття його охрещення у Святу Пра-вославну Віру, Святим Рівноапостольським Володимиром Ве-ликим, який є Покровителем нашої свято-володимирської громади в Тандер Бей, Онтарію.

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГРОМАДА У ФОРТ ВІЛЬЯМ (теперішній Тандер Бей)

Наші піонери принесли зі собою з рідних земель найбільший скарб — віру в Бога і прив'язання до своєї рідної землі, брак якої відразу відчували на новому поселенні. Вони не злякались ніяких перешкод, а сміливо і завзято прямували до наміченої мети, зорганізування своєї церкви.

За Божою поміччю Українська Православна Громада Благовіщення Пресвятої Діви Марії була заснована в 1924 році. Початки були тяжкі для наших людей у Форт Вільямі, але вони зберігали вірність своїй церкві, з великою вірою гляділи в майбутнє, розвивали українські традиції, культуру та дбали про розвиток і розбудову новозорганізованої Української Православної Громади.

Після того, як в 1927 році вогонь знищив нашу церковцю, ми як громада, яка бажала молитися, славити Бога і продовжувати свою прадідівську Українську Православну Віру, свідомі її вчення, як одного з найосновніших фактів збереження релігійно-національної окремішності української спільноти, напочатку 1938 року постановили винайняти грецьку церкву для обслуґи наших вірних, котрі цього хотіли.

3 квітня 1938 року, відбулося перше Богослуження в винайнятій церкві, в якому взяло участь більше як 100 осіб. Богослуження відправляли місцевий парох о. А. Берик і запрошений з Вінніпегу о. Семен Савчук, й тут постійно відбувалися Богослужби протягом чотирьох років.

З волі Всевишнього, церковне і релігійне життя нашої громади скріпилося, громада росла приспішеним кроком, ряди членів та прихильників збільшувалися і в зв'язку з тим, виникла думка купити власний дім молитви.

В грудні 1942 року, куплено будинок під числом 607 Принс Артур Бульвар, який відповідно перебудовано і вже на початку 1943 року можна було відправляти наші Богослуження. Набуття власного дому вплинуло дуже позитивно на членів нашої громади.

В 1943 році, відвідав нашу громаду владика Іоан Теодорович і при цій нагоді посвятив нашу церкву, цим він у великій мірі причинився до духовного піднесення вірних нашої громади. З того часу наша громада молилася і працювала у власнім приміщенні.

В 1945 році сплачено всі довги. Під цю пору громада має два власні будинки, які межують з церквою. До нашої громади належать українці з усіх земель України.

В першому році існування нашої громади, зорганізовано при церкві недільну школу, якою піклувався церковний заряд, а навчав о. А. Берик. В школі навчались 28 дітей.

Після Другої світової війни, в недільній школі, крім священиків, навчали: добродійка Стефанія Юрківська, Ольга Василик, Ольга Віктова і Сильвія Шургат. Найбільше відвідування недільної школи було в 1952-55 роках, з участю 35 дітей.

Голови Української Православної Громади від 1924 до 1985 року:

Іван Крук, Микола Чабат, Олекса Крук, Іван Мацок, Степан Сторожук, Яків Верестюк, Степан Чура, Євген Тхоревський, Михайло Венгер, Матвій Сторож, Григорій Стецюк, Михайло Василик, Михайло Мандзюк, Степан Гаркот, Семен Пуляк і Петро Михайлишин.

Священики, які обслуговували Українську Православну Громаду у Форт Вільям від 1924 — 1985 року:

о. Петро Білонь, о. М. Подільський, о. С. Гребенюк, о. А. Берик, о. Т. Кисілюк, о. Іван Гикавий, о. П. Гліцький, о. Михайло Юрківський, о. Олександр Новицький, о. Михайло Фляк, о. Сергій Герус і о. Павло Змієський.

Диригенти церковного хору:

Іван Воронкевич, Сергій Босий, добродійка Ольга Новицька та тепер диригенткою є Оріся Яремчук.

Дяки:

Кирило Чеховий, Андрій Антонішин і Оксана Курійчук.

З відродженням Української Православної Церкви у Форт Вільямі, зорганізувалось при церкві Українське Православне Сестрицтво під головством Марії Сторожук, яке в 1943 році

прийняло назву: Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, вступаючи в ряди організованого жіноцтва під назвою: Союз Українок Канади. Головою Жіночого Товариства було обрано Анастасію Ландяк. По кількох роках змінено назву Жіноче Товариство на відділ Союзу Українок Канади ім. Лесі Українки.

Члени управ: Церковної Громади і Жіночого Товариства ім. Лесі Українки при церкві Благовієння.

Перший ряд — Управа Громади: Ольга Мартинюк — фін. секр., Осип Паскалюк — колишній голова управи, Петро І. Михайлишин — голова управи, добр. Анна Зміївська, Всч. от. прот. Павло Зміївський, Петро Свириденко — секретар, Єлизавета Шелеп'юк — касир. **Другий ряд зліва:** Управа Жіночого Товариства ім. Лесі Українки. **Третій ряд:** Старші Брати і члени Контрольної комісії. **Відсутні:** Осип Скегар — заст. голови і Марія Вербицька — член Контрольної комісії.

Зорганізоване жіноцтво у своїх церковних організаціях завжди було і є великою фінансовою підпорою нашої церкви. Щоб придбати фонди на потреби своєї церкви вони влаштовували базари, бінга, чайні вечори, пікніки і різні розигри, переводили збірки пожертв і ходили з колядою під час Різдвяних Свят. Приготовляли обіди і перекуски на різні нагоди, як: Храмове свято, кутя, спільне свячене і День подяки, та час від часу організували продаж домашнього печива, вареників і голубців.

Усім нашим ревним та жертвовним працівницям, зокрема Олі Михайлишин, довголітній голові відділу Союзу Українок

Канади ім. Лесі Українки, належить ся признання і вдячність за їхню посвяту і вклад праці в розбудову нашої церковної громади. Честь їм і слава.

Цих кілька скромних слів нехай будуть нагородою всім тут згаданим і не згаданим працівникам і працівницям на церковній ниві, за їхні труди в користь рідної церкви і українського народу.

Управа Української Православної Церкви Благовіщення Пресвятої Богородиці:

На світлині зліва: Ольга Мартинюк — фінансовий секретар, Осип Паскалюк — колишній голова, Петро І. Михайлишин — голова Управи, Всч. от. прот. Павло Зміївський, Петро Свириденко — секретар, Єлизавета Шелеп'юк — касир.

Другий ряд зліва: Ольга Михайлишин — голова Жіночого Товариства ім. Лесі Українки при Церкві і член Управи, Іван Самчук — старший брат, Яків Шуртет — член Контрольної комісії, Степан Гаркот — голова Контрольної комісії, Іван Задорожний — старший брат, і Іван Турбчук — господар, член Управи.

Відсутні: Осип Скегар — заступник голови і Марія Вербицька — член Контрольної комісії.

Розвиток життя в парафії зберігав наших людей у Форт Вільямі, не тільки як вірних членів української православної церкви, але також еднав їх в культурно-громадському житті.

Співпраця між членами церковного заряду і відділом

Союзу Українок Канади проходила в згоді та спокою і це у висліді принесло гарні успіхи.

З вірою в краще майбутнє нашої церкви і з надією на Божу поміч та ласки для неї, вступаємо в дальші роки корисної праці для добра нашого українського народу.

Церковний заряд в 1985 році:

Петро Михайлишин — голова, Осип Скегар — заступник голови, Петро Свириденко — секретар, Єлизавета Шелепюк — касир, Ольга Мартинюк — фінансовий секретар, Іван Торобчук — господар, Осип Паскалюк і Ольга Михайлишин — члени управи.

КОМІТЕТ УКРАЇНОК КАНАДИ — ВІДДІЛ В ТАНДЕР БЕЙ, ОНТАРІО

Події Другої світової війни викликали потребу координувати громадські сили для репрезентування українців на зовні. Так почав формуватися Комітет Українців Канади з його відділами, а в слід за тим, допоміжні відділи Комітету Українок Канади.

Перші спроби зорганізування відділу Комітету Українок Канади у Форт Вільям - Порт Артур, тепер злучених міст під назвою — Тандер Бей, почалися 20 грудня 1942 року. В той день відбулися сходини ідейних жінок, представниць чотирьох жіночих організацій, а саме: відділу Союзу Українок Канади при фортвільямській „Просвіті”, відділу Союзу Українок Канади при Українській Православній Церкві Пресвятої Богородиці і двох відділів Організації Українок Канади. Присутніми на сходинах були: Калина Гладун, Анна Стасів, Василина Довга, Олександра Тацун, Теодора Бомок, Марія Ткач, Анна Левицька і Франка Бойко. Після коротких нарад, створено ініціативну групу, яку очолила Калина Гладун. Завданням цієї групи було підготувати ґрунт під заснування відділу Комітету Українок Канади.

Основуючі збори відділу відбулися 15 січня 1944 року, на яких обрано першу управу в складі: Калина Гладун — голова, Василина Довга — заступник голови, Анна Стасів — рекордовий і фінансовий секретар. Контрольна комісія: Теодора Бомок, Олександра Тацун і Анна Левицька.

Одними з найважливіших завдань відділу Комітету Українок Канади — це плекати в громаді єдність, зберігати історичні цінності, шанувати культуру і традиції нашого народу та передати їх молодшому поколінню.

В березні 1945 року влаштовано в „Лейк” театрі прилюдне віче, на якому виголосила доповідь Марія Дима — голова Крайової Управи. Вона, між іншим, ясно представила зібраним мету і завдання, які повинні виконувати відділи Комітету Українок Канади.

Головною метою відділу в роках Другої світової війни була добродійна праця: висилка пакунків з одягом і харчами для українських воєнних біженців, які опинилися поза межами України, в Німеччині та інших країнах. За короткий час члени відділу вислали приблизно чотири тонни одягу і взуття. Жінки шили білизну в часі і після війни для різних потреб. Вирішено вступити в члени Червоного Хреста. Представниці відділу зустрічали на залізничному двірці транспорти новоприбулих до Канади воєнних втікачів, опікувались ними, гостили по домах і шукали їм праці. Також відвідували їх по лісових таборах праці, а в часі святкових відпусток приміщували їх у своїх домах і взагалі на початку їхнього перебування в Канаді, піддержували їх морально.

В 1946-50 роках за час головства Анни Стасів, перший раз відбувся так зв. „Тег Дей”, дохід з якого призначено на Фонд Допомоги Українців Канади. Члени відділу брали в цьому дні активну участь.

Культурно-освітня праця відділу почалася влаштуванням виставки українського народного мистецтва, що відбулося в приміщенні фортвільямської „Просвіти”.

Із приїздом третьої еміграції з Європи, відділ почав самостійно влаштовувати різні національні свята, як: 100-ліття з дня народження поетеси Лесі Українки, 100-ліття з дня народження Наталі Кобринської, основоположниці Українського Жіночого Руху в Галичині та 75-ліття Українського Жіночого Руху.

На заклик Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, відділ започаткував у 1956 році, щорічне святкування „Свята Героїнь”, зворушений смертю безборонних українських жінок, розчавлених большевицькими танками в концлагері у Кінгірі, в Казахстані.

У 1958 році, коли головою була Олександра Тацун, відділ став членом місцевої Жіночої Ради, під назвою: „Вест Алгома Кавнсил оф Вумен”. Представниці відділу брали участь в зборах цієї організації, а на так зв. „Президентс Дей” інформували присутніх про працю українського організованого жіноцтва. В 1958-59 роках, відділ спонзорував українських констестанток на „Місс Лейкгед”.

В 1959-61 роках головою відділу була Єлизавета Шелеп'юк. Під її вмілим провідом нав'язано ближчі контакти з чужинецькими організаціями. Між іншим, Єлизавета Шелеп'юк була обрана головою місцевої Жіночої Ради, на дворічну каденцію („Вест Алгома Кавнсил оф Вумен”).

Під час святкувань 100-ліття з дня смерті Тараса Шевченка, відділ під провідом голови Олександри Тацун, брав активну участь в організуванні транспорту на виїзд до Вінніпегу. У зв'язку з тим, виготовлено два транспаренти і вінок до походу вулицями. Більше як 300 осіб з міст Форт Вільям і Порт Артуру взяло участь у поході і відкриттю пам'ятника Кобзареві України — Тарасові Шевченкові. Відділ склав пожертву на покриття коштів будови пам'ятника та закупив Шевченківські відзнаки для дітей рідних і недільних шкіл та для членів хору.

1 грудня 1962 року концертом з доповіддю і корсажами відзначено 40 заслужених громадян, працівниць відділу і його складових організацій. Головну доповідь на цьому концерті виголосила тодішня голова Крайової Управи Комітету Українок Канади — Наталія Башук, а привіт від Централі Комітету Українців Канади передав Петро Башук.

У 1965 році з метою підготовки до відзначення 100-ліття Канади, створився так зв. „Фолк Артс Кавнсил”, товариство різних національностей. Наш відділ під провідом голови Михайлини Процик негайно приступив до цієї організації.

19 березня 1965 року за старанням управи „Фолк Артс Кавнсил” відбулося спільне чайне прийняття під назвою: „Нейшен он Парейд” — парада національностей. Це перший раз етнічні групи виступали разом. Під час цієї паради був показ народньої носі та українських традиційних страв. Пояснення для зацікавлених давала вчителька середньої школи Олеся Венгер.

7 липня 1965 року при „Фолк Артс Кавнсил” сформовано „Раду Народнього Мистецтва”, членами якої стали 16 етнічних груп. Від українців до проводу „Ради Народнього Мистецтва” увійшла Єлизавета Шелеп'юк. Вона також була спів-автором куховарської книжки з рецептами для традиційних страв етнічних груп, яку видала ця організація.

Управа відділу Комітету Українок Канади у 1967 році.

Відділ закупив твори українських письменників українською і англійською мовами як: „Енциклопедія Українознавства”, антологія „Да Юкрейніян Поетс”, „Традиціонал Кукері” Савелі Стечишин, „Леся Українка” переклад Віри Річ і інші, які передано через льокальну Жіночу Раду до українського відділу Національної Бібліотеки в Оттаві.

У 1966 році відділ Комітету Українців Канади відзначував 75-ліття перших українських поселенців у Канаді. Ювілейні святкування склалися з двох частин. В суботу відбувся ювілейний бенкет з доповіддю посла до федерального парламенту Миколи Мандзюка, а на другий день, в неділю, в авдиторії „Селкірк Гай Скул” відбувся вдалий концерт. У

програмі концерту були виступи мистецьких груп і доповідь, яку виголосив о. д-р Василь Кушнір — голова Комітету Українців Канади. Наш відділ брав активну участь в обох цих імпрезах.

Під час святкування 100-ліття Канади, в липні 1967 року, відділ Комітету Українців Канади, при фізичній і фінансовій допомозі складових організацій приготував великий парадний віз („фловт”), який за проєктом Анни Гук прибрано штучними паперовими квітами у формі вишивки. Наш відділ під проводом голови Іванки Марціновської, при співпраці молодіжних організацій: СУМ, МУНО, Студентського Клубу і танцювальної групи „Веснянка”, зайнявся декорацією цього воза, який між 29 возами інших етнічних груп одержав другу нагороду.

Єлизавета Шелеп'юк, колишня голова відділу КУК, отримала медаль з нагоди 100-ліття Канади „Сентеніал Медаль”, як признання за працю для громади.

В минулих роках відділ брав участь у виставці „Лейкгед Екзибишон”, де була окрема секція українських вишивок, писанок, ляльок, різьби й народньої ноші. Відділ також влаштовував там покази різних стібів українського вишивання, писання писанок і тканин. Для кращого розуміння, якою повинна бути українська вишивка правильного стилю, відділ звернувся за порадою до Тетяни Кошиць. Відтак було влаштовано моделювання правильних і неправильних українських стрοїв.

Від 29 серпня до 3 вересня 1971 року, в приміщенні Лейкгед університету відбувся Конгрес СУСК і Український Канадський Фестиваль Мистецтва. Відділ Комітету Українок Канади під проводом голови Софії Мендик, допомагав учасникам фінансово, як теж звертався за приміщенням до наших громадян, щоб примістити учасників фестивалю. Старанням обох відділів КУК на сумівській площі „Карпати” відбулося прийняття для студентів та позамісцевих учасників.

В 1972-75 роках головою відділу була Бетті Карп'юк. За час її головування відділ брав участь в маніфестації в обороні Юрія Шухевича, у виставці образів Василя Курилика, у виставці книжки і голодному обіді в 40-річчя голоду в Україні. Самостійно відділ влаштував виставку українських гучульських стрοїв, різьби, писанок і кераміки. На запрошення

управи Конференції фармацевтів Онтаріо, східньої Манітоби і північно-східніх стейтів Америки, відділ і інші етнічні групи приготували обід для учасників конференції із традиційних страв окремих етнічних груп.

У 1975 році під проводом голови відділу Анни Шевчук, відбувся бенкет присвячений 90-літтю Жіночого Руху в Україні. Головну доповідь на цьому бенкеті виголосила Ярослава Іванчук — голова Крайової Управи. Під час бенкету вручено грамоти для активних жінок в складових організаціях відділу.

11 липня 1976 року відбулося посвячення української ділянки Міжнародного Городу Приязні, а також і передання його під опіку міської адміністрації. Ініціатором Городу була Міжнародна Організація Сороптомісток.

Творцями-основоположниками української ділянки Городу Приязні були: інж. Лев Івасиків і Єлизавета Шелеп'юк. Вони обоє вклали багато труду й енергії, щоб мрія про цей Город стала дійсністю. Після обробітку землі, засадили пірамідальні тополі, 100 кущів півоній для відзначення 100-ліття Канади і дерева диких яблунь, які весною цвітуть білим цвітом і пригадують нам вишневі садки в Україні. По середині городу поклали необроблений гранітний камінь, обсаджений різними квітами. На камені вмістили бронзову плиту з написом: „ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ЛІТТЯ КАНАДИ, ЦЮ КОЛЕКЦІЮ, СКЛАДЕНУ ІЗ 100 ВИДІВ ПІВОНІЙ, ДАРУЄ ВІДДІЛ КОМІТЕТУ УКРАЇНОК КАНАДИ В ТАНДЕР БЕЙ, ЯК СИМВОЛ КРАСИ І РІЗНОРІДНОСТІ НАШОГО СУСПІЛЬСТВА”.

В 1978-81 головою відділу була Софія Мендик. В тих роках відділ провів поважну працю. Асамблея Організації Об'єднаних Націй проголосила 1979 рік Міжнародним Роком Дитини.

Держави й народи світу, з уваги до своїх майбутніх поколінь, відповіли прихильно на проголошення Року Дитини.

Світова Федерація Українських Жіночих Організацій — СФУЖО і Світовий Конгрес Вільних Українців — СКВУ, проголосили Рік Української Дитини, в якому, в межах Міжнародного Року Дитини, повинна було проявитися діяльність для добра нашої дітвори від народження, до п'ятнадцятого року життя включно.

У зв'язку з тим, 3 червня 1979 року у всіх українських церквах міста Тандер Бей відбулися Богослуження в наміренні української дитини, а 30 грудня 1979 року силами дітей Рідних Шкіл, молодіжних організацій: СУМ і танцювальної групи „Веснянка”, відбувся концерт присвячений українській дитині.

10 лютого 1980 року відбуто Свято Героїнь. Головну доповідь на цьому святі виголосила Раїса Мороз, дружина українського дисидента Валентина Мороза. Голова відділу Софія Мендик постаралася про „грент” від провінційного уряду на покриття коштів подорожі для Раїси Мороз. Про відвідини і виступи Раїси Мороз в Тандер Бей обширно і вірно інформувала своїх читачів місцева англомовна преса, як також радіо і телебачення передавали правдиві коментарі. Через Філію Суспільної Служби Українців Канади вислано фінансову допомогу українській дисидентці Надії Світличній.

Під час канадських спортивних змагань „Кенада Сомер Геймс 1981”, які відбувалися від 9 до 22 серпня 1981 року в Тандер Бей, відділ Комітету Українок Канади під проводом голови Ольги Михайлишин, zorganizував в приміщенні порт-артурської „Просвіти” харчівню, де працюючі жінки протягом двох тижнів приготувляли дешеві обіди і вечери й гостили українських і не-українських спортсменів з цілої Канади. Рівночасно в тому самому часі в горішній залі Т-ва „Просвіта” влаштовано виставку українського народного мистецтва, яку відвідала велика кількість спортсменів і учасників спортивних змагань.

Щоб не обтяжувати своїх складових організацій фінансово, управа відділу сама старалася і старається здобувати фонди на різні потреби.

Кожного року під час закінчення Рідної Школи, яка діє при відділі Комітету Українців Канади, Ольга Михайлишин — голова відділу Комітету Українок Канади, наділює всіх учнів Рідної Школи металевими долями, а кращих з-поміж них — стипендіями.

Перед Різдом у 1982 році відділ подав до місцевої англомовної преси широкий репортаж про традиції українських Різдвяних, Новорічних і Йорданських свят. У виставових вікнах крамниці „Ітона” були виставлені манекени в українських народніх строях.

Завдяки наполегливій праці нашого жіноцтва, досягнуто значних успіхів на внутрішньому і зовнішньому відтинках.

На внутрішньому відтинку відділ включається активно у всі імпрези, що їх влаштовує відділ Комітету Українців Канади як: Свято Державности і Соборности України, відзначення дня народження і смерті Кобзаря України — Тараса Шевченка та бере участь в різних прийняттях, концертах і зустрічах.

Кожного року в січні, представниці відділу разом з членами управи відділу Комітету Українців Канади, беруть участь в церемонії підписання прокламації 22 січня — Дня Державности України і вивішення українського прапора перед будинком міської управи, що довершує кожночасний посаджик міста, або хтось інший як його заступник.

На щорічному Українському Дні (пікніку), відділ Комітету Українок Канади керує працею в кухні, буфеті і організує лотерію, з чого дохід передає до каси відділу Комітету Українців Канади. Наш відділ причинився до відзначення 40-ліття існування відділу Комітету Українців Канади. Співучасть відділу в бенкеті з нагоди 90-ліття поселення українців у Канаді, під час якого відзначено грамотами Централі КУК 42 заслужених піонерів, в тому числі 9 жінок. Спільними силами обох відділів вшановано бенкетом з доповіддю меценатів і фундаторів Шевченківської Фундації. Відділ брав участь у великій маніфестації з приводу 50-ліття голоду в Україні.

Представниці відділу беруть участь в нарадах відділу Комітету Українців Канади, а на їхніх річних зборах інформують присутніх про свою діяльність. В річних зборах відділу Комітету Українок Канади завжди беруть участь кожночасні голови відділу Комітету Українців Канади, філії Суспільної Служби Українців Канади і Шкільної Ради.

Прийняття, перекуски при різних нагодах — це майже окрема ділянка праці членів відділу. Ось замітніші з них: влаштовано прийняття для Капелі Бандуристів з нагоди їхнього концерту, крім того, відділ вгощав обідами і перекусками наших визначних людей, як: д-р Петра Глібовича — голову Провінційної Ради КУК, інж. Ярослава Соколика з дружиною Оксаною Бризгун-Соколик, д-р Остапа Сокольського, Леоніда Філя, д-р Романа Рахманного, проф. д-р Ярослава Розумного, д-р Петра Саварина — голову СКВУ, Івана Но-

восада — голову Централі КУК, д-р Сергія Радчука — голову Шевченківської Фундації і Романа Романова.

На зовнішньому відтинку відділ постійно бере участь у праці Багатокультурної Асоціації і Комітету Міжнародного Фестивалю. На щорічному Різдвянім Фестивалю відділ приготував столи з українським традиційним печивом. Обслуга вдягнена у народні строї, як теж була відповідна програма. У 1983 році в одному з найбільших готелів міста, удекоровано в українському стилі ялинку, яка стояла побіч ялинок інших етнічних груп цілий місяць.

Рік-річно в травні у Тандер Бей відбуваються фестивалі фолкльору етнічних груп, в яких наш відділ бере активну участь. Відділ має свій окремий станок, де продає гарячі вареники, голубці, ковбаски, каву і солодке печиво. Кожна складова організація відділу приготує частину страв, які продають. Звичайно, український станок скоро порожніє із свого традиційного варива і печива. У фестивалі беруть участь також українські мистецькі групи з народними танками і піснями, чим репрезентують культуру і мистецтво українського народу.

Праця відділу проходила в повній згоді, зрозумінні і співпраці з відділом Комітету Українців Канади. Наш відділ своєю послідовною працею здобув собі признання серед українських організацій в Тандер Бей.

Всю працю, що її виконано, відбуто завдяки тісній співпраці управи відділу з членами жіночих організацій, які не жалували труду, ні грошей і завжди були готові на заклик відділу Комітету Українок Канади. Усім їм належить признання і вдячність за зрозуміння важливості спільної праці та намагання піднести організоване українське жіноцтво на вищий рівень активності з тією свідомістю, що тим зберігаємо нашу ідентичність, даємо добрий приклад молодому поколінню та маніфестуємо нашу нерозривну єдність з народом в Україні, що перебуває в затяжній боротьбі з Москвою за своє державне визволення.

Щоб заохотити жінок до участі в 14-му Конгресі Комітету Українців Канади, голова відділу Ольга Михайлишин запропонувала, щоб відділ покрити кошти реєстрації в сумі 75 доларів, для одного делегата з кожної жіночої організації, яка входить в склад відділу. Цю пропозицію одобрено більшістю голосів членів управи відділу. З того скористало 6 жіночих організацій.

В неділю, 4 листопада 1984 року ювілейним бенкетом з доповіддю і короткою мистецькою програмою відзначено 40-річчя існування відділу Комітету Українок Канади і 100-річчя Українського Жіночого Руху. Головну доповідь на цьому бенкеті виголосила Дарія Черевик — голова Крайової Управи Комітету Українок Канади з Вінніпегу.

Управа відділу Комітету Українок Канади у 1985 році.

Сидять зліва: Еннет Морфі — касир, Анна Гук — 2-ий заступник голови, Марія Хандон — секретар, Ольга Михайлишин — голова, Марія Пресунька — 1-ий заступник голови, Софія Мендик — член Контрольної комісії. Стоять зліва: Ольга Ковальчук — член Контрольної комісії, Оріся Яремчук — член Мистецького комітету, Михайлина Процик — член Управи, Єлизавета Шелеп'юк — член Контрольної комісії, Розалія Балацко, Теодора Литвин і Софія Бегей — члени Управи.

В мистецькій частині виступали: дівочий ансамбль СУМ „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин і солістка Тоня Петранюк.

Ось так в скороченні подано про діяльність нашого відділу. Але переведеної праці багато більше, яку через брак місця не можливо докладно описати.

В склад відділу Комітету Українок Канади в Тандер Бей входять такі жіночі організації:

1) відділ Союзу Українок Канади ім. Ольги Басараб при Т-ві „Просвіта”, голова — Еннетт Морфі, 2) відділ Союзу Українок Канади — Доньки України при Т-ві „Просвіта”, голова — Ольга Михайлишин, 3) відділ Союзу Українок Ка-

нади ім. Олени Пчілки при українській православній церкві св. Володимира, голова — Марія Пресунька, 4) відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб при філії УНО, голова — Михайлина Процик, 5) відділ Об'єднання Жінок Ліги Визволення України, голова — Анна Гук, 6) відділ Ліги Українських Католицьких Жінок при церкві Преображення ГНІХ, голова — Кароліна Бурла, 7) відділ Ліги Українських Католицьких Жінок при церкві Покрови Пресвятої Богородиці, голова — Йосифа Москва, 8) відділ Ліги Українських Католицьких Жінок при церкві Вознесіння ГНІХ, голова — Тіна Трасковська, 9) відділ Союзу Українок Канади ім. Лесі Українки при українській православній церкві Благовіщення, голова — Ольга Михайлишин.

Склад Управи відділу Комітету Українок Канади в 1984 році: Ольга Михайлишин — голова, Марія Пресунька — 1-ий заступник голови, Анна Гук — 2-ий заступник голови, Марія Хандон — секретар, Еннетт Морфі — касир, Теодора Литвин — господиня, Михайлина Процик, Катерина Лиховид, Йосифа Москва, Марія Бабин, Софія Бегей, Катерина Грицик і Розалія Балацко — члени управи. Контрольна комісія: Ольга Ковальчук, Єлизавета Шелеп'юк і Софія Мендик. Представниці до відділу Комітету Українців Канади: Ольга Михайлишин і Марія Пресунька. Мистецький комітет: Оріся Ярмчук і Анна Гук. Представниці до Комітету Фолкльор Фестивалю: Ольга Михайлишин і Марія Хандон.

Ті, що очолювали відділ КУК у Тандер Бей:

1944-46	рр. — Калина Гладун,
1946-50	— Анна Стасів,
1950-53	— Катерина Николайчук,
1953-55	— Анна Віктова,
1955-59	— Олександра Таціон,
1959-61	— Єлизавета Шелеп'юк,
1961-63	— Олександра Таціон,
1963-67	— Михайлина Процик,
1967-69	— Іванна Марціновська,
1969-72	— Софія Мендик,
1972-75	— Бетті Карп'юк,
1975-78	— Анна Шевчук,
1978-81	— Софія Мендик,
1981-86	— Ольга Михайлишин.

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА — 35 РОКІВ НА СЛУЖБІ ГРОМАДИ

З прибуттям до Канади після Другої світової війни численної української іміграції, заіснувала серед тієї іміграції потреба організувати не тільки громадські й молодіжні організації, але й економічно-фінансові установи. Тому по деякому підготуванні гурту свідомих громадян-ініціаторів з д-р Миколою Кушпетом на чолі, засновано першу і єдину на цьому терені Українську Кредитову Спілку.

Перші основуючі збори відбулися 2 жовтня 1949 року, в домі Українського Національного Запомогового Товариства, на вулиці Пацифік 619 у Форт Вільямі. Збори відкрив та з'ясував мету Дмитро Сапливий, після чого обрано Президію зборів у складі: д-р Богдан Мигаль — голова, адв. Василь Стасів — заступник голови, Дмитро Сапливий — секретар, Михайло Лисий — член. Доповідь на тему: „Кредитові Спілки в Канаді і їхнє значення”, виголосив відомий кооперативний діяч інж. Василь Топольницький з Вінніпегу.

Присутні на зборах вирішили оснувати Українську Кредитову Спілку, членами якої стали 31 особа, в тому одна жінка — пані Єфросина Петранюк. Першим членом став Михайло Лисий. Уділів і вписового зібрано \$104.25. Ухвалено статут і обрано першу Дирекцію Української Кредитової Спілки в складі: о. Ярослав Чиж — голова, адв. Василь Стасів — заступник голови, Володимир Горний — секретар, д-р Микола Кушпета — касир, Петро Михайлишин, Василь Калин і Михайло Мандзюк — члени Дирекції. Кредитовий Комітет: о. Ярослав Єліїв, Микола Душко і Франко Демкович. Контрольна комісія: Дмитро Сапливий, Михайло Лисий і Василь Кахнич.

Як звичайно, на початку треба було поборювати немалі труднощі. Треба було мати віру і відвагу ставити перші основні кроки, без жодних матеріяльних засобів і без відповідного підложжя для бажаного розвитку кредитівки. Та наполеглива, повна посвяти праця відданих активістів, зробила велике діло.

З перспективи 35-літнього існування та діяльності Кредитової Спілки, впливає, що було розумно і доцільно збагатити нашу громаду установою фінансово-господарського характеру. Зрештою, всі добре знаємо, що наша сила в нас самих, що сила не тільки поодиноких осіб, чи установ, але цілих народів і держав базується на їхньому господарстві. Всі наші старання і праця в кожній ділянці нашого громадського життя, у великій мірі залежать від нашого економічно-фінансового становища, його росту і сили.

Керівні органи Української Кредитової Спілки в 1965 році.

Процес здобування довір'я своїх до своїх дуже довгий і складний, що підтверджує факт, що на 10 тисяч українців у Тандер Бей, ледве 11% ощаджує і позичає гроші у своїй Кредитовій Спілці. Вже 36-ий рік наша Кредитова Спілка веде успішно своє господарство і вже напевно всі українці про неї знають. На жаль, ще й досі не всі переконані в тому, що у своїй рідній установі є набагато краще і корисніше вкласти і позичати гроші, як деінде. Багато ще наших людей тримають свої гроші по чужих банках, де мають менші користі і гірші умови. Між ними не мало таких людей, яких ми зовемо „свідомими” українцями. Також деякі наші організації, товариства, установи і церковні громади, досі ще не зайняли становища до факту існування української фінансової установи. Ми не бачимо жодних причин або оправдань,

чому їм не бути членами Української Кредитової Спілки і не користуватися її фінансовими послугами. Ті, що користуються її послугами, самі мають користь і приносять користь українській громаді.

Треба більше зусиль, більше праці і доброго слова, щоб заохотити решту нашого громадянства ставати членами Української Кредитової Спілки. Наша Кредитова Спілка — це наша спільна власність, її зріст — це наша гордість, її упадок — сором для усіх нас.

Структура Української Кредитової Спілки, її завдання і мета, пристосовані так, щоб вона могла бути найбільше корисною, вигідною і безпечною для всіх членів. Вона існує і працює для їхнього добра й інтересів. Вона, дотримуючись стислого кооперативного гасла: „Не для зиску, не для милостині, а для служби членам”, завжди старалася вести своє господарство так, щоб якнайбільше користей було її членам.

Наша Кредитова Спілка побудована на здорових основах, на загально-громадській базі, в якій українська мова і все, що українське, мають бути належно бережені і шановані. Членами Української Кредитової Спілки можуть бути тільки ті особи, які є українського походження або з ними споріднені. В керівних органах Кредитової Спілки завжди працювали і працюють люди різних політичних і релігійних переконань. Всі вони об'єднані однією кооперативною ідеєю і спільною працею для добра усіх членів і української спільноти. Наявним доказом цього є активна участь Кредитової Спілки у всіх важливіших громадських починах, та її жертовність, яка з року в рік зростає. Наші члени можуть гордитися своєю фінансовою установою, бо ані одна етнічна група в Тандер Бей не зуміла заснувати власну Кредитову Спілку. Українська Кредитова Спілка — це наша народня установа, „свій до свого” — це давнє українське гасло.

Українська Кредитова Спілка дає членам користі і можливості, яких не може дати жоден інший банк чи фінансова установа. Члени є співвласниками Кредитової Спілки, вона віддає їм весь прибуток у формі дивідендів від ощадностей.

В нашій Кредитовій Спілці кожен член може без клопоту позичити гроші на умірковану сплату. Кредитова Спілка

тоді добре виконує своє завдання, коли більшість вкладених грошей є постійно в позичках членів.

Наша Кредитова Спілка уділяє два роди позичок: особисті — за підписом позичаючого і „моргеджові”, запорукою яких є „мортгедж”. Особисті позички уділяється до висоти 10 тисяч доларів, а „мортгеджові” до висоти 60 тисяч доларів.

Кредитова Спілка убезпечує безплатно позички членів до висоти 10 тисяч доларів, щоб на випадок смерти члена, його родина не мусіла цю позичку сплачувати. Подібне убезпечення мають члени від своїх ощадностей до висоти двох тисяч доларів. Убезпечення покриває Кредитова Спілка із своїх доходів.

Кошти Кредитової Спілки на убезпечення членів, є частиною найбільших видатків. У 1984 році Кредитова Спілка заплатила за це убезпечення 11,495 доларів.

Очевидно, коли б Кредитова Спілка не оплачувала тих убезпечень, то могла б на стільки більше грошей призначити на дивіденди. Декотрі Кредитові Спілки не оплачують убезпечення від ощадностей, декотрі взагалі не мають убезпечення, інші убезпечують тільки половину тієї суми, що наша Кредитова Спілка, і тому ті Кредитові Спілки можуть дати вищі від нашої відсотки.

Українська Кредитова Спілка — кооператива і вона не працює для зиску, як це роблять інші фінансові установи. Вона використовує всі свої прибутки для загальної користі членів. Саме тому вона платить за своїх членів це убезпечення, чого нема в жодних інших фінансових установах.

Члени з власного інтересу повинні подбати про збільшення своїх ощадностей у Кредитовій Спілці, а в першу чергу ті, що не мають ще навіть 2 тисячі доларів на уділах, й тому не користають повністю з життєвого убезпечення, що дає Кредитова Спілка.

Нема тепер між нами людей, що не користуються послугами фінансових установ. А якщо вони не роблять цього в Українській Кредитовій Спілці, то напевно в чужій установі. Українці, які полагоджують свої фінансові справи поза Кредитовою Спілкою, діють на шкоду самим собі, і на шкоду українській справі.

Українці більше ощадніші, як їхні співгромадяни, і це наскрізь позитивне явище. Лихо тільки в тому, що українці свої ощадності вкладають в чужих банках, а не у своїй Кре-

дитовій Спілці. Якщо б члени, всі свої фінансові справи по-
лагоджували в Кредитовій Спілці, тоді розвиток був би що-
найменше двічі кращий і більший.

Бути добрим членом Кредитової Спілки, значить брати
активну участь в розбудові своєї рідної установи, чи то сво-
єю працею, чи фінансовими засобами. Активна участь в пра-
ці для Кредитової Спілки є доступна для всіх українців.

На кінець 1984 року наша Кредитова Спілка виказала
1,087 членів. Це поважний зріст членства, що до кількості,
але зовсім незадовільний в напрямі співпраці із своєю Кре-
дитовою Спілкою. Майже третина членства є мало, а то й
зовсім неактивна, не вкладає своїх ощадностей, або дуже ма-
ло, не користує з позичок і тим самим вони є „паперовими”
членами. З таких членів нема жодної користі для Кредито-
вої Спілки. Це найбільше недомагання нашої Кредитової
Спілки в її зростові за 35 років існування.

Щоб наша Кредитова Спілка могла розвиватися і зроста-
ти, треба щоб українська громада складала свої ощадності в
своій Кредитовій Спілці, а не несла їх до чужих фінансових
установ. Також ті, що потребують грошей, повинні йти до
своєї Кредитової Спілки за позичкою, яка дає кращі умови
та нижчі відсотки, як чужі фінансові установи чи банки.
Коли говорити про відсотковий рівень, то в порівнянні з бан-
ками, фінансовими установами, а навіть з іншими Кредито-
вими Спілками, відсотки від позик в нашій Кредитовій Спіл-
ці були одні з найнижчих.

За час існування Української Кредитової Спілки, уділе-
но позичок членам на суму 7 мільйонів доларів. Виплачено
більше як 2 мільйони доларів у формі дивідендів від ощад-
ностей. З доходів Кредитової Спілки виплачено більше як 15
тисяч доларів на громадські потреби. Тут можна запитати:
скільки грошей дали на українські народні потреби інші
банки, фінансові компанії, або навіть інші Кредитові Спілки,
в яких ще чимало наших людей держать і позичають гроші?

Наша Кредитова Спілка допомогла багатьом своїм чле-
нам закупити мешканеві дома, ферми, підприємства і т. д., а
все це завдяки низькопроцентовим позичкам і догідним умо-
вам сплачування.

Наша Кредитова Спілка розвивається, росте і кріпне. Рух
членства і фінансовий стан збільшується з року в рік але,
не без гріха є також деякі наші члени, які у своїй Кредито-
вій Спілці тримають невеличку суму грошей, про людське

око, або заради безплатного убезпечення, а всі інші фінансові трансакції переводять в чужих банках та фінансових установах. В банках та фінансових установах вкладники не мають жодного голосу, там має голос капітал, а не особи.

В Українській Кредитовій Спілці члени можуть полагатися свої фінансові справи на кращих умовах, ніж в банках чи фінансових установах.

Складаючи ощадності у своїй Кредитовій Спілці, ми збагачуємо наш народний капітал і можемо задовольняти всі матеріальні потреби нашого громадянства. Отож щадіть і позичайте гроші у своїй Кредитовій Спілці, користайте з її услуг у всіх ваших грошових справах, ширіть її добре ім'я та приєднуйте нових членів. Сильна фінансова установа — це підстава кращого завтра цілої громади. Тільки спільними силами збудуємо рідну фінансову устанovu.

Ми повинні показати, що ми — об'єднана спільнота, яка хоче працювати для спільної мети. З ростом наших фінансів, росте наш авторитет, повага і впливи серед наших співгромадян, росте духовний і національний добробут наших членів і громади.

Кажуть нам, що дехто боїться, що в Кредитовій Спілці, хтось міг би відкрити скільки у них грошей. У зв'язку з тим запевняємо усіх, що таємниця фінансових трансакцій в Кредитовій Спілці є забезпечена так само, як в банкових чи фінансових установах. Зрештою в Українській Кредитовій Спілці ніхто не цікавиться, скільки хто має грошей.

Декому може здаватися, що гроші вложені до Кредитової Спілки не мають такої безпеки, як деінде. Але, не так воно є. Гроші вложені до Кредитової Спілки мають повне забезпечення, бо всі без винятку Кредитові Спілки стоять під безпосередньою контролею уряду, так як і банки. Крім державної контролю, всі Кредитові Спілки є забезпечені відповідним бондуванням всіх працівників, які в тих Кредитових Спілках працюють, проти всяких можливих зловживань.

Онтарійська асекурація членських уділів, так звана ОСДІК, убезпечує кожне ощадностеве conto наших членів до 60 тисяч доларів, асекурацію оплачує Кредитова Спілка з власних прибутків.

В рядах Української Кредитової Спілки гуртується більше як одна тисяча членів, в тому числі 32 організації, товариства і церковні громади, які співпрацюють з нею. Це вже чи не найбільша громадська установа в середовищі нашої

спільноти, це вже велика людська база, що разом створила поважний здобуток, як у фінансовій так і громадській діяльності.

Отже, Українська Кредитова Спілка практично переводить ідею спільної громадської праці. Вона виконує роль об'єднуючого чинника української спільноти. В Кредитовій Спілці члени ближче знайомляться, пізнають себе взаємно і наві'язують приятельські контакти, які позитивно відбиваються в інших громадських справах.

Впродовж 35 років Кредитова Спілка плекала співпрацю та громадську свідомість свого членства. Тому треба сподіватися кращих успіхів в майбутньому.

Відрадним явищем є те, що в рядах нашої Кредитової Спілки маємо вже більше як 19% нашої молоді нижче 18 років і вони мають на рахунку ощадностей 209 тисяч доларів.

З usług нашої Кредитової Спілки користує ряд наших центральних установ та інституцій, які мають в нашій Кредитовій Спілці свої конта, на які наші громадяни складають пожертви. Це до певної міри завдає труду працівникам Кредитової Спілки, натомість улегшує працю особам відповідальним за неї в наших організаціях.

Для популяризування кооперативної ідеї, наша Кредитова Спілка вже 25 рік видає свій „Бюлетень”. Дотепер вийшло 50 чисел.

При нашій Кредитовій Спілці створено постійний Освітній Фонд, на який вже вплинуло з пожертв, різних імпрез та розпродажу льотерійних квитків більше як 15 тисяч доларів. Капітал цього фонду не порушується, а тільки з відсотків, зможемо незабаром давати фінансову допомогу українській студіючій молоді, як теж давати допомогу важливим культурним акціям, які могли б піднести культурний рівень нашої громади.

У травні 1978 року закуплено для Кредитової Спілки будинок на вулиці Сімпсон 609, який відремонтовано, пороблено деякі зміни і з початком вересня 1978 року, Кредитова Спілка почала працю у новому приміщенні.

У 1967 році відкрито в нашій Кредитовій Спілці конто Шевченківської Фундації, на яке дотепер вплинуло більше як 75 тисяч доларів.

Багато з тих, які дали почин до створення нашої Кредитової Спілки, відійшли у вічність, а ті, які живуть, старіються. Їх відмолоджує почуття добре виконаного обов'язку су-

проти своєї громади. Вони можуть радіти, що їх труд і праця не пішли намарно. Почате ними діло живе. Вони кинули здорове зерно на пригожий ґрунт і їхні пляни та намагання при допомозі кооперації були реальні і повністю себе оправдали. Докладімо всіх зусиль, щоб 35 років тому розпочате діло успішно продовжувалося.

Ось такі короткі підсумки праці нашої Кредитової Спілки. Зроблено багато, однак треба зробити ще більше, бо можливості для цього великі. Головне наше завдання — приєднати до праці в Кредитовій Спільці молодих людей.

Впродовж 35 років Дирекцію нашої Кредитової Спілки очолювали: о. Ярослав Чиж, адв. Василь Стасів, Семен Пуляк, д-р Михайло Яремко, о. Лука Сологуб, Іван Корда, Лев Івасиків та від 1968 року дотепер — Ілько Козира.

Годиться також згадати й тих членів, які працювали на різних керівних постах Кредитової Спілки 5 років і більше. Ось вони: Петро Михайлишин — член Дирекції і Контрольної комісії 25 років, Василь Кондрат — член Контрольної комісії 22 роки, Ілько Козира — член Дирекції 20 років, Олекса Кузів — член Кредитового комітету 20 років, Степан Пісоцький — член Дирекції і Контрольної комісії 18 років, Василь Скоропад — член Дирекції і Кредитового комітету 16 років, Олекса Петришин — член Дирекції 14 років, адв. Василь Стасів — член Дирекції 12 років, Іван Корда — член Дирекції 12 років, мгр Ігор Козира — член Дирекції 12 років, Йосип Маскаль — член Кредитового комітету 12 років, Михайло Василик — член Кредитового комітету 11 років, інж. Степан Ткач — член Дирекції 11 років, Михайло Хмарний — член Дирекції і Кредитового комітету 9 років, Василь Кахнич — член Дирекції і Кредитового комітету 9 років, Тарас Козира — член Контрольної комісії 9 років, Лев Григорович — член Дирекції 8 років, Степан Гриньків — член Кредитового комітету 7 років, Лев Івасиків — член Дирекції 6 років, Юрій Карп'юк — член Дирекції 6 років, Михайло Зелений — член Дирекції і Контрольної комісії 6 років, Роман Проців — член Дирекції і Кредитового комітету 5 років.

Рівночасно згадаємо членів Дирекції, Кредитового комітету, Контрольної комісії і працівників, що виконували свої обов'язки у 1984 році.

Дирекція: Ілько Козира — голова, Петро Михайлишин — заступник голови, Софія Мендик — секретар, Марко Козоріз,

мгр. Ігор Козира, Лев Григорович, Іван Федорчук, Марія Пресунька, Михайло Бойко — члени Дирекції.

Кредитовий комітет: Олекса Кузів — голова, Іван Китайко — секретар і Ганна Іванишин — член.

Керівні органи Української Кредитової Спільноти в 1985 році.

Контрольна комісія: Василь Кондрат — голова, Степан Гаркот — секретар і Михайло Трищ — член.

Теперішні службовці: Роман Козира — управитель, Петрус Гук, Герріет Годованська, Галина Симкович, Анастасія Келлер і Діянна Скегар — службовці.

Попередні службовці: Петро Голт (Голошевський) — довголітній управитель, інж. Степан Ткач, Бетті Карп'юк, Оріся Пицко-Мекфарленд, Ганя Іванишин, Ганя Войтович-Скатт, Маруся Вальницька, Христя Бойко і Оріся Романюк — службовці.

Добрі результати нашої Кредитової Спільноти хай будуть признанням і подякою для основоположників та всього членства, як також запорукою дальшого росту.

Дорожим нашою фінансовою установою, яку ми спільно збудували. Приєднуймо нових членів, складаймо в ній свої гроші, бо від цього залежатимуть всі наші успіхи та наш дальший ріст у всіх ділянках нашого громадського життя в найближчому майбутньому.

КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРІЇ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ТАНДЕР БЕЙ

Після неуспішних Визвольних Змагань українського народу в 1917-20 роках, боротьба з окупантами на українських землях велася різними формами, різними методами, великою напругою. Основний бій ішов за збереження української субстанції, української духовності, за збереження душі української молоді.

У вирі цієї боротьби, як на одному з відтинків, наприкінці травня 1925 року у місті Києві, постає підпільна молодіжна організація, яку очолив Микола Павлушков. Організація прийняла назву — Спілка Української Молоді, в скороченні СУМ. Завданням СУМ було боротись підпільними методами за відновлення Української Самостійної Держави та усвідомлювати українську молодь про ворожі ідеї комсомолу. У 1929 році СУМ було викрито поліційними органами, а у 1930 році відбувся голосний політичний процес у Харкові, тодішній столиці, так званої Советської України, де виявлених членів СУМ засуджено на довічне ув'язнення. Отже, СУМ перестав існувати.

В роки Другої світової війни багато української молоді було вирвано з родинного гнізда. Одні були вивезені на примусові роботи до Німеччини, інші були в різних військових формаціях, інші знову були на студіях в університетах. В Італії опинилась молодь 1-ої Дивізії Української Національної Армії і коли закінчилася війна, вся та молодь, майже поголовно не бажала повертатись під большевицьку окупацію, а мріяла в якійсь формі служити українській національній справі. Таким чином в західній Європі залишились десятки тисяч свідомої української молоді.

6 липня 1946 року за ініціативою старших громадян із Східних Земель України відбулося засідання групи організаторів вже відновленої СУМ на чужині, цим разом у загальних формах, в місті Мюнхені, Західня Німеччина, під керівництвом Ярослава Рака. Відтак створено Центральне Бюро для організації СУМ по всіх поселеннях української емігра-

ції. Повоєнні 1946-47 роки — це початки переселення українських біженців (скитальців) з окупованих зон Німеччини і Австрії в інші країни, що спонукало організування СУМ в кожній новій місцевості, де була відповідна кількість української ідейної молоді.

У 1947 році міжнародня організація опіки над скитальцями ІРО (Інтернешенел Реліф Організейшен) посилено старалась розселити переселенчі табори. Очевидно, західні і заокеанські країни, хотіли в першу чергу взяти робочу силу, тобто молодих і самотніх людей. Між цими країнами була теж Канада. Перші транспорти до Канади склалися з молодих мужчин й були спрямовані до лісових робіт або в інші галузі лісопромисловості. Їх розміщено на працю в північно-західньому Онтаріо. Частина третього транспорту, так званих лісорубів, 50 осіб, була відряджена до праці у тартаку в колишньому Форт Вільямі, теперішньому Тандер Бею.

Всі ті транспорти перевозив корабель „Дженерал Стюарт”. До Форт Вільяму ми прибули в неділю, 12 жовтня 1947 року (пишу „ми”, бо автор цього нарису С. П. був теж у згаданій 50-ці). Зараз після нашого прибуття на станцію СПР, нас привітали члени Ліги Українських Католицьких Жінок, а в пополудневих годинах представники інших українських організацій. Ввечері того ж дня ми були на концерті в Т-ві „Просвіта” у Форт Вільямі, де була нагода познайомитись з деякими місцевими українськими громадськими і культурними діячами. Під час зустрічі можна було завважити різницю поглядів у нашій громаді. Щоправда, нас прийняли тепло, по-братньому, за що Василь Кущмелин в імені новоприбулих і тих, що залишились в Європі, зложив щирі подяку усім присутнім, за всяку допомогу, яку скитальці отримали від канадських українців. За два тижні до нас долучилася друга група, цим разом 25 осіб, з якою приїхав інж. Роман Спольський.

Помимо того, що ми застали українське життя як громадське так і церковне зорганізованим, одначе на відтинку молоді потрібно було нових форм застосування, тобто підсилення і відсвіження виховної праці. Спочатку новоприбулі не включались активно в існуючі організації, а культурно-освітню працю почали організувати в гуртожитках (в бараках) тартаку. Під керівництвом Василя Кущмелина і інж. Романа Спольського, зорганізовано чоловічий хор „Лісовик”,

диригентом якого став Зенон Гнопко. Це була справді єдина того роду мистецька одиниця в тому часі на цьому терені. Хор „Лісовик” брав участь у всіх більших загальноукраїнських імпрезах. Також було zorganizовано драмгурток під керівництвом Івана Береговського і його помічника Зенона Гнопка, який в короткому часі підготував і виступив з історичною п'єсою „Зрада”. Після відбуття контракту праці, частина співжителів роз'їхалася по Канаді (в більшості до Торонта), а до Форт Вільяму прибуло багато тих, які відробили контракт в лісах. І так оформився „Гурток новоприбулих”, в якому знайшли дружню атмосферу й ідейне підложжя майже усі новоприбулі до міст Форт Вільяму і Порт Артуру.

„Гурток новоприбулих” зразу очолював інж. Роман Спольський, а по його від'їзді Василь Кахнич. „Гурток новоприбулих” побільшився чисельно, особливо помітним числом інтелігенції: згадати б д-р Богдана Мигалья, Івана Корду і багатьох інших. З Європи приїхали: інженери — Роман і Володимир Горні, Микола Бровчук, лікарі — Юрій і Роман Гвоздецькі, Ілля Козира з родиною і інші. При „Гуртку новоприбулих” далі існував хор під управою Ярослава Голубця, а дещо пізніше під управою Петра Шатинського, драмгурток та дружина копаного м'яча „Січ”. „Гурток новоприбулих” приміщувався в домівці Т-ва „Просвіта” у Форт Вільямі та користувався залею безплатно.

4 липня 1946 року за ініціативою Петра Івахова створено перший Осередок СУМ на терені Канади, в Торонті. Слід при тому зазначити, що Петро Івахів був уповноважений Центральним Комітетом для організування СУМ в Канаді. І коли стало відомо, що така організація створилася в Торонті, вона скоро знайшла своїх послідовників в інших містах Канади.

В квітні 1949 року за ініціативою Василя Кахнича скликано у Форт Вільямі основуючі збори, які відбулися в домі Т-ва „Просвіта”. Після короткого обміну думками та відчитання відозви Організаційного Бюра на Канаду, обрано першу управу Осередку СУМ в склад якої увійшли: Василь Шовковий — голова, Марійка Кравченко — заступник голови і Богдан Стахів — секретар.

6 листопада 1949 року відбулися надзвичайні Загальні збори Осередку СУМ. Присутніх на зборах було 52 члени і

40 гостей. Зборами керувала президія в складі: д-р Богдан Мигаль — голова, д-р Микола Кушпета — заступник голови, Петро Михайлишин — секретар. По довшій дискусії на тему діяльності СУМ, обрано управу, яка складалася з таких осіб: д-р Богдан Мигаль — голова, Іван Корда — заступник голови, Степан Пісоцький — секретар, Лев Григорович — касир, Петро Михайлишин — культурно-освітній референт, Анна Гук — референт жіноцтва, Володимир Лех — референт молоді і доросту, Ярослав Голубель — референт спорту.

До Контрольної комісії увійшли: д-р Микола Кушпета, Петро Шатинський і Василь Кондрат. Товариський Суд — Богдан Стахів, Іван Романишин і Іван Жила.

Важливіші події з діяльності Осередку СУМ в першому році існування: концертами і святковими сходами з доповідями відзначено роковини Листопадового Чину, річницю героїської смерти бойовиків ОУН Дмитра Біласа і Василя Данилишина, героїв Базару і бою під Крутами. Створено драматичний гурток, який влаштував Свят-Миколаївський вечір. При Осередку СУМ існував чоловічий хор, який виступив з рядом концертів та брав участь в імпрезах влаштовуваних відділом КУК.

Спочатку Осередок СУМ приміщувався в домі Т-ва „Прогресу”, та не довго, бо по одному році перебування, приміщення відмовлено. Короткий час Осередок СУМ приміщувався у пивниці української католицької церкви Преображення, парохом якої був о. Ярослав Чиж. Восени 1950 року управа Осередку СУМ винайняла домівку Українського Національного Запомогового Товариства, на Пацифік Евеню 619.

У 1950 році основано у Форт Вільямі відділ Ліги Визволення України (ЛВУ). У 1952 році створено при Осередку СУМ мішаний хор під управою Анни Стахів, який впродовж року виступав чотири рази, зорганізовано драматичний гурток, який під режисурою Василя Кондрата і Левка Григоровича виступив з двома п'єсами. За головства Володимира Марціновського закуплено організаційний прапор СУМ, який посвячено 17.2.1952 року. При цій нагоді представник Центрального Комітету СУМ Омелян Кушпета з Голляндії виголосив доповідь.

В цьому році відвідав Осередок СУМ, секретар Крайового Комітету СУМ Володимир Макар.

Кожна праця крім ідейности, посвяти і доброї волі, вимагає теж фінансових засобів, які треба було в різний спосіб здобувати. Тому кожна управа Осередку СУМ плянувала й відбувала різні культурно-розвагові імпрези, які об'єднували та активізували членів, а разом приносили прибутки.

Впродовж року відбуто забаву з танцями, вечерниці, пущення, чайне прийняття, а в літньому сезоні фестини-пикніки і т. п.

1 і 2 серпня 1953 року відбулася товариська зустріч місцевого Осередку СУМ із Осередком СУМ з Міннеаполіс, ЗСА. В перший день влаштовано забаву з танцями, під час якої гості з Америки виступали з народними танками і піснями. На другий день відбулося змагання ланок „стук-пук” (столовий теніс). На закінчення зустрічі відбулося прийняття для гостей, на якому голова місцевого Осередку СУМ Степан Пісоцький привітав всіх учасників зустрічі та висловив признання управі Осередку СУМ з Міннеаполіс за ініціативу щодо влаштування цієї зустрічі, яка мала моральне та виховне значення. Святковими сходами з доповіддю відзначено 700-ліття коронації короля Данила Романовича, основника міста Львова. Члени Осередку СУМ брали чисельну участь у відзначенні 20-річчя голоду в Україні. Відзначення влаштував місцевий відділ КУК. На запрошення управи Осередку СУМ прибув до Форт Вільяму інж. Микола Приходько і в „Лейк Театрі” виголосив доповідь на тему „Україна проти Москви”.

У 1954 році гостювали у Форт Вільямі члени драматичного гуртка СУМ з Міннеаполіс, ЗСА, та поставили драму п. з. „Степовий гість”. 31 липня і 1 серпня відзначено концертом і бенкетом з доповіддю 5-річчя існування Осередку СУМ у Форт Вільямі.

У 1955 році святковими сходами з доповіддю відзначено 5-ту річницю від дня геройської смерті головного командира УПА генерала Тараса Чупринки. Члени драматичного гуртка поставили п'єсу п. з. „Ой, Морозе, Морозенку”, влаштовано Свято Вождів, День Матері і Свят-Миколаївський вечір.

У 1956 році створено відділ Об'єднання Жінок Ліги Визволення України. Силами споріднених організацій: ЛВУ, ОЖ ЛВУ і СУМ відзначено річницю Акту 30 червня 1941 року, річницю створення УПА і річницю 500 героїнь-мучениць, які

загинули під колесами большевицьких танків в Кінгрі на Сибірі.

У наступних роках, діяльність Осередку СУМ ішла по тій самій лінії і в такому засягу, як і в попередніх. В управі Осередку СУМ бачили ми тих самих членів, які мінялися тільки становищами.

У 1957 році Марійка Скоропад, Марійка Рекшинська і Мирон Варивода, перший раз таборували на оселі „Веселка” біля Актону, Онтаріо.

Відділ Ю. СУМ „Крути” ч. 2 у Форт Вільям, на виховно-відпочинковому таборі у 1962 році.

У 1958 році набуто за \$1,700.00 57-акрову площу для вжитку юнацтва СУМ, яку названо „Діброва”.

У 1959 році вислано 6 сумівців на вишкільний табір, який відбувся на оселі „Веселка” біля Актону, Онтаріо. Відбуто жалобні сходи з доповіддю, з приводу трагічної смерті провідника ОУН Степана Бандери.

У 1960 році на оселі „Діброва” побудовано великий будинок для таборування юнацтва СУМ. Відбуто з юнацтвом 12 вишкільних сходин.

У 1961 році перший раз відбувся дводенний табір юнацтва СУМ на оселі „Діброва”. 15 старших юнаків і юначок брали участь в посвяченні пам’ятника Тараса Шевченка у Вінніпегу. Силами Організацій Українського Визвольного Фронту, куплено за \$4,500.00 старий будинок на вулиці Робертсон 211, який відремонтовано та пристосовано до потреб

власників і вимог публічного вжитку. Назва дому: „Український Дім ім. Степана Бандери”.

У 1962 році, зорганізовано мішаний хор під управою Анни Стахів, який виступав з концертом на відкритті власного дому. Старші сумівці виступали з танцями на міжнародному фестивалі і здобули перше місце в групі танців. 6 старших сумівок брали участь у зимовому виховно-мандрівному таборі в Судбурах, Онтаріо. 18 юнаків і юначок були учасниками святкувань 15-річчя СУМ у Вінніпегу.

У 1963 році спільними силами Організацій Українського Визвольного Фронту відбуто дві телевізійні програми з нагоди роковин життя і смерті Тараса Шевченка і Великодня.

У 1963 році відбулося відкриття „Українського Дому” ім. Степана Бандери. Головну доповідь на цьому відкритті виголосив д-р Матей Гута — член Крайового Комітету СУМ. Побудовано на оселі „Діброва” дві паланки, одну — для хлопців, а другу — для дівчат, відбуто однотижневий виховно-відпочинковий табір. Юнацтво СУМ брало участь у самодіяльних гуртках під керівництвом таких осіб: танці — Степан Пісоцький і Марійка Скоропад, пісні — Анна Стахів і пізніше Ярослав Голубець, музика — Богдан Стахів. Сумівський хор брав участь у Святі Державности і Соборности України, відбутого за старанням відділу КУК, драматичний гурток під режисурою Ілька Козири виступив із трьома п'єсами п. з. „Чорт не жінка”, „Депутати до Відня” і „Пан писар”.

У 1964 році на виховно-відпочинковому таборі було 80 дітей не тільки з Форт Вільяму і Порт Артуру, але були теж діти з Ніпігону, Джеральтону, Ред Лейку і Атікокен. Старша сумівка Стефанія Козак була учасницею „Летючого табору СУМ” в Європі. На річних зборах Осередку СУМ обрано провід юнацтва, так звану Булаву юного СУМ, яку очолив старший юнак Євген Колісник.

У 1965 році святковими сходами з доповіддю відзначено 10-ту річницю від дня героїської смерті головного командира УПА генерала Тараса Чупринки. Відбуто з успіхом черговий вишкільно-виховний табір на оселі „Діброва”. Над удосконаленням мандолінової оркестри постійно трудився Богдан Стахів.

У 1966 році члени СУМ брали участь у „З'їзді Центральної Канади”, який відбувся 22 і 23 травня у Форт Вільямі. Відбуто виховно-відпочинковий табір під гаслом „З'їзд Організацій Українського Визвольного Фронту у 25-річчя Акту 30 червня 1941 року”. Переведено збірку грошових пожертв на розбудову оселі СУМ в Бельгії.

Юні сүмівки виконують вільноручні вправи на Святі Крут, 1968 р.

У 1967 році закуплено нову площу з озером, віддалену 22 милі від міст Форт Вільям і Порт Артур. За 74 акри площі заплачено \$7,500.00. Новонабуту площу названо „Карпати”. Відбуто десятиденний виховно-відпочинковий табір з участю 50 сүмівців. 9 старших сүмівок брали участь на Зборі юнацтва СУМ, який відбувався на оселі „Верховина” біля Монтреало. Сүмівська молодь брала участь у святкуваннях 100-ліття Канади. Силами юнацтва СУМ відбуто Великодню програму по телебаченні. В цьому році відійшли у вічність два визначні члени СУМ: Ярослав Голубець — диригент хору і Евстахій Вакула — член управи.

У 1968 році сеньйорат СУМ працював над розбудовою оселі „Карпати”, а виховну й культурно-освітню роботу ведено силами старшого юнацтва СУМ.

У 1969 році на оселі „Карпати” викінчено новий будинок з кухнею і їдальнею та викопано криницю. Відбуто двома турами таборування юнацтва СУМ. Ансамблі СУМ концертували у Вінніпегу і Террес Бей.

У 1970 році влаштовано курси писання писанок і вишивання. В час Різдвяних Свят і Великодня, сумівська молодь виступала з відповідними програмами по телебаченні.

У 1971 році від 18 липня до 1 серпня, під зарядом Крайової Управи СУМ, відбулося два табори, виховно-відпочинковий і „Проект'71”. Кількість членів на кінець року була 68.

Дівочий ансамбль СУМ в 1972 році. Зліва: Ганя Піруцька, Марійка Рекшинська, Люба Костракевич, Ганя Баранович, Ганя Криштомполь, Оріся Мазничка і Оля Піруцька.

У 1972 році — молода зміна. Головою управи Осередку СУМ обрано молодого сумівця Володимира Хандона. Крім нього, 5 інших молодих сумівців ввійшло до управи. Під керівництвом члена Крайової Управи СУМ, Петра Башука, відбувся на оселі „Карпати” вишкільний табір з участю сумівців з Тандер Бей і Вінніпегу. В Тандер Бей гостював голова Центральної Управи СУМ мгр. Омелян Коваль.

У 1973 році танцювальна група СУМ брала участь в музичному фестивалі, де, між іншим, здобула високі оцінки. За танець „Гопак” отримала 85 точок, а за танець „Запорожець” 92 точки і золоту медаль. Культурно-освітня діяльність утримувалася менш-більш на дотеперішньому рівні.

У 1974 році відійшло у вічність двоє членів сеньйорату СУМ: Іванка Марціновська і Микола Гук. Відбуто виховно-відпочинковий табір, в якому взяло участь 20 дітей. Табір ведено за устійненою вже і випробуваною минулими роками програмою. Сумівські ансамблі виступали з успіхом на „Фолклор Фестивалі”.

У 1975 році під керівництвом Богдана Козака, діяла півгодинна телевізійна програма „Вітаємо”. Передачі відбувалися раз в тиждень, кожного понеділка. На покриття коштів цієї програми отримано „грент” від федерального уряду на суму \$15,090.00. Сумівська молодь виступала по телебаченні під час української програми з колядами і вертепом.

Дівочий ансамбль СУМ „Барвінок” під управою Гані Іванишин.Зліва: Петруся Гук, Галя Симкович, Леся Козира, Марійка Вальницька, Ганя Плата, Ганя Тарнавська і Ганя Іванишин.

Мандолінова оркестра перестала існувати, бо старші члени оркестри постійно зменшувалися, а поповнення не було. На кінець року було 55 членів.

У 1976 році таборування не відбулося із-за браку виховників і дітвори. Однак 6 старших сумівців були учасниками „Світового З'їзду СУМ” у Монреалі, під час Олімпійських

Ігриш. Самодіяльні гуртки працювали безперервно. Було 53 члени.

У 1977 році відбуто вишкільний табір з участю 22 сумівців. Дівочий ансамбль СУМ „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин і танцювальна група „Веселка” виступали на фолк-льорному фестивалі. Сумівки — Ганя Іванишин і Петруся Гук, відбули курс диригентів, в Анкастер, Онт. Юнацтво СУМ під проводом виховниці Анни Гук, виводили гагілки на спільному свяченому, а відтак біля української католицької церкви Преображення Господнього. Тиждень пізніше, в Томину неділю, повторили ці гагілки біля української католицької церкви св. Покрови. На кінець року було 45 членів.

У 1978 році на річних Загальних зборах Осередку СУМ, відбутих 2 квітня, обрано головою управи сумівку Ганю Тарнавську, яка очолювала Осередок СУМ протягом 5 років. В цьому 5-річному періоді були припинені щонедільні заняття з молоддю. Натомість були досить активні самодіяльні гуртки: дівочий ансамбль СУМ „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин і танцювальна група „Веселка” під керівництвом Марка Журавінського, які постійно і вперто працювали над своїм удосконаленням, що в результаті дало бажані наслідки. Їхні виступи на різних імпрезах, а зокрема на міжнаціональному фестивалі, були одні з найкращих. Ансамбль СУМ „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин виступав на концерті з нагоди 90-річчя від дня народження Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого, у святкуваннях 40-річчя Української Повстанської Армії і на бенкеті з нагоди 25-річчя ОЖЛВУ.

За старанням Галі Гук-Гузан, відбуто на оселі „Карпати” курси гончарства, ткацтва і гри на бандурі. На цих курсах викладали професійні інструктори, з-поза Тандер Бею. На покриття витрат зв'язаних із цими курсами отримано державний „грент”. Ансамбль СУМ „Барвінок” отримав \$1,000.00 як дотацію від Шевченківської Фундації і \$200.00 від порт артурської „Просвіти” на придбання народніх строїв. Танцювальна група „Веселка” отримала „Вінтарію грент” на купівлю чобіт.

У 1983 році на річних Загальних зборах Осередку СУМ, які відбулися 28 січня, обрано нову управу в складі: Степан Гузан — голова, Володимир Варивода і Василь Мазничка — заступники голови, Ганя Іванишин — секретар, Степан Пі-

соцький — заступник секретаря, Данило Баковський — касир, Ганя Тарнавська — організаційний референт, Марко Журавінський — інструктор танців, Василь Баковський — референт спорту, Петруся Гук — референт юнацтва, Микола Олійник — завідувачий оселями, Василь Кахнич — виховник, о. крилошанин Юліян Габрусевич — капелян СУМ. Контрольна комісія: Василь Скоропад, Богдан Гук і Роман Проців. Товариський Суд: Іван Корда, Володимир Гармата і Анна Гук.

Дівочий ансамбль СУМ

Обидва сумівські ансамблі, співочий — „Барвінок” під керівництвом Гані Іванишин і танцювальний — „Веселка” під керівництвом Марка Журавінського, поширили й розгорнули свою діяльність. Проби ансамблів відбуваються регулярно кожної неділі, а то й частіше.

Ганя Іванишин, Марко Журавінський і Степан Пісоцький підготували телевізійну програму, яку висвітлювали два дні, під час Великодніх Свят.

Ансамбль СУМ „Барвінок” виступав з піснями на Святі Державности і Святі Шевченка, влаштованих відділом КУК, брав участь у концерті в пам’ять композитора Володимира Івасюка, який відбувся 18 червня ц. р. за старанням портартурської „Просвіти”. Протягом двох днів обидва сумівські

ансамблі виступали на міжнаціональному фестивалі в Тан-дер Бей, як теж виїжджали з виступами на міжнаціональні фестивалі до Кенори і Тимминс, Онтаріо, Обидва ансамблі піднялися на високий рівень і знайшли через свої виступи багато прихильників серед українців і чужинців.

Рік-річно під час Зелених Свят, сумівська молодь брала участь у поході на український католицький цвинтар і там у стіп символічної могили „Борцям за волю України” складала вінки.

Впродовж 34-літнього існування Осередку СУМ відбулося 287 засідань управи, 36 спільних засідань із спорідненими організаціями і 32 членських сходин.

Голови Осередку СУМ від 1949 до 1983 року: Василь Шовковий — 1 раз, д-р Богдан Мигаль — 2 рази, Іван Корда — 1 раз, Василь Мазничка — 1 раз, Володимир Марціновський — 2 рази, Степан Пісоцький — 2 рази, Володимир Гармата — 2 рази, Іван Росіл — 2 рази, Богдан Стахів — 3 рази, Василь Кахнич — 7 разів, Василь Скоропад — 2 рази, Володимир Хандон — 2 рази, Богдан Козак — 1 раз, Роман Тикайло — 1 раз, Мирон Боднарук — 1 раз, Ганя Тарнавська — 5 разів і Степан Гузан — 1 раз.

Управа Спілки Української Молоді в 1985 році: Володимир Варивода — голова, Богдан Гук — 1-ший заступник голови, Ганя Скворнік — 2-гий заступник голови, Петруся Гук — секретар, Данило Баковський — касир, Василь Мазничка — кольпортер, Юрко Паланюк — організаційний референт, Микола Олійник — господар осель, Романюк Михайло — член управи, Данило Мигаль — член управи, Маруся Вальницька — член управи.

Виховники: Василь Кахнич, Анна Гук і Ганя Іванишин.

Контрольна Комісія: Степан Гузан, Василь Скоропад і Степан Пісоцький.

Товариський Суд: Володимир Гармата, Галина Гузан і Галина Симкович.

З перспективи 34-літнього існування Осередку СУМ, слід висловити признання всім тим, які впродовж довгих років вклали багато праці, присвятили не мало часу для виховування сумівських кадрів. Вони можуть гордитися своїми успіхами, бо їхня праця принесла сподівані успіхи.

Степан Пісоцький

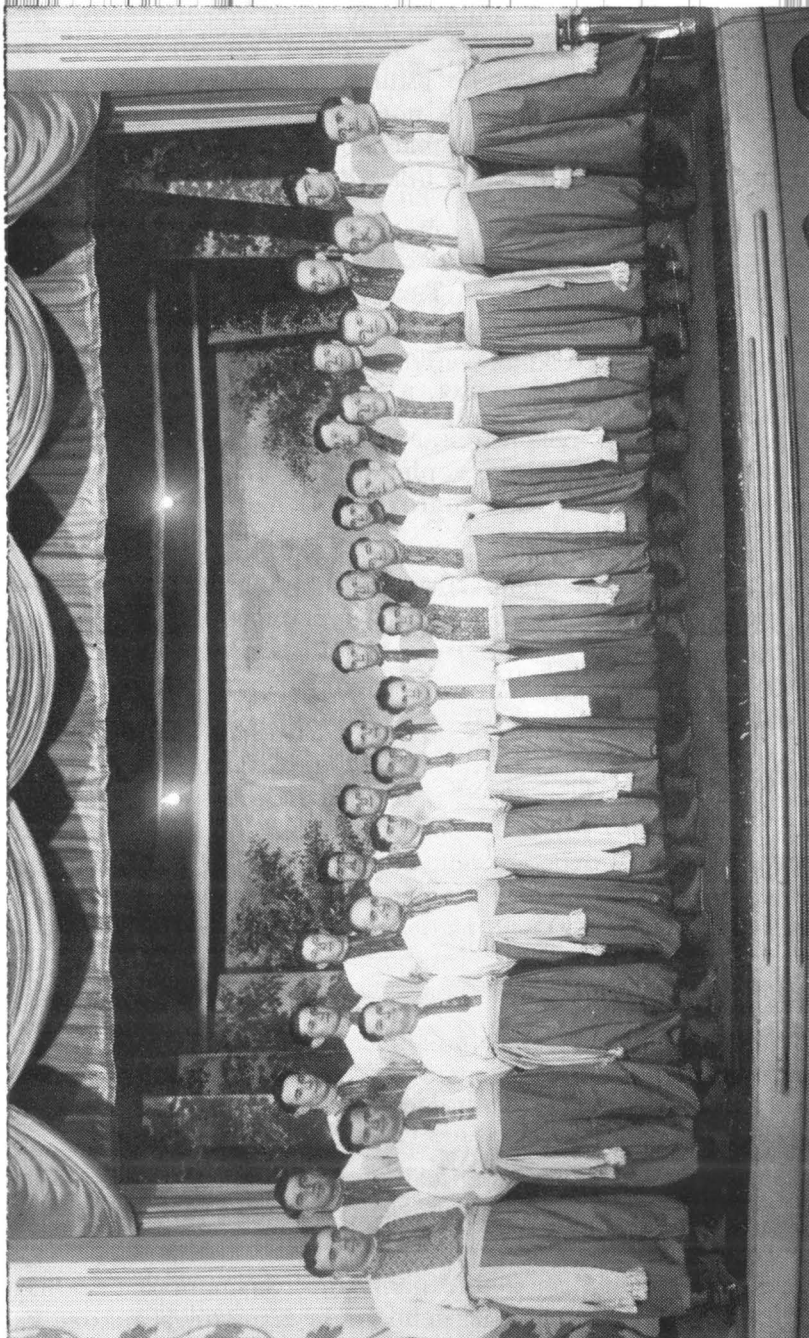
КОРОТКА ІСТОРІЯ ВІДДІЛУ ЛІГИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ В ТАНДЕР БЕЙ

Колишні міста Форт Вільям і Порт Артур (тепер Тандер Бей) роташовані у північно-західньому Онтаріо, яке творить комплекс т. зв. „Великих Озер” — „Грейт Лейкс”. Інакше ця місцевість називається „Лейкгед”. Люди у Тандер Бей zatrudнені при очищуванні збіжжя, його магазинуванні, як також тартаках, фабриках паперу і „Кен-Кар”, де у випадку потреби виробляють літаки, „трейлери”, автобуси, бульдозери та ін. В Тандер Бей живе приблизно 12 тисяч українців.

Перші українські емігранти появились в цій околиці наприкінці 19 і на початку 20 століття. Це були в більшості люди самотні, які прибули до Канади на заробіток. Друга хвиля української еміграції прибула тут після Першої світової війни. Переважна більшість цієї еміграції — це політичні втікачі від польської репресії в Галичині, учасники визвольної боротьби українського народу.

Після Другої світової війни в неділю, 12 жовтня 1947 року прибуло в ці околиці 4 транспорти так зв. скитальців, до праці в лісово-деревній промисловості. Частина з них — 50 мужчин, були спрямовані до праці в тартаку у тодішньому місті Форт Вільям. За два тижні прибуло ще 25 мужчин. У 1948 році, після відбуття контракту на лісових роботах, до обидвох міст Форт Вільяму і Порт Артуру з'їхалось в довколишніх лісів кілька сотень молодих мужчин, колишніх скитальців.

Помимо того, що давніша українська еміграція розбудувала церковно-релігійне і культурно-громадське життя, то однак так зв. новоприбулі, які вирости на традиціях СВУ-СУМ-УВО-ОУН чи УПА, відірвані недавно від рідних земель, перейшовши всі лихоліття Другої світової війни, німецької та московської окупацій, розстріли, вивози, концтабори та активну боротьбу українського народу — відразу побачили, що дотогочасне українське громадське життя не все і не всюди відповідає вимогам сучасного стану боротьби українського народу за свою Самостійну і Соборну Українську Державу.

Хор „Лісовик” під диригентурою Петра Шатинського у Форт Вільям, 1949 рік.

Доба, в якій ми тоді жили і працювали, зовсім інша, як була до Другої світової війни, тому наші попередники, які цієї доби не переживали — не так її розуміли і не так сприймали. Наш світогляд не вмещався в рамки вже існуючих українських організацій, а нової організації ще не було. Новоприбулі оформились (тимчасово) в „Гурток новоприбулих українців”, який очолив інж. Роман Спольський, а по його від'їзді Василь Кахнич.

На початку свого існування, „Гурток новоприбулих українців” приміщувався в домі Т-ва „Просвіта” у місті Форт Вільямі. При „Гуртку” існував чоловічий хор „Лісовик” під диригентурою Зенона Гнопка, а по його від'їзді до Торонта, під управою Ярослава Голубця, а відтак Петра Шатинського.

При „Гуртку” існувала теж дружина копаного м'яча „Січ” та драматичний гурток під керівництвом Івана Береговського, який в короткому часі підготував і виступив з історичною п'єсою „Зрада”.

Праця по лінії завдань Ліги Визволення України велася серед української громади у місті Форт Вільям вже довго перед формальним заснуванням у цій місцевості відділу Ліги Визволення України.

12 березня 1950 року за почином Василя Кахнича відбулися в домі Т-ва „Просвіта” на вулиці Сімпсон 610 основуючі Загальні збори відділу Ліги Визволення України. Присутніх на зборах було 107 осіб. Збори відкрив Василь Кахнич та з'ясував конечну потребу заснування відділу Ліги Визволення України, яка б твердо відстоювала ідеї революційної Організації Українських Націоналістів, героїчної Повстанської Армії та високо несла прапор боротьби за волю і державну незалежність України.

Зборами керувала Президія в складі: д-р Богдан Мигаль — голова, д-р Роман Гвоздецький — заступник голови, Ілля Козира — секретар, інж. Микола Бровчук і Богдан Назарко — члени.

Змістовний реферат про ідейно-політичні заложення Ліги Визволення України виголосив Іван Корда. Статут Ліги Визволення України прочитав Лев Григорович.

В статуті Ліги Визволення написано: Завданням організації є: а) об'єднати українців мешканців Канади, а також ка-

надців іншого походження, довкруги боротьби за визволення України з російсько-комуністичного поневолення; б) пропагувати ідею політичної незалежності і суверенності України, як ключ до замирення Європи і світа і як єдиний шлях до знищення російського імперіялізму, і усунення найбільшого джерела небезпеки нової світової війни; в) поборювати комуністичну ідеологію, пропаганду і діяльність, як агентуру російського імперіялізму на терені Канади; г) спираючись на християнській етиці, виховною працею впливати на піднесення морального рівня своїх членів; е) піддержувати дух лояльності до Канади, боронити її незалежність та демократичний устрій перед безпосереднім і посереднім наступом російського імперіялізму і комуністичного тоталітаризму.

Під час короткої перерви, в члени відділу Ліги Визволення України вписалося 56 осіб.

В склад першої Управи увійшли: Іван Корда — голова, Ілля Козира — заступник голови, Лев Штігліан — секретар, Василь Кахнич — організаційний референт, Михайло Нацюк, Марко Козоріз і Михайло Хмарний — члени Управи. До Контрольної комісії були обрані: д-р Роман Гвоздецький, Василь Кондрат і Ярослав Голубець. До Товариського суду увійшли: Богдан Назарко, Микола Гук і Микола Барчак. В такому складі перша Управа відділу ЛВУ приступила до многогранної праці, яка затрималась і закріпилась в системі організованого українського життя та внесла нові форми громадської роботи.

Статутowo-програмові заложення Ліги Визволення України чітко накреслюють основну мету дії — праця на всіх ділянках громадського життя в напрямі допомоги українському народові вибороти Незалежну Самостійну Соборну Державу. Тому наш відділ від самих початків свого існування ініціював і переводив в життя політичні акції, які на нашому терені були конечними та співпрацював з іншими українськими організаціями, які стоять на самостійницьких позиціях та шанують кожну співпрацю.

У 1951 році спільно із Осередком СУМ і українською католицькою громадою, відбуто антибольшевицьку демонстрацію. Після Архиєрейської Служби Божої, яку відправив Пресвященний Кир Ісидор Борецький в асисті о. Григорія Онуфріва, сформувався довгий похід, який перейшов вулицями

міста до пам'ятника Незнаного Воїна, де д-р Богдан Мигаль виголосив відповідну промову українською і англійською мовами.

У 1952 році відділ Ліги Визволення України в місті Порт Артур, головою якого в той час був Ілля Козира, після довгих старань почав передавати радіопрограму українською і англійською мовами. Першу радіопрограму, яку названо „Сурма” передано 19 квітня 1952 року. Для технічного ведення радіопрограми, особливо здобуття потрібних фондів, підшукування відповідних дикторів, було створено окремий комітет, в склад якого увійшли: д-р Микола Кушпета — голова, Іван Корда — заступник голови, Михайло Тарнавський — секретар, Ілля Козира — фінансовий секретар і Василь Скоропад — касир. Мимо ентузіазму і доброї волі, портартурському відділові ЛВУ було не під силу справитись з фінансовими труднощами, бо відділ був чисельно замалий. Тому, щоб не переривати радіопрограми, яку передавано кожної суботи по пів години, портартурський відділ ЛВУ попросив до співучасті два сусідні відділи ЛВУ, а це: фортвільямський і вестфортвільямський. Отже напиркінці жовтня 1952 року наш відділ, головою якого в той час був Іван Корда, став співспонсором радіопрограми „Сурма”. Після того прийшло до переорганізування комітету на дирекцію радіопрограми „Сурма”.

В склад дирекції увійшли представники трьох відділів ЛВУ, а саме: Іван Корда — голова, Ілля Козира — заступник голови, Богдан Стахів — касир і Іван Жила — секретар. Відтепер тягар фінансування радіопрограми спочивав на трьох відділах ЛВУ, які в різний спосіб вив'язувались із своїх зобов'язань.

Радіопрограма „Сурма” діяла безперервно від 19 квітня 1952 року до 6 січня 1962 року. За весь той час було передано 499 передач, виголошено 513 коментарів і гутірок на різні актуальні теми та пісні сотень українських платівок. Загальний кошт цих радіопересилань виносив більше як 8 тисяч доларів.

Головним промотором і душею радіопрограми був довголітній голова відділу ЛВУ Іван Корда, який приготував коментарі для радіопередач і нерідко сам їх виголошував. Також при нагоді перебування у місті Форт Вільям, виступали по радіо визначні громадські і політичні діячі: д-р Петро Мірчук з нагоди „Свята Героїв” (1953 р.), інж. Микола При-

ходько з радіокоментарем по-англійськи „Україна проти Москви” (1953 р.), на Святий Вечір 1953 року, було надане з радіоленти слово голови Головної Управи Ліги Визволення України д-р Романа Малащюка з Торонта. В 1954 році передано з радіоленти промову Провідника Організації Українських Націоналістів Степана Бандери. Також у 1954 році в нашій радіопрограмі виступали: о. Семен Іжик та колишній сотник Української Повстанської Армії Богдан Крук-Мельодія.

Радіопрограма виконала важливу і корисну працю для української визвольної справи, вона також у великій мірі причинилася до поширення і популяризування наших ідей серед українського суспільства.

При цьому слід згадати, що ініціатором і ентузіастом цього корисного діла був тодішній голова відділу Ліги Визволення України у місті Порт Артур Ілля Козира. В пологодженні формальностей англійською мовою допомагали: о. Василь Шумей, парох української католицької церкви Преображення ГНІХ, а пізніше д-р Микола Кущпета і Анна Стахів.

4 травня 1952 року відділ ЛВУ влаштував антибольшевицьке віче, на якому промовляв голова Центрального Комітету Антибольшевицького Бльоку Народів Ярослав Стецько.

У 1953 році спільно із відділом КУК відзначено 700-річчя коронації короля Данила і заснування княжого міста Львова та відмічено 70-річчя з дня народження д-р Дмитра Донцова, визначного ідеолога українського націоналізму. З цієї нагоди між членами відділу ЛВУ і прихильниками було зібрано для Ювілята 206 долярів.

За ініціативою Управи відділу ЛВУ, було зорганізовано Громадський комітет під проводом місцевого відділу КУК, який 20 лютого 1955 року влаштував велике антибольшевицьке віче, у зв'язку з приїздом до Канади так званої „советської фермерської місії”.

12 лютого 1956 року відбулися основуючі Загальні збори Об'єднання Жінок Ліги Визволення України, і головою обрано Іванну Марціновську.

6 травня 1957 року Організації Українського Визвольного Фронту перевели пікетування червоноармійського хору. Це пікетування знайшло широкий відгомін в місцевій англо-

мовній пресі, радіо і телебаченні. Три дні на радіопрограмі так званій „Спiк юр майнд” велися гострі виміни думок між прихильниками членів хору, та здорово думаючими громадянами, які схвалювали пікетування.

У 1958 році члени відділу ЛВУ брали участь в жалобному відзначенні з приводу 25-річчя голоду в Україні, яке влаштувало СУЖЕРО. Цього ж року спільно з філією УНО відзначено 20-річчя трагічної смерті полковника Євгена Коновальця.

У жовтні 1959 року, всі пресові агентства світу, телебачення і радіо принесли страшну вістку, в якій повідомлялось, що в Мюнхені, Німеччина, московський агент вбив Провідника Організації Українських Націоналістів Степана Бандеру. З болем в серці українське громадянство, зокрема члени відділу Ліги Визволення України прийняли цю жахливу вістку. Не хотіли вірити, що Провідника вже нема між живими. В неділю, 25 жовтня 1959 року, у всіх українських церквах були відправлені панахиди за спокій душі Великого Покійника. Того ж дня по полудні у приміщенні Осередку Спiлки Української Молоді, відбулися жалобні сходи́ни присвячені Провідникові ОУН, Степанові Бандері, на які прибула велика кількість людей. На сходах було прочитано два реферати на тему: „Борець, Провідник і Соборник” та „Гідно віддаймо Йому пошану”. Присутні на сходах склали 223 долари на поміч Родині Покійного.

13 грудня 1959 року члени відділу ЛВУ брали активну участь у святковому відзначенні присвяченому пам'яті Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького, яке спільно влаштовували українські католицькі громади міст Форт Вільям, Порт Артур і Вест Форт Вільям.

У 1959 році відділ ЛВУ став членом місцевого відділу Комітету Українців Канади і від того часу по сьогодні бере в ньому активну участь. Члени відділу ЛВУ солідно й гідно виконують взяті на себе обов'язки і постійно займають в Управі відділу КУК керівні становища. Між іншим, головами відділу КУК були: Іван Корда — 2 роки та Ілля Козира — 11 років. Також треба згадати, що Іван Корда вже дев'ятий рік безперервно виконує функцію секретаря в Управі відділу КУК.

Поруч них треба згадати й інших працівників, які в різні

роки займали провідні становища в системі відділу КУК, ось вони: Ярослав Голубець, Степан Пісоцький, Василь Скоропад, Василь Кондрат, Іван Росіл, Василь Кахнич, Михайло Криса, Олекса Кузів, Іван Федорчук, Василь Мазничка, Михайло Тарнавський і Федір Лиховид.

Члени відділу ЛВУ входили в склад Шевченківського комітету і Представництва Шевченківської Фундації, які діяли при відділі КУК. Також брали чинну участь в комітетах підготовки концертів Капелі Бандуристів, відзначення 100-ліття Канади і 50-ліття голоду в Україні у 1932-33 роках.

Переведено першу збірку між членами відділу ЛВУ на побудову пам'ятника Тарасові Шевченкові в 100-ліття від дня його смерті. Зібрано більше як 800 доларів.

Співпраця з відділом КУК — це доказ нашої політичної і громадської зрілості і нашого патріотизму. Співпрацюючи спільно, ми як в минулому так і тепер скріплюємо наші позиції та успішно переводимо різні акції для добра ЛВУ і на користь свого народу.

При цьому приємно згадати, що впродовж двох років, десять членів нашого відділу стали фундаторами Шевченківської Фундації, ось вони: о. крилошанин Юліян Габрусевич, Іван Корда, Степан Пісоцький, Василь Скоропад, Іван Федорчук, Олекса Кузів, Григорій Возницький, Іван Лібер, Микола Клюса і Григорій Федчина.

Відділ ЛВУ тісно співпрацює з відділом Об'єднання Жінок ЛВУ і Осередком СУМ. Провідні члени відділу ЛВУ допомагали в розбудові сумівських осель „Діброва” і „Карпати” та працювали над вихованням молоді.

Довший час відділ ЛВУ і Осередок СУМ користувались винаймленими приміщеннями. Спочатку приміщувались в домі Т-ва „Просвіти” на вул. Сімпсон 610 та в залі української католицької церкви Преображення ГНІХ, а відтак 9 років в домі Українського Національного Запомогового Товариства на вулиці Пацифік 619.

З розвитком і ростом Організацій Українського Визвольного Фронту, виникла пекуча потреба набуття власної домівки. У зв'язку з тим в неділю, 26 листопада 1961 року відбулися спільні сходи всіх Організацій Українського Визвольного Фронту, на яких зорганізовано Будівельний комітет, в склад якого увійшли: Василь Кахнич — голова, Степан Пі-

соцький — заступник голови, Іван Корда — секретар, Іван Росіл — касир, Іванка Марціновська, Ання Цендзюк, Софія Рекшинська, Василь Мазничка, Володимир Марціновський, Михайло Хмарний, Павло Турковський, Михайло Тріщ, Петро Зеленьак і Михайло Тарнавський — члени.

Після короткої дискусії і виміни думок, на заклик Василя Кахничка присутні зложили готівкою і декларували 4,700 доларів.

„Український Дім” ім. Степана Бандери.

Два місяці після того закуплено старий будинок за 4,600 доларів, який впродовж року власними силами перебудовано і передано до вжитку. Ця нелегка праця коштувала багато зусиль і труду для членів будівельного комітету і сотні годин добровільної фізичної праці багатьох членів відділу ЛВУ.

На перебудову і сплатення довгу було переведено кількразову збірку, яка в загальному принесла 34,118.88 доларів.

Дім є власністю всіх місцевих Організацій Українського Визвольного Фронту. Назва Дому: „Український Дім імені Степана Бандери”. По одинадцяти роках скитання по чужих, не дуже привітних домівках, ми стали власниками власної хати, в „своїй хаті, своя правда”, — говорить наш нарід.

Хоча перебудова вимагала від членів відділу ЛВУ багато праці, а до того й грошових пожертв, вони не зневірювалися, а з повною посвятою давали труд і гроші, від початку будови аж до кінця. Врочисте відкриття і посвячення дому відбулося в травні 1962 року.

До важливіших акцій у 1964 році належить зарахувати дві півгодинні телевізійні програми, які підготували всі місцеві Організації Українського Визвольного Фронту. Спонсорами обох програм була фірма „Твін ситі міт продукт”, власниками якої були відомі на терені Лейкгед громадяни: Ярослав Голубець і Володимир Гармата.

Перша програма була присвячена Тарасові Шевченкові з нагоди 150-річчя від дня його народження, а друга — Великодня. В обох програмах співав мішаний хор Організацій Українського Визвольного Фронту під диригентурою Ярослава Голубця. Обома імпрезами вміло керував молодий вчитель канадської середньої школи Тарас Козира.

У 1965 році відділ ЛВУ відзначив 15-ліття свого існування. З цієї нагоди 2 жовтня 1965 року відбуто ювілейний бенкет, на якому головну доповідь виголосив д-р Богдан Стебельський з Торонта. В неділю, 3 жовтня 1965 року влаштовано власними силами концерт. Рівночасно з цієї нагоди видано друком 500 примірників ювілейної брошури, за 512.77 доларів. Брошуру друкують у Видавництві „Гомін України”.

22 і 23 травня 1966 року відбувся у місті Форт Вільямі З'їзд Організацій Українського Визвольного Фронту. В рамках З'їзду відзначено роковини Акту 30 червня 1941 року, по телебаченні СКПР. Участь в цій імпрезі взяли мистецькі сили Осередку Спілки Української Молоді з Вінніпегу, а відповідну до хвилини доповідь виголосив член Головної Управи ЛВУ мгр Михайло Сосновський з Торонта.

Управа відділу ЛВУ завжди приділяла належну увагу культурно-освітній праці. Від початків свого існування звертала пильну увагу на працю ансамблів співу і музики. Ще перед оснуванням відділу був створений чоловічий хор „Лісовик” під диригентурою Зенона Гнопка, а після його відходу, керівництво хором перебравли — Ярослав Голубець, а відтак — Петро Шатинський. Згодом зорганізовано мішаний хор, яким керувала Анна Стахів, а пізніше — Ярослав Голубець. З участю цих хорів влаштовано ряд концертів з нагоди істо-

Мішаний хор Організації Українського Визвольного Фронту в 1964 році. Диригент — Ярослав Голубець.

ричних дат чи визначних постатей. До зовнішніх виступів хорів треба зарахувати 8 телевізійних програм. Також з перерахунок діяв аматорський гурток, який виступив з рядом вистав та комедій. Головніші з них це: „УПА в Карпатах“, „Шлях до свого дому“, „Директива з центру“, „В кігтях ГПУ“, „Марко Проклятий“ і інші. Керівниками аматорського гуртка були: Михайло Гава, Іван Береговський, Василь Кондрат і Ілля Козира. Короткий час при відділі ЛВУ діяв шаховий клуб, що розіграв кілька турнірів із міським шаховим клубом. У 1965-66 роках існував „Мисливський клуб імені князя Святослава Завойовника“, ентузіастом якого був тепер вже бл. пам'яти Ярослав Голубець.

Для повного завершення організаційної форми відділу ЛВУ, у 1967 році закуплено організаційний прапор. Посвячення прапора відбулося в рамках святкування 25-ліття Української Повстанської Армії, яке відбулося 8 жовтня 1967 року. Акт посвячення відбувся в українській католицькій церкві Преображення ГНІХ, якого довершив о. Патрикій Байс. Під час посвячення представник Головної Управи ЛВУ мгр. Іван Іванчук з Вінніпегу виголосив відповідну доповідь та врочисто передав прапор голові відділу ЛВУ Степанові Пісоцькому.

Під час церемонії вбивання в держак прапора пропам'ятних цвяшків, куми від 14 організацій включно з відділом ЛВУ з Вінніпегу, та 62 особи пожертвували 710 доларів на потреби відділу ЛВУ.

На річних Загальних зборах відділу ЛВУ, які відбулися 25 лютого 1968 року, згідно з постановою Головної Управи Ліги Визволення України, переведено формальне злиття двох сусідніх відділів ЛВУ з міст: Порт Артур і Форт Вільям в один відділ під спільною назвою: Відділ Ліги Визволення України у Форт Вільям - Порт Артур. Цей акт злиття був зумовлений причиною відпливу членства з відділу ЛВУ в місті Порт Артур, як також реальністю посідання власного дому у Форт Вільямі, що його також портартурський відділ ЛВУ допомагав розбудовувати фінансово і фізично.

22 квітня 1968 року за старанням Організацій Українського Визвольного Фронту, відбулося пікетування „червоних“ моряків, в якому взяло участь більше як 100 осіб. Велика кількість транспарентів з відповідними на них написами, як теж

роздавані листівки говорили про російщення і вбивство людей в Україні.

Від 1 січня 1970 року, два сусідні міста Форт Вільям і Порт Артур, на вимогу провінційного уряду злучили в одне місто з новою назвою — Тандер Бей. У зв'язку з тим, відтепер будемо придержуватися нової назви злученого міста Тандер Бей, замість Форт Вільям - Порт Артур.

Управа відділу Ліги Визволення України у 1969 році.

22 березня 1970 року за старанням Управи відділу ЛВУ відбувся „чоловічий чай”, на якому вся обслуга належала до членів відділу ЛВУ та старшого юнацтва СУМ. З цієї нагоди було влаштовано виставку книжок, преси, українських державних грошей і поштових марок. Виставку підготував Ілля Козира, який прибирав багато цікавих видань. Виставка, як цілість, була дбайливо підготована і розміщена, вона притягала до себе глядачів, в яких викликала подив і захоплення баченням.

11 квітня 1970 року відбулися ширші сходи членства Організації Українського Визвольного Фронту, на яких був присутній представник Головної Управи ЛВУ і Крайового Комітету СУМ Володимир Окіпнюк з Торонта.

Сходини відкрив і ними керував голова відділу ЛВУ Василь Кахнич. Він привітав Володимира Окіпнюка і попросив його до слова.

Володимир Окіпнюк в своєму виступі заторкнув і відповідно наświetлив ряд важливих справ, які належать до виконання членами ЛВУ і СУМ. Ось головніші з них: а) Щира і тісна співпраця поміж Організаціями УВФ; б) Приєднування молодих людей в ряди ОУВФ на місцях дій; в) Акція за патріархат Української Католицької Церкви; г) Політична дія АБН, якій ми всі маємо допомагати морально і матеріально, бо від нашої праці та ідейної наснаги залежить ефективність нашої допомоги нескореній батьківщині — Україні.

Кожна Управа відділу ЛВУ ставила перед собою завдання на внутрішньому відтинку — скріплення і поглиблення національної свідомості і політичного вироблення членства, зокрема, якщо мова про розуміння і оцінку визвольної боротьби України і її значення. Це завдання реалізовано святковими відмічуваннями важливіших дат з історії українських визвольних змагань, доповіддями, дискусіями, поширюванням української преси і видань.

1 вересня 1977 року в домі імені Степана Бандери відбулися спільні сходи членства ОУВФ, на яких вшановано довшою згадкою і однохвилинною мовчанкою сл. пам'яті Ярославу Бандеру, дружині голови Проводу ОУН Степана Бандери. Реферат про Ярославу Бандеру, пера мгр Уляни Целевич відчитала голова Управи ОЖ ЛВУ Анна Кондрат, а слово д-р Романа Малащука над могилою Покійної відчитала секретар Управи ОЖ ЛВУ Ольга Гарас.

У неділю, 20 травня 1979 року Організації Українського Визвольного Фронту міста Тандер Бей, відзначили святковим бенкетом 50-річчя з дня постанови Організації Українських Націоналістів. Головну доповідь на цьому святі виголосив д-р Анатоль Бедрій.

Діяльність відділу ЛВУ на протязі свого існування, безперечно, велика. Виконуючи свої статутіві заложення і визначені Головною Управою ЛВУ завдання та доручення, тандербейський відділ неодноразово був ініціатором та організатором протестаційних віч та маніфестацій української громади в обороні українського народу на вільне державне життя. Відділ ЛВУ спільно з осередком СУМ зібрав 1,531 підпис під

петицію в справі ведення українських радіопередач в „Голосі Америки”. Також збирали підписи під петиції в обороні Валентина Мороза і Юрія Шухевича.

Для існування будь-якої організації, крім ідейности, потрібні також фінансові засоби. Тому кожночасна Управа відділу ЛВУ влаштовувала різні імпрези як: забави з танцями, розвагові фестини, вечерниці, традиційну коляду, кутю, Маланчин вечір і спільне свячене на Великдень. За останніх 34 роки до каси відділу ЛВУ вплинуло 128,664.40 доларів, з чого було 123,708.74 долари розходів.

Крім повищого, рік-річно переводимо збірки на Визвольний Фонд Організації Українських Націоналістів, Антибольшевицький Бльок Народів, політв'язнів і на Фонд Оборони України, якого сума становить вже більше як 14 тисяч доларів від нашого відділу.

Для покращення політичної орієнтації членства, закуплено і розпродано політичні брошури д-р Петра Мірчука: „Акт відновлення Української Державности”, „Перший Листопад”, „Українська визвольна справа і українська еміграція”, „Відродження великої ідеї”, „На історичнім закруті” і інші. Відділ ЛВУ передплачує „Гомін України”, „Визвольний Шлях”, „АБН-Кореспонденц” і „Юкреїнен Рев'ю” та має власну бібліотеку, у якій є більше як 700 томів творів українських письменників.

При нагоді весіль, хрестин, похоронів, різних прийнять, члени відділу ЛВУ переводять збірки на підтримку української преси. „Гомін України” має в Тандер Бей 75 передплатників і 25 уділовців. Коштом відділу ЛВУ розповсюджувано сотні різних англомовних брошур з українською тематикою. Наш відділ завжди добре вив'язується зі своїх зобов'язань супроти Головної Управи ЛВУ.

Рік-річно мінявся склад Управи, мінявся стан членства, бо одні переїжджали в інші місцевості, а деякі з різних причин стали остронь. Коли заглянути до картотеки відділу ЛВУ, то було вписано у неї 204 члени, з того 45 померло, 35 переїхали в інші місцевості, а 35 стали пасивними. Залишилися на кінець 1984 року 89 активних членів.

За весь час існування відділу ЛВУ відбуто 287 засідань Управи, в тому числі багато спільних засідань з Управами

ОЖ ЛВУ і Осередку СУМ, відбуто 182 ширших сходин, 40 різних концертів, 168 розвагових фестинів, 89 товариських забав, 24 антибольшевицьких демонстрацій і протестних віч, зібрано 12 тисяч підписів під петиції в обороні політичних в'язнів большевицьких тюрем, концентраційних таборів і психушок, при нагоді різних маніфестацій і протестаційних віч роздано 18 тисяч листівок в обороні правди України. Через кореспонденцію вдержувано постійний зв'язок з Головною Управою Ліги Визволення України. Вислано 148 письм до Головної Управи ЛВУ та інших організацій. Членам відділу ЛВУ вислано більше як 30 тисяч організаційних повідомлень. Отримано від Головної Управи ЛВУ 152 обіжники і 215 листів. Вислано до „Гомону України” й інших часописів 172 дописи про працю відділу ЛВУ. Прочитано чи виголошено 212 доповідей і рефератів. Головними позамісцевими доповідачами були: Ярослав Стецько, проф. Степан Ленкавський, проф. Микола Андрухів, д-р Петро Мірчук, д-р Роман Малащук, о. Семен Іжик, ред. Петро Башук, мгр Іван Іванчук, ред. Володимир Макар, Іван Боднар, Іван Паркасевич, д-р Анатоль Бедрій, д-р Богдан Стебельський, Володимир Мазур, ред. Ілля Дмитрів, мгр Володимир Кліш, ред. Михайло Сосновський, інж. Мирон Барабаш, ред. Степан Мудрик і інші. З місцевих: д-р Богдан Мигаль, Іван Корда, Степан Пісоцький, Василь Кахнич, Ілля Козира, Василь Скоропад, Василь Костюк, Лев Григорович, о. крилошанин Юліян Габрусевич і Богдан Стахів.

Ті, що очолювали відділ Ліги Визволення України в Тан-дер Бей: Василь Кахнич — 19 разів, Іван Корда — 10, Степан Пісоцький — 4 і Лев Григорович — 1. Крім голів, різні функції в керівних органах відділу ЛВУ виконували особи: Лев Григорович, Василь Кондрат і Михайло Тарнавський по 18 разів, Василь Скоропад — 16, Михайло Тріщ — 15, Степан Пісоцький, Іван Корда і Степан Буйняк по 14, Василь Мазничка і Михайло Криса — по 13, Михайло Хмарний — 12, о. крилошанин Юліян Габрусевич, Володимир Марціновський і Юрій Дацько по 10, Ілля Козира, Олекса Кузів і Богдан Стахів по 9, Степан Гриньків — 8, Омелян Хандон і Марко Козоріз по 7, Григорій Ханас — 5, Теодор Козак, Андрій Магальяс, Микола Гук і Андрій Гарасимів по 4, Іван Романишин, Євген Вакула, Теодор Перегінець, Іван Росіл, Ярослав Голубець, Іван Лібер і Роман Проців по 3, Іван Чиж, Анна Гук, Степан Гузан, Дмитро Головатий, Петро Іва-

нишин і Микола Сиротюк по 2, Маріян Цендзюк, Микола Барчак, Володимир Божко, Іван Боднарчук, Теодор Войтович, Григорій Васюта, Михайло Зелений, Іван Жила, Богдан Гук, Михайло Гава, д-р Роман Гвоздецький, Яким Козира, Іван Козак, Степан Гаркот, Михайло Колісник, Василь Костюк, Іван Лесишин, д-р Микола Кушпета, Іван Крив'як, Михайло Лестюк, Мирон Манюх, Михайло Нацюк, Богдан Назарко, Ярослав Олексюк, Іван Федорчук, Лев Штіглян, Володимир Сливинський, Василь Паланюк, Юрій Притула, Михайло Шкрум, Василь Швед, Михайло Онишкевич, Степан Мурмило, Осип Пицко, Володимир Павлусь, Михайло Хомич, Петро Турчин і Данило Хоптій по одному разові.

Члени, що відійшли у вічність: Микола Гук, Ярослав Голубець, Іван Росіл, Андрій Гарасимів, Іван Береговський, Степан Мурмило, Юрій Головачак, Євген Вакула, Теодор Перегінець, Степан Петрина, Іван Савицький, Григорій Васюта, Михайло Пристайко, Іван Яворський, Ігнат Вовк, Іван Підлужний, Теодор Баланчук, Микола Гета, Петро Куйбіда, Іван Кудрик, Яким Козира, Дмитро Цебрик, Микола Румець, Павло Черіль, Левко Мирон, Йосиф Карабін, Микола Скип, Михайло Хмарний, Микола Цицик, Данило Хоптій, Федір Сас, Михайло Зелений і Ярослав Олексюк. Вічна їм пам'ять!

Теперішня Управа Ліги Визволення України (1984-85): Василь Кахнич — голова, Василь Мазничка — заступник голови, Іван Корда — секретар, Степан Пісоцький — касир, Михайло Тарнавський — касир дому, Михайло Криса — референт зовнішніх зв'язків, Андрій Мараляс — господар, Володимир Гармата, Михайло Тріщ, Степан Гриньків, Степан Буняк, Марко Козоріз і Степан Гузан — члени Управи. Контрольна комісія: о. крилошанин Юліян Габрусевич, Лев Григорович і Василь Кондрат. Товариський суд: Василь Скоропад, Григорій Солтанюк і Богдан Гук.

В короткому огляді праці відділу годі вмістити все те, що було зроблене за 34 роки, як також годі згадати про всіх окремих людей, які так чи інакше причинилися до організування відділу ЛВУ та поширення українського визвольного руху у Форт Вільям - Порт Артур (тепер Тандер Бей).

Всі вони щиро й совісно виконували свої обов'язки, тому усім їм належить признання і вдячність за вірну службу українській справі і своєму народові. За зрозуміння важ-

ливости спільної праці та намагання піднести українське організоване життя на вищий рівень активності з свідомістю, що тим зберігаємо нашу ідентичність, даємо добрий приклад молодому поколінню та маніфестуємо нашу нерозривну єдність з народом в Україні, що перебуває в затяжній боротьбі з Москвою за своє державне визволення.

ПАРАФІЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В ПОРТ АРТУРІ (злученому з Форт Вільямом під спільною назвою Тандер Бей)

Церква св. Покрови в Порт Артур, одна з найкращих українських церков в Тандер Бей.

Місто Порт Артур розположене над озером Супіріор. У 1950 році нараховувало приблизно 47 тисяч мешканців, в тому числі майже 4 тисячі українців.

Із світських організацій вже передтим існували: Т-во „Просвіта” і філія Українського Національного Об’єднання з власними домівками. До 1952 року не було зорганізованої парафії. Однак горстка наших місцевих людей прагнула мати свою церкву і священика, свої Богослуження.

Після закінчення Другої світової війни, почала напливати до Канади, а в тому числі до Порт Артуру й околиці но-

ва, третя іміграція. Це ті, яких війна та большевицька займанщина приневолити залишити Рідні Землі.

Перші заходи в напрямку зорганізування парафії почали робити о. Павло Джулинський та о. Ярослав Єліїв, ще у 1948-50 роках. В тому часі вже існували українські католицькі парафії у Форт Вільямі і Вест Форт Вільямі.

З доручення Преосвященного Кир Ісидора Борецького, о. Григорій Онуфрів, парох у Вест Форт Вільямі, принагідно відправляв Служби Божі в Порт Артурі. Напочатку Богослуження відбувалися в римо-католицькій церкві на Корент Ривер.

17 серпня 1952 року в залі Т-ва „Просвіта” на вулиці С. Гай 540 в Порт Артурі, відбулися основуючі збори з участю 30 осіб. На цих зборах обрано перший заряд, в склад якого увійшли: Степан Кушнір — голова, Ілля Козира — заступник голови, Богдан Кушнір — секретар, Михайло Тарнавський — фінансовий секретар, Меланія Доскоч — касир. Контрольна комісія: Антін Поляновський, Мирон Доманський і Володимир Хоптій.

Незабаром започатковано збірку пожертв і куплено площу під будову церкви на вулицях Корт і Вен Горн, за 3,743.00 доларів, на якій збудовано церкву. До збірки фондів найбільше причинилися: Меланія Доскоч і Степан Кушнір.

5 жовтня 1952 року душпастирські обов'язки перебрав о. Йосиф Кутний, який зразу започаткував регулярні щонедільні Богослуження в каплиці римо-католицької церкви св. Андрея. В цьому ж році основано жіноче Товариство Пресвятої Діви Марії, яке у 1959 році перейменовано на Лігу Українських Католицьких Жінок.

26 травня 1957 року після відходу о. Йосифа Кутного, прибув до нас о. Павло Сулятицький, який поробив деякі старання, щоб почати будову церкви.

10 листопада 1957 року обов'язки душпастиря виконував о. Роман Б'ялецький, який негайно поробив заходи, щоб навесні наступного року почати будову церкви.

За порадою Преосвященного Кир Ісидора Борецького, почато переговори з архітектором Євгеном Гренем з Торонта, який погодився виготовити плани будови церкви за винагородою 12,500 доларів.

Навесні 1958 року посвячено площу під будову церкви. Свячення довершив о. Роман Б'ялецький при співучасті о. Василя Шумея і римо-католицького священика Монтага. Цього ж року приступлено до будови церкви і до кінця грудня була вибудувана пивниця і заллята верхня підлога, також закладено залізний скелет верхньої частини церкви.

**Відділ Ліги Українських Католицьких Жінок при церкві св. Покрови
1960 рік.**

З огляду на деякі внутрішні труднощі, Преосвященний Кир Исидор призначив нового пароха о. Тараса Гарасимчука на місце о. Романа Б'ялецького.

О. Тарас Гарасимчук прибув до Порт Артуру 30 травня 1959 року, застав мале число вірних, більше як 80 тисяч доларів довгу і незакінчену церковну залю-підвал.

За відносно короткий час ревної і невсипущої праці о. Тараса Гарасимчука, число вірних збільшилося вдвоє, збільшилися пожертви на будівельний фонд, привернено довір'я до парафії і її проводу, старий довг сплачено і коштом більше як 15 тисяч доларів викінчено церковну залю, яка з ко-нечности служила певний час за Божий Храм. Рівночасно в цій залі відбувалися різні культурно-релігійні імпрези. Праця в парафії поживалася і життя набрало нормального ритму.

У 1961 році відвідав парафію Преосвященний Кир Ісидор і при цій нагоді посвятив приміщення і престіл.

Будову церкви на зовні почато 7 травня 1962 року. В той час парафія нараховувала більше як 200 вірних (родин).

14 жовтня 1962 року в день празника Святої Покрови, була відправлена перша Служба Божа в своїй церкві при численній участі вірних.

2 грудня 1962 року за старанням церковного заряду, відбувся подвійний ювілейний бенкет з нагоди 10-ліття оснування парафії і 10-ліття священства о. Тараса Гарасимчука.

За душпастирства о. Тараса Гарасимчука закуплено до церкви нові лавки і кольорове скло на вікна.

В неділю, 9 жовтня 1966 року відбулося офіційне відкриття та посвячення церкви, яке довершив Преосвященний Кир Ісидор Борецький в сослуженні численного духовенства.

За 9 років душпастирської праці, о. Тарас Гарасимчук сплатив всі довги і допровадив будову церкви до кінця. Він залишив по собі кольосальну пам'ятку. Багато наших парафіян згадують його щирими словами.

У квітні 1968 року о. Тарас Гарасимчук був перенесений на становище пароха до Гамільтону, а на його місце парохом став о. Едвард Ярема, який продовжував працю свого попередника.

За почином о. Едварда Яреми, коштом 7 тисяч доларів, розмальовано церкву, малював артист-маляр Теодор Баран. Церковну площу обведено залізною огорожею, вложено новий „форнес” і насаджено деревець коло церкви. Переводили збірки пожертв для наших людей в Бразилії і Аргентині.

У 1971 році Меланія Доскоч закупила для церкви новий кивот, що коштував 2,400 доларів.

27 серпня 1972 року прибув до нашої парафії о. Браєн Келегер, а дотеперішнього пароха о. Едварда Ярему перенесено на парафію в Сидней, Нова Скошія.

До незабутніх подій історії парафії Святої Покрови золотими буквами вписалися відвідини Блаженнішого Патріярха Української Католицької Церкви Йосифа Сліпого, що відбулися 5 травня 1972 року.

Після відходу о. Браєна Келегера, парафією завідував о. декан Юліян Габрусевич, опісля назначено парохом о. Евге-

Члени церкви св. Покрови в Порт Артур, Онтаріо, з о. Тарасом Гарасимчуком, 1961 рік.

на Галицького, який теж доїжджав до Джералдтону і Форт Францес.

Від 1974 року по сьогодні не вияснена пожежа знищила частину церкви. Згоріла захристія, де були всі фелони, обруси і частина святилища.

28 квітня 1975 року перебрав парафію о. Роман Ганкевич. Була це весна й часті зливні дощі робили багато шкоди. На голови капала вода вірним в церкві, а ще більше у резиденції. Такий пригноблюючий стан заставив нового о. пароха й церковний заряд до прискорення конечних ремонтів, що згодом і зроблено. Направа даху коштувала 3,100 доларів, а поправки внутрі резиденції — 700 доларів.

14 грудня 1975 року нашу парафію відвідав Преосвященний Кир Ісидор і в асисті о. крилошанина Юліяна Габрусевича, о. Євгена Галицького і о. Романа Ганкевича відслужив св. Літургію. Співав відновлений хор під керівництвом Ярослава Москви.

У 1976 році коштом 9 тисяч доларів викінчено направи та ремонт церкви та резиденції. За 1,450 доларів куплено горне сідалище.

Відділ Ліги Українських Католицьких Жінок організував висилку пачок вживаного одягу потребуючим українцям у Бразилії.

Від ряду літ відділ Комітету Українців Канади робив заходи об'єднати місцеві Рідні Школи. Старанням о. Романа Ганкевича — культ.-освітнього референта при відділі КУК, та при допомозі Ігоря Козири — члена Борд оф Едюкейшен признано у 1976 році безплатне приміщення в одній з найбільш відповідних середніх шкіл (Селкірк Гай Скул).

Напочатку до Рідної Школи вчащало 32 дітей. Пізніше кількість учнів збільшилася до 100.

Директором Рідної Школи став Ярослав Москва, а вчителів по сьогодні оплачує Борд оф Едюкейшен.

13 липня 1977 року святковим бенкетом відзначено 25-ліття заснування парафії Святої Покрови з участю Преосвященного Кир Ісидора Борецького, о. крилошанина й декана Юліяна Габрусевича, о. Євгена Галицького і о. Романа Ганкевича — настоятеля. На бенкеті були присутні: посол до провінційного уряду Микі Геннесі з дружиною і посадник мі-

ста Валтер Ассеф, присутніх на бенкеті було більше як 200 осіб. Історію парафії переповів Ілько Козира. Щасливим збігом обставин на цей день було те, що о. Роман Ганкевич святкував 15-річчя священства, а д-р Юрій Гвоздецький з дружиною — 25-річчя подружжя. З цієї нагоди дівчата: Катруся Романюк і Леся Козира рецитували короткі вірші та вручили Ювілятам китиці квітів.

Парафіяльна Рада у 1962 році.

Сидять зліва: Ілько Козира, Іван Бомок, о. Тарас Гарасимчук, Володимир Олексин і Теодор Романюк. Стоять зліва: Данило Хоптій, Микола Гүцал, Іван Корда і Василь Скоропад.

У 1978 році, за душпастирювання о. Романа Ганкевича парафія придбала свій іконостас, з помісними іконами, який розмалював і вставив артист-маляр Теодор Баран з Саскатуну, за винагородою 12 тисяч доларів. Також в цьому році залято асфальтом церковну площу, куплено 6 похоронних свічників, та дещо з домашнього устаткування для резиденції.

Для Преосвященного Кир Ісидора вислано поздоровлення і чек на суму 300 доларів, у зв'язку із 40-річчям священства і 30-річчям єпископства.

У 1979 році вислано 750 доларів для Блаженнішого Патріярха Української Католицької Церкви Йосифа Сліпого.

Функції дяка при нашій церкві виконують за дуже мінімальну винагороду: Ярослав Москва і Теодор Романюк.

З доручення управи відділу Комітету Українців Канади о. Роман Ганкевич домовився із Шкільною Радою сепаратних шкіл про відкриття клас української мови в двох католицьких школах, а це: св. Ігнатія і св. Патрика. Дальшу опіку над цими класами перебрав директор Ярослав Москва. Під цю пору навчання відбувається в школі св. Патрика.

Портартурська „Просвіта” склала пожертву на потреби нашої церкви в сумі 500 доларів, в пам'ять свого довголітнього члена бл. п. Івана Бобика. За ці гроші і додаткові пожертви від родини покійного, куплено в Греції св. Євангеліє.

У 1980 році започатковано збірову акцію з метою придбання світла „павука” до церкви. Пожертви на закуп „павука” склали: відділ Ліги Українських Католицьких Жінок під головуванням Дори Скринської — 10 тисяч доларів, Дора Вакун — 8 тисяч доларів, менші пожертви — 4.611.25 доларів, разом — 22,611.25 доларів.

У 1981 році закуплено „павук” з Греції, який разом з іншими видатками коштував 31,179.39 доларів.

Наприкінці жовтня 1981 року о. Роман Ганкевич переїхав до парафії в Гамільтоні, а на його місце прибув о. Юрій Сполітакевич.

У 1983 році, коштом 4 тисячі доларів обведено залізною огорожею решту церковної площі, закуплено вічну лампу і дві золотом ткані хоругви, а це завдяки нашим жертвним паням: Анні Хоптій, Євгенії Білик і Кароліні Малець. Висла-но поздоровлення і чек на суму 250 доларів сестрам св. Йосифа в Тандер Бей, з нагоди 100-річчя від започаткування першої лічниці і школи.

У 1984 році переведено збірку на закуп нової семінарії в Оттаві, яка разом з пожертвою парафії принесла суму 2,600 доларів.

У першій половині 1984 року, з ініціативи Ярослава Москви зорганізувався міжпарафіяльний мішаний хор із 50 співаків. Цей збірний хор під диригентурою Ярослава Москви, за відносно короткий час підготовки з гарним успіхом співав на Богослуженнях у місцевих українських католицьких церквах, та брав участь в ювілейних святкуваннях парафії Пре-

ображення ГНІХ, яка 30 вересня 1984 року відзначувала 75-річчя свого існування.

У зв'язку з відходом о. Юрія Сполітакевича, тимчасово парафію обслуговував о. крилошанин Юліян Габрусевич, а під кінець вересня приїхав о. д-р Степан Гарванко з Риму, який не встиг добре розглянутись і познайомитися з парафіянами, був змушений залишити нас. Короткий час перед прибуттям сталого пароха, душпастирював о. Ісидор Васік, студит з Вудсток, Онтаріо.

4 січня 1985 року прибув до нас о. Григорій Андрусишин з Сидней, Нова Скошія, який після короткого побуту в Тандер Бей, переїхав назад до Сидней, Нова Скошія, а на його місце прибув молодий душпастир о. Іван Труш.

При парафії існує відділ Ліги Українських Католицьких Жінок під головуванням Йосифи Москви, який гарно співпрацює з церковним зарядом. Завдяки відданій та безкорисній праці членів відділу Ліги Українських Католицьких Жінок, продаж вареників та голубців започаткована о. Тарасом Гарасимчуком у 1962 році, продовжується по сьогодні.

За весь час існування нашої парафії заступниками голів церковного заряду були: Степан Кушнір, Григорій Шевчук, Ілько Гоян, Михайло Якимівський, Іван Бомок, д-р Юрій Гвоздецький, Микола Фікас, Роман Бойко, Григорій Ясків, Ілько Сівак, інж. Юрій Давосир, Ілько Козира і Ярослав Москва від 1979 року до сьогодні.

Парафіяльна Рада у 1985 році: о. Григорій Андрусишин — парох, Ярослав Москва — заступник голови, Теодор Романюк — секретар, Єлисавета Хомняк — книговод, Володимир Хоптій — касир, Дмитро Андрух — заступник касира, Андрій Лацик — господар, Петро Гупало — заступник господаря, Іван Кузик, Павло Костур, Федір Стасів — члени парафіяльної Ради. Контрольна комісія: Стен Бобик, Мирон Доманський, Володимир Ткачук, Володимир Олексин і Морріс Пробіжанський.

ПАРАФІЯ ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА

(Тандер Бей — південь)

На початку 1960 років у Преображенській Церкві в південно-східній частині міста Тандер Бей (тодішній Форт Вільям) відчувалася потреба поширення парафії. Церква не могла помістити всіх людей на Богослуженнях, церковна зала була затісна для учасників парафіяльних імпрез.

У південно-західній частині міста у 50-ліття Преображенської парафії куплено три акри землі за 40 тисяч доларів. Комітет розбудови, очолений д-р Л. Опецьким, негайно взявся до праці. До комітету будови ввійшли: д-р Л. Опецький, Іван Сорочук, Антін Тронт, Іван Стефішин, Володимир Свердлик, Петро Трач, Едвард Федорів, Іван Романишин, Євген Опецький, Михайло Стець, Михайло Затұльський, Павло Гордій, і Василь Лисак. Душпастирем був тоді о. Василь Шумей.

27 листопада 1959 року відпоручники комітету розбудови відвідали парафіян, на що майже всі відповіли пожертвами. Щира співпраця у розпочатому ділі о. Василя Шумея, членів Парафіальної Ради, Товариства св. Юрія і св. Анни та Ліги Українських Католицьких Жінок прискіпили будову храму.

Проект будови доручено архітекторові Радиславові Жуківі і розпочато її в жовтні 1966 року.

5 грудня 1966 року Преосвященний Кир Ісидор Борецький канонічно заснував нову парафію у південно-західній частині Тандер Бею, під назвою — Українська Католицька Церква Воздвиження Чесного Хреста.

Будова церкви здійснювалася дуже скорим темпом, так, що вже у листопаді 1967 року в новій церкві було відправлено першу Службу Божу.

Від початку до червня 1971 року парафію обслуговував о. Патрикій Байс. Опісля більше як два роки не було стало-го священика, доїжджали на відправи із сусідніх парафій: оо. декан Юліян Габрусевич, Едвард Ярема і Браєн Келегер.

Впродовж кількох місяців обслуговував парафію о. диякон Василь Кондуський. Такий переходовий час тривав до половини жовтня 1973 року.

В 1972 році відвідав парафію Преосвященний Кир Ісидор Борецький і при цій нагоді посвятив нашу церкву та був присутнім під час „спалення мортгеджу”.

В січні 1973 року закуплено будинок на резиденцію для священика на вулиці Вікторія 422, яка є до сьогодні.

В травні 1973 року відвідав нашу церкву Блаженніший Патріарх Української Католицької Церкви Йосиф Сліпий. Була це одна з найсвітліших подій в житті нашої парафії.

В жовтні 1973 року душпастирював о. Євген Галицький, який був мило прийнятий всіма парафіянами. За неповних 5 років душпастирства, о. Євген Галицький урухомив працю жіночого Товариства св. Анни і чоловічого св. Юрія. Ці організації, крім своїх питомих активностей духовного характеру — допомоги душпастиреві, підтримують своїми імпрезами парафіяльні фінанси, як також допомагають місійним станіям у недорозвинених країнах, бідним родинам тощо.

При церкві існує організація молоді та Вівтарна Дружина. Зорганізування клубу для старших громадян — дуже пекуча проблема парафії.

Слід при цьому згадати, що о. Євген Галицький, крім своїх душпастирських обов'язків, присвячував багато уваги з'єднаній Рідній Школі, яка існує під патронатом відділу Комітету Українців Канади.

У травні 1978 року о. Євген Галицький був назначений на становище пароха в Лондоні, Онтаріо, а на його місце прибув о. митрат Василь Філевич. Новий парох з великим хистом та енергією вів дальшу розбудову парафії. В короткому часі він виявив себе знаменитим організатором і вмілим духовним провідником своїх вірних. Він не тільки пожвавив релігійне життя, але також в значній мірі причинився до зросту культурно-освітнього життя в тандер бейській громаді. До всіх, кого знав, ставився з любов'ю і пошаною, чим з'єднав собі великий гурт приятелів серед української громади і серед наших співгромадян.

В грудні 1983 року о. митрат Василь Філевич був номінований єпископом Саскатунської Епархії Української Католицької Церкви.

Наприкінці лютого 1984 року єпископ-номінат залишив парафію Воздвиження Чесного Хреста й переїхав на призначене місце, щоб зайняти високе і відповідальне становище єпископа Саскатуну.

За кілька тижнів після від'їзду Преосвященного Владики Василя Філевича до Саскатуну, парафію перебрав новоназначений парох о. крилошанин Антін Цимбалістий, який сповняє душпастирські обов'язки до сьогодні.

ДО ІСТОРІЇ БРАТСТВА КОЛИШНІХ ВОЇНІВ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ СТАНІЦЯ У ТАНДЕР БЕЙ

Після закінчення Другої світової війни, на території Європи опинилася велика кількість біженців, які відмовилися від повернення до їхніх батьківщин. Вони відмовились повернутися до Советського Союзу та держав Європи, які у висліді війни стали сателітними державами цього Союзу.

Велику частину біженців творили українці. Відмова повертатися у рідні сторони здивувала жителів західних країн, а також урядників, які несли відповідальність за долю цих людей.

Факт, що мільйони людей вибирали непевну долю та скитання по світі, замість повертатись у рідні їм країни, повільно пробудив народи демократичних держав та приневолив їх бачити правдиве обличчя комуністичної системи — системи, яка позбавляє людину елементарних прав і творить геноцид народів.

Поміж українськими біженцями окрему групу творили воїни Першої Української Дивізії, які зчасом були звільнені західними альянтами з таборів полонених.

Майбутній дослідник української історії може ставити питання — хто були ці люди, що так відважно боролися проти комунізму на сході Європи? Щоб відповісти на це питання, необхідно зробити коротку аналізу подій, які заіснували на українських землях в часі Другої світової війни.

З вибухом німецько-советської війни, почався похід німецьких армій на схід. Україна стала тереном нищівних боїв. Український народ на рідних землях сподівався, що у висліді

війни прийде до знищення жорстокої комуністичної диктатури, та створення незалежних держав поневолених Москвою народів, а в цьому й Української держави. Однак, в ході воєнних подій, скоро виявилися правдиві наміри і пляни провідників німецького Райху — здобути життєвий простір для німецького народу коштом поневолення і фізичного нищення місцевого населення. Для українців ці пляни не віщували добра. Багато молоді вивезено на тяжкі примусові роботи до Німеччини. Свідомих українців розстріляно або заслано в концентраційні табори. А тимчасом, по другому боці фронту, українці, забрані до Червоної Армії, проливали свою кров захищаючи, по неволі, інтереси російського комунізму або попавши в німецький полон, гинули тисячами, зморені голодом. У 1942 р. почався повільний відступ німецьких армій. По українських землях знову лавиною перекочувалися воєнні фронти. Советські „визволителі” жорстоко розправлялися з „визволенням” ними населенням, яке залишилося на місцях в часі панічного відступу Червоної Армії у 1941 році. В таких обставинах, у 1943 році, проходило творення Дивізії „Галичина”, яка згодом була перейменована на Першу Українську Дивізію Української Національної Армії.

Для німців, творення Дивізії було зумовлене великими військовими втратами на східному фронті. Їм бракувало війська.

Українці творили Дивізію з метою одержати вишкolenих старшин та воїнів, які у майбутньому, при сприятливих умовах, стали б основою української армії. Так сталося наприкінці Першої світової війни. Створений у 1914 році Легіон Українських Січових Стрільців став перший на захист проголошеної у 1918 році української держави.

* * *

Наприкінці сорокових та на початку п'ятдесятих років заіснувала для біженців можливість масово переселюватися до країн вільного світу. Багато українців в тому часі поселилося в Канаді. З новими іммігрантами прибули до Канади і колишні воїни Дивізії. Влаштувавшись на працю, вони скоро вступали в члени українських організацій та займали провідні пости.

Спільні воєнні переживання та перебування в таборах полонених, витворили у колишніх воїнів почуття спільності. Це почуття привело до оформлення їх у комбатантську ор-

ганізацію, яку названо Братством Колишніх Воїнів Першої Української Дивізії Української Національної Армії.

Організатори Братства в Канаді не мали на меті дублювати працю вже існуючих громадських організацій, які назовні репрезентує Комітет Українців Канади, а на світовому форумі Світовий Конгрес Вільних Українців. Братство визнає авторитет репрезентативних організацій та дає їм свою всебічну піддержку.

Організаційна праця Братства виявляється в таких напрямках:

1. Плекання товариського співжиття згуртованих у Станиці членів.
2. Допомога інвалідам та колишнім воїнам Дивізії, які живуть у злиднях.
3. Впорядкування та догляд воєнних могил поза межами України поляглих воїнів Дивізії.
4. Збирання, опрацювання та публікування історичних матеріалів, які відносяться до проблем творення Дивізії, її бойових шляхів і долі воїнів з часу перебування в таборах полонених.

* * *

Ініціаторами творення Станиці Братства в Тандер Бей були колишні воїни Дивізії: Василь Сірський, Ілько Яремчук і Володимир Лашук. За їхнім старанням були скликані 14 вересня 1952 року збори, на яких формально засновано Станицю. Членами Станиці стало тоді 17 осіб. Першим головою Станиці обрано (сьогодні уже покійного) хорунжого Володимира Тивонюка.

Існування і працю Станиці можна поділити на три періоди.

Перший період охоплює діяльність від часу її заснування до 1960 року.

Другим періодом треба уважати повний застій праці в 1960 до 1968 рр.

Третій період почався з відновленням діяльності у вересні 1968 року.

Початкові роки існування Станиці позначувалися доволі несприятливими умовами організованої праці. Більшість членів були затруднені на сезонних роботах поза містом. Їх участь в організованому житті Станиці була часткова. Поми-

мо перешкод, Станиця досягнула тоді поважних успіхів у праці. Нав'язано співпрацю з місцевими українськими молодіжними організаціями і разом з ними влаштовувано спільні імпрези. Розвинено акцію допомоги тим, що залишилися в Європі. Висилано допомогу студентам та науковим установам. Разом придбано та вислано на різні потреби у 1953 до 1960 рр. \$1,266.55. Це був гарний показчик вияву праці Станиці. На жаль, після цих початкових успіхів, членів огорнула байдужність, яка привела до занепаду діяльності Станиці.

Управа Станиці I-ої Української Дивізії УНА в 1968-69 роках.

Сидять зліва: Михайло Савчук — голова Контрольної комісії і голова ювілейного комітету, Ілько Яремчук — заступник голови, о. протопресвітер Юліян Габрусевич — почесний голова, Роман Проців — голова, Володимир Лашук — фінансовий референт.

Стоять зліва: Михайло Криса — секретар, Богдан Стахів — член Управи, Омелян Хандон — член ювілейного комітету, Василь Кондрат й Іван Федорчук — члени Контрольної комісії.

У 1968 році прибув до Форт Вільяму на душпастирську працю колишній капелян Дивізії о. Юліян Габрусевич. За його почином відновлено у вересні 1968 року існування Станиці. До помітніших проявів діяльності Станиці цього періоду треба зарахувати такі імпрези:

відзначення ювілейним бенкетом 25-річчя творення Дивізії 25 січня 1969 року. Підготуванням ювілею займався комітет з Михайлом Савчуком у провіді. Промову на бенкеті виголосив д-р М. Малецький, представник Крайової Управи. Ці ювілейні святкування були добре підготовані та успішно проведені;

вечір гумору і сатири. Автор Микола Понеділок з Нью-Йорку читав свої гумористичні фейлетони про іміграцію і іммігрантів. Ця імпреза відбулася 16 жовтня 1971 року;

під час зустрічей з публікою у Тандер Бей Верховного Архієпископа і Кардинала Йосифа Сліпого у травні 1973 року, члени Станиці виконували функції впорядників;

Розваговий вечір 30 жовтня 1976 року з участю октету „Побратими” та гумориста з Торонта Дмитра Ковча;

Члени Станиці І-ої Української Дивізії УНА в Тандер Бей, 1979 рік.

ювілей 35-річчя творення Дивізії та посвячення прапора Станиці 27 січня 1979 року. Промовляв на бенкеті Роман Колісник з Торонта. В торжестві посвячення прапора взяли участь парохі українських католицьких і православних церков: о. крилошанин Юліян Габрусевич, о. митрат Микола Малюжинський, о. радник Роман Ганкевич і о. Павло Зміївський. Усі члени Управи, а зокрема о. М. Малюжинський і

М. Савчук, причинилися своєю працею до успішного проведення цих святкувань;

відвідини Станиці головою Крайової Управи д-р Остапом Сокольським 21 березня 1981 року та його зустріч з членами Станиці і громадянством. Д-р О. Сокольський виголосив 22 березня доповідь на святкуваннях присвячених Шевченківським роковинам;

ансамбль „Побратими”, що існує при Станиці і запрошений ансамбль Спілки Української Молоді „Барвінок”, виступили 17 лютого 1982 року. Дохід (\$500) з імпрези вислано Українській Іміграційній Службі в Торонті як допомогу для українських біженців з Польщі;

для здобуття потрібних фондів, Станиця переводить кожного року Коляду; звичайно один раз в році влаштовує „пікнік” та іноді „стег”;

за 1969-1984 роки зібрано як Коляду \$3,600, які вислано до Крайової Управи з призначенням на допомогу інвалідам та колишнім воїнам Дивізії;

на пресовий фонд комбатантського журналу „Вісті Комбатанта” вислано \$410;

оподаткування Станиці до Світового Конгресу Вільних Українців — \$450;

на потреби Крайової Управи Братства — \$1,470;

Товариству Броди-Лев на опіку воєнних могил в Європі — \$494.73;

Шевченківська Фундація — \$50;

Енциклопедія Українознавства — \$100;

допомога хворому членові Станиці Братства — \$450;

допомога українським біженцям з Польщі — \$192;

інші пожертви — \$450;

від часу відновлення діяльності Станиці вислано на перераховані вище потреби \$7,716.73;

Станиця також кольпортує книжки, які видають або рекомундують Крайові Управи Братства;

кожного року під час Зелених Свят члени Станиці беруть участь в панахидах за поляглих, а в річницю бою під Бродами в церквах за поляглих друзів;

не маючи власного дому, Станиця користується приміщеннями українських організацій та парафій. За це належить подякувати Т-ву „Просвіта” на вулиці Сімпсон, філії УНО, парафії церкви Успіння та парафії церкви Преображення;

Святкування 25-Річчя Створення І-ої Української Дивізії УНА

при Станиці існує вже вісім років чоловічий вокальний ансамбль „Побратими”. Протягом того часу він виступав із самостійними концертами та брав участь в численних імпрезах, які організував відділ КУК та інші організації в Тандер Бей. Три рази ансамбль виїжджав з концертами поза місто: 13 вересня 1980 року у Форт Францес, 14 вересня 1980 р. в Кенорі, 10 жовтня того ж року ансамбль виступав на зустрічі дивізійників у Вінніпегу з нагоди Конгресу КУК. За час своєї діяльності „Побратими” виступали тридцять вісім разів на концертах та імпрезах. Диригентом ансамблю був митрофорний протоієрей о. Микола Малюжинський.

В 1984 році Станиця відзначила дві події з минулого життя. 26 лютого відбувся ювілейний бенкет для відзначення 40-річчя від дати проголошення про творення Дивізії, та 30-річчя існування Станиці Братства.

В рамках програми відбувся апель членів Станиці в пошану померлих її членів. Доповідь на бенкеті виголосив гість із Торонта — друг Василь Верига. У концертній частині співали октет „Побратими” та дует пань О. Яремчук і З. Зміївської. Бенкет був добре проведений та прихильно оцінений чисельною публікою.

Несподівано, 40 років після закінчення Другої світової війни, склалися в Канаді події, які відносяться до колишніх вояків Дивізії та української громади.

В 1985 році була покликана урядом Канади до життя судова Комісія із завданням виявлення воєнних злочинців. Шукають їх поміж імігрантами з країн східної Європи, які поселилися в Канаді після війни.

На основі досвіду подібних подій в ЗСА, заіснувала небезпека, що ця судова Комісія, виконуючи мандат доручений урядом, буде користуватися зізнаннями свідків підставлених органами безпеки советського уряду.

КУК, як репрезентант української громади в Канаді, вніс до Комісії протест проти таких намірів. На основі таких свідчень, невинні особи можуть стати жертвою інтриг советських органів. Уся ця акція, без сумніву інспірована Москвою і підхоплена деякими колами наших співгромадян, має за мету знеславити природні змагання українського, та інших підкорених Москвою народів, за право жити вільним життям.

Оцінюючи важливість акції КУК для української громади в Канаді, Станиця Братства, відгукнувшись на звернення КУК, перевела поміж своїми членами в Тандер Бей збірку фондів на покриття судових коштів оборони. Зібрано і вислано через Головну Управу Братства до КУК 8,685.00 доларів.

Протягом існування Станиці головами Управи були:

Володимир Тивонюк

Роман Проців

Ілля Яремчук

о. митрат М. Малюжинський

Іван Федорчук

Колишні воїни Дивізії та члени Станиці, які відійшли у вічність:

Володимир Тивонюк

Евстахій Вакула

Теодор Перегінець

Михайло Пристайко

Іван Береговський

Андрій Гарасимів

Микола Румець

Михайло Хмарний, Ярослав Олексюк і о. митрат Микола Ма-
люжинський.

Станиця, як комбатантська організація одного покоління, перестане у зв'язку з смертю її членів існувати. Тільки спомини про неї залишаться в українській громаді.

О. Олесь

Ж И В И,   У К Р А Ї Н О !

I

Українське військо, мов з могили, встало,
Загриміло в бубни, у сурми заграло,
Розгорнуло прапор соняшно-блакитний,
Прапор України, рідний, заповітний!

Вільну Україну не скують кайдани:
В обороні волі наше військо встане.
Заревуть гармати, задзвенять шаблі,
Не дадуть в наругу рідної землі.

Від дощу, від грому оживе руїна,
Зацвіте квітками вільна Україна,
Творчий дух народу із могили встане,
І здивують всесвіт лицарі-титани.

II

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!...
Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.

До суду тебе не скують ланцюги,
І руки не скрутять ворожі.
Стоять твої вірні сини навкруги
З шаблями в руках на сторожі.

Стоять, присягають тобі на шаблях
І жити і вмерти з тобою,
І прапори рідні в кривавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою!

UKRAINIANS
IN
THUNDER BAY

THE 45th ANNIVERSARY OF THE UKRAINIAN CANADIAN COMMITTEE IN THUNDER BAY

On January 2, 1986 forty-five years had passed since the establishment of the Fort William - Port Arthur (now Thunder Bay) branch of the Ukrainian Canadian Committee (UCC). This organization arose because of the need to promote a feeling of mutual respect and tolerance between the existing Ukrainian organizations, to plan the expansion of activities in the Ukrainian community and to co-ordinate the work in matters which were regarded as common to all organizations.

The founding general meeting of the UCC branch was held on January 2, 1941 in the hall of the **Prosvita** Association (formerly the Ukrainian Labour Temple on Ogden Street which had been confiscated by the Canadian Government). Present were twenty-seven representatives from all the functioning Ukrainian organizations, institutions and church congregations. Sam Pulak opened the meeting and briefly informed those present of the preparatory work which led to the summoning of the founding meeting. The deliberations were conducted by a presidium composed of Stepan Borowec — chairman, Sam Pulak and Wasyl Kuzyk — secretaries.

At the beginning of the meeting a long business-like discussion ensued with various propositions and projects. Wasyl Kuzyk made a motion to elect capable, dedicated and active people, with experience in public and community work, to the executive of the branch of the UCC regardless of whether or not they were representatives of organizations which formed the branch of the UCC. The motion passed unanimously.

After the initial deliberations and discussions the first executive of the UCC branch was elected of the following: Wasyl Brylynsky — chairman, Dmytro Saplyvy — vice-chairman, Jurij Yelendiuk and Wasyl Kuzyk — secretaries, Solicitor Wasyl Stasiw — treasurer, Dr. Iwan Wacyk, Dr. Mychajlo Strokán and engineer Steve Tkach — auditors.

At a branch meeting of representatives of the component organizations of the UCC branch, which was held on January

10, 1941, the executive was complemented with three new members, namely: Stepan Borowec from the branch of the Ukrainian National Federation, Mychajlo Wenger from the Fort William **Prosvita** and Pavlo Dowhoszyja from the Port Arthur **Prosvita**. neither had any assigned position or specified responsibilities.

From the very first day of its existence the branch of the UCC successfully represented the organized Ukrainian community before the federal government and Canadian society. The UCC branch attempted to carry out its obligations to the best of its ability as local circumstances permitted.

During the first year of the existence of the UCC branch there were eight executive and five general meetings devoted to organizational and business matters. There was a commemorative concert marking the twenty fifth anniversary of the death of Ivan Franko. There was also an informative public meeting and a picnic. And although not a great deal was done in the first year, one must emphasize that the pioneer-founders put in a great deal of effort and labour in order to maintain and strengthen the newly-formed branch of the UCC.

During World War II communist collaborators from the Ukrainian Labour Farmer Temple Association carried on furious campaigns and made slanderous attacks on patriotic Ukrainian public and community workers labelling all nationally patriotic Ukrainians as fascists and defamed and besmirked everything that was associated with the Ukrainian national movement.

In connection with this, orientational meetings, prompted by the UCC, were held in all Ukrainian halls at which citizens were informed of the pernicious and hostile work carried on by the Ukrainian pro-communists.

At a broader meeting of the UCC branch, held on March 22, 1942, the representatives of the Ukrainian National Federation branch in Current River demanded that the executive of the UCC branch immediately initiate a stronger campaign against the Ukrainian communists who operated under the cover, Association to Aid the Fatherland.

On May 12, 1942, the pro-communists slandered the nationally-conscious Ukrainian citizens before the city council. The same day a communist memorandum in which the Ukrainian patriots were labelled as pro-Nazi appeared in the **Times Journal**

and the **News Chronicle** under the signature of the Association to Aid the Fatherland. Simultaneously, parts of this shameful memorandum were broadcast as news on the radio station CKPR.

On May 14, 1942, members of the executive of the UCC branch participated in a city council meeting where they explained their position regarding the communist column in the local daily press and on the radio.

On May 24, 1942, a mass anti-communist meeting was held in the hall of the **Prosvita** Society under the auspices of the UCC. The speakers were Rev. W. Humeniuk and Rev. T. Kysiliuk.

On May 26, 1942 a delegation from the UCC branch composed of Rev. W. Humeniuk, Rev. L. Solohub, W. Brylynsky, M. Oliynyk, S. Borowec and M. Mandziuk participated in a city council meeting and presented an appropriate memorandum. The leader of the delegation was Rev. Humeniuk. The memorandum read in part: "The past of the delegates of the Association to Aid the Fatherland is well known to everyone and clearly indicates that these are the leaders of the illegal communist party in our locality who opposed Canada's war effort until Hitler attacked the Soviet Union. They now support the allies war effort but only to aid Soviet Russia and no one else, not even Canada".

The Ukrainian national organizations to which belong the local nationally-conscious Ukrainians who the supporters of the Soviet Union labelled "the pro-Hun element" were always loyal to Canada. They regarded the declaration of war against the Axis powers as a means of self defense and self preservation. In order to be able to contribute more fully to the achievement of final victory they all united under the banner of the UCC. The hundreds of local young Ukrainians in the Canadian army and the continuous sacrifice in money and effort are the best evidence of the loyalty of the nationally-conscious Ukrainian citizens to Canada's war effort. They did not lag behind others in financial support as indicated by the proportion of Victory Bonds and War Savings Certificates they purchased.

On May 31, 1942 a concert was organized by the joint efforts of the organizations making up the branch of the UCC in commemoration of the Chief Otaman of the armies of the Ukrainian National Republic, Symon Petlura, and the head of the leadership council of the Ukrainian Nationalists, Evhen Konovalets.

On June 14, 1942 a concert was staged with the proceeds assigned to the Red Cross.

On September 22, 1942 a Ukrainian school was organized. The teacher was Ivanna Shchepansky, a graduate of the Higher Educational Course organized by the Ukrainian National Federation.

The delegates to the First Ukrainian Congress in Canada, which took place on June 22 to 24, 1942 in Winnipeg were Wasyl Brylynsky, Wasyl Kuzyk and Stepan Musij.

On November 7, 1943, under the auspices of the UCC, a concert was held marking the 25th anniversary of the November Uprising when the Ukrainians seized power in Lviv, the capital of Western Ukraine.

On November 27, 1943 the UCC was host to Rev. Wasyl Kushnir, the president of the national UCC who stopped off in Fort William on his way from Ottawa. On that occasion he spoke on the subject: Our Participation in the Second World War.

The years 1941-48 can be called the years of pioneer work of the branch of the UCC because during that period the founder-pioneers displayed great initiative, did everything possible to raise the level of activity and indicated the need for unity of all the existing organizations and church congregations. Those years were filled with preserving work and sacrifice by all those who contributed their energy and talents not only to maintain but also to strengthen and expand the newly-formed branch of the UCC. It is therefore in order to give recognition and express gratitude to the pioneer founders who were not discouraged by failures, indifference or criticism, but persistently and consistently mobilized our community.

It is evident from the early records that the main role in forming the branch of the UCC was played by the following: Dr. Iwan Watsyk, Wasyl Brylynsky, Wasyl Kuzyk, Sam Pulak, Stepan Borowec, Rev. Wasyl Humeniuk, solicitor Wasyl Stasiw, Rev. L. Solohub, Jurij Yelendiuk, Dr. Mychajlo Strokan, Rev. T. Kyseliuk, Mychajlo Olijnyk, engineer Steve Tkach, Teodor Borowec, Dmytro Marcyniuk, Dmytro Saplyvy, Mychajlo Mandziuk, Mychajlo Lysy, Mychajlo Wenger and Kyrylo Chechowy.

After World War II thousands of Ukrainian immigrants arrived in Canada, many of whom settled in Fort William and Port Arthur. The nationally-conscious among them immediately immersed themselves in the work of the branch of the UCC

whose efforts and work they regarded highly. Many also joined the ranks of the Ukrainian community and church organizations which are indebted to a great degree to the newcomers for the increase and intensification of their activities.

On the occasion of Canada's Jubilee the UCC branch inserted a two-page advertisement in the **News Chronicle**, a local daily, in which were included, among others, materials pertaining to the Ukrainian contribution to the development of Canada and their cultural achievements with important photos. During this commemoration a large float, mounted on a wagon and decorated with thousands of artificial flowers, was constructed by the members of the youth organizations under the leadership of the UCC branch. The Ukrainian float stood among the twenty-nine others and received second prize.

The UCC was also represented with dignity at all official celebrations and commemorations sponsored by the city council.

The delegates to the First World Congress of Free Ukrainians, which was held on November 12-19, 1967 in New York, were Ilko Kozyra, Olexander Petryshyn and Elsie Shelepiuk.

In 1969, on the occasion of the 50th anniversary of Ukrainian statehood, for the first time in the history of Fort William, the Ukrainian national flag flew over the city hall for five days. Every year since, in addition to concerts and banquets with prominent speakers in honour of the January anniversary, there is what has become a traditional meeting between the Ukrainian parish priest and representatives of the component organizations of the branch of the UCC and the mayor of the city of Thunder Bay. After a short ceremony there is the signing of the Proclamation of Ukrainian Statehood and the raising of the Ukrainian national flag over city hall.

In 1975 the UCC organized a public meeting in defense of political prisoner Valentyn Moroz at which Yuriy Shymko of Toronto was the guest speaker.

On May 21, 1975 the girls' choir **Vesnivka** of Toronto put on a successful concert under the auspices of UCC.

On July 11, 1976 the Ukrainian section of the International Friendship Garden was blessed and placed in the care of the

city administration. Simultaneously, the sum of \$4,000, owing from the previous year, was paid in full.

The UCC branch has been sponsoring Ukrainian language classes which are held in one of the public schools. In addition there are courses in Ukrainian studies once a week in two separate schools. There are four teachers, paid by the Board of Education. Altogether, there are over 80 pupils. The chairman of the school council of the UCC branch is Petro Michailishin. Trustee Ihor Kozyra, who handled much of the presentation, was instrumental in persuading the Lakehead Board of Education to adopt the program into its system.

In September 1976 there was a protest meeting in defense of the Church and the Faith in Ukraine. The guest speaker was Dr. Borys Bilash from Winnipeg.

On October 1976 the Ukrainian community in Thunder Bay marked the 35th anniversary of the branch of the UCC. The main speaker was the executive director of the National Office of the UCC, Dr. Yaroslav Kalba.

On March 9, 1977 a radio program, **Songs of the Ukraine**, was initiated. The first one was dedicated to Taras Shevchenko. These 40 minute programs were aired every Wednesday from 7:20 to 8:00 p.m. on the station CFPA.

Representatives of the UCC branch participated in the Multicultural Conference which was held in April, 1977. Alderman Taras Kozyra of Thunder Bay represented the UCC branch. He presented a brief requesting multilingual and multicultural programs on the national radio and TV networks. The Ukrainian brief received the most publicity in the press and on radio and TV. The Winnipeg Free Press write on the occasion: "English Programming of the CBC Attacked". On the following day representatives of the CBC conferred with Taras Kozyra for half an hour requesting further explanations and information regarding matters raised in the brief. This interview was later transmitted over the CBC.

Through the efforts of Rev. Roman Hankevych, the cultural-educational director of the UCC branch, Hania Ivanyshyn and Petrusia Huk received a government grant to cover their expenses at the two-week choir seminar in Ancaster, near Toronto. There was also a grant to bring the theatrical group **Zahrava** (The Glow) from Toronto.

On May 13 and 14, 1978 the UCC branch hosted **Zahrava** which staged two comedies: Mykola Hohol's **Odruzhenya** (The Marriage) in three acts and Mykola Kulish's **Myna Mazailo** in four acts.

Representatives of the UCC participated in the multicultural conference on February 9-11, 1978 and introduced nine resolutions which were accepted and about which the press, radio and TV commented.

On October 15, 1979 the UCC sponsored a concert of the Capella of Ukrainian Bandurists.

On December 30, 1979, thanks to the efforts of the UCC, there was a concert on the occasion of the Year of the Child in which children of the Ukrainian schools and youth organizations participated.

On March 8, 1980 the UCC sponsored a meeting of the Ukrainian community with Dr. Atanas Figol, representative of the editorial board of the publishers of the Ukrainian Encyclopedia. The meeting was chaired by Ilko Kozyra, president of the branch of the UCC. Oleksa Petryshyn acted as secretary, Rev. Roman Hankevych introduced the speaker and Petro Michailishin appealed for donations. A total of \$7,165 was collected. The UCC branch donated \$1,000 and became a foundation member.

There was also a lecture, sponsored by the UCC, by John Kolasky, who spoke on the history of the Ukrainian pro-communist organizations in Canada.

On June 8, 1980 there was a meeting with Svyatoslav and Nina Karavansky.

On December 7, 1980 there was a concert and a lecture to mark the 30th anniversary of the heroic death of the commander-in-chief of the Ukrainian Insurgent Army, General Roman Shukhevych — Taras Chuprynka, who perished in the struggle for his native land and his people in 1950 in a battle with MVD, the secret police forces, near Lviv. The lecture on the life and struggle of General Roman Shukhevych was delivered by Ivan Korda, the secretary of the UCC.

The participants in the program included the girls' choir of the Ukrainian Youth Association under the direction of Hania Ivanyshyn, the male chorus of the Brotherhood of Former Members of the First Division of the Ukrainian National Army, **Pobratymy**

(Blood Brothers), under the direction of Rev. Mykola Maluzynsky and the two choirs of **Prosvita** — the women's and the mixed choir **Karpaty** under the direction of Hryhory Myhal. A poem by Oleksa Veretenchenko, "Pamiat Chuprynyk" ("In Memory of Chuprynka"), was recited with feeling by Stepan Pisocky.

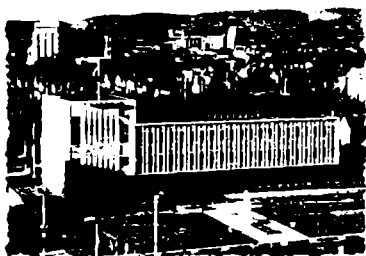

Certificate of Appreciation — Thunder Bay Multicultural Association.

On September 26, 1981 there was a banquet under the auspices of the UCC on the occasion of the 90th anniversary of the first Ukrainian settlement in Canada and the 40th anniversary of the branch of the UCC in Thunder Bay. The main address was delivered by Dr. Roman Rakhmanny of Montreal.

During the banquet 40 pioneers were awarded diplomas by the national UCC for their work in Ukrainian social and community work. On the same occasion, diplomas were also received from Ontario Premier William Davis, the mayor of Thunder Bay, Walter Assef, and the Multicultural Association.

The **Northern Mosaic** carried a long article on the 90th anniversary of Ukrainian settlement in Canada and on the cultural achievements of the Ukrainian community in Thunder Bay.

J. M. J.
The

*Corporation of The
City of Thunder Bay
in the
Centre of Canada
extends cordial greetings and
best wishes to*

UKRAINIAN CANADIAN COMMITTEE

CONGRATULATIONS ON YOUR 40TH ANNIVERSARY

*"If there is righteousness in the
heart there will be beauty in the
character."*

*If there is beauty in the char-
acter there will be harmony in the
home."*

*If there is harmony in the home
there will be order in the nation."*

*If there is order in the nation
there will be peace in the world."*

Hatty M. [Signature]
MAYOR/MEMBERS OF COUNCIL

September 26th, 1981

90TH ANNIVERSARY OF UKRAINIAN PIONEER SETTLEMENT IN CANADA

City of Thunder Bay — Congratulations.

Plans were made to publish a history of Ukrainians in Thunder Bay on the occasion of the 45th anniversary of the UCC. A committee was formed to carry through the project consisting of Ilko Kozyra, Lev Iwasykiv, Ivan Korda, Stepan Pisocky and Oleksa Petryshyn.

On December 28, 1982 there was a pre-New Year's meeting of members of the executive of the branch of the UCC with the representatives of the component organizations at which a Club of Senior Citizens was formed. Dmytro Rudiak was elected the first president.

On May 5, 1983 a committee was formed to plan the commemoration of the 50th anniversary of the famine in Ukraine in 1932-33. It was headed by Illia Yaremchuk, the president of the Fort William **Prosvita**.

On Sunday, June 19, 1983 the patrons and foundation members of the Shevchenko Foundation were honoured at a banquet sponsored by the executive of the UCC branch. The main address was delivered by Dr. Sergey Radchuk, the chairman of the Shevchenko Foundation. At present Thunder Bay has four patrons and 40 foundation members who have contributed over \$110,000. On the average this amounts to \$10 for every Ukrainian in Thunder Bay. Credit for this goes to the local branch of the UCC.

On Sunday, September 25, 1983 there was a demonstration on the occasion of the 50th anniversary of the famine in Ukraine. Over 1,000, many of them young people, marched through the city to the monument of the unknown soldier near the city hall. The old and the young, dressed in colorful national costumes, carried crosses, church ensigns, organizational banners and signs and placards with anti-communist slogans.

At the cenotaph the Ukrainian priests of both faiths conducted a joint memorial service for the victims of the famine.

The whole program was ably conducted by alderman Taras Kozyra. Short addresses were delivered by Jack Masters MP, Mickey Hennessy MLA and Mayor Walter Assef. The main speaker was Rev. Dr. Agnew H. Johnston, head of the Presbyterian church in Canada. A resolution was passed at the manifestation and conveyed to the proper authorities through members of parliament.

The Chronicle-Journal

THUNDER BAY, ONTARIO, MONDAY, SEPTEMBER 26, 1983

Demonstration.

In order to inform the citizens of the horror of the famine and the cruelty of the Russian intruders there were two full pages in the **Chronicle Journal** and the **Times News** with facts on the famine and reproductions of photos of victims of the famine from the **Chicago Herald and Examiner**, dated March 3, 1935.

On September 21, 1983, 34 bicyclists left Toronto for Ottawa, among them Yaroslav Karpiuk, Brian Fedori and Mychajlo Barynyk from Thunder Bay, in commemoration of the victims of the famine and to remind the citizens of Canada of this great tragedy by means of meetings with city councils, the press, radio and TV in all localities en route to Ottawa. This bikeathon was concluded by a demonstration before the Soviet embassy and the handing over of a cross, the symbol of the suffering of the Ukrainian people, which had been blessed during the service at Ontario Place, and which was carried at the fore by the cyclists to be embedded in the newly-planned church in Ottawa.

Representatives of the UCC branch participated in the Ukrainian Heritage Day on August 12, 1984 at Ontario Place.

The UCC branch works closely with its component organizations, the branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee, the branch of the Ukrainian Canadian Social Services of Canada, the Senior Citizens' Club and the Ukrainian Credit Union.

Our social and community work was fruitful, giving us a feeling of satisfaction for having carried out our responsibilities, thus contributing our share to the work of building the Ukrainian community in our adopted country.

THE WORK OF THE UCC BRANCH IN 1985

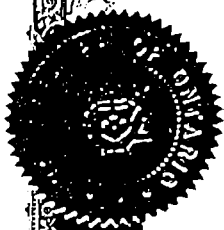
On the initiative of the branch of the Ukrainian Canadian Committee there was a half hour program of Ukrainian carols on our Christmas Eve, January 6, 1985, over the local radio station CKPR.

As in previous years, on Monday, January 23, on the initiative of the branch of the UCC, there was a meeting of the members of the executive with the mayor of Thunder Bay, Walter Assef. During the short ceremony the mayor read and signed a prepared proclamation of Ukrainian Day and issued an order to raise before city hall the Ukrainian blue and yellow national flag which fluttered in the breeze alongside the Canadian flag for a whole week.

On Sunday, January 29 the anniversary of Ukrainian statehood was marked by a meeting and an address by Stepan Pissosky.

On March 25 there was a festive concert in the **Prosvita** hall on Simpson Street dedicated to the anniversary of the birth and death of the outstanding genius of the Ukrainian nation, Taras Shevchenko.

The keynote address at this concert was delivered by Mrs. Olena Hlibovych of Toronto. The respected speaker held the attention of all listeners, who followed her every word, with her carefully prepared lecture. She portrayed Shevchenko as a Prophet, a spiritual leader and a fighter for a brighter future for the Ukrainian nation. This rare lecture left a positive mark and made a strong impression on those present. They rewarded the honoured guest with spontaneous applause out of deep gratitude.

Ontario

On the occasion of your celebration of the 65th Anniversary of the

PROCLAMATION OF INDEPENDENCE OF UKRAINE

I extend congratulations and best wishes to the Thunder Bay Branch of the Ukrainian Canadian Committee.

The commemoration of this historic event is a reminder to all our people of mankind's constant struggle for liberty and the need for deep respect and belief in the democratic freedoms which protect human rights and dignity. It serves, therefore, not only to keep alive the spirit of a free Ukraine but to strengthen the resolve of all Canadians to preserve our land as one where liberty, justice, tolerance and opportunity flourish.

This occasion is also an appropriate time to acknowledge the great contributions made by our Ukrainian Canadian Community to the quality of our nationhood through sharing to the benefit of your fellow Canadians your diverse talents and rich cultural heritage.

On behalf of the people and the Government of Ontario, I extend every good wish for a memorable Anniversary celebration.

Parliament Buildings
Toronto
January 22, 1983

William Davis

Premier of Ontario

Presented by: Mickey Kennessy, N.P.P. for Port William

On May 24, under the auspices of a committee chaired by Petro Michailishin, the Bandurist Capella gave a fine and successful concert.

On July 7, Ukrainian Day was marked in the hall and on the grounds of the Port Arthur **Prosvita**.

On July 12 there was a public meeting in regard to the defense of the Ukrainians from the hostile slanders at which spoke John Gregorovich and Dr. Mykola Kushpeta, representatives of the Civil Liberties Commission of the Ukrainian Canadian Committee.

Ilko Kozyra nad Petro Michailishin represented the branch of the UCC at the deliberations of the Provincial Council of the UCC and the Civil Liberties Commission on August 10 in Toronto.

On the invitation of the Provincial Council of the UCC, the local Bandurist Ensemble, **Vesnianka**, composed of Lisa Klymenko, Yaroslav Karpiuk, Lesia Kozyra, Natalka Kozoriz and Merriam Obljubek (a Slovenian), participated in Ukrainian Heritage Day on August 11 in Ontario Place in Toronto performing three instrumental numbers in the concert program.

THE 75th ANNIVERSARY OF THE UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH IN THUNDER BAY

The Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration is one of the oldest churches in Thunder Bay. It was founded in 1909 and completed in 1918.

Church.

The women, organized in the Sisterhood of St. Barbara, contributed a great deal of work to the development of the parish and the church. But the main task of building the church was the responsibility of the Parish Council whose members not only contributed their hard-earned money but also their labour to the construction of the church.

The years passed, the Parish Councils changed, but the church, looked after by zealous parishioners and parish priests, still stands today.

This pioneer church became "the mother of Ukrainian churches" in Thunder Bay because three more churches developed from it. The oldest "daughter" is the Church of the Ascension in the western part of the city. The second "daughter" is the Church of the Holy Protection of the Mother of God in the northern part of the city. The youngest "daughter" is the Church of the Holy Cross in the Western (new) part of the city.

In looking through the Book of **Reminiscences of Ukrainian Settlers in Canada**, published in 1941, and the Almanac, **In Christ's Vineyard**, published in 1964, we find that the parish of the Church of the Transfiguration had 200 families. Thus in 1941 there were 200 parishioners, although the parish of the Church of the Holy Protection of the Mother of God did not exist then. In 1964, when the latter parish was already in existence, but there was yet no parish of the Church of the Holy Cross, the parish also had 200 members. What is the situation now? Each of the four parishes has, on the average, between 100 and 200 members. What is the explanation? Many new people have come to our parishes in Thunder Bay.

In 1960 there was a plan to build a large church on an extensive new site on Victoria Street and to transfer the parish there and sell the Church of the Transfiguration. The new parish planned to accept the new calendar. Such were the plans of humans, but Divine Providence willed otherwise. A majority of Ukrainian patriots under the leadership of Dr. Bohdan Myhal did not agree to the liquidation of the pioneer church. Thus, in 1968 two parishes were formed from the parish of the Church of the Transfiguration. A group of parishioners built the new Church of the Holy Cross in a modernistic Hutsul style.

The new parish was made up of younger parishioners born in Canada. Later it was augmented by some members from the Church of the Ascension.

In 1968 Rev. Yulian Habrusevych became the parish priest of the Church of the Transfiguration and immediately undertook work on the church and the church residence. The church interior was restored, remodelled and redecorated in the Ukrainian style. Icons of the four Evangelists were acquired and installed in appropriate places. New banners and a cross for processions around the church were also purchased. In 1984 a new

chandelier, which enhanced the beauty of the church, was added. The roof on the church was replaced, the exterior brick painted and the entrance stairway repaired. The residence was also put in order.

In the parish there are branches of the Ukrainian Catholic Women's League and the Brotherhood of Ukrainian Catholics. Members of the brotherhood are on the parish council and, jointly with the priest, look after the church, the Ukrainian cemetery and the 27-acre grounds and building where various gatherings of parishioners are held in the summer.

The branch of the Ukrainian Catholic Women's League works with sincerity and dedication. It maintains order in the church, prepares banquets and teas and assists in the organization of bazaars.

The Brotherhood of Ukrainian Catholics works under the chairmanship of Dr. Bohdan Myhal. The parish council deserves special mention. It is composed of Rev. Yulian Habrusevych — chairman, Iwan Korda — first vice-chairman and financial secretary, Hryhory Soltaniuk — second vice-chairman, Danylo Bakovsky — secretary, Ivan Ivanec, Mychajlo Ostafijiw, Petro Iwanyshyn, Volodymyr Marcinovsky, Stepan Bilavych and Volodymyr Harmata — members, Hryhory Soltaniuk, Stepan Buniak and Vasyl Maznychka — auditors. Honourary members — Dr. Bohdan Myhal and Mychajlo Ostafijiw. The senior elder of the church, who also serves the priest at the altar and acts as custodian of the church, the hall and the grounds, is the ardent parishioner, Nestor Kinach. Cooperative, sincere and harmonious work of all the above-mentioned produces positive results.

During the last two years our generous parishioners donated over \$30,000 for the needs of the church.

In 1973 our parish had the good fortune to welcome the Primate of our Hierarchial Ukrainian Church, His Beatitude, Patriarch Joseph Slipy.

Some of the more important dates in the history of our parish: the parish was founded on September 21, 1909; and the site for the church was blessed on November 21, 1910 by the Servant of God, Metropolitan Andrey Sheptytsky.

In 1916, another site was purchased at 629 MacIntosh Street and here the Church of the Transfiguration was built. The construc-

tion was begun by Rev. Mychajlo Ircha and completed in 1918 by Rev. Roman Krupa.

The church was blessed on September 25, 1940; the iconostasis by the Confessor of the Faith, His Beatitude Patriarch Joseph Slipy, Primate of the Ukrainian Hierarchial Church when Yulian Habrusevych was the parish priest.

The 75th anniversary of the founding of the parish of the Church of the Transfiguration was commemorated with a jubilee banquet and an address by Bishop Isidore Borecky.

The Parish priest and Administrators of the Parish of the Transfiguration are: Rev. Ivan Andrukhovych (1911-12), Rev. Karlo Yeremiy (1912-13), Rev. Maxim Kinach (1913-14), Rev. Mychajlo Shumsky (1914-15, 1920-21 and 1933-34), Rev. Mychajlo Ircha (1915-17, 1922-24 and 1932-33), Rev. Roman Krupa (1917-18), Rev. Andriy Sarmatiuk (1919-22), Rev. Nestor Drohomysky (1922-24 and 1930), Rev. Pantelejmon Bozyk (1924-25), Rev. Atanasij Krajivsky (1926-30), Rev. Stepan Fedorenko (1930-31), Rev. Petro Pasichnyk (1934-37), Rev. Wasyl Shumay (1937-41 and 1951-66), Rev. Vasyl Humeniuk (1941-43), Rev. Anthony Simbalist (1934-44), Rev. Yaroslav Chyz (1944-51), Rev. Patrykij Byce (1966-68), and Rev. Yulian Habrusevych (1968 to the present). In addition to those listed, the following also served for intermittent periods: Rev. Theodore Dwulit, Rev. Stepan Smyk, Rev. Taras Harasymchuk, Rev. Hryhory Onufriv and Rev. Liutoslav Kussy.

In 1968 the parish of the Transfiguration became the centre of the Deanship and its pastor, Rev. Yulian Habrusevych, the Dean of Northwestern Ontario.

THE PROSVITA SOCIETY IN THE EASTERN SUBURB

Our oldest organization is the Fort William **Prosvita**. Already in 1906 a group of immigrants from Halychyna who were inclined to social and community life had realized their dreams and aspirations for the formation of such a society.

On May 14, 1906 there was a gathering of about 20 people who decided to form a cultural-educational society. They elected an executive composed of Semen Sas — president, Andriy Boyko — vice-president, Semen Masyk — treasurer, Ivan Ostaf — treasurer, Kyrylo Chechowy — secretary, Theodore Vashchuk — vice-secretary, Luka Kryzhanovsky — member, Tymko Liso-vych and Wasyl Froliak — auditors.

The organizers of the Fort William **Prosvita** as well as the founders of the subsequent two **Prosvitas** in West Fort William and Port Arthur were guided by logical demographic motives: the society should be located in the area of its members.

At that time people did not have cars. Transportation by street cars was expensive, especially when the whole family went.

The so-called East End of Fort William, which at that time was still known as the Coal Dock, was the centre of immigrant settlement of Ukrainians, Slovaks, Italians and to a lesser degree of Finns, Poles and Greeks. Here the founders decided to find accomodation for the society.

The small group of Ukrainians was composed mainly of single men who came to earn money. It was precisely among those who did not intend to stay long that the desire for an educational organization emerged. The main motives were most likely the strange surroundings, homesickness and the desire for social intercourse.

Thus was born an organization which has already existed for 80 years and has a history of Ukrainian cultural work in the district.

Prosvita Society (Fort William). First building purchased in 1916 — photo taken during the 1935 Convention of the Ukrainian Fraternal Society.

In 1910 the Metropolitan of the Ukrainian Catholic Church, Andrey Sheptycky, visited Fort William. He was greeted on behalf of the **Prosvita** by Mychajlo Wenger, Kyrlo Chechowy and Mykola Verestiuk.

In the same year a Ukrainian School with ten pupils was organized by the society. The teacher was Joseph Lysy. Although there is no detailed record, no doubt the extent of its work must have been quite modest. However, taking into account the period, the general situation and the number of pupils this must be regarded as quite an achievement.

In 1912 Semen Demydchuk, a representative of **Ridna Shkola** (The Native School) from Halychyna visited Fort William. Consequently the **Prosvita** Society initiated a continuous collection to aid the **Ridna Shkola** in the native land.

Funds were collected in small containers placed in stores which belonged to Ukrainians. Prior to WW I about \$650 was collected and sent to Halychyna.

In 1913 the society was located in a quite convenient building at 520 MacPherson Street. This made it possible for the society to intensify its work which is evidenced by the numerous plays staged. It was in this period that the Ukrainian immigration to Fort William was heaviest. New forces brought a breath of the native land and intensified the activities in progress. Eventually concerts were staged under the direction of the first choir master, Mykola Chornobay.

In 1914 the 100th anniversary of the birth of Taras Shevchenko, the great son of Ukraine, was celebrated on a grand scale by a festive concert and lecture.

With the outbreak of WW I ties with the native land, although limited, continued through various channels, sometimes quite complicated. The spiritual ties of earlier years continued to safeguard and enhance the several years old social ties.

At that time, besides the **Prosvita** Society, there was a network of various societies and organizations which did not survive but disappeared as spontaneously as they had appeared. Only those remained which laid a firm moral base and relied on native national sources for inspiration for their continued existence and development.

Fort William Prosvita Society Drama Group in 1917.

The years 1916-19 were the finest in the history of the society. Activity was at fever pitch. There was not an evening when several tens of members were not present. Books and newspapers were added to the library. Some borrowed material, others read on the premises. In addition, various events were sponsored such as plays, concerts and very often discussion evenings jointly organized with Ukrainians from West Fort William.

There was never a lack of volunteers for work regardless of the task. Every member and sympathizer who undertook any responsibility tried to carry it out.

With the outburst of revolution for national liberation in the Russian Empire and when hope flashed for all the oppressed, patriotic fervour and national consciousness increased. Those began to come to the society who were previously not interested in anything. This spontaneous emergence of national consciousness continued even when it was clear to all that there was no more hope for the liberation of Ukraine. It is of note that the **Prosvita** Society in Fort William was the first in Canada to mark the anniversary of the November Uprising with a great festive concert in 1921.

One of the best indicators of this spiritual uplifting and growth of national consciousness was the fact that at this time, together with the West Fort **Prosvita**, the society collected over \$4,000 for the Ukrainian Red Cross. At a meeting in Corona Theatre, where Dr. Wasyl Semenovych spoke, over \$1,000 was collected. Over \$2,000 were made as loans for the reconstruction of the Ukrainian state at the behest of Dr. Osyp Nazaruk.

Never before nor since has Fort William been so generous. This was recognized by the Ukrainian Canadian press. For several years the **Ukrainsky Holos** and **Kanadysky Farmer** cited Fort William as an example of an organized community.

After the defeat of the Ukrainian armies there was general disillusionment and disappointment. All those, who had waited for the war to end to return home, did not know what to do. Some decided to return, but not all who had previously planned to do so. The overwhelming majority began to think about permanent residence in Canada and about bringing over their families.

During the war quite a significant number of Ukrainians from various parts of Canada began moving to Fort William. After the war this influx increased. Many of the newcomers settled permanently in Fort William, began participation in community life and became members of the **Prosvita** Society.

Together with the growth in membership there was another characteristic development. Although the war with Poland and then the Bolsheviks was far from over, among some members there were evident sympathies for Bolshevism. This applied first of all to several new members who had come from Winnipeg.

It is true that there were not many of them and they did not express themselves too openly and no attention was paid to them. This later caused much unpleasantness, trouble and expense.

The situation in Ukraine deteriorated daily. Members were discouraged and it was easy to influence them with demagogic phrases. Although activity in the society continued, former enthusiasm was not there.

Newer members gradually took over the leadership no doubt not according to a specially formulated plan but rather because of the apathy of the older members who wished to rest after long years of community work. The result was that by 1921 the Bolshevik sympathizers had control over the society. We tried to oppose this new trend but it was too late. The majority of once good members were captivated by the new ideology and we were left in a minority.

Consequences were quick to develop. At a general meeting in 1922 an executive was elected which consisted exclusively of Reds or their sympathizers who acted in an organized fashion on instructions from the Winnipeg centre and professional agitators. April 13, 1922 is recorded in large black letters in the history of the **Prosvita** Society because on that day it was decided at a special general meeting to change the name of the **Prosvita** Society to the Ukrainian Labour Temple.

Older members and activists, depressed and discouraged, were completely at a loss as to what to do. The loss of everything which we had built up and treasured over the years was so severe that the thought of beginning anew soon dissipated. The majority of the older and loyal members, not wishing to

have anything to do with the Labour Temple, stopped attending its events and paying dues.

Slowly they came out of the shock and began to consider how to revive the work of the society. This idea gained support and on December 14, 1922 a meeting was called in the tailor shop of Semen Palianytsia at 605 Simpson Street of former members at which it was formally decided to continue the activities of the **Prosvita** Society. An executive was elected with Semen Palianytsia as chairman and Wasyl Brylinsky as secretary.

Simultaneously, Mychajlo Wenger was empowered to discuss the question of accomodation with the executive of the Labour Temple. In case of refusal, which all expected, it was decided to take the case to court for the return of the misappropriated property. Three were elected to apply to the courts in the name of the **Prosvita** Society. They were Mychajlo Wenger, Wasyl Brylinsky and Stepan Cybulsky.

Wenger's mission did not produce results. Wenger and Brylinsky (Cybulsky had withdrawn in the meantime) immediately empowered one of the finest lawyers from the firm Dowler and Dowler to initiate court action in the matter. The action quickly electrified the membership. Meetings of the executive took place almost daily and membership meetings two or more times a month. The executive meetings continued at Palianytsia's while membership meetings were held at a local Ukrainian Catholic Church which allowed the use of their hall free of charge. Barrister Yaroslav Arsenych from Winnipeg was invited to assist Barrister Dowler.

Naturally, the case had many unpleasant moments for us because we were forced by the demand for our rights to oppose our own, be it misled, people. At the trial it was established that members of the Ukrainian Labour Temple were loyal to Russia and not Canada, that their aim was revolution and the overthrow of the legal Canadian government and the confiscation of private property. The minutes of its meetings and its resolutions translated into English from records requisitioned by the court, testified most strongly against the Ukrainian Labour Temple. We won the case including the costs.

After regaining the building **Prosvita** Society revived its work but the depleted ranks were not quickly replenished. The second Ukrainian immigration to Canada, which began in 1924

helped to some extent to accomplish this. Activists livened up and the work was expanded with the help of the new forces.

In 1925 the **Prosvita** Society was incorporated. In that year a branch of the Ukrainian Fraternal Society was organized and approved by the central executive in January 1926. The branch of the Ukrainian Fraternal Society, which developed very well and was one of the strongest in Canada, was accommodated in the **Prosvita** hall. Many of its members joined the **Prosvita**.

The year 1925 is also important because Yuriy Hassan, a former member of the famous Oleksander Koshets choir, became the choir director. Under his direction, the chorus of the Fort William and West Fort William **Prosvitas** acquired general recognition through their concerts in the largest halls of the city.

In 1927, the jubilee year of Canadian confederation, the **Prosvita** Society, together with other Ukrainian organizations, participated in the parade on July 1. Its decorated wagon was given recognition and awarded a special prize of \$50.

In 1928, Professor N. Hryhoriiv, who was on a speaking tour of the USA and Canada under the sponsorship of the Ukrainian Social Revolutionary Party, came to Fort William. Professor Hryhoriiv spoke in the **Prosvita** hall whose doors were always open to our leaders regardless of their political views.

A good speaker, Professor Hryhoriiv succeeded in influencing a number of people. These supporters immediately united to form a new organization — the Ukrainian National Home, with accommodation in a building on 723 Simpson Street. In its program of activities the Ukrainian National Home also included cultural-educational work which could be regarded as being in competition with the **Prosvita** Society. However, it existed for only three years.

At this very time friction developed between the members over the question of centralization of the properties of Ukrainian institutions such as the **Prosvita** which was planned by the Ukrainian Self Reliance League. Some of the members resolutely opposed centralization which resulted in misunderstanding and controversy among the members. The matter ended satisfactorily for all a year later when the **Prosvita** Society joined the Union of Ukrainian National Homes while maintaining title to its assets and its charter.

In 1933 a Ukrainian National Committee was formed in Fort William, composed of representatives of all Ukrainian organizations except the communist. This is proof that already Ukrainians attempted to co-operate in more important matters of a general character.

In 1934 the first Ukrainian MP, Mychajlo Luchkovych, visited us and spoke to an overflow audience in the city auditorium.

Among other leading Ukrainians who visited us were Professor Bochkovsky who came in 1935 and the former inspector of the Ukrainian army, V. Kedrovsky, who came in 1939.

The 1930's were generally years of severe economic crisis with widespread unemployment and small wages. Hard times not only did not diminish the work of the society but, on the contrary, enlivened it. Thus, for example, in 1935 there were 20 theatrical events, four concerts and five lectures.

In 1939 a great tragedy befell the society: a fire almost completely destroyed the building together with the stage decorations, the wardrobe and the library. Insurance was very small amounting to \$3,900. The society was thus left without accommodation.

Fortunately, this very year the society was able to purchase a spacious brick building on Simpson Street for \$4,000 thanks to Rev. A. Beryk. The building, a former butcher shop, was not suitable and had to be remodelled. In addition to the free labour of many members, money was needed which we did not have. A loan backed by individual members was made at the bank, but it did not cover all the costs. Another solution was found. Famous Players Company agreed to lend \$17,000 for the remodelling on the condition that the building be adapted for use as a theatre which the company would rent for ten years at a monthly rate of \$250.

This was not the end of our problems because, after renting the building, the society was left without accommodation. After the outbreak of WW II, however, we rented, together with the branch of the UNF, a spacious building on Ogden Street which had belonged to the communists and had been confiscated by the authorities.

The years passed and both societies continued their cultural-educational work. In the meantime we still planned to build our

own hall. After tearing down an old shop behind the theatre we completed a building in the middle of 1945, and formally opened it on December 30-31. Many members gave numerous hours of work and donated significant sums of money.

Thus the society became the owner of two halls although there were debts on both. The payments on the debt on the theatre were made with the money coming in from the rent. However, there was still a debt on the new building which was not fully completed on the outside. The society intensified its activities and with the assistance of two women's branches the building was completed in 1947.

Lakehead Ukrainian Choir.

A year later, long after having applied, the society received a canteen license for its members which greatly improved the financial situation.

In 1947 new Ukrainian immigrants began arriving in Canada from Europe. Over 1,000 came to Fort William and district, mostly from Germany. We welcomed them generously and there is no doubt that they remember with gratitude the **Prosvita** Society and its members.

Today we are glad to have a considerable number of members from this newest immigration. Their input into the cultural-educational work will certainly leave its mark.

In the post-war years the work of our society has been characterized by generous donations from its treasury for all national, cultural and humanitarian purposes. This is a very gratifying phenomenon because the society performs the role formerly carried out by its individual members and supporters.

In 1951 the society celebrated the 60th anniversary of Ukrainian settlement in Canada and in 1952 participated in the celebration of the 60th anniversary of the city of Fort William.

In 1953 the society revived the activity of the branch of the Canadian Ukrainian Youth Association which numbered about 50.

For years we were greatly in need of a separate room for the Ukrainian school. From year to year various projects were discussed but the problem was not resolved. Only when the authorities began to demand various alterations in the canteen was it decided to rebuild not only the canteen but to add on two new rooms. The project cost approximately \$30,000.

The remodelling was financed by loans from its members as a result of which the society will be under new financial obligations for several years. Consequently, it must carefully manage its finances in order to liquidate its debts as soon as possible.

The 50th anniversary of the **Prosvita** Society in Fort William on December 1, 1956 was marked by a banquet. There were out-of-town guests and speakers, representatives of the city, and the province and local church and community organizations. During the banquet diplomas of honour were presented to pioneer members and to outstanding community workers in Canada and jubilee diplomas of honour were presented to merited members of the society.

The following day, on Sunday, December 2, there was a festive concert with a wide and varied program and an appropriate address as part of the jubilee celebrations.

The 100th anniversary of the Mother of the **Prosvita** Society in Lviv was marked on December 26, 1968 by a jubilee concert.

Vesnyanka Ukrainian Folk Dancers at the Folklore Festival, 1978.

The society has a women's choir, which was organized in September, 1959, and a mixed choir, **Karpaty**, formed in 1973. The director of these choirs from the very beginning to 1984 was Hryhory Myhal, who has resigned due to age. The new choir director is Orysia Yaremchuk.

There was a jubilee banquet and concert on June 9, 1985 on the occasion of the 25th anniversary of the women's choir. Iryna Welgash, a singer from the Canadian Opera, participated in the concert program.

During its 25 years the choir not only put on its own concerts and provided numbers for **Prosvita** concerts, but is also participated in all concerts sponsored by the local branch of the UCC.

This choir put on a concert for the Ukrainian Canadian Professional and Business Association, took part in a concert on the occasion of the opening of Lakehead University, was a participant in the jubilee celebrations of the three **Prosvitas** in the Lakehead, was part of a large joint choir during the unveiling of the monument of Taras Shevchenko in Winnipeg and participated in the concert on the occasion of the 100th anniversary of the Mother **Prosvita** in Lviv. In 1970 a long-playing record of the songs of the choir was released on the initiative of the exe-

cutive of the choir. On May 29, 1971 the choir put on a concert in Ontario Place.

Each year, singly or jointly, with the mixed choir, **Karpaty**, the women's choir has a TV Christmas program. In the last few years the choir took part in musical festivals where it received high marks and monetary awards.

On October 24, 1981, the 75th anniversary of the work of the **Prosvita** Society was marked by a festive banquet and speech by Judge John Solomon. On this occasion there was a concert the following day in the Selkirk High School Auditorium. Joseph Hoshuliak, a member of the Canadian Opera, appeared in the concert.

For eighteen years the **Ivan Franko** male choir under the direction of Hryhory Myhal, has been accomodated without charge in the **Prosvita** hall. The organizers of this choir were Semen Puliak and Petro Michailishin.

The **Prosvita** Society supports morally and financially the joint Ukrainian school under the sponsorship of the UCC, the dance school **Vesnyanka**, the young bandurists' ensemble, two choirs and Ukrainian community and charitable institutions.

The library of the society consists of more than two and a half thousand books, pamphlets, jornals and periodicals.

We can be proud that for 80 years our society has done a great deal in raising the cultural level of our countrymen and earning the respect for Ukrainian from our fellow citizens.

May this short outline be in lieu of thanks to all those who contributed to the formation of the **Prosvita** Society and to all those who have helped to maintain it to the present day.

Members of the Executive of the **Prosvita** Society for 1985.

Illia Yaremchuk — Chairman

Beverly Baranyk — Vice-chairlady

Lev Ivasykiv — Secretary (Ukrainian)

Maria Presunka — Secretary (English)

Sophia Mendyk — Treasurer

Nestor Baranyk — Financial Secretary

Hryhory Myhal — Librarian

Luka Sobolta — Custodian

Elizabeth Shelepiuk, Olha Michailishin and Betty Karpiuk —
members

Myroslav Kozoriz, Yakym Mendyk and Yuriy Karpiuk —
auditors.

THE UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH OF THE ASCENSION

It is recorded in the parish chronicle that already in 1911 the first pioneers of the parish, Vasyl Krayanovsky, Wasyl Gulenchyn, Ivan and Joseph Hrudny, Oleksa Petruniak, Wasyl Vaivanko, Hryhory Bernovsky and Mykola Myronyk began to organize the parish. The parish of the Ascension of Our Lord Jesus Christ was officially founded with the blessing of Bishop Mykyta Budka on March 9, 1916 with Rev. Mychajlo Ircha as pastor.

In June 1916 Bishop Budka blessed the site for the new church. Shortly after, the above-mentioned pioneer-founders of the parish, under the leadership of Rev. Ircha, purchased the Latin church of St. Agneta, moved it in sections to the new site on Mountain Street and rebuilt it in the Ukrainian tradition adding four copulas.

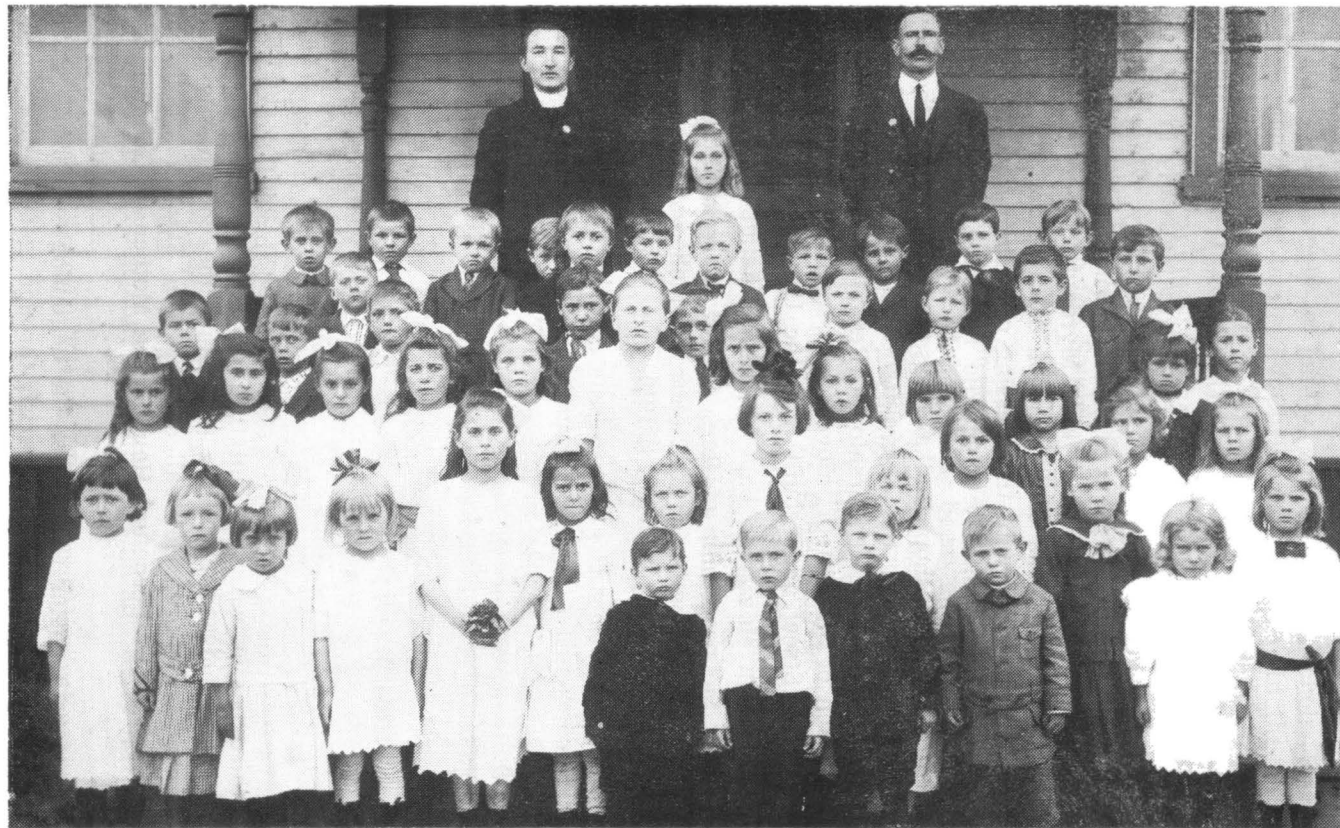
During the pastorship of Rev. Andrew Sarmatiuk there was an archbishop's blessing of the church which was bestowed by Bishop Budka on September 28, 1919.

For a long time the parish was served by pastors (there were 21 of them) of the mother parish of the Church of the Ascension. Not until 1948, after the formation of the Eastern Eparchy did Bishop Isidore Boretsky declare the parish independent and appoint a regular pastor.

The first resident pastor was Rev. Yuroslav Iliiv (1948-51), who recruited new members, built a basement under the church and organized a branch of the Ukrainian Catholic Women's League.

Rev. Iliiv was replaced by Rev. Hryhory Onufriv (1951-53). The third pastor with the full title of parish priest was Rev. Vasyl Charny (1953-59). During his tenure the church was decorated inside, a church Hall called **Zoria** (The Star) was built and the Sisterhood of Perpetual Help of the Mother of God was initiated.

The fourth pastor (25th from the beginning) was Rev. Yuriy Kovalsky who expanded the parish through good management.

Ukrainian School at the Ukrainian Catholic Church of the Ascension in 1917. At left Father Mychajlo Ircha.

He quickly paid off the debt contracted as a result of the building of the church hall (\$47,000) and built a parish residence which was blessed by Bishop Boretsky in 1963. The church grounds were enclosed with cement walls and a brick entrance vestibule was added. All the furnishings in the church were replaced.

On September 21, 1969 the parish of the Ascension marked its 50th anniversary. The gift of the parish on this occasion was an iconostasis which was blessed by Bishop Boretsky who came for the Golden Jubilee.

In the first decade of the pastoral work of Rev. Yuriy Kovalsky the parish grew in numbers to 325 members who became very active as a result of newly-formed organizations. The following societies were formed: a men's organization under the patronage of St. Michael, a Ukrainian Catholic Youth League and the St. Mary's Guild. The Ukrainian Catholic Women's League was revived. Each organization undertook specific tasks which activized a great part of the parish and resulted in discipline, exemplary participation in Divine Liturgy and financial assistance for the parish. In a short time the money borrowed to build the parish hall and the debt of \$31,000 on the parish residence were paid off.

In 1966, on the instructions of Bishop Boretsky, a new parish, the Church of the Holy Cross, was organized in the territory of the parish of the Ascension.

The Sister Servants who taught Ukrainian school and looked after the St. Mary's Guild were of great assistance to the parish. Since the departure of the Sisters Servants from Thunder Bay in 1972, the pastor has been teaching Ukrainian school.

In November 1974 Very Rev. Yuriy Kovalsky was transferred to a parish in Burlington.

After his departure the following served our parish: Dean Yulian Habrusevych, 1975; Rev. Petro Gronskey, 1976; Rev. Roman Hankevych, 1977-81; Rev. Yuriy Spolitakevych, 1982-84. The last resident priest was Rev. Gronskey; the others visited from other parishes. This forced our congregation to rent the parish residence so that it would not remain unused.

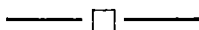
Members continue to participate actively in church work. However, there is a decline in numbers caused, for example by

the merging of the Sisterhood of the Blessed Virgin Mary with the Ukrainian Catholic Women's League. Constant members of the Ukrainian Catholic Women's League are Tina Traskovska, Sofia Begay, Maria Bahyn, Victoria Kochan, Kateryna Hryshko, Anna Chykorlii and Eva Kinetska. The long-time president of the Sisterhood, Yosyfa Cerkowna, is now an honorary member of the church committee.

Theodore Kozak, who has unequalled management ability and is very capable in maintaining church equipment and the parish buildings, has been acting in the church committee as the pastor's deputy for several years. Simultaneously Sofia Begay has been carrying on the work of secretary and Lily-Ann Zarovska and Valeria Kochan have been taking care of financial affairs.

Among those who have proven themselves conscientious workers are: Mychajlo Chykorly, Eva Hrabok (deceased), Petro Tymchyshyn, Stepan Nychyk, Petro Begay, Borys Savytsky, Tony Glena, Anna Kochan, Theodore Holovaty, Lev Ivasykiv, Mykola Oliynyk and Volodymyr Dzhura. All of them have been working whole-heartedly and consistently for the good of their church and the Ukrainian nation.

THE PORT ARTHUR PROSVITA SOCIETY

It can be safely said that the Mother **Prosvita**, founded in Lviv on December 8, 1868, had one of the greatest, if not the greatest influences on the development of Ukrainian life in our native land. The flame of the beacon of **Prosvita** enveloped nearly all regions of Western Ukraine which were soon covered with a fine network of **Prosvitas**. The first Ukrainian settlers came to Canada having basked in the warmth of this spirit of enlightenment. Finding themselves in strange surroundings, they felt a longing for their native land. To pacify these yearnings there arose a desire to form an association which would unite them and provide spiritual relaxation after the hard daily physical exertions.

The impetus to the formation of such an organization was provided by a young immigrant, Ivan Ukrainec, who came to

Canada in 1903 from the village of Torshe, district of Zalizhchyky in Galicia. As a carpenter and builder he was employed for several years by the CPR in Fort William in the construction of buildings.

Port Arthur Prosvita Society Building, 1923 with Ukrainian School students taught by Stepan Galan.

At the beginning of 1908 Ivan Ukrainec settled in Port Arthur, built a house and opened a small business (a butcher shop and pool room), which he operated together with his wife. Often people gathered in his home to while away the leisure hours. At every gathering, Ivan Ukrainec spoke of the need for an organization in the community thus preparing the ground for its formation. He was supported by students who had arrived from Lviv and Sokal. They utilized every opportunity to convince the first Ukrainian immigrants in Port Arthur that only through united effort and co-operation could they carry on educational work in the community and thus acquire respect among Canadians who regarded them as an undesirable element. The persistent effort produced positive results. It awakened an interest among a handful of immigrants and when a founding meet-

ing of **Prosvita** was announced for April 2, 1909 in the home of Ivan Ukraineec, they came in mass. The meeting was conducted and the report presented by Ukraineec himself. After a short discussion, the **Prosvita** Society was founded. It was to have contact with the Mother **Prosvita** in Lviv from where it was to obtain its charter. The first president, elected at the meeting, was Ivan Ukraineec. Thirty members joined initially. And so a dream became a reality. Due to lack of accomodation the society limited itself exclusively to membership meetings. It carried on under such unfavourable conditions, with short interruptions, to the end of 1913.

With the outbreak of World War I in 1914, the activity of the society was halted as Canada was at war with Austria and the government viewed our people with disfavour, considering them Austrian citizens.

When the war ended in 1918 steps were taken to renew cultural-educational work and especially the organization of a Ukrainian school because the immigrants had prospered and raised families. The enthusiasm was so high that within a year a national home was built on the outskirts of the city in the "coal dock" area by the combined efforts of all Ukrainians. The Ukrainian school, which had its separate school committee, was located therein because the **Prosvita** society was not formally revived.

The Ivan Franko Society, which began to take on a reddish hue under the influence of events in the USSR, was also located in the National Home. For two years these "reds" did not bother the Ukrainian school but their pernicious work among their partisans did not augur well for the school. At a monthly meeting at the beginning of October, 1921 they presented a demand that the Ukrainian school be transferred under the control of the already bolshevik-communist Ivan Franko Society, arguing that an independent Ukrainian school had no prospects of existence. The school committee received a letter from the executive of the Ivan Franko Society forbidding the conduct of prayers with the pupils before and after instruction. On October 12 the school committee summoned a special meeting to deal with the question. On a vote of twenty to nine it decided to vacate the National Home, to cease instruction in the Ukrainian school temporarily and to seek new quarters.

Port Arthur Prosvita Society Ukrainian School in 1924. Teacher Stepan Galan.

At a meeting on November 13, 1921 Ukrainians decided to revive the work of the **Prosvita** Society. Wasyl Halishchuk was elected chairman. On March 12, 1922 it was resolved to begin the construction of a building. The chairman of the building committee was Mychajlo Ivachevsky. In May, 1923 a new building at 540 South High Street was opened and consecrated. In 1926 a consumer's co-operative, a women's section, a choir, a drama group, a library and a dance group were organized.

The more important events commemorated by the society were the anniversaries of Ukrainian Unification and Statehood on January 22, the birth and death of the greatest genius of the Ukrainian nation, Taras Shevchenko, and the seizure of power in Lviv in November, 1918. There were also protest meetings against the spread of communism in Canada and against the persecution of Ukrainians in their native lands by the Soviet Russian and Polish regimes. The society also rendered material aid to political prisoners and invalids.

On December 21, 1923 the **Prosvita** Society received a charter and in 1926 the remaining debt on the building was paid off. During the years 1939-1945 only the Ukrainian school functioned; all other social-community work was discontinued. This was largely due to the war and the enlistment of active members. In part it was also due to the fear that sharp administrative measures against Ukrainians might be applied during World War I.

In 1946 Ivan Zurba was elected chairman of **Prosvita**. With short intervals he directed it for over twenty years. In 1947 the 25th anniversary of the acquisition of our own building was commemorated with a banquet and the purchase of an adjoining lot for \$100.

An important role in the expansion of the Port Arthur **Prosvita** was played by Ukrainians of the third immigration who came to Canada after World War II. The growth of the activities of the society is due, in no small measure, to them.

During the years 1948-1959 all aspects of cultural-educational work were intensified. In 1950 the **Prosvita** building was remodelled. In 1953 the society participated in the great parade on the occasion of the coronation of Queen Elizabeth II which took place in Port Arthur on June 2, 1953. In 1954 it opened its canteen, purchased books for its library, made donations to the

building fund of the Ukrainian Catholic Church in Port Arthur, to the UCC, to the Ukrainian Bandurist Choir, to the Red Cross and to the Community Chest. In 1957 it participated in the centennial celebration of Port Arthur. Its float won first prize. It sent food parcels to Ukrainian orphans in Europe and distributed food and gifts valued at \$150 among the most needy Ukrainians in Port Arthur.

The year 1959 was a jubilee year of the **Prosvita** Society. A special committee was formed, with Ilko Kozyra as chairman, to mark the occasion. On December 5-6, 1959 there was a jubilee concert and banquet. The main speaker at the concert, at which over 600 were present, was Jaroslav Rudnycky, professor at the University of Manitoba. Over 200 invited guests were present at the banquet where the main speaker was senator John Hnatyshyn.

A commemorative volume, **The Golden Gate**, was also published in an edition of 1,000. It contained a summary of the work of the society, memoirs of the pioneers and founders and articles by prominent people. In succeeding years three more lots were purchased near the **Prosvita** for a parking lot.

In 1966, the dance group Vesnyanka was organized under the patronage of the three **Prosvita** societies. It is still active today. The founder of the group was Ivan Zurba.

On June 29-30, 1966 the 75th anniversary of the first Ukrainian settlers in Canada was marked by a concert and banquet. In 1967 the society took an active part in Canada's centennial celebration. The chairman of the **Prosvita** Society, Ivan Zurba, was a guest at the reception in honour of Queen Elizabeth II. On the occasion of Canada's centennial a new building, to which was transferred the office and the canteen, was built beside the old one at a cost of \$100,000. Its formal opening and consecration took place on June 15, 1968. On the following day there was a concert marking the centennial of the Mother **Prosvita** in Lviv.

The chairman of the **Prosvita** Society, Ivan Zurba, represented it at the First World Congress of Free Ukrainians, which was held in November, 1967 in New York.

The society has a large and valuable library to which new books are continually being added. It also subscribes to five

Ukrainian newspapers. It conducted a Ukrainian school until the merging of all Ukrainian schools in 1967.

On the occasion of the 70th anniversary of the society and the International Year of the Child the executive resolved to provide an annual scholarship of \$300 for 23-year old theological student Matthew Kucharsky in Brazil until he graduated. Toward the end of 1982, financial assistance in the sum of \$400 was sent to 21-year old philosophy student Petro Lis from Brazil.

In memory of the late merited chairman, Ivan Zurba, the society donated \$1,000 to the Shevchenko Foundation; in memory of the late pioneer and member of long standing, Ivan Bobyk, the society donated \$500 to the Ukrainian Catholic Church of the Holy Protection in Port Arthur for the purchase of a Gospel Book; in memory of the late Mykola Shevchuk, former chairman, the society donated \$300 to the Church of the Holy Protection toward the cost of its chandelier.

On September 12, 1982 there was a concert, sponsored by the **Prosvita** Society to commemorate the 107th anniversary of the birth of the outstanding Ukrainian composer and choir director, Aleksander Koshets. The large hall of the society was filled and the concert was a great success.

The well-known Canadian baritone from Winnipeg, Yaroslav Shchur, and local forces such as the male vocal ensemble, **Pobratymy**, the girls' ensembles of the SUM, **Barvinok**, a group of young bandurists and three girls from the dance group **Vesnyanka** participated in the concert program. Rev. Maluzynsky delivered a well-prepared address on the life and work of Oleksander Koshets.

On June 18, 1983 there was a concert in the hall of the **Prosvita** Society at 540 S. High Street to commemorate the fourth anniversary of the tragic death of the Ukrainian composer Volodymyr Ivasiuk, who was brutally murdered by KGB agents. The girls' ensemble **Troyanda** from Winnipeg and local groups participated. The main address was delivered by Hania Romaniuk-Tkachuk M.A.

On Saturday, November 10, 1984 there was a well-attended jubilee banquet in the auditorium of the **Prosvita** Society on the occasion of its 75th anniversary. The banquet was opened by

Wasył Skoropad, the president, who explained the purpose of the occasion and outlined the more important events in the life of the organization.

The master of ceremonies of the banquet was Taras Kozyra, a high school teacher. In a short introduction in Ukrainian and English, he emphasized the achievements of the **Prosvita** in its work of educating the Ukrainian public. This was followed by a moment of silence in memory of the pioneer founders of the society who initiated organized life in this community by their hard work.

Stan Bobyk, a long-time member of the society, proposed a toast to Queen Elizabeth. Prayer was said by Rev. Habrusevych; the food was blessed by Rev. Dr. Stepan Harvanko.

After supper, the master of ceremonies introduced the guests at the head table and visitors from Toronto, namely, members of the ladies' ensemble, **Verkhovyna**, its director, Olena Hlibovych, the actor-humorist, Volodymyr Dovhaniuk, members of the executive of the **Prosvita** Society and noted social-community activists of Thunder Bay.

Alderman Taras Kozyra brought greetings on behalf of the mayor and presented awards from the city to the society and to Dr. Petro Hlibovych, president of the Provincial Executive of Ukrainian national and socio-cultural life in Canada. He also presented all invited guests from Toronto with gold plated souvenir plates on which was inscribed the emblem of Thunder Bay. Mickey Hennesy MPP, delivered greetings and presented merit awards from Premier Davis. Oleksa Petryshyn brought greetings from the local branch of the UCC. Ilko Kozyra, in addition to bringing greetings from the Ukrainian Credit Union, presented the society with an inscribed metal shield. It is only proper to note that the Port Arthur **Prosvita** is a prominent and exemplary member of the Ukrainian Credit Union.

There were also greetings from the National Office of the UCC, the Shevchenko Foundation, the League for the Liberation of Ukraine, the branch of the Ukrainian Youth Association and the branch of the Ukrainian Canadian Social Services.

The main speaker at the banquet was Dr. Petro Hlibovych who was introduced by Petro Michailishin. The speaker underlined the basic aims of the **Prosvita** Society, founded in Lviv,

Galicia on December 8, 1868, which included the promotion of education, national consciousness and culture among the Ukrainian people. Thanks to the **Prosvita**, Ukrainian education developed, petitions were made to establish a department of Ukrainian history in Lviv University and steps were taken to improve the position of the population economically.

The first part of the jubilee commemoration was concluded with a prayer by Rev. Yulian Habrusevych.

Following the banquet there was a concert in the upper hall. The women's trio, under the direction of Olena Hlibovych, rendered three types of songs with respect to style and content with three types of original and stylized costumes. Each member drew loud applause and a standing ovation. Other numbers were rendered by the trio **Verkhovyna** which is made up of Nadia Kochanska, Oksana Makohon and Bohdanna Ihnatowych. The accompanist was Mychajlo Bubna.

In the interludes between the vocal numbers, there were performances by Volodymyr Dovhaniuk, the local dance group **Vesnyanka** under the direction of Natalia Kosoris and the girl's ensemble, "The Bandura Trio", composed of Natalia Kozoris, Lesia Kozyra and Lisa Klymenko, director.

The humorist, Volodymyr Dovhaniuk, in the role of Hryts Zozulia, was outstanding with his appropriate jokes on current topics. The public rewarded him with loud applause and intermittent laughter.

The 75-year history of the Port Arthur **Prosvita** is filled with fruitful work in the interests of the community and the Ukrainian cause. It now annually donates significant sums of money for the development and maintenance of Ukrainian culture.

In the last ten years alone, over \$40,000 has been donated for various national, scientific, charitable and religious purposes through which benefited the UCC, the World Congress of Free Ukrainians, the Shevchenko Foundation, the Ukrainian Encyclopedia, the Ukrainian Free Academy of Sciences, the Shevchenko Scientific Society, St. Vladimir College in Roblin, St. Andrew's College in Winnipeg, the Religious Seminary in Brazil, the St. Sophia Society, the Institute of Ukrainian Studies in Edmonton, the Agricultural Institute in Brazil, the Cultural Centre in Winnipeg, the Ukrainian Canadian Social Services, the Libe-

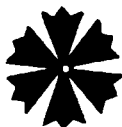
ration Fund of the Organization of Ukrainian Nationalists, the Museum of Military History, the Ukrainian Radio Program, the educational fund of the Ukrainian Credit Union, the Free Olympiad, the St. Vladimir Institute in Toronto, the scholarship fund for the children of the late Andriy Bandera, the Ukrainian dissidents, the Ukrainian Bandurist Capella, the Ukrainian school of the local branch of the UCC, the girl's ensemble **Barvinok** of the UUY, the dance ensemble **Vesnyanka** and the Ukrainian churches.

In the same period over \$10,000 was donated to various non-Ukrainian charitable institutions and sports clubs.

The **Prosvita** Society takes an active part in all aspects of the work of the UCC branch, the Ukrainian Credit Union and the branch of the Ukrainian Canadian Social Services in which members of the **Prosvita** occupy leading posts.

For the last eight years the work of the Port Arthur **Prosvita** has been ably directed by Wasyl Skoropad, one of the leading community workers of the city of Thunder Bay. By overcoming various problems and difficulties faced by the society, he was able to build a solid basis for its future.

The executive of the **Prosvita** Society for 1985 included: Len Kuzminsky — president, Wasyl Skoropad — past president, Iwan Fedorchuk — vice-president, Roman Boyko — secretary, Ilko Kozyna — treasurer and librarian, Petro Luszczak — custodian, Stan Bobyk, Myron Domansky, Wolodymyr Chopty and Roman Kowalsky — members, Petro Michailishin, Iwan Wiwcharyk and Dmytro Zanewych — auditors.

THE PROSVITA SOCIETY IN WEST FORT WILLIAM

West Fort William does not form a separate municipality but is part of Fort William which is located on the northern shore of Lake Superior. Because of its geographic location the city became an important commercial and industrial centre. Huge grain elevators, paper mills and other industries provide employment for thousands and for that reason attracted our settlers.

Ukrainian immigrants began to settle compactly in West Fort William about 1900, literally forming a single village. This contributed to the early development of Ukrainian social and community life and the formation of a National Home, a **Prosvita**, a **Zoria** (Star), a Ukrainian Catholic Church and with these various educational groups.

The impetus to organizational life was provided by the very immigrants who had no experience in community work because they were young and their only experience was life in an awakened village of which they brought warm memories to Canada.

In the winter of 1909 several young people gathered in the Western section of Fort William and decided to initiate an organizational and educational movement among our people. First they organized a theatrical group and staged two plays, **Znimcheny Yurko** (Germanized George) and **Straik** (Strike) in the relatively large home of Wasyl Buzak. The leaders in that move were: T. Pashchuk, K. Kohut, P. Buchovsky, Osyp Dovahaniuk, Osyp Luhovy, later a member of long standing of the Ukrainian National Home in Winnipeg and Theodore Humeniuk, also later a member of the National Home and a barrister in Toronto. The proceeds were assigned towards the purchase of a site for a Ukrainian Catholic Church in West Fort William. At about the same time N. V. Bachynsky, later a member of the Manitoba legislature, collected \$50 as a gift for Ivan Franko and shortly after Wasyl Rykhliivsky collected a like sum for Mychajlo Pavlyk. The existence of the drama group and the collections for the noted Ukrainians, Franko and Pavlyk, was a

factor in the rapid development of the Ukrainian religious and educational movement in West Fort William.

On December 26, 1909, on the initiative of the above group and other citizens, the first organizational meeting of the **Prosvita** Society was held in the home of Ivan Moshenska on Mountain Street where the first executive was elected of the following: Hryhoriy Yemchuk — chairman, Petro Kuzyk — vice-chairman, Stepan Kuzyk — secretary, Prokip Klepey — treasurer, Mykhailo Kostelnyk — librarian, Dmytro Farynychuk and Ivan Humeniuk — members.

Initially twenty-seven male members joined. At the first meeting of the executive on January 1, 1910 it was decided to subscribe to the following papers: **Dilo** (The Cause) and **Pysmo Prosvity** (**Prosvita** Letter) from Halychyna and **Kanadiysky Farmer** (Canadian Farmer).

By the end of November, 1911 enough money had been collected to begin building a **Prosvita** hall which the society was already using for its cultural-educational work in July, 1912.

Having their own hall, the society was able to broaden its activities such as frequent gatherings for joint readings, lectures on various current subjects and the staging of plays and concerts. At the end of 1917 the society was forced to build a large hall because the first proved to be too small. In 1940 a new **Prosvita** hall was built because it was not possible to continue without adequate quarters.

From the very beginning of its existence the society always marked **Prosvita** day on December 8 and on that occasion collected donations for the Mother **Prosvita** Society in Lviv. Many members of our society were also members of the society in Lviv, receiving diplomas from there which confirmed their membership.

The first joint festive venture of the **Prosvita** Society and the **Zaporizska Sich** was on November 12, 1911 on the occasion of the 100th anniversary of the birth of our poet, Markian Shashkevych. Wasyl Brylinsky delivered an appropriate address during the concert.

In its hall in 1912 the society greeted Semen Demydchuk, a representative of **Ridna Shkola** (Native School) from the native land. On that occasion \$122 was collected for the **Ridna**

Shkola in West Fort William. In the winter of 1913 a group was formed to provide perpetual funds for **Ridna Shkola** in the native land. It was composed of members of the **Prosvita** Society and the **Zaporizska Sich** in West Fort William.

The executive of the group, headed by Mychajlo Wenger — chairman, Ivan Humeniuk — vice-chairman, Osyp Zadurovych — secretary and Osyp Lysy and P. Chepesiuk — auditors, acquired small boxes which they placed in Ukrainian stores in the city and suburbs. Our citizens dropped their silver contributions for **Ridna Shkola** into these boxes. There were twelve such boxes from which \$30 to \$70 were collected monthly. The boxes were used until August, 1914, the beginning of WW I.

During its existence the group collected about \$650, of which two thirds was sent to **Ridna Shkola** in Ukraine. Because of the war it was not possible to send the remaining sum and it was used for local Ukrainian needs. While it assisted **Ridna Shkola** in Ukraine, the **Prosvita** Society also organized a school for local Ukrainian children in 1915.

The first teachers were V. Parchevsky and M. Kostelnyk, both from the village of Potochyska, Horodenka district in Halychyna. Almost simultaneously the **Zaporizska Sich** also organized a Ukrainian school which was taught by V. S. Kozub. Since it proved impossible to maintain two schools, the members of both societies amalgamated the two schools and formed a Ukrainian School Society whose members were obliged to pay monthly levies for the maintenance of the school regardless of whether they had children in the school or not. From 1915 to the present the **Prosvita** Society has maintained a Ukrainian school almost without interruption.

In 1914, together with other organizations, the society participated in the commemoration of the 100th anniversary of the birth of Taras Shevchenko.

In November, 1915 the **Prosvita** and **Zaporizska Sich** societies paid tribute with a concert to the student hero, Adam Kotsko. A significant sum of money was collected at this concert for the support of the Adam Kotsko student residence in Winnipeg. After this the society became a member of the Ukrainian National Home in Winnipeg.

At the second Ukrainian convention in Saskatoon Wasyl Brylinsky, a delegate from the **Prosvita** and **Zaporizska Sich** soci-

eties, delivered greetings and participated in the deliberations of the convention.

In 1924 the society received a charter which permitted it to conduct a Ukrainian school.

On the initiative of **Prosvita**, members D. Hluchaniuk and S. Yuriev, branch no. 18 of the Ukrainian Fraternal Society was organized on April 17, 1927. Forty-three members joined at the founding meeting. By the end of the year the number had increased to ninety.

The year 1935 was an outstanding one for the **Prosvita** Society because on May 26, 27 and 28 it commemorated its 25th anniversary. Many greetings arrived from individuals and various organizations on this occasion.

The society has had a Ukrainian school almost without interruption. In the inter war period intensive cultural-educational work was carried on and nearly all the Ukrainian children in this part of the city were involved in the Ukrainian school. Every executive of the society placed the school question at the very top of its priorities. Separate committees were organized to look after the school.

Chairman of the school committee for many years was Vasyl Lysak who, by his balanced approach, always succeeded in bringing together a group of people who sent their children to school and worked to maintain it. The trustees and enthusiasts of the Ukrainian school were P. Krak, V. Kibiuk, T. and V. Harasymchuk, R. Fedoriv, V. Stodolny and M. Baranovych.

The society organized teas, bazaars, festival-picnics and organizational gatherings to raise the necessary funds. Naturally, the women carried the major portion of the practical work.

It is in order to mention the names of the teachers who taught Ukrainian school and sacrificed a great deal of effort for community affairs. They were M. Karadash, Yu. Sytnyk, Volodymyr Kupchenko, I. Pihuliak, Dmytro Saplyvy, M. Saplyva, S. Bosy and, since 1950, Hryhoriy Myhal.

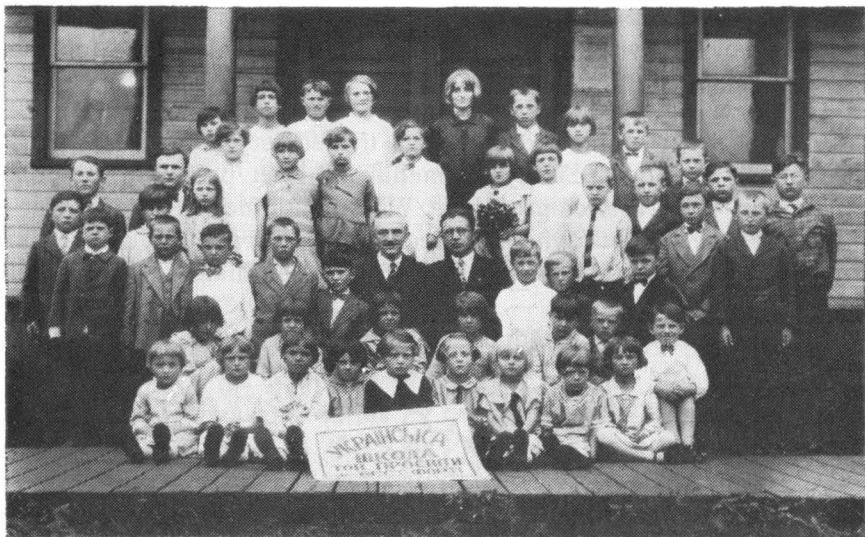
In addition to cultivating national culture in the form of music and song (there was also a band at one time) which required finances to maintain teachers and directors, the society collected thousands of dollars for the Ukrainian Red Cross, state

Westfort Prosvita Ukrainian School 1926. Teacher: Iwan Pihulak.

loans, **Ridna Shkola** in the old country, Ukrainian invalids and the Ukrainian Garden in Lviv. Simultaneously, the society assisted many other organizations and institutions with generous financial contributions.

The society also cooperated with other local Ukrainian societies and organizations jointly participating with them in the commemoration of important historical dates, in anti-communist meetings and manifestations and in Canadian celebrations and commemorations organized by the city council.

Westfort Prosvita Ukrainian School, 1928-1929. Teacher: Osyp Hawrychynskyj.

For a full picture of the work of the society it is necessary to mention the M. Markovych Women's Society which was organized in 1925. In addition to its joint activities with the **Prosvita** Society the women's organization promoted the circulation of the journals, **Zhinochy Holos** (The Women's Voice) and **Zhinocha Dolia** (Women's Fate).

The **Prosvita** Society also assisted other Ukrainian organizations in our locality. It initiated the formation of the Ukrainian Catholic and the Ukrainian Orthodox churches and formed the nucleus of branch no. 18 of the Ukrainian Fraternal Society.

Many changes have taken place in recent times. Some of the older members have passed into eternity and some have aged and withdrawn from community work. An inadequate num-

ber of the younger generation has replaced them and consequently the work of the society has slackened.

At present the society maintains a canteen which has fully justified itself bringing in financial income which has been used to pay off the debts and finish the hall. Funds for the Ukrainian school and donations for community and charitable purposes also come from this source.

May this short outline of the work of the **Prosvita** Society in West Fort William be at least a modest reward for all those pioneer workers who set a fine example by their work for the Ukrainian community.

Composition of the executive of the society for 1985: Angus Dovhan — President, Sandy Rybachuk — Past president, Dennis Chuchman — First vice-president, William Maida — Second vice-president, Hryhoriy Myhal — Secretary (Ukrainian), Mykhailo Chykorly — Secretary (English), Petro Yakimak — Financial secretary, Wasyl Kuzyk — Treasurer, Nykola Sliuzar — Librarian, Mat Gona — Custodian, Volodymyr Balabuch — member.

THE BRANCH OF THE UKRAINIAN NATIONAL FEDERATION IN THUNDER BAY (FORMERLY FORT WILLIAM)

The beginnings of the Ukrainian nationalist movement in Fort William can be traced back to the middle of 1928. Individuals began to correspond with the Ukrainian War Veterans' Organization (UWVO) which had recently been formed in Winnipeg.

In the autumn of 1928, November the first, the date of the proclamation of the independence of Western Ukraine was commemorated. On November 18 there was a meeting protesting the Polish pogrom in Lviv and a collection was made in aid of Ukrainian war invalids. However, it was two years before a branch of the Ukrainian War Veterans' Organization and eight before a branch of the Ukrainian National Federation (UNF) were formed.

On December 18, 1938 there was a meeting of the branch of the UWVA at the home of Hryhory Chimko. Stepan Borowec spoke on the aims and duties of the UNF. All 27 present agreed to set up a branch of the UNF and elected Stepan Rostykus chairman and Stepan Borowec secretary of the initial meeting. The latter read the constitution and the first executive was elected composed of Sylvester Vitiv — president, Dmytro Pyrih — vice-president, Petro Hyrchak — secretary, Hryhory Chimko — treasurer, Dmytro Mozil — manager, Maria Cholodylo, Theodore Radowec and Joseph Pohryshchuk — auditors. The branch was named in honour of Colonel Evhen Konovalts. A general plan of work for 1939 was discussed.

It is proper to mention the activities of the branch of the UWVA which, to a great extent, was responsible for the formation of the UNF branch. The initiator of this great deed was a leading member of the branch of the UWVA, Stepan Borowec.

It should also be noted that the driving forces which gave the UNF branch its start and laid the ideological foundation for its further development were those who participated in the liberation struggle for the freedom of Ukraine in 1917-1920. They were joined by other sincere and dedicated patriots of Ukraine.

The UNF and its branch in Fort William had two tasks: to work in the interests of the Ukrainian community in Canada and to provide political, moral and material assistance to the Ukrainian nation in its struggle for independence. It was on these principles that a group in Fort William undertook the organization of a branch of the UNF.

This was a group of former Ukrainian soldiers who had organized a branch of the UWVA in 1932. The branch commemorated various Ukrainian holidays and organized concerts, exhibits, festivals and lectures and conducted a language school (**Ridna Shkola**). It also assisted the liberation movement in Ukraine, the Ukrainian Military Organization (and later the Organization of Ukrainian Nationalists), political prisoners, invalids, widows, orphans and others.

In the minutes of the founding meeting the following names are recorded: Stepan Borowec, Stepan Rostykus, Hryhory Chymko, Sylvester Vitiv, Mykola Loga, Theodore Radowec, Petro Hyrchak, Dmytro Pyrih, Maria Pyrih, Mychajlo Pyrizok, Pavlo Kvasnytsia, Oleksa Turchyn, O. Tsebrivsky, Joseph Pohryshchuk, Dmytro Mozil, Theodore Cholodylo, Maria Cholodylo, Yuriy Kuz and Ilko Habuda.

Not many of the founding members are left. Some moved, some have lost interest in the organization and some have passed on into eternity.

At the first meeting of the executive on December 24, 1938 it was decided to go carolling in aid of the Ukrainian war invalids and to send a greeting and thanks to Professor Simpson in Saskatoon for his radio speech that was sympathetic to Ukrainians.

For a long time the branch was located in the halls of other institutions: The Ukrainian National Benevolent Association and the Ukrainian Greek Orthodox parish. The owners are remembered with a feeling of gratitude for their friendly attitude and their assistance to the new organization. It is necessary to underline the great help of Rev. Luka Solohub who was responsible for much of the success of the branch.

In the church hall of the parish, the branch began its cultural and educational work, organizing a choir and drama group and in 1941 a childrens' school. There was energetic activity in

many areas: concert-commemoratives, evening parties, bazaars and festivals. The membership grew continuously.

The events in Carpathian Ukraine greatly enthused the local Ukrainians. The branch sent a telegram of greetings to the Rev. Augustin Voloshyn on the occasion of the convocation of the first Ukrainian parliament in Carpathian Ukraine and took up a collection to aid the young state. With the tragic collapse of Carpathian Ukraine the branch called a protest meeting and initiated a collection to aid the Carpathians and invalid soldiers.

In March 1939 the Olha Basarab branch of the Organization of Ukrainian Women of Canada was organized. Efrosina Petraniuk headed the first executive. As an affiliate it worked with and participated in all events sponsored by the branch of the UNF.

With the outbreak of WW II, the branch of the UNF declared its loyalty to Canada and its readiness to contribute moral and material support at a special mass meeting in the city auditorium. The work of the branch did not slacken during the war. A great deal of attention was centred on the events of the war especially as Ukraine became the field of battle.

On December 10, 1940 a branch of the Young Ukrainian Nationalists (now the Ukrainian National Youth Federation) was formed. There were fifteen at the founding meeting. Petro Hladun headed the newly-founded executive. The branch grew rapidly; by the end of the year it had forty members.

In 1941 the branch and its affiliates worked with the **Prosvita** Society jointly organizing a Ukrainian choir and school and sharing the costs. In 1944 the need arose for private accommodation to develop propaganda and cultural-educational work. At a membership meeting on March 13, 1944 a building committee was elected headed by Roman Teniuk. A lot was purchased and a wide campaign for funds was organized. Trusted members in whose name the property was registered were Mychajlo Lysy, Maksym Cham and Mykola Yaworsky. Theodore Radowec was made responsible for construction. At a meeting the members declared \$1,225 of which \$260 was in cash.

At a meeting of the membership on May 13, 1945 it was resolved to purchase \$200 in Victory Bonds of the ninth series. Mychajlo Lysy and several other members purchased \$500 bonds.

In 1945 a popularity contest, which culminated in a party and the crowning of the queen was a great success. She was Stefa Saganska-Zablotska. The first princess was Odarka Cholodylo-Sirska, the second — Stefa Derenivska-Chomut and the third — Ivanna Shchepanska-Romaniw. The net income from the contest was \$2,829.05.

After persevering and constant work by the members of the UNF and its affiliated and significant assistance by sympathizers, the construction of the hall was completed in mid 1947. A great deal of the work must be credited to Stepan Borowec of the building committee. The completion of the hall boosted the morale and the pride of the members. The hall was opened on May 24, 1947, a memorable day for the organization.

In the organizational work of the branch a great deal of attention was given to the upbuilding of the younger generations through the Ukrainian school and the youth organization. The school had four classes. Over 600 children have attended over the years. There were also classes in music and folk dancing. The dance instructors were: Petro Hladun, Theodore Kuzenko, Ivanna Shchepanska-Romaniv, Odarka Cholodylo-Sirska, Wasyl Kuzyk and Olia Mysyk-Rohatyn.

Teachers in the Ukrainian school were Wasyl Kurylo, Ivanna Shchepanska-Romaniv, Odarka Cholodylo-Sirska, Wasyl Kuzyk, Olia Mysyk-Rohatyn, Stepan Revakovsky, Onufrij Tsukornyk and Olha Novytska.

The branch paid over \$18,000 in addition to the fees paid by parents for the upkeep of the school.

The branch also assisted the Ukrainian Cultural and Educational Centre and the Higher Educational Courses and encouraged young people to participate in them. Altogether twenty-six students attended.

To raise funds for the branch, an English typewriter, donated by Mychajlo Lysy, was raffled.

An important aspect of the activities of the branch was drama. The following produced and directed plays: J. Gontarenko, Mykola Loga, Stepan Borowec, Dmytro Reshitnyk, Kalyna Hladun, Wasyl Kalyn, Wasyl Kobryn and Petro Sverydenko.

The liveliness of the drama group at the beginning of its formation resulted in the staging of many worthwhile and edu-

cational plays of contemporary and historical content by past and contemporary dramatists.

The choir played a significant role in the branch. The first choir, conducted by O. Tsebrivsky, was organized in 1939. The following also conducted the choir during its existence: Wasyl Kurylo, Ivanna Shchepanska-Romaniv, Odarka Cholodylo-Sirska, Wasyl Kuzyk, Olia Mysyk-Rohatyn, Serhij Bosy, Onufrij Tsukornyk, Olha Novytska, Anna Rychlivska-Stachiw and Olia Stodolna-Sawchuk.

The branch also had two orchestras. Ivanna Shchepanska-Romaniv conducted the mandolin orchestra and Onufrij Tsukornyk, the violin ensemble.

Since it is interested in having an informed membership with a high cultural level, the branch maintains a library with over 800 volumes by past and present authors. The library, valued at \$1,500, is continually supplemented with new books. It is used by members, sympathizers and readers of Ukrainian literature. The following served as librarians: Hryhory Prychidko, Joseph Maskal, Petro Suliatytsky, Wasyl Kobryn and Oleksa Petryshyn. Wasyl Ruryk's private library of about 500 books was purchased for \$200 and added to the library.

As a founding member, the branch worked with the local branch of the UCC as well as the local national patriotic organizations and societies. The branch and its members adhere to the principles of Christian morality with respect toward and tolerance of both the Ukrainian Catholic and Orthodox Churches.

On February 9, 1947, there was an important meeting of the membership at which the West Fort William branch announced its merging with the Fort William branch.

In 1948, a significant number of the third wave Ukrainian immigrants to Canada began joining the branch of the UNF and its affiliates. They strengthened the branch and intensified organizational activity. Some of them occupy key positions in the leadership of the branch where they dutifully carry out their obligations.

The UNF has always been open to all honest Ukrainians of good will regardless of religious affiliation if they were prepared to work in the interests of Ukrainian independence and were loyal citizens of Canada.

Ukrainian School at the Ukrainian National Federation Branch — 1951. Olga Mysyk, teacher.

On May 30, 1954, in accordance with a joint decision of the Ukrainian National Federation, the League for the Liberation of Ukraine (LVU), the Ukrainian Youth Association (SUM) and the Brotherhood of Veterans of the First Ukrainian Division of UNA, a tribute was paid to Ukrainian heroes of the past.

On December 14, 1955 there was a solemn meeting to mark the 65th birthday of Andriy Melnyk.

On June 1, 1958 the combined forces of the UNF and the LVU commemorated the 20th anniversary of the death of Colonel Evhen Konovalets.

On October 5, 1963 there was a banquet on the occasion of the 25th anniversary of the branch of the UNF. The guests of honour were Mykola Plaviuk, chairman of the presidium of the UNF of Canada, Professor Oleksander Neprytsky-Hranovsky from the USA and Mayor Ernest Reed and his wife.

On the following day there was a fine concert in which participated the newly formed choir under the direction of Oliia Sawchuk and the dance ensemble under Fedir Kuzenko. The main address was delivered by Prof. Neprytsky-Hranovsky. He praised the merits of former Ukrainian soldiers, who, with blood and iron, added new pages to the history of our nation during the struggle for freedom.

At a meeting of the branch on September 25, 1966 it was reported that Fort William had collected \$848 for the national centre in Europe, putting it in fifth place in Canada.

The delegates of the branch to the first World Congress of Free Ukrainians were Mychajlo Lysy and Oleksa Petryshyn and from the affiliates — Mychajlo Sawchuk and Roman Petryshyn.

On December 31, 1967 there was a seminar for members of the youth organization of the UNF with twenty-two participants. In the evening the director of the seminar, Prof. Yurko Pundyk, delivered a lecture on the situation in Ukraine and the arrest and conviction of young Ukrainian intellectuals. About 100 were present.

On May 26, 1968 a solemn tribute was paid to Symon Petlura and Evhen Konovalets at a concert-meeting in the UNF hall. The event was organized jointly with the branch of the LVU by a committee of which Stepan Pisocky was chairman

and Oleksa Petryshyn was secretary. Mykola Plaviuk delivered the main address. About 250 attended.

On April 22, 1969 a protest was made against the advertisement of the concert by the Piatnitsky choir in the **New Pathway**.

The most important event in the life of the branch in 1969 was the union with the branch in Port Arthur. This was achieved at a joint membership meeting of both branches. The result was "the UNF branch of Thunder Bay".

On December 14, 1969 there was a meeting to commemorate the 40th anniversary of the Organization of Ukrainian Nationalists. The speaker was Roman Petryshyn.

In 1970 one whole page was paid for in the **New Pathway** for a report with photos on the cultural-educational work of the branch and its affiliates. The choir and dance groups from Winnipeg were invited for a concert to greet "The New City of Thunder Bay".

A collection for the **New Pathway** on the occasion of its 40th anniversary netted \$1,981. A special membership meeting of the branch on September 22, 1970 brought about the decision to donate an additional \$1,000.

On May 30, 1971 there was a literary evening to commemorate the 100th anniversary of the birth of Wasyl Stefanyk with an address by Mychajlo Sawchuk. Selections from his writings were read by Mychajlo Sawchuk and Very Rev. Mykola Maluzytsky.

On September 11, 1971 there was a public lecture by Yaroslav Hayvas entitled: Agreements and differences in Ukraine and abroad and our role. About 80 were present.

On September 26, 1971 the cultural-educational director, Mychajlo Sawchuk, in cooperation with the youth of the UNF, revived the courses in the Ukrainian language for adults, to be held nightly from 5 to 7 p.m.

On December 19, 1971 Mychajlo Sawchuk shared impressions and observations of his trip to Argentina for the unveiling of the Shevchenko monument.

On September 30, 1972 there was a banquet in commemoration of the 40th anniversary of the UNF in Canada and the

local branch of the Ukrainian War Veterans' Organization. About 200 were present including representatives of all the local Ukrainian organizations. The main address was delivered by Dr. Stepan Rosocha, the vice-president of the Central Executive of the Ukrainian War Veterans' Organization.

Mychajlo Lysy and Mychajlo Sawchuk represented the branch at the second congress of the World Congress of Free Ukrainians in Toronto.

On September 28, 1974 Zoya Kohut from Australia participated in an evening of humour and satire in the UNF hall.

Stephen Kachmar, a member of the UNF branch, donated for the second time the sum of \$1,000 for the needs of the branch.

At a meeting on December 15, 1974 the 60th anniversary of the armed revolt by Ukrainian Sitch riflemen was recognized. The commemorative address was delivered by Oleksa Petryshyn.

On November 23, 1975 it was decided to donate \$1,000 for the Ukrainian encyclopedia and to purchase the volumes already published.

On November 4, 1978 there was a banquet to mark the 40th anniversary of the UNF branch. The main address was delivered by Leonid Fil, the chairman of the presidium of the UNF.

At a meeting of the branch on November 19, 1978 it was announced that Andriy Marusyk, a member, donated \$100 to the branch, \$5,000 to the Shevchenko Foundation and \$5,000 for the Ukrainian Cultural and Educational Centre.

Members attending the third World Congress of Free Ukrainians were Mychajlo Lysy, Mychajlo Sawchuk and Joseph Mas-kal.

During its 46 years of organizational activity the branch hosted a number of noted public and political figures such as Major-General Mykola Kapustiansky, Colonel Roman Sushko, Captain Omelian Senyk-Hrybivsky, engineers Dmytro Andriy-iwsky, Osyp Boydunyk and Volodymyr Malynovych, Oleh Shtul-Zhdanovych and Yaroslav Hayvas who toured the larger centres of Canada and the USA in order to acquaint themselves with the life of Ukrainians on the North American continent and also to inform them about the liberation movement of the Ukrainian people.

The branch was visited more often at various times by: Oleksa Hryhorovych, Stepan Vaskan, Dmytro Gerych, Evstachiy Vasylyshyn, Dr. Pavlo Matsenko, engineer Volodymyr Kossar, Volodymyr Hirniak, General Volodymyr Sikevych, Mykola Blazenko, Senator Paul Yuzyk, Yaroslav Bilak, Wasyl Hladun, Onufriy Tkach, Ivan Datsyk, Professor Oleksander Koshets, Tetiana Koshets, Professor Bohdan Bociurkiw, Volodymyr Shelest, Dr. Stepan Rosocha, Dr. Zenoviy Knysh, engineer Mychajlo Seleshko, editor Mychajlo Pohoretsky, Bohdan Zorych, Professor Stepan Paladiychuk, Mychajlo Sharyk, engineer Vasyl Topolnytsky, Professor Leonid Biletsky, Mykola Plawiuk, Hnat Povoroznyk, Dr. Modest Mytsyk, Stepania Sawchuk, Wasyl Veryha M.A., Professor Yurko Pundyk, Leonid Fil and others. They all contributed to the education and spiritual uplifting of the members. Because of the size of its membership and scope of its activities it was considered one of the leading branches. Evidence of this was the frequent visits by noted guests and leaders of the liberation movement.

On September 28, 1978 Mychajlo Sawchuk reported on the convention of the academic society, Zarevo, held at the Olzhich Resort in Ligayton where he acted as chairman and was elected to the international executive.

During its existence the branch contributed over \$75,000 to various national, social and public causes. Not many organizations can boast of such a record for which the Thunder Bay branch has wide recognition among Ukrainians and others in Canadian society.

It is not possible to list all the activities of the branch. However, in co-operation with its affiliates, the UNF branch carried on beneficial work that is difficult to assess properly. To accomplish that work the membership expended a great deal of time, energy and material resources.

In recent years the branch has somewhat slackened its activities due, in part, to the indifference of some of the members. However, the branch continued to work. It did not neglect its obligations to the National Executive. Through its representatives it participates in the local branch of the UCC and supports its work morally and materially. It also subscribes to ten Ukrainian journals and newspapers, adds new books to the lib-

rary, conducts bingo once a week and holds executive and membership meetings.

Mychajlo Sawchuk, Joseph Maskal and Dmytro Zanevych represented the branch at the fourteenth Congress of the UCC. The branch delegated Mychajlo Sawchuk and Rev. Mykola Maluzynsky to the fourth congress of the WCFU.

During the life of the branch the following were chairmen: ten terms — Mychajlo Lysy, eight terms — Mykola Dushko, five terms — Mychajlo Sawchuk and Oleksa Soliar, four terms — Dmytro Zanevych, three terms — Evhen Tchorevsky, two terms — Maksym Cham, Stepan Borowec and Bohdan Savytsky, one term — Hryhory Chimko, Dmytro Stefanyshyn, Wasyl Kalyn, Fedir Radovec, Roman Teniuk and Mykola Yaworsky.

The members of the executive of the branch for 1984 are: Oleksa Soliar — president, Dmytro Zanevych — vice-president, Mychailyna Procyk — vice-president, Mychajlo Sawchuk — secretary, Yaroslav Hnatiw — treasurer, Mychajlo Dubey — financial secretary, Rev. Mykola Maluzynsky — cultural educational director, Dmytro Pasichniak and Wasyl Makiw — members, Joseph Maskal, Fedir Cholodylo and Myron Maniuch — auditors.

BRIEF HISTORY OF ST. VLADIMIR'S CHURCH

Introduction

The first Ukrainian settlers-pioneers began to arrive into the towns of Fort William, West Fort William, and Port Arthur Ontario now Thunder Bay as early as the beginnig of the year 1900.

Settling amongst people with differing nationalities, religions, languages, traditions, cultures, and faiths, our people began to ponder over their own futures. How were they going to become accustomed to their new surroundings? Should they assimilate with these foreign aspects or were they going to save their identity, their heritage.

The majority of the settlers were of the Greek-Catholic faith, but amongst them were found true and faithful sons of the Ukrainian nation who were knowledgeable in the history of the Ukrainian people and their Ukrainian Orthodox Church.

The movement for a rebirth of the Ukrainian Orthodox Church of Canada in 1918 also captured the yearnings of the Ukrainian settlers in West Fort William. They truly believed and realized that the only way they were going to preserve their true faith was to organize their own Ukrainian Holy Orthodox Church. After much deliberation on the themes and interests of the nationalistic and religious well-being of the Ukrainian people of West Fort William, a group of two hundred faithful from the Greek Catholic parish of the Ascension of Our Lord Jesus Christ decided to return to the church of their forefathers and to their true Holy Orthodox Faith.

Founding of St. Vladimir's Church of West Fort William, Ontario

Fifty years ago on March 15, 1935, there occurred a change of great historic significance. With God's will and through a strong faith and pride of our Ukrainian pioneers and settlers of West Fort William (the majority of which belonged to the Ukrainian

Catholic Church of the Ascension), a large number of faithful decided to become spiritually independent — to join with the Ukrainian Orthodox Church, independent of Moscow and Rome. In that same year on March 31, at a special meeting a full executive was elected of this newly organized church parish.

The first church executive consisted of:

S. Urick* — president

J. Mamoff* (Mymochid) — vice-president

W. Lysak* — secretary

J. Welyki* — financial secretary

N. Boyko — treasurer

W. Tkach*, N. Buchma*, J. Kostiuk* — controllers

D. Buchno*, S. Symanyshyn* — “starchi braty”

A. Zabiuk*, M. Yarema* — “sestrytsi”

S. Urick*, J. Mymochid*, W. Tkash*, N. Boyko, W. Lysak* — trustees.

On July 10, 1938, it was moved by J. Kostiuk* and seconded by W. Tkach* that the parish be named after St. Vladimir. Because that year (1938) was also the 950th Anniversary of Ukraine's baptism into the Holy Orthodox Faith, our church accepted St. Vladimir as its patron.

Until 1937, church services were held in the present-day Ukrainian Catholic Church of the Ascension, and later at the “Star Hall”, after a court settlement with Bishop M. Budka*. For several months our parish was served by Rev. I. Shumsky* from the American diocese.

In 1936, our parish became a member of the Ukrainian Orthodox Church of Canada. On Easter Monday, 1936, a magnificent church celebration was conducted by Rev. Dr. S. Sawchuk* (at that time president of the Church Consistory), and Rev. A. Beryk*. At the traditional Easter dinner, Rev. Dr. S. Sawchuk*, with his patriotic address, rallied and encouraged the congregation to work hard together in the future development of their St. Vladimir's parish.

From 1936, the parish was served by Rev. A. Beryk*. In 1936, the first Archpastoral Visitation was attended by Bishop I.

---

* Deceased

Teodorovych* — then the Primate of the Ukrainian Orthodox Church in Canada and the United States.

In 1943, Rev. I. Hykavy became the new parish priest. Through his initiative, plans were made for the construction of our parish church. At a meeting held on January 2, 1944, it was decided to begin this construction. On May 22, 1944, construction began after the site was blessed by Rev. I. Hykavy and Rev. I. Kus*. The building supervision was done by John Mnoholitny* from Alberta. The very first Church Service in the newly-built church took place on Easter day, 1946. On July 21, 1946, Bishop I. Teodorovych* assisted by Rev. M. Yurkiwsky* and parish priest Rev. I. Hykavy, blessed the new church. On September 12, 1948, Bishop Mstyslav*; assisted by Rev. Ivaniuk*, and parish priest Rev. P. Glicky*, blessed the corner stone.

On November 15, 1953, the Iconostas, constructed by P. Kipran of Winnipeg, was blessed. This was an especially emotional event for all the members of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church because the blessing of the Iconostas was performed by the late Metropolitan Ilarion, assisted by Very Rev. J. Hrytsyna* (at that time the president of Church Consistory), by Rev. A. Nowitsky* (later Bishop A. Nowitsky), and by the parish priest Rev. M. Yurkiwsky*.

In 1952, electric church bells were constructed and installed by Andrij Stepanchenko Jr. In 1959, through the initiative of the Brotherhood of St. Vladimir, property was purchased for a Summer Camp to be used by the children of the Ukrainian and Sunday schools, along with their parents. In 1961, construction of the Summer Camp at Sunset Lake began.

In 1962, further progress was made by the construction of a rectory and garage for the parish priest. Also in that year a wrought iron fence was built around the entire church property.

From its early founding, our parish prided itself with a church choir. The first choir director was J. Zapuchlak*, followed by: S. Michotsky*, S. Bosy*, and Mrs. O. Nowitsky*, and our present choir directress is Mrs. I. Yaremchuk.

Our history would be incomplete without giving special mention to the church organization of women — The Ladies Auxiliary named after Olena Pchilka — has diligently worked and sacrificed its time and efforts for the good of our church — both

spiritually and physically. Mrs. B. Boyko had been a long acting past president for this Ladies Auxiliary. Organized within the parish were: the Sunday School, Jr. and Sr. CYMK, and a Brotherhood of young parishioners which was first organized in 1952 by Rev. M. Yurkiwsky*.

Over the years one cannot help but notice the large changes which have taken place in the life of our church parish. The world has changed, the way of life has changed, and with this the outlook and attitudes of people towards family life, and religious well-being has changed. However, we only have hope and strong belief that the future of our St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church will be secure and its security depends on our hard work and the faith we have in our church.

Conclusion

This the 29th day of September is a joyous one indeed for all of us in that we are able to celebrate the 50th anniversary of the founding of our St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church in Thunder Bay. We look at the glorious past and humbly bow our heads to those pioneers who with their strong dedication, hard work, unquestionable religious and nationalistic faith, hope and love, founded, organized and developed our church community. Let us look into the future of our parish, following in the steps our heroic forefathers and work to further her growth and prosperity. In celebrating the 50th anniversary of our church parish, let us commit ourselves to stand firm in our religious and ethnocultural beliefs and to pass these onto our future generations. At the same time let us all prepare ourselves in 1988, for the greatest anniversary in the history of our Ukrainian nation — the 1000th anniversary of the baptism of her people into the Holy Orthodox Faith by St. Vladimir the Great who is also the patron saint of our parish here in Thunder Bay, Ontario.

Archpastoral and Canonical Visitations to The St. Vladimir's Church Parish

July 5, 1936 —

Attended by Right Reverend Bishop I. Teodorovych* (Primate of the Ukrainian Orthodox Church of America and Canada), with the assistance of Rev. A. Beryk*.

July 21, 1946 —

---

* Deceased

Attended by Right Reverend Bishop I. Teodorovych*, with the assistance of Rev. M. Yurkiwsky*, and Rev. I. Hykavy. This day was commemorated with the blessing of the newly built church parish.

March 12, 1948 —

Attended by Right Reverend Bishop Mstyslav* with the assistance of Rev. O. Ivaniuk* and parish priest Rev. P. Glicky*. This day was commemorated with the blessing of the corner stone.

November 15, 1953 —

Attended by His Most Reverend Metropolitan Ilarion*, with the assistance of Very Rev. J. Hrytsyna*, Rev. A. Novitsky* (later Bishop A. Novitsky*), and by the parish priest Rev. M. Yurkiwsky*. This day was commemorated with the blessing of the Iconostas.

June 4, 1961 —

Attended by His Most Reverend Metropolitan Ilarion*, with the assistance of Rev. I. Skalsky*, Rev. M. Paholkiw*, and parish priest Rev. A. Nowitsky*. This day was commemorated with the celebration of the 25th anniversary of the founding of St. Vladimir's church parish.

June 30, 1968 —

Attended by Right Reverend Bishop Boris*, with the assistance of Rev. Dr. S. Sawchuk*, Rev. D. Swyrydenko, and parish priest Rev. P. Zmiyiwsky. This day was commemorated with the celebration of the 50th anniversary of the founding of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada.

June 6, 1976 —

Attended by His Most Reverend Metropolitan Andrew*, with the assistance of the Consistory President Rev. D. Luchak, and parish priest Rev. P. Zmiyiwsky. This day was commemorated with the celebration of the 40th anniversary of the founding of the St. Vladimir's church parish.

September 22, 1978 —

Attended by Right Reverend Bishop Vasyl (Bishop of Saskatoon), with the assistance of the Consistory President Rev. D. Luchak, and parish priest Very Rev. P. Zmiyiwsky. This day was

---

* Deceased

Olena Pchilka Branch of the Ukrainian Women's Association of Canada (affiliated with St. Vladimir's Church).

commemorated with the celebration of the 60th anniversary of the founding of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada. This day was celebrated with both parishes, St. Vladimir's and St. Mary's.

June 5, 1983 —

Attended by Most Reverend Archbishop Vasyl with the assistance of the Consistory President Rev. Dr. H. Udod and parish priest Very Rev. P. Zmiyivsky. This day was commemorated with the celebration of the 25th anniversary of the ordination of our parish priest Very Rev. P. Zmiyivsky.

September 29, 1985 —

Attended by His Most Reverend Bishop Vasyl, Metropolitan of the Ukrainian Orthodox Church of Canada, with the assistance of the Consistory President Very Rev. Dr. S. Jarmus, and parish priest Very Rev. P. Zmiyivsky. This day is commemorating the celebration of the 50th anniversary of the founding of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church.

THE UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH CONGREGATION IN FORT WILLIAM (NOW THUNDER BAY)

Our pioneers brought with them from their native land the greatest treasures which were belief in God and attachment to their native land. They did not fear any obstacles but boldly and determinedly worked for the realization of the organization of their church.

With God's help the Ukrainian Orthodox congregation of the Church of the Annunciation of the Blessed Virgin Mary was organized in 1924. The beginnings were difficult for our people in Fort William, but they kept their faith in their church and faced the future, maintaining the Ukrainian traditions and culture and promoting the development of the newly-organized Ukrainian Orthodox Church.

After the destruction of our small church by fire in 1927, our congregation, wishing to worship and glorify God and maintain our traditional Ukrainian faith and being conscious of its significance as one of the most basic factors in the maintenance of

the religious and national identity of the Ukrainian community, resolved at the beginning of 1938 to lease the Greek church for worship which our faithful desired with great love and inspiration.

On April 3, 1938 the first service was held in the rented church at which over 100 were present. The service was conducted by the parish priest, Reverend A. Beryk, and Reverend Semen Sawchuk who was invited from Winnipeg. Regular services were held here for four years.

By the Grace of God our church congregation and its religious life became stabilized, the number of members and adherents increased and, as a result, the idea of acquiring a church soon emerged.

In December, 1942 a building was purchased at 607 Prince Arthur Boulevard which was appropriately remodelled and at the beginning of 1943 it was possible to hold church services. The acquisition of our own accomodation had a very positive influence on the membres of our congregation.

In 1943 Bishop Ivan Teodorovych visited our congregation and on this occasion blessed our church. This contributed considerably to the spiritual elevation of the faithful of our congregation. From that time our members have worked and worshipped in their own church.

In 1945 all debts, which had weighed heavily on our congregation, were paid. At present we have two buildings adjacent to the church. The members of our congregation come from all areas of Ukraine.

In the first year of the existence of our congregation a Sunday school with twenty-eight children was organized. It was sponsored by the church executive and taught by Reverend A. Beryk.

After WW II, in addition to the parish priests, Sunday School was taught by Stefania Yurkivska, Olha Wasylyk, Olha Wiktowa and Sylvia Shurgot. The school had the greatest attendance in 1952-1955 when there were 35 children.

The chairmen of the Ukrainian Orthodox Congregation from 1924 to 1985 were: Ivan Kruk, Mykola Chobot, Oleksa Kruk, Ivan Macok, Stepan Storozuk, Yakiv Werestiuk, Stepan Chura, Evhen Thorewsky, Mykhailo Wenger, Matviy Storoz, Hryhoriy Steciuk, Mykhajlo Wasylyk, Mykhajlo Mandziuk, Stepan Harkot, Semen Pulak and Petro Michailishin.

Executive of the Lesia Ukrainka Women's Society

Seated left to right: Maria Halicka — 2nd Vice President, Olha Michailishin — President, Anna Zmiyiwsky — Secretary, Katherine Borys — 1st Vice President, Olha Kowalchuk — Treasurer.

Standing left to right: Elizabeth Shelepiuk — Executive Member, Alice Zadorozny — Sisterhood, Olha Martyniuk — Auditor.

Priests who served in the Ukrainian Orthodox Congregation in Fort William from 1924 to 1985 — Reverends: Peter Bilon, M. Podilsky, S. Hrebeniuk, A. Beryk, T. Kysiliuk, Ivan Hykavy, P. Glitsky, Mykhailo Yurkivsky, Oleksander Novytsky, Mykhailo Fliak, Sergey Gerus and Pavlo Zmiyiwsky.

Directors of the Church Choir: Ivan Voronkevych, Sergey Bosy, Olha Novytska and the present director, Orysia Yaremchuk.

Cantors: Kyrylo Chechowy, Andriy Antonyshyn and Oksana Kuriychuk.

With the rebirth of the Ukrainian Orthodox Church in Fort William, a Ukrainian Orthodox Sisterhood was organized, chaired by Maria Storozuk. In 1943 it became the Lesia Ukrainka Women's Society, joining the ranks of organized women in the Ukrainian Women's Association of Canada. Anastasia Landiak was elected president. After a few years the name was changed

to the Lesia Ukrainka branch of the Ukrainian Women's Association of Canada.

The women, organized in their church organizations, were always great financial supporters of our church. In order to acquire funds for the needs of our church they organized bazaars, bingos, teas, picnics and various lotteries, collected contributions and went carolling during the Christmas holidays. They also prepared dinners and lunches on various occasions such as Patron Saint's Day, Blessed Communal Dinner, Thanksgiving Day and periodically organized the sale of baked goods, perogies and cabbage rolls.

All our ardent and generous workers, especially Olha Michailishin, president of our Lesia Ukrainka branch of the Ukrainian Women's Association of Canada, deserve recognition and thanks for their dedication and contribution to the development of our congregation. Honour and glory to them.

May these few modest words be a reward for all those church workers, who have been and who have not been mentioned, for all their efforts in the interests of the native church and the Ukrainian nation.

The development of life in the parish sustained our people in Fort William as faithful members of the Ukrainian Orthodox Church and united them in cultural and community work.

The harmonious cooperation between the members of the church executive and the branch of the womens' organization brought fine results.

With faith in a brighter future for our church and hope for God's help and Grace, we are embarking on added years of fruitful work for the good of our Ukrainian nation.

The church executive in 1985: Petro Michailishin — Chairman, Osyp Skehar — Vice-Chairman, Petro Svyrydenko — Secretary, Elizabeth Shelepiuk — Treasurer, Olha Martyniuk — Financial secretary, Ivan Torobchuk — Custodian, Osyp Paskaliuk and Olha Muchailishin — members.

The President of the Lesia Ukrainka Womens Society — from 1949 to 1986.
Sofia Zdebiak 1 term, Anastazia Landiak 2 terms, Justyna Mykuliak 9 terms,
Anna Pankratenko 1 term, Anna Wiktowa 2 terms, Ewhenia Shchepanska 2 terms,
Wasylyna Dowha 4 terms, Iwanna Harkot 2 terms, Kateryna Mychasiw 1 term,
Yaroslawa Swerydenko 3 terms, Olha Michailishin 9 terms.

THE BRANCH OF THE UKRAINIAN CANADIAN WOMEN'S COMMITTEE

The events of WW II created a need to co-ordinate Ukrainian community resources for external representation. The Ukrainian Canadian Committee and its branches and later its auxiliary branches of the Ukrainian Canadian Women's Committee were thus formed.

The first attempts to organize a branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee in Fort William — Port Arthur began on December 20, 1942. On that day there was a meeting of dedicated women, representatives of four women's organizations: branches of the Ukrainian Women's Organization at the Fort William **Prosvita** and St. Mary's Ukrainian Orthodox Church and from two branches of the Ukrainian Women's Association. Present at the meeting were Kalyna Hladun, Anna Stasiw, Wasylyna Dowha, Oleksandra Taciun, Teodora Bomok, Maria Tkach, Anna Levycka and Franka Boyko. After brief deliberations, an initiative committee was formed headed by Kalyna Hladun. Its task was to prepare the ground for the formation of a branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee.

The founding meeting was held on January 15, 1944 at which the first executive was elected, consisting of Kalyna Hladun — president, Wasylyna Dowha — vice-president, Anna Stasiw — recording and financial secretary, Teodora Bomok, Oleksandra Taciun and Anna Levycka — auditors.

Among the most important duties of the branch were the following: to promote unity in the community, to preserve historic relics, to respect the culture and traditions of our people and to pass them on to the younger generation.

In March, 1945 there was a public meeting in the Lake Theatre at which the president of the National Executive, Maria Dyma, spoke. She outlined clearly the aims and objectives of the Ukrainian Canadian Women's Committee.

The main objective of the branch during WW II was charitable work: parcels of food and clothing for Ukrainian war re-

fugees who found themselves outside Ukraine. During a short period, the branch handled about four tons of clothing and footwear. The women sewed clothing for war and post-war needs and joined the Red Cross. Representatives of the branch met transports of arriving war refugees, took charge of them, hosted them in their homes and sought work for them. They maintained contact with them after they obtained employment, mostly in lumber camps, welcomed them to their homes during holidays and gave them moral support.

During 1946-1950, while Anna Stachiw was president, tag days in aid of the Ukrainian Canadian Relief Fund were held in which members of the branch took an active part.

Cultural-educational work was initiated with an exhibition of national art in the Fort William **Prosvita**.

With the arrival of the third wave of immigration from Europe the branch began to commemorate various national days such as the 100th anniversary of the birth of the poetess Lesia Ukrainka and Natalia Kobrynska, the founder of the Ukrainian women's movement in Halychyna and the 75th anniversary of the Ukrainian women's movement.

In response to a call of the World Federation of the Ukrainian Women's Organizations, the branch began in 1956 the annual commemoration of the Day of the Heroines, motivated by the fresh tragedy of the heroic death of the defenseless Ukrainian women trampled by Russian tanks in the concentration camp of Kingir in Kazakhstan.

In 1958, during the presidency of Oleksandra Taciun, the branch became a member of the local women's council, the West Algoma Council of Women. Representatives of the branch participated in the meetings of this organization and on "President's Day" reported on the work of the Ukrainian women's organizations. In 1958-59 the branch sponsored Ukrainian contestants for "Miss Lakehead".

During 1959-61 the president was Elizabeth Shelepiuk. Under her able leadership, closer ties were established with other organizations. She was elected president of the local West Algoma Council of Women for a two-year term.

The branch, under the leadership of Oleksandra Taciun, the president, assisted in the organization of transportation to Win-

nipeg for the commemoration of the 100th anniversary of the death of Taras Shevchenko, the bard of Ukraine. The branch made a donation toward the cost of the monument and purchased Shevchenko pins for children of the language, Sunday schools and the choir.

On December 1, 1962 forty merited ladies — workers of the branch and its component organizations — were honoured with a concert and corsages. The main speech was delivered by the president of the National Executive of the Ukrainian Canadian Women's Committee, Natalia Bashuk. Greetings from the central UCC were delivered by Petro Bashuk.

President and Past President of the Ukrainian Canadian Women's Committee; Thunder Bay Branch.

**Seated left to right: Elizabeth Shelepiuk and Olha Michailishin — president.
Standing left to right: Mychailyna Procyk, Betty Karpiuk and Sofia Mendyk.**

In 1965, in preparation for the commemoration of Canada's 100th anniversary, a Folk Arts Council of various nationalities was formed. Under the leadership of president Mychailyna Procyk, our branch immediately associated itself with this council.

On March 19, 1965 a joint tea entitled "Nations on Parade" was held. This was the first time ethnic groups participated to-

gether. During this gathering there was a display of Ukrainian national costumes and traditional dishes. A commentary was made by Olesia Wenger, a high school teacher.

On July 7, 1965 a Council of National Arts was formed as an auxiliary of the Folk Arts Council and was immediately joined by sixteen ethnic groups. Elizabeth Shelepiuk represented the Ukrainians on the Council. She was also the co-author of a cookbook of traditional ethnic dishes published by the council.

The branch purchased books in English and Ukrainian such as the Ukrainian encyclopedia, the **Anthology of Ukrainian Poets**, Savella Stechyshyn's **Ukrainian Cookery**, Vera Rich's translation of Lesia Ukrainka and others which were donated to the Ukrainian section of the National Library in Ottawa.

In 1966 the branch of the UCC commemorated the 75th anniversary of the first Ukrainian settlers in Canada. The jubilee commemoration consisted of two parts. On Saturday there was a banquet with a speech by Mykola Mandziuk MP and on Sunday a concert in the auditorium of Selkirk High School. The program consisted of numbers by local cultural groups and a speech by Rev. Dr. Wasyl Kushnir, president of the UCC. Our branch participated in both events.

During the celebrations of Canada's 100th anniversary in July, 1967, the branch of the UCC, with the physical and financial assistance of its component organizations, prepared a large parade float decorated with artificial flowers in the form of embroidery following a pattern made by Anna Huk. Our branch, under the leadership of our president, Ivanka Marcinovska, assisted by the youth organizations SUM, MUNO, the Students' Club and the dance group **Vesnyanka**, decorated the float which received second prize among twenty-nine others from the ethnic groups.

Elizabeth Shelepiuk, former president of the branch of the UCC, received the Centennial Medal on the occasion of Canada's centennial in recognition of her community work.

In past years the branch participated in the Lakehead Exhibition where there was a special section of Ukrainian embroidery, Easter eggs, dolls, wood carving and national costumes. The branch also demonstrated various stitches of Ukrainian em-

broidery, weaving and decorating of Easter eggs. The branch obtained assistance and advice regarding correct forms of Ukrainian embroidery from Tetiana Koshets.

From August 29 to September 3, 1971 there was a Ukrainian Canadian Art Festival and the Congress of the Ukrainian Canadian Students' Union. The branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee under the leadership of the president, Sophia Mendyk, assisted the participants financially and in finding accommodation in the homes of our citizens. The two branches of the UCC organized a reception on the resort, Karpaty, for the students and out-of-town guests.

In the years 1972-75 the president of the branch was Betty Karpiuk. During her incumbency the branch participated in a manifestation in defense of Yuriy Shukhevych, in an exhibition of paintings by William Kurelek, in a display of books and in a fast on the 40th anniversary of the famine in Ukraine. The branch exhibited independently Hutsul costumes, wood carving, Easter eggs and ceramics. On the invitation of the organizer of the Conference of Pharmacists of Ontario, Eastern Manitoba and Northeastern USA, the branch and other ethnic groups prepared a dinner of traditional dishes of each ethnic group for the participants of the conference.

In 1975, under the leadership of Anna Shewchuk, the president, there was a banquet on the 90th anniversary of the women's movement in Ukraine. The main address was delivered by Yaroslava Iwanchuk, the president of the national executive. During the banquet, diplomas of recognition were awarded to active women of the component organizations of the branch.

On June 11, 1976 the Ukrainian section of the International Friendship Gardens was blessed and placed under the care of the city. The initiator of the garden was the international organization of Soroptimists.

The founders and creators of the Ukrainian section of the Friendship Gardens were Lev Ivasykiw and Elizabeth Shelepiuk. They expended much energy for its realization. After tilling the soil they planted pyramidal poplars, 100 peonies to mark Canada's centennary and wild apple trees whose white blossoms in the spring remind us of the cherry orchards of Ukraine. In the centre of the garden they placed a rough granite boulder sur-

rounded by a variety of flowers. On the stone they placed a tablet with the following inscription: "In commemoration of the Centennary of Canada this collection of 100 various peonies is donated by the branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee in Thunder Bay as a symbol of the beauty and heterogeneity of our society".

During 1978-81, under the presidency of Sophia Mendyk, the branch conducted some important work. The Assembly of the United Nations designated 1979 as the International Year of the Child. The World Federation of Ukrainian Women's Organizations and the World Congress of Free Ukrainians proclaimed the Year of the Ukrainian child during which, as part of the International Year of the Child, work was to be conducted in the interests of our children from birth to the age of fifteen.

On June 3, 1979, in all the Ukrainian churches of Thunder Bay, services were held on behalf of Ukrainian children and on December 30 there was a concert, dedicated to Ukrainian children, which was put on by the children of the Ukrainian schools and the youth organizations such as SUM and the dance ensemble **Vesnyanka**.

On February 10, 1980 there was a Commemoration for the Heroines. The main address was delivered by Raissa Moroz. Sophia Mendyk obtained a grant from the province to cover Raissa Moroz's travelling expenses. The local press, radio and TV informed their audiences of the arrival and appearance of Raissa Moroz. Financial assistance was dispatched to the Ukrainian dissident, Nadia Svitlychny, through the Ukrainian Canadian Welfare Services.

During the Canada Summer Games in 1981, which were held from August 9 to 22 in Thunder Bay, the branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee under the leadership of its president, Olha Michailishin, provided noon and evening meals for Ukrainian and other sportsmen from all over Canada in the Port Arthur **Prosvita**. Simultaneously, in the upper hall there was a display of Ukrainian National folk art which was visited by many sportsmen and spectators of the games.

In order not to burden the component organizations financially, the executive of the branch endeavours to raise its own funds.

Each year at the conclusion of Ukrainian school, Olha Michailishin, the president of the branch, awards each pupil with a silver dollar and the better ones with a stipend.

Prior to Christmas in 1982 the branch provided the local press with a description of the traditional Ukrainian Christmas, New Year and Epiphany. Mannequins in Ukrainian national costumes were displayed in Eaton's store windows.

As a result of the persistent work of our women there were significant achievements both inside and outside the Ukrainian community.

The branch participated in all events, concerts and receptions put on by the branch of the UCC such as the commemoration of Ukrainian Statehood and Independence and the anniversaries of the birth and the death of Taras Shevchenko.

Every year in January, representatives of the branch together with members of the executive of the branch of the UCC participated in the ceremony of the signing of the Proclamation of January 22, Ukrainian Independence Day, and the raising of the Ukrainian flag before the city hall in the presence of the mayor or his deputy.

At the annual Ukrainian Day picnic the branch looked after the kitchen, the buffet and the raffle, the proceeds from which were turned over to the branch of the UCC. Our branch took part in the commemoration of the 40th anniversary of the UCC and in the banquet on the occasion of the 90th anniversary of Ukrainian settlement in Canada during which the UCC awarded diplomas to 42 merited pioneers, among them nine women. Both branches honoured the founders and patrons of the Shevchenko Foundation with a banquet and address. The branch also participated in the great manifestation on the occasion of the 50th anniversary of the artificial famine in Ukraine.

Representatives of the branch take part in the meetings of the branch of the UCC and report at their annual meetings, which are also attended by the presidents of the UCC, the branch of the Ukrainian Canadian Social Services and the school committee.

A special duty of the branch is to provide lunch at receptions held on various occasions. The more important of these were the reception for the Bandurist Choir on the occasion of

their concert and for prominent individuals such as Dr. Petro Hlibovych, the president of the Provincial Council of the UCC, Engineer Yaroslav Sokolyk and his wife Oksana, Dr. Ostap Sokolsky, Leonid Fil, Dr. Roman Rakhmanny, Professor Yaroslav Rozumny, Dr. Petro Savaryn, prseident of the WCFU, Iwan Nowosad, president of the UCC, Dr. Serge Radchuk, president of the Shevchenko Foundation and Roman Romanow.

Outside the Ukrainian community the branch participated in the work of the Multicultural Association and the International Festival Committee. At the annual Christmas Festival the branch arranged a table with traditional Ukrainian baked goods and an appropriate program. The attendants were attired in national costumes. In 1983, in one of the largest city hotels, a Christmas tree, decorated in the Ukrainian style, remained on display along with trees of other ethnic groups, (for a whole month.)

Annually, in Thunder Bay, there is a folk festival of the ethnic groups in which our branch takes an active part. The branch has its booth where it sells hot pyrohy, holubci, sausages and sweets. Every component organization of the branch prepares some of the dishes and sells them. Ukrainian cultural groups also participate in the festival with national songs and dances.

The work of the branches conducted in full agreement, harmony and co-operation with the branch of the UCC. Our branch has earned recognition among the Ukrainian organizations for its consistent work.

All the work was carried out as a result of the close co-operation of the executive of the branch with the members of the women's organizations who sacrificed their time and money and were always ready to respond to the call of the branch. They all deserve recognition and thanks for their understanding of the importance of working together to raise the organized women's movement to a higher level of activity in the understanding that in this manner we maintain our identity, set a good example for the younger generation and manifest our inseparable unity with the Ukrainians in Ukraine who find themselves in an unending struggle with the Russian aggressors for their national liberation.

Executive of the Ukrainian Canadian Women's Committee, Thunder Bay, Branch and representatives of various Ukrainian Women's Organizations — 1985.

In order to encourage women to take part in the 14th congress of the Ukrainian Canadian Committee, Olha Michailishin, the president of the branch, proposed that the branch cover to cost of registration in the sum of \$75 for one delegate from each of the organizations that make up the branch. This proposition received majority approval in the executive of the branch. Six women's organizations benefitted.

It would be improper not to mention in the connection that the representatives of the component organizations under the leadership of the tireless president of the branch, Olha Michailishin, have for four years in a row prepared various banquets put on by the branch of the UCC. This is of enormous assistance and helps the branch of the UCC to carry out its obligations to the National and Provincial Council of the UCC.

This is an outline of our activities. Limited space does not permit a more detailed account of our work.

Organizations composing the Ukrainian Canadian Women's Committee in Thunder Bay include the following:

1. Olha Basarab branch of the Ukrainian Women's Organization at the **Prosvita** Society, Annette Murphy — president.

2. Daughters of Ukraine branch of the Ukrainian Women's Organization at the **Prosvita** Society, Olha Michailishin — president.

3. Olena Pchilka branch of the Ukrainian Women's Organization at the St. Volodymyr Ukrainian Orthodox Church, Maria Presunka — president.

4. Olha Basarab branch of the Ukrainian Women's Association at the branch of the UNF, Mychailyna Procyk — president.

5. Branch of the Women's Association of Canadian League for the Liberation of Ukraine, Anna Huk — president.

6. Branch of the Ukrainian Catholic Women's League at the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration, Caroline Burla — president.

7. Branch of the Ukrainian Catholic Women's League at the Church of the Holy Protection, Yosyfa Moskva — president.

8. Branch of the Ukrainian Catholic Women's League at the Church of the Ascension, Tina Traskovska — president.

9. Lesia Ukrainka Women's Society at St. Mary's Greek Orthodox Church, Olha Michailishin — president.

The presidents of the Ukrainian Canadian Women's Committee in Thunder Bay:

1944-46 — Kalyna Hladun

1946-50 — Anna Stasiw

1950-53 — Kateryna Nykolaichuk

1953-55 — Anna Wiktowa

1955-59 — Oleksandra Taciun

1959-61 — Mychailyna Procyk

1961-63 — Oleksandra Taciun

1963-67 — Mychailyna Procyk

1967-69 — Ivanka Marcinovska

1969-72 — Sophia Mendyk

1972-75 — Betty Karpiuk

1975-78 — Anna Shewchuk

1978-81 — Sophia Mendyk

1981-84 — Olha Michailishin

The executive of the branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee for 1984 was made up of:

Olha Michailishin — president
Maria Presunka — 1st vice-president
Anna Huk — 2nd vice-president
Maria Chandon — secretary
Annette Murphy — treasurer
Theodora Lytvyn — hostess

Mychailyna Procyk, Kateryna Lychowyd, Yosyfa Moskva, Maria Babyn, Sophia Begey, Kateryna Hrytsyk and Rozalia Balacko — members.

Olha Kowalchuk, Elizabeth Shelepiuk and Sophia Mendyk — auditors.

Representatives to the branch of the Ukrainian Canadian Committee — Olha Michailishin and Maria Presunka.

Cultural Committee — Orysia Yaremchuk and Anna Huk.

Representatives to the Folklore Festival Committee — Olha Michailishin and Maria Chandon.

IN THE SERVICE OF THE UKRAINIAN COMMUNITY

With the arrival in Canada after World War II of a significant number of Ukrainian immigrants the need arose not only for youth and social-community organizations but also for economic-financial institutions. Therefore, after a period of preparation by a group of Ukrainian citizens, headed by Dr. Mykola Kushpeta, they founded the first and only Ukrainian credit union in this locality.

The first founding meeting was held on October 8, 1949 in the premises of the Ukrainian National Benevolent Association on 619 Pacific Avenue in Fort William. Dmytro Saplyvy opened the gathering and explained its purpose. Following this, a presidium of the meeting was elected consisting of Dr. Bohdan Myhal — chairman, solicitor Wasyl Stasiw — vice-chairman, Dmytro Saplyvy — secretary and Mychajlo Lysy — member. The well-

known co-operator, engineer Wasyl Topolnycky, from Winnipeg, delivered a lecture entitled: Credit Unions in Canada and their Significance.

Those at the meeting decided to form the Ukrainian Credit Union to which thirty-one immediately applied for membership, among them one woman, Mrs. Efrozyna Petraniuk. The first member was Mychajlo Lysy. A total of \$104.25 was collected in shares and deposits. A constitution was drawn up and the first board of directors was elected of the following: Rev. Yaroslav Chyz — chairman, solicitor Wasyl Stasiw — vice-chairman, Volodymyr Horny — secretary, Dr. Mykola Kushpeta — treasurer, Petro Michailishin, Wasyl Kalyn and Mychajlo Mandziuk — members of the board of directors, Rev. Yaroslav Iliiv, Mykola Dushko and Franko Demkovych — credit committee; Dmytro Saplyvy, Mychajlo Lysy and Wasyl Kachnych — auditors.

As usual, in the beginning there were problems to overcome and numerous responsibilities to face. We had to have faith and courage to take the initial steps without the material assets or the necessary basis for the desired development of the credit union. But persistence and sacrifice of dedicated workers produced results.

Looking back after thirty-five years of the existence and operation of the credit union one sees that it was wise and expedient to enrich our community with a financial-economic institution. After all, we are aware that our strength is in ourselves, that the strength not only of individuals or institutions, but whole nations and states is based on their economy. All our endeavours and work in every aspect of our social and community life depend to a great degree on our economic and financial condition, on its development and its strength.

The process of developing trust of people in their own compatriots is long and complicated. Barely nine percent of the 12,000 Ukrainians in Thunder Bay band and borrow in their own credit union. This is the thirty-fifth year that our credit union has been successfully operating. And certainly all Ukrainians know about it. Unfortunately, even now, not all are convinced that it is better to save and borrow in one's own institution than elsewhere. Many of our people keep their money in banks on less favourable terms. Among them are people whom we refer to as "nationally-conscious" Ukrainians. Even some of our

organizations, societies, institutions and church organizations have not yet reacted positively to the existence of a Ukrainian financial institution. We see no reason or justification for their not being members of the Ukrainian Credit Union. Those who use its services not only profit personally but also benefit the Ukrainian community.

More effort, work and good publicity are needed to draw the rest of our citizens into the ranks of the Ukrainian Credit Union. It is our communal property. Its growth is our pride; its failure would reflect shamefully on all of us.

The structure of the Ukrainian Credit Union, its task and its purpose are devised so as to be most beneficial, compliant and secure for all members. It exists and works for their benefit and interests. The Ukrainian Credit Union adheres to the co-operative slogan: "Not for profit, not for charity but for service to the members". It has always tried to conduct its business so as to be most beneficial to its members.

Our credit union is founded on a sound foundation, on a community basis in which the Ukrainian language and everything Ukrainian must be preserved and respected. Only those can be members who are of Ukrainian ancestry or are related to them. People of various political and religious convictions have always worked in the leading organs of the credit union. They are all united by the ideal of co-operation and common endeavour in the interest of all the members and the Ukrainian community. Proof of this is the active participation of the credit union in all of the more important community activities and its donations which increase annually as it grows. Our members can be proud of their financial institution because no other ethnic group in Thunder Bay has been able to establish its own credit union. The Ukrainian Credit Union is our own national institution. An old Ukrainian slogan exhorts us "to patronize our own".

The Ukrainian Credit Union provides its members with benefits and possibilities which no bank or financial institution can provide. The members are co-owners of the credit union. It gives them all the clear profit in the form of dividends on savings.

In our credit union every member can borrow without difficulty at a reasonable rate. It fulfills its function when most of the savings are out on loan to members.

Our credit union makes two types of loans: personal, on the signature of the borrower, and mortgage, guaranteed by a mortgage. Personal loans are made to the amount of \$10,000 and mortgage loans to \$60,000.

The credit union insures free of charge the loans of members to the amount of \$10,000 so that in the case of the death of a member his family would not have to repay the loan. The members have the same safeguard with regard to their savings in the amount of \$2,000.

The cost to the credit union for insurance is one of its greatest expenditures. In 1984 this insurance costed \$11,495.00.

Obviously, if the credit union did not carry this insurance it could apportion that much more money for dividends. Some credit unions do not carry insurance on savings; some do not carry any insurance; others insure only half of the amount that our credit union insures. Consequently, those credit unions can pay a higher rate of interest.

The Ukrainian Credit Union is a co-operative and it does not operate for profit as do other financial institutions. It employs all its profit for the general benefit of the members. That is why it pays this insurance for its members.

The members should increase their savings in the credit union in their own interests, especially those who do not even have \$2,000 in shares and therefore cannot fully take advantage of the life insurance of the credit union.

There are not many among us who do not use the services of financial institutions. Ukrainians who do not avail themselves of the services of their credit union do harm both to themselves and the Ukrainian cause.

Ukrainians are generally more thrifty than their fellow citizens which is a positive phenomenon. The problem is that Ukrainians do not always keep their savings in their own credit union. If the members carried out all their financial transactions in the credit union it would have developed to twice its size.

To be a good member of the credit union means to take an active part in its development through one's work and financial assets. Active participation in the work of the credit union is open to all Ukrainians.

At the end of 1984 our credit union had 1,087 members. Numerically this is significant. However, about one third make small deposits or none at all, do not take advantage of borrowing privileges and are thus paper members who bring no benefit to the credit union. This is the greatest shortcoming experienced by the credit union in the thirty-five years of its existence.

In order that it develops and grows, the Ukrainians must bank their savings in their credit union and not take them to other institutions. And those who need money should go to their credit union which provides more favourable terms and lower interest rates. In our credit union these are not only lower than those charged by banks and other financial institutions but are even the lowest among credit unions.

During its existence the Ukrainian Credit Union has made loans to its members in the sum of \$7,000,000, has paid \$1,500,000 in dividends on savings and has donated over \$20,000 for social and community projects. Here one may ask: How much have banks, finance companies or even other credit unions, in which our people have deposits and make loans, donated for Ukrainian causes?

Our credit union has assisted many of its members to purchase homes, farms and businesses with loans at low interest rates and favourable terms of repayment. It is growing, developing and becoming stronger each year. Both the number of members and the financial assets are increasing. Unfortunately, there are still many of our compatriots who, for one reason or another, are not yet members of their credit union.

Nor are some of our members without sin. They deposit a small sum as a formality or in order to take advantage of the insurance. They conduct all their financial transactions in banks and financial institutions where depositors do not have a voice, where capital and not people holds influence.

Members can conduct their financial transactions on more favourable terms in the Ukrainian Credit Union than in banks or other financial institutions. Save and borrow in your own credit union, avail yourself of its services in all your financial transactions, proclaim its good name and recruit new members.

A strong financial institution forms the basis of a brighter future for the whole community. We should indicate that we

are a united group which wishes to work for a common goal. Only by joint efforts will we build our financial institution. With the accumulation of our finances grows our prestige, our respect, our influence among our fellow citizens and the spiritual and national prosperity of our members and the community.

We are told that some people are afraid that in the credit union the amount of their assets might be revealed. We wish to assure everyone that the secrecy of financial transactions in the credit union is assured just as in banks. Furthermore, no one is interested in anyone's assets in the credit union.

Some may feel that money deposited in the credit union is not as safe as elsewhere. It is not so. Money deposited in credit union is fully secured because they are all under the direct control of the government as are banks. In addition all credit unions are secured by proper bonding of all employees against any possible abuse.

The Ontario Share and Deposit Insurance Corporation insures all savings accounts to the amount of \$60,000. The insurance is paid for by the credit union.

The Ukrainian Credit Union has over 1,000 members among them thirty-two organizations, societies and church congregations which co-operate with it. As the largest public institution in our community it has achieved considerable success both in financial as well as social-community aspects among Ukrainians.

The Ukrainian Credit Union has put into practice the principle of united community work. In this way it has become a unifying factor among Ukrainians. In the credit union, members become better acquainted and establish friendly relationships which are reflected positively in other areas of community activities.

During its thirty-five year existence the credit union has fostered co-operation and community-mindedness in its members. Hopefully, this will continue in the future with even greater success. Each year the confidence of the members in the credit union has grown. The number of new members, depositors and borrowers and consequently the capitalization has also increased.

Very gratifying is the fact that over 19% of our members are young people below the age of eighteen whose savings exceed \$128,000.

A number of our organizations and institutions have credit union accounts in which citizens deposit their donations. To a degree this increases the work of the personnel of the credit union but it lightens the burden of those responsible for this work in our organizations.

To popularize the idea of co-operation our credit union has been publishing its Bulletin for twenty-two years. Fifty issues have appeared to date.

We have set up in our credit union a permanent community fund, which now has over \$16,000 from donations, proceeds from various events and from the sale of lottery tickets. Only the interest from this fund is used for assistance of Ukrainian student youth and for important cultural activities which raise the cultural level of our community.

In May, 1978 our credit union purchased a building at 609 Simpson Street which has been remodelled. From the beginning of September, 1978 our credit union began operating in new modernized accomodations with a permanent staff of three.

In 1967 we opened an account in our credit union in the name of the Shevchenko Foundation in which, to date, over \$90.000 in donations has been deposited.

Many of those who initiated our credit union have passed on into eternity. Those who are left, although they may have deeply-furrowed brows, be bald or sport silver in their hair, are young in spirit. The feeling of having fulfilled their duty to their community keeps them young in spirit. They can rejoice and congratulate themselves that their labour and energy have not been in vain. The work begun by them is living and developing. They planted a healthy kernel on fertile soil and their plans and efforts to achieve mutual aid through co-operation were realistic and have been fully justified.

Such is a short summary of the history of our credit union. Much has been done but much still remains to be done. The possibilities are great. Our main objective is to recruit young people for work in the credit union.

During the thirty-five years of our existence the credit union was headed by the following: Rev. Yaroslav Czyz, solicitor Wasyl Stasiw, Sam Pulak, Dr. Mychajlo Yaremko, Rev. Luke Solo-

hub, Iwan Korda, Lev Iwasykiw and from 1968 to the present, Ilko Kozyra.

It is proper to also mention those members who have served in leading posts of the credit union for five years or more: Petro Michailishin — board of directors and the auditing committee, 24 years; Wasyl Kondrat — auditing committee, 21 years; Ilko Kozyra — board of directors, 19 years; Oleksa Kuziw — credit committee, 19 years; Stepan Pisocky — board of directors and the auditing committee, 18 years; Wasyl Skoropad — board of directors and the credit committee, 16 years; Oleksander Petryshyn — board of directors, 14 years; solicitor Wasyl Stasiw — board of directors, 12 years; Iwan Korda — board of directors, 12 years; Ihor Kozyra — board of directors, 11 years; Mychajlo Wasylyk — credit committee, 11 years; Joseph Maskal — credit committee, 11 years; engineer Steve Tkach — board of directors, 11 years; Mychajlo Chmarny — board of directors and credit committee, 9 years; Volodymyr Lashchuk — auditing committee, 9 years; Taras Kozyra — auditing committee, 9 years; Lev Hryhorovych — board of directors, 7 years; Stepan Hrynkiw — credit committee, 7 years; Lev Iwasykiw — board of directors, 6 years; Mychajlo Zeleny — board of directors and auditing committee, 6 years; Roman Prociw — board of directors and credit committee, 5 years.

We also wish to mention here the members of the board of directors, the credit committee and the auditing committee who are performing their duties in 1984. They are the following: Ilko Kozyra — chairman, Petro Michailishin — vice-chairman, Wasyl Skoropad — secretary, Ihor Kozyra, Sofia Mendyk, Iwan Fedorchuk, Mychajlo Boyko, Lev Hryhorovych and Maria Presunka — members of the board.

The credit committee: Oleksa Kuziw — chairman, Joseph Maskal and Stepan Hrynkiw — members.

Auditing committee: Wasyl Kondrat — chairman, Mychajlo Triszcz and Stepan Harkot — members.

Present employees: Roman Kozyra — manager, Petrusia Huk, Harriet Hodowasky, Halia Symkowycz, Nellie Killer and Deanna Skehar.

Former employees: Petro Holt (Holoshesky) — manager for many years, engineer Stepan Tkach, Betty Karpiuk, Orysia Pycko-MacFarlane, Hania Iwanyshyn, Hania Woitowicz-Scott, Marusia Valnycka, Orysia Romaniuk and Christine Boyko.

Let our successes be both recognition and thanks for the founders and all the members as well as a guarantee of our further growth.

Let us prize our financial institution which we have jointly built, recruit new members and deposit our savings in it because all our successes and our further growth in all sectors of our community life in the near future depend on this.

Members of the Board of Directors, the Supervisory and Credit Committees of the Ukrainian Credit Union — 1965

A SHORT OUTLINE OF THE HISTORY OF THE UKRAINIAN YOUTH ASSOCIATION IN THUNDER BAY

After the defeat of the Ukrainian people to achieve liberation in 1917-1920, the fight against the aggressors on Ukrainian territories was continued in other forms, by various means and under varying degrees of intensity. The main aim was to preserve Ukrainian identity, spirituality and national consciousness, especially among the youth.

In the vortex of this struggle an underground youth organization, Soyuz Ukrainskoyi Molodi (SUM) (The Ukrainian Youth Association), emerged in May 1925 in Kiev under the leadership of Mykola Pavlushkov. Its main task was to attract youth from the Young Communist League and to work illegally for the revival of an independent Ukrainian state. In 1929 SUM was uncovered by the police and in 1930 there was a much publicized political trial in Kharkiv, the capital at that time of the so-called Soviet Ukraine, where the accused were sentenced to long terms of imprisonment. SUM thus ceased to exist.

During World War II, many young Ukrainians found themselves beyond their native land. Some were taken for forced labour to Germany, some were conscripted into alien labour and military formations, still others had been studying abroad when the war broke out. Members of the First Division of the Ukrainian National Army ended up in Italy. When the war ended Ukrainians did not wish to return under Russian occupation but dreamed of continuing to serve the Ukrainian cause.

On July 6, 1946, through the initiative of older citizens of Eastern Ukraine, there was a meeting in Munich under the leadership of Yaroslav Rak. A Central Bureau was set up for the organization of SUM in Ukrainian immigrant centres.

During 1946-47 Ukrainian refugees were being resettled from the occupied zones of Germany and Austria. This favoured the organization of SUM branches in every locality where there was an adequate number of idealistic Ukrainian youth.

In 1947 the International Relief Organization (IRO) made intensive efforts to terminate the resettlement camps. Obviously the Western and countries beyond the seas required labour power, first of all, in the form of single young men. One of these was Canada. The first transports to Canada were composed of young men destined to work in the forest industries. They were dispersed to camps of various companies in Northwestern Ontario. Part of the third transport, composed of fifty men, was dispatched to the saw mill in Fort William (now Thunder Bay).

All these groups crossed on the liner "General Stewart". We arrived on Sunday, October 12, 1947. (I say "we" because the author was among the 50). We were first greeted by members of the League of Ukrainian Catholic Women and later by representatives of other organizations. In the evening we attended a concert at the **Prosvita** Society in Fort William where we had the opportunity to meet some of the local community and cultural activities. We were greeted warmly for which Wasyl Kushmelyn, in the name of the new arrivals and those still in Europe, thanked those present for all the assistance which the refugees received from Ukrainian Canadians. In two weeks we were joined by another group of 25 which included engineer Roman Spolsky.

In spite of the fact that we found Ukrainian life, both church and community, organized, there was a need for new forms for the youth to renew and intensify educational work. At first the newcomers did not participate actively in the existing organizations but began to organize cultural and educational activities in the barracks of the saw mill. A male chorus, **Lisovyk** (The Forester), under the direction of Zenon Gnopko, was organized by Wasyl Kushmelyn and Roman Spolsky. At that time this was the only cultural group of its kind in the area. The choir participated in all of the larger Ukrainian events. A drama club under the leadership of Ivan Berehovsky and his assistant Zenon Gnopko, was also organized. In a short time it staged a historical drama, **Zrada** (The Betrayal). After serving out their contracts, part of the group dispersed throughout Canada. Most went to Toronto. However, many of those who had completed their contracts in the forests, came to Fort William. And so a group was formed in which all newcomers found an atmosphere of friendliness and idealism.

This "Group of Newcomers" was first headed by Roman Spolsky and after his departure by Wasyl Kachnych. It grew in numbers being augmented by a core of intellectuals, among them, Doctors Bohdan Myhal, Yuriy and Roman Gwozdecky engineers Roman and Wolodymyr Horni and Mykola Brovchuk, Iwan Korda, Ilko Kozyra with his family and others. The choir continued under the direction of Yaroslav Holubec and later under Petro Shatynsky. There was also a drama group and a football team, **Sich**. The group found quarters free of charge in the hall of the **Prosvita** Society in Fort William.

The first branch of SUM in Canada was formed in Toronto on July 4, 1946 under the initiative of Petro Iwach who was authorized by the Central Committee to organize SUM in Canada. When it became known that such an organization was formed in Toronto it quickly found followers in other centres of Canada.

In April 1949 a meeting was called in the **Prosvita** hall by high-minded enthusiasts. After a short exchange of opinions and the reading of the call of the Canadian Organizational Bureau, the first executive of the local SUM branch was elected composed of the following: Wasyl Shovkovy — chairman, Marika Krawchenko — vice-chairlady and Bohdan Stachiw — secretary.

On November 6, 1949, a special meeting of the branch was held with 52 members and 40 guests present. A presidium composed of Dr. Bohdan Myhal — chairman, Dr. Mykola Kushpeta — vice-chairman and Petro Michailishin conducted the meeting.

After a prolonged discussion on the question of the work of SUM, an executive was elected of the following: Dr. Bohdan Myhal — chairman, Iwan Korda — vice-chairman, Stepan Pisocky — secretary, Lev Hryhorovych — treasurer, Petro Michailishin — culture and education, Anna Huk — women's work, Wolodymyr Lech — youth and children's work, Yaroslav Halubec — sport, Mykola Kushpeta, Petro Shatynsky and Wasyl Kondrat — auditors, Bohdan Stachiw, Iwan Romanyshyn and Iwan Zhyla — colleagues' court.

Among the more important activities of SUM during the first year of its existence were the commemoration of the November Uprising, the anniversaries of the heroic deaths of the members of the Organization of Ukrainian Nationalists, Dmytro Bilas and Wasyl Danylyshyn, of the heroes of Bazar and of the Battle of

Kruty. A drama club was formed which put on a Christmas party. The branch also had a male choir which organized a series of concerts and participated in events sponsored by the Ukrainian Canadian Committee (UCC).

After one year the branch was obliged to vacate the **Prosvita** hall. For a short time it met in the basement of the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration whose pastor was Reverend Yaroslav Czyz. In the fall of 1950 the executive rented the hall of the Ukrainian Benevolent Association at 619 Pacific Avenue.

In 1950 a branch of **Liga Vyzvolennia Ukrainy** (LVU) (League for the Liberation of Ukraine) was formed. In 1952 a newly-formed mixed choir, conducted by Anna Stachiw, gave four concerts. A drama club under producers Wasyl Kondrat and Levko Hryhorowych staged two plays. An organizational banner was purchased and consecrated on February 17, 1952 by Reverend Czyz. On this occasion, Omelian Kushpeta, a representative of the Central Committee of SUM, delivered an appropriate address. The branch was also visited in 1952 by Wolodymyr Makar, the secretary of the national Committee of SUM.

In addition to idealism, sacrifice and goodwill all work requires finances which had to be raised by various means. Therefore every executive planned and organized various cultural and recreational events which bound and activized the members and simultaneously brought in finances. During the year there was a dance, a party, a pre-lent gathering, a tea and picnics in the summer time.

On August 1 and 2, 1953, a friendly meeting took place between the local branch and that of Minneapolis, USA. On the first day there was a party and a dance during which the American guests performed national dances and songs. On the second day a ping pong competition took place. In conclusion a reception was held for the guests during which the chairman of the local branch, Stepan Pisocky, greeted all the participants and gave credit to the executive in Minneapolis for its initiative in sponsoring the meeting which had a moral and an educational significance. The 700th anniversary of the coronation of King Danylo Romanovych, the founder of the city of Lviv, was marked by a festive meeting and a lecture. Members of the branch participated actively in the commemoration, sponsor-

ed by the local UCC branch, of the 20th anniversary of the induced famine in Ukraine. On the invitation of the executive, engineer Mykola Prychodko of Toronto came to Fort William to deliver a lecture in Lake Theatre on the subject, "Ukraine against Moscow".

In 1954 the drama group of SUM in Minneapolis visited Fort William and staged the play, **Stepovy Hist'** (The Guest From the Plain). On July 31 and August 1, the fifth anniversary of the Fort William branch of SUM was commemorated with a concert and banquet.

In 1955, the fifth anniversary of the heroic death of the Commander-in-chief of the Ukrainian Insurgent Army, General Taras Chuprynka, was commemorated with a memorial meeting and speech. The drama club staged a play, **Oi Moroze Morozenku**. Mothers' Day, Christmas and the Day of Heroes were also appropriately remembered.

In 1956, a branch of the Union of Women of the League for the Liberation of Ukraine was formed. The united forces of the league and SUM commemorated the anniversaries of the Act of June 30, 1941, of the formation of the Ukrainian Insurgent Army and of the death of 500 women martyrs who perished under the tracks of Bolshevik tanks in the concentration camp in Kingir, Siberia.

In the following years the work of the SUM branch continued as in previous years. There were the same members in the executive except that they often occupied different posts.

In 1957 three young people, Marika Skoropad, Marika Rekshynska and Myron Varyvoda participated in the summer camp at **Veselka** near Acton, Ontario.

In 1958 a 57 acre parcel of land was purchased at a price of \$1,700 for SUM and named **Dibrova** (The Grove).

In 1959 six members were sent to a training period at **Veselka**. There was also a memorial meeting with a speech on the occasion of the tragic death of the leader of the Organization of Ukrainian Nationalists, Stepan Bandera.

In 1960 a large building was constructed to house the youth at the SUM summer camp **Dibrova**. There were twelve training meetings.

In 1961, for the first time, there was a two-day training session for the youth at **Dibrova**. Fifteen senior youths participated in the consecration of the monument of Taras Shevchenko in Winnipeg. The organizations of the Ukrainian Liberation Front purchased an old building at 211 Robertson Street for \$4,500 and remodelled and adapted it to the needs of its owners. It was named The Stepan Bandera Ukrainian Home.

In 1962 a mixed choir was formed under the direction of Anna Stachiw. It participated in the concert at the opening of the new home. The senior dance group of SUM competed in the international festival and won first prize. Six senior girls took part in the winter educational travelling group in Sudbury, Ontario. Eighteen girls and boys were present at the celebration in Winnipeg marking the fifteenth anniversary of SUM.

In 1963 the forces of the Ukrainian Liberation Front put on television programs on the occasion of Easter and the Shevchenko anniversary. Two huts were built, one for boys and one for girls, on the **Dibrova** site and a one-week educational-recreational session was held. The youth members participated in amateur groups under the leadership of the following: dancing — Stepan Pisocky and Marika Skoropad, singing — Anna Stachiw and later Yaroslav Holubec, music — Bohdan Stachiw. The SUM choir took part in the anniversary concert, sponsored by the UCC, of Ukrainian Statehood and Independence. The drama group, directed by Ilko Kozyra, staged three plays: **Chort ne Zhinka** (What a Devil of a Woman), **Deputaty do Vidnia** (Deputies to Vienna) and **Pan Pysar** (Mr. Secretary).

In 1964 eighty children were present at the educational-recreational sessions at the camp from Fort William, Port Arthur, Nipigon, Geraldton, Red Lake and Atikokan. A senior member, Stephania Kozak, participated in the SUM "flying session" in Europe. At the annual meeting of the branch, a youth member, Bohdan Kozak, was elected to lead the junior SUM.

In 1965 the tenth anniversary of the death of General Chuprynka was commemorated with a memorial meeting and lecture. There was a successful educational training session at Camp **Dibrova**. Bohdan Stachiw worked continually to perfect the playing of the mandolin orchestra.

In 1966, on May 22 and 23, the members of SUM took part in the convention in Central Canada held in Fort William. There

was an educational-recreational youth session and a campaign for funds to finance the expansion of the SUM camp in Belgium.

In 1967, a new SUM camp site was purchased on a lake, 22 miles from Fort William for \$7,500. It was named **Karpaty**. A ten-day educational-recreational session was held in which 50 members participated. Nine senior girls attended a SUM youth rally on the campgrounds, **Verkhovyna**, near Montreal. Youth members also took part in Canada's Jubilee celebration and put on an Easter television program. Two outstanding members, Yaroslav Holubec, the choir director and Evstchiy Vakula, a member of the executive, passed away that year.

In 1968, the adult members of SUM constructed additional buildings at the **Karpaty** camp and the senior youth members conducted the cultural and educational work.

In 1969, a new building with kitchen and dining room was completed and a well was dug at the **Karpaty** camp. There were two camping sessions for the youth. The SUM ensembles put on concerts in Winnipeg and Terrace Bay.

In 1970, there were courses in Easter Egg decorating and needle work. SUM youth performed on TV at Christmas and Easter.

In 1971, from July 18 to August 1, there were two successive sessions, an educational-recreational one and another named "Project '71", under the auspices of the National Executive. The number of members at the end of the year was 68.

In 1972 there was a turn to the youth. The chairman of the executive became a young member, Volodymyr Chandon. Five other young members were also elected to the executive. Under the leadership of Petro Bashuk, a member of the national executive, an educational session was held at **Karpaty** camp including 25 members from Winnipeg. The chairman of the Central Executive of SUM, Omelian Koval, visited Thunder Bay.

In 1973, the dance group participated in the music festival and received high marks: 85 for the dance **Hopak** and 92 and the gold medal for **Zaporozhets**. The cultural and educational work remained on the preceding level.

In 1974 two of the seniors of SUM, Ivanka Marcinowska and Mykola Huk passed away. There was an educational-recreational

camping session with 20 children. The SUM ensembles participated successfully in the Folklore Festival.

In 1975, each Monday, there was a half-hour TV program, **Vitaemo** (We Greet You), under the direction of Bohdan Kozak. The costs were covered by a federal grant of \$15,090. The youth participated in the TV programs with carols and a Nativity play. The mandolin orchestra ceased to exist because the number of older members continually decreased and there were no new replacements. The branch had 55 members at the end of the year.

In 1976 there were not any camping sessions due to the lack of children and counsellors. However, six senior members attended the SUM World Congress in Montreal during the Olympic Games. Amateur groups continued without interruption. The number of members was 53.

In 1977, there was an educational camping session with 22 participants. The girl's ensemble, **Barvinok**, under the direction of Hania Iwanyshyn, and the dance group **Veselka** took part in the Folklore Festival. SUM members Hania Iwanyshyn and Petrusia Huk attended a course in choir direction in Ancaster. SUM youth, under the direction of Anna Huk, carried on spring folk games at the Easter dinner and outside the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration of Our Lord. A week later they repeated these games at the Ukrainian Catholic Church of the Holy Protection. The number of members at the end of the year was 45.

In 1978, on April 2, at the annual meeting of the branch, Hania Tarnawska was elected chairlady of the executive, a position she held for five years. During this period, Sunday activities with the youth were halted. Instead there were quite active amateur groups: the girls' ensemble **Barvinok** under the direction of Hania Iwanyshyn and the dance group **Veselka** under the direction of Mark Zurevinski which worked continually and determinedly to achieve perfection. Their performances in various events, and especially in the International Festival, were among the best. The **Barvinok** ensemble participated in concerts on the 90th birthday of His Beatitude Patriarch and Cardinal Josyf Slipyj and at a banquet on the 40th anniversary of the Ukrainian Insurgent Army and at a banquet on the occa-

sion of the 25th anniversary of the Womens' Organization of the League for the Liberation of Ukraine.

Thanks to the efforts of Halia Huk-Huzan there were courses in pottery making, weaving and the bandura by professional instructors from out-of-town. A federal grant covered the expenses connected with these courses. The **Barvinok** ensemble received grants from the Shevchenko Foundation of \$1,000 and the Port Arthur **Prosvita** of \$200 for national costumes. The dance group **Veselka** received a Wintario grant for the purchase of dancing boots.

In 1983, at the annual meeting on January 28, a new executive was elected of the following: Stepan Huzan — chairman, Volodymyr Varyvoda and Wasyl Maznychka — vice-chairmen, Hania Iwanyshyn — secretary, Stepan Pisocky — vice-secretary, Danylo Bakovsky — treasurer, Hania Tarnawska — organization, Mark Zurevinski — dance instructor, Wasyl Bakovsky — sport, Petrusia Huk — youth, Mykola Oliynyk — camp grounds attendant, Wasyl Kachnych — counsellor, Very Reverend Yulian Habrusevylch — chaplain, Wasyl Skoropad, Bohdan Huk and Roman Prociw — auditors, Iwan Korda, Wolodymyr Harmata and Anna Huk — colleagues court.

Both SUM ensembles, the **Barvinok** choir and the **Veselka** dance group fully extended and developed their work. Practices are held every Sunday and often more frequently.

Hania Iwanyshyn, Mark Zurevinski and Stepan Pisocky prepared a TV program which was shown twice during Easter.

The **Barvinok** ensemble sang at concerts commemorating Ukrainian Statehood, Taras Shevchenko and Volodymyr Ivasiuk. The latter took place on June 18 under the auspices of the Port Arthur **Prosvita**. Both ensembles participated for two days in the International Festival in Thunder Bay, Kenora and Timmins. They achieved a high degree of perfection and won wide acclaim.

SUM youth took part annually in marches to the Ukrainian Catholic cemetery where they laid wreaths at the foot of the symbolic grave for the "Fighters for the Freedom of Ukraine".

During its 34-year existence, the branch of SUM held 287 executive meetings, 32 joint meetings with fraternal organizations and 32 membership meetings.

The chairpersons from 1949 to 1983 who served for one term were: Wasyl Shovkovy, Iwan Korda, Wasyl Maznychka, Bohdan Kozak, Roman Tykailo, Myron Bodnaruk and Stepan Huzan. Those who served twice were: Dr. Bohdan Myhal, Volodymyr **Marcinovsky**, Stepan Pisocky, Volodymyr Harmata, Ivan Rosil, Wasyl Skoropad, Volodymyr Chandon. Serving three terms was Bohdan Stachiw, Hania **Tarnavsky** served five terms and Wasyl Kachnych served seven terms.

In looking back over the 34-year existence of SUM, it is only proper to voice appreciation to those, who, over the years, made a great contribution toward the forming of new SUM cadres. They can be proud of their efforts. Their work has produced the desired results.

Stepan Pisocky

A SHORT HISTORY OF THE BRANCH OF THE LEAGUE FOR THE LIBERATION OF UKRAINE IN THUNDER BAY

Thunder Bay, where about 12,000 Ukrainians reside, is situated in Northwestern Ontario at the head of the Great Lakes. The industries here are grain storage in elevators, wood processing in saw and paper mills and Can-Car where, according to the demand, planes, trailers, buses and bulldozers are manufactured.

The first immigrants arrived here at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries. They were mostly single people in search of earnings. The second wave arrived after WW I. The majority were political refugees from Polish repression in Halychyna. Basically, they were participants in the liberation struggle of the Ukrainian nation.

On Sunday, October 12, 1947 four transports of Ukrainian refugees arrived here for work in the forest and wood industry. Of these, 50 were directed to work in the saw mill in Fort William. In two weeks 25 more men arrived. In 1948, after serving out their contract terms in the forests, several hundred young Ukrainian males, former refugees, converged on Fort William and Port Arthur.

In spite of the fact that the previous Ukrainian immigrants had organized religious and cultural traditions, the new arrivals who grew up on traditions of struggle for the liberation of Ukraine and who experienced the tragedies of WW II: German and Russian occupation, the firing squads, exile, concentration camps and active struggle against the aggressors, became immediately aware that the prevailing Ukrainian institutions did not fulfil completely the needs of the existing struggle of the Ukrainian nation for its united independent state.

The conditions in which we lived in Ukraine during the war were different to those of the pre WW II period and since our predecessors did not experience them, they could not fully comprehend them. Our world outlook did not fit into the framework of existing Ukrainian organizations. The newcomers therefore formed temporarily a "Circle of Newly-Arrived Ukrainians" which was headed by engineer Roman Spolsky and after his departure by Wasyl Kachnych.

At first, the "Circle" found accomodation in the **Prosvita** hall in Fort William. It had a male chorus, **Lisovyk**, a football team, **Sich** and a drama group under Iwan Berehovsky who, in a short time staged the historic drama **Zrada** (Bertayal).

Other work of the League for the Liberation of Ukraine (LVU) was carried on in Fort William among the Ukrainians long before a branch was formed.

The founding general meeting of the branch of the League, at which 107 were present, was held on March 12, 1950 in the **Prosvita** hall on the initiative of Wasyl Kachnych, who outlined the need for a branch of the League which would be based on the principles of the revolutionary Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) and the heroic Ukrainian Insurgent Army (UPA) and would hold high the banner of struggle for freedom and independence of Ukraine.

The presidium of the meeting was composed of Dr. Bohdan Myhal — chairman, Dr. Roman **Hvozdetzsky** — vice-chairman, Ilko Kozyra — secretary, and engineer Mykola Brovchuk and Bohdan Nazarko — members.

Iwan Korda outlined the ideological and political tasks of the League; Lev Hryhorovych read the constitution according to which the duties of the League were: a) to unite Ukrainians

and others, domiciled in Canada, in the struggle for the liberation of Ukraine from Russian oppression, b) to propagate the idea of an independent and sovereign Ukraine as a key to peace and the means of destroying Russian imperialism and the elimination of the greatest source of a new world war, c) to combat the communist ideology, propaganda and activities as agencies of Russian imperialism on Canadian soil, d) to carry on educational work, based on Christian ethics, to raise the moral standards of the members, e) to promote loyalty to Canada, to defend its independence and democratic system before the direct and indirect attacks of Russian imperialism and communist totalitarianism.

A total of 53 members joined the League at the meeting. The first executive was composed of Iwan Korda — president, Ilko Kozyra — vice-president, Lev Shtiglan — secretary, Wasyl Kachnych — organizer, Mykola Naciuk, Marko Kozoriz and Muchajlo Chmarny — members, Dr. Roman Gwozdecky, Wasyl Kondrat and Yaroslaw Holubec — auditors, Bohdan Nazarko, Mykola Huk and Mykola Barchak — organizational court.

The first executive began a wide range of activities including many new forms which became part of the organizational activities of the Ukrainians. The constitution and program of the League outlined clearly the basis of activity: to work in all aspects of social-political life to support the Ukrainian people in the struggle for a united independent state. Consequently, from its inception our branch initiated and conducted political activities and worked with other Ukrainian organizations which supported Ukrainian independence.

In 1951, we organized an anti-communist demonstration together with the Ukrainian Youth Association (SUM) and the Ukrainian Catholic community. It was in the form of a long march which began after Pontifical Divine Liturgy which was performed by Most Reverend Bishop Isidore Boretsky, assisted by Rev. Hryhory Onufriw. The procession proceeded through town to the Monument of the Unknown Soldier where Dr. Bohdan Myhal spoke in Ukrainian and English.

On April 19, 1952, the branch in Port Arthur, whose president at that time was Ilko Kozyra, launched a radio program in Ukrainian and English, called **Surma** (The Trumpet). A committee had been formed to acquire finances and recruit announ-

cers, composed of Dr. Mykola Kushpeta — chairman, Iwan Korda — vice-chairman, Mychajlo Tarnavsky — secretary, Ilko Kozyra — financial secretary and Wasyl Skoropad — treasurer.

Anti-Communist Demonstration sponsored by the ABN, 1951.

In spite of the enthusiasm and good intentions, the Port Arthur branch was not strong enough to finance the project. In order not to disrupt the program, which was aired for half an hour every Saturday, the Port Arthur branch sought the support of the Fort William and West Fort William branches. At the end of October, 1952, our branch, whose president at the time was Iwan Korda, became a co-sponsor of the radio program. Following this, the board of directors was reorganized to include members of all three branches. They included Iwan Korda — chairman, Ilko Kozyra — vice-chairman, Bohdan Stachiw — treasurer and Iwan Zyla — secretary.

The program continued without interruption from April 19, 1952 to June 6, 1962. During that period there were 499 programs and 513 commentaries on various subjects accompanied by music from Ukrainian recordings. The cost of the broadcasts amounted to over \$8,000.

The main promoter and soul of the program was the long-time president of the branch, Iwan Korda, who prepared the

commentaries and often delivered them. Noted political and public figures also participated in the programs during their visits to Fort William. They included Dr. Petro Mirchuk on to occasion of the "Day of Heroes" and Eng. Mykola Prychodko who spoke in English on the subject "Ukraine against Moscow". There was also a taped address on Christmas Eve, 1953 by Dr. Roman Malashchuk, the president of the National Executive of LVU, a taped address in 1954 by the leader of the OUN, Stepan Bandera and personal appearances by the Rev. Semen Izyk and former lieutenant of the UPA, Bohdan Kruk-Melodia.

The program performed an important service for the Ukrainian liberation movement by popularizing it in the Ukrainian community. One of the enthusiastic promoters of the program was Ilko Kozyra, the president of the branch in Port Arthur. He was assisted in the English programs by Rev. Wasyl Shumay, the parish priest of the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration of Our Lord Jesus Christ and later by Dr. Mykola Kushpeta and Anna Stachiw.

On May 4, 1952 the branch organized an anti-communist rally which was addressed by the president of the central Executive of the Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN), Yaroslav Stetsko.

In 1953, together with the UCC, the branch marked the 700th anniversary of the coronation of King Danylo, the founding of the city of Lviv and the 70th birthday of Dr. Dmytro Dontsov, the noted ideologist of Ukrainian nationalism. On this occasion \$206 was collected for him among members and supporters of the League.

On the initiative of the branch a committee was organized under the leadership of the local branch of the UCC which organized a large anti-communist rally on February 20, 1955 on the occasion of the arrival of the "Soviet Farmers' Mission".

On February 12, 1956 the founding meeting of the Women's Organization of the LVU was held. Iwanka Marcinowsky was chairlady.

On May 6, 1957 the organizations of the Liberation Front picketed the Red Army choir. This act received wide attention in the local press, radio and TV. For three days there were sharp exchanges on the radio program **Speak Your Mind** between leftists who supported the program and citizens who favoured the boycott.

In 1958, on the occasion of the 25th anniversary of the famine in Ukraine, the members of the League participated in a remembrance ceremony organized by the Ukrainian Association of Victims of Russian Communist Terror. In the same year, together with the branch of the Ukrainian National Federation, the League marked the 20th anniversary of the tragic death of colonel Ewgen Konowalets.

In October, 1959 the terrible and painful news arrived of the murder of the leader of the OUN, Stepan Bandera, by a Soviet agent. On Sunday, October 25 a requiem mass was sung in all the Ukrainian churches for the repose of the soul of the departed. That same day in the afternoon in the hall of the Ukrainian Youth Association SUM there was a memorial meeting in memory of the departed leader. The large crowd listened to two addresses in honour of the slain hero and \$223 was collected to aid his family.

On December 13, 1959 the members of the branch took an active part in a memorial gathering in honour of Metropolitan Andrij Sheptytsky which was organized by the Ukrainian Catholic parishes of Port Arthur, Fort William and West Fort William.

In 1959 the League branch joined the branch of the UCC in which the members have participated since and occupied leading posts. Among the presidents of the UCC have been Iwan Korda — two years and Ilko Kozyra — eleven years. Korda has also been secretary of the UCC for nine consecutive years.

Other League members who have occupied leading posts in the UCC were Yaroslav Holubec, Stepan Pisocky, Wasyl Skoropad, Wasyl Kondrat, Iwan Rosil, Wasyl Kachnych, Mychajlo Krysa, Oleksa Kuziv, Iwan Fedorchuk, Wasyl Maznychka, Mychajlo Tarnavsky and Fedir Lychovydy.

Members of the branch also participated in the Shevchenko Committee and the Shevchenko Foundation, which functioned under the auspices of the branch of the UCC, and in committees that prepared concerts of the Bandurist Capella and for the Centenary of Canada as well as the commemoration of the 50th anniversary of the Famine in Ukraine in 1932-33.

The branch members collected over \$800 for the erection of a monument to Shevchenko on the 100th anniversary of his death. Nine members of our branch became founders members of the

Shevchenko Foundation. They were: Very Reverend Cannon Yulian Habrusevych, Iwan Korda, Stepan Pisocky, Wasyl Skoropad, Iwan Fedorchuk, Oleksa Kuziv, Hryhorij Woznyskyj, Iwan Liber, Mykola Klusa and Hryhory Fedchyna.

The branch worked with the Women's Organization of the LVU and SUM. Members also assisted in the building of the SUM resorts, **Dibrova** and **Karpaty** and worked with the youth.

For a long time the branch rented quarters. At first it was located in the **Prosvita** hall at 610 Simpson Street and in the hall of the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration and then for nine years in the hall of the Ukrainian Fraternal Society at 619 Pacific Street.

With the growth and development of the organizations of the Ukrainian Liberation Front there arose a pressing need for a private hall. As a result, on Sunday, November 26, 1961 there was a joint meeting of all organizations of the Ukrainian Liberation Front at which a building committee was formed of the following: Wasyl Kachnych — chairman, Stepan Pisocky — vice-chairman, Iwan Korda — secretary, Iwan Rosil — treasurer, Iwanka Marcinowska, Anna Cendziuk, Sophia Rekshynska, Wasyl Maznychka, Volodymyr Marcinowskyj, Mychajlo Chmarny, Pavlo Turkovsky, Mychajlo Triszcz, Petro Zeleniak and Mychajlo Tarnavsky — members.

After a short discussion and exchange of views those present donated \$4,700 in cash and pledges. Two months later an old building was purchased for \$4,600 which was remodelled by the members. This difficult task took a great deal of effort by the building committee and hundreds of hours of free labour by the members.

Several collections were conducted for the reconstruction of the building. They amounted to \$34,118.88.

The building is the property of all the local branches of the Organization of the Liberation Front. It is called the Stepan Bandera Centre. The festive opening and blessing of the centre took place in May, 1962.

Among the more important projects were two half-hour TV programs prepared by the local Organizations of the Liberation Front. The sponsor was the firm, Twin City Meat Products whose owners were Yaroslav Holubec and Volodymyr Harmata.

Combined mixed choirs: Ukrainian National Federation and the Canadian League for the Liberation of the Ukraine (1963).
Conductor: Anna Stachiw.

The first was dedicated to Taras Shevchenko on the 150th anniversary of his birth; the second was a Christmas program. The mixed choir of the Organizations of the Liberation Front, under the direction of Yaroslav Holubec, sang on both programs. The director was a secondary school teacher, Taras Kozyra.

In 1965 the branch commemorated its 15th anniversary. To mark the occasion there was a banquet on October 2 at which the main address was delivered by Dr. Bohdan Stebelsky of Toronto. The next day our own groups put on a concert. An anniversary brochure in 500 copies was published for the occasion.

On May 22 and 23, 1966 the convention of the Organizations of the Liberation Front was held in Fort William. As part of the program, the Act of June 30, 1941 was commemorated on the television station CKPR. The participants were the cultural forces of the SUM branch in Winnipeg. The address was delivered by Mychajlo Sosnowsky of Toronto, a member of the National Executive of the LVU.

The executive of the branch always placed great emphasis on cultural-educational work. From the beginning it paid a great deal of attention to choirs and musical ensembles. A male choir, **Lisovyk** (The Forester), was formed even before the formation of the branch. It was directed by Zenon Gnopko. After his departure the director was Yaroslav Holubec followed by Petro Shatynsky. Eventually a mixed choir was organized, first under the direction of Anna Stachiw and later Yaroslav Holubec. These choirs put on concerts on the occasion of anniversaries of important events or persons and appeared on eight TV programs. There was also a drama group which staged a series of dramas and comedies. The directors of the drama club were Mychajlo Gawa, Iwan Berehovsky, Wasyl Kondrat and Ilko Kozyra. For a short time there was a chess club which took part in competitions with the local club. In 1965-66 there was also a hunt club whose enthusiast was Yaroslav Holubec.

The crowning act of the formation of the branch was the acquisition in 1967 of an organizational banner. It was blessed during the commemoration of the 25th anniversary of the UPA on October 8, 1967 in the Ukrainian Catholic Church of the Transfiguration by the Rev. Patrick Byce. During the ceremony Iwan Ivanchuk, a representative of the National Executive of the LVU

from Winnipeg, delivered an address and handed the banner over to the president of the branch Stepan Pisocky.

During the ceremony of driving nails into the holder of the banner, representatives of fourteen organizations, including the Winnipeg branch of the LVU, and 62 supporters donated \$710 for the needs of our branch.

Members of the Canadian League for the Liberation of the Ukraine, 1966.

At the general annual meeting of the branch on February 25, 1968 the Port Arthur and Fort William branches were merged in accordance with a decision of the National Executive. This was made necessary by the loss of members in Port Arthur and justified by the ownership of a hall in Fort William which the Port Arthur members had helped to build.

On April 22, 1968 the Organizations of the Liberation Front organized a picketing of the sailors of the Red Navy in which over 150 participated. A large number of banners and leaflets, which were distributed, contained information on the Russification and genocide in Ukraine.

On March 22, 1970 there was a "Gentlemen's Tea" served by the members of the branch and the senior members of the SUM. On this occasion there was also a well organized and attractive exhibition of books and newspapers, Ukrainian paper money and postage stamps. It was organized by Ilko Kozyra

who collected large numbers of interesting books, journals and newspapers.

On April 11, 1970 there was a general meeting of the members of the Organizations of the Liberation Front at which Volodymyr Okipniuk, a representative of the National Executive of the LVU in Toronto, was present. In an address to the meeting he underlined several important duties of the members. Among them were a) close co-operation between the Organizations of the Liberation Front, b) recruiting of young people into the ranks, c) activity in favour of the Patriarchate of the Ukrainian Catholic Church and d) political activity in the ABN which all should support morally and materially because the effectiveness of our aid to our indomitable Ukraine depends on our activity and support.

The executive of every branch of the LVU is obligated to work towards the broadening and deepening of the national consciousness and political maturity of its members especially as regards the understanding and assessment of the liberation struggle of Ukraine and its importance. This was being done in our branch through the commemoration of important dates in the history of the Ukrainian liberation struggle, lectures, discussions and the dissemination of the Ukrainian press and other publications.

On September 1, 1977 there was a meeting of the members of the Organizations of the Liberation Front at which tribute was paid to the late Yaroslava Bandera, the wife of the leader of the OUN, Stepan Bandera, by reminiscences and a moment of silence. An address in her memory, written by Uliana Tselevych, was read by Anna Kondrat, president of the branch of the Women's Organization of the LVU; the oration at the graveside of the deceased, delivered by Roman Malashchuk, was read by Olha Haras, the secretary of the branch of the Women's Organization.

On Sunday, May 20, 1979 the Organizations of the Liberation Front of Thunder Bay marked the 50th anniversary of the formation of the OUN with a festive banquet. The main address was delivered by Anatoliy Bedriy.

The Thunder Bay branch was often the initiator and organizer of protest meetings and manifestations of Ukrainians in defense of the Ukrainian nation. Together with the SUM branch

it collected 1,531 signatures under a petition for a Ukrainian program in the "Voice of America" and other signatures on petitions in defense of Valentyn Moroz and Yuriy Shukhevych.

In order to function, an organization also requires finances. Therefore, every executive of the branch put on various fund raising affairs. In the last 34 years the total income was \$128,664.40; the expenses were \$123,708.74.

In addition there were collections for the Liberation Fund of the OUN, for the ABN, for political prisoners and for the Fund for the Defense of Ukraine which has already exceeded \$14,000.

To promote the political understanding of its members the branch disseminated the various political brochures of Dr. Petro Mirchuk. The branch also subscribes to various Ukrainian newspapers and journals such as **Homin Ukrainy** (Echo of Ukraine), **Vyzvolny Shliakh** (The Way to Victory), ABN Correspondence and the Ukrainian Review and has a library of over 700 volumes.

The members of the branch conduct collections for the Ukrainian press at weddings, baptisms, funerals and various other events. **Homin Ukrainy** has 25 shareholders and 75 subscribers in Thunder Bay. Hundreds of brochures in English on the subject of Ukrainian liberation have been distributed by the branch at its own expense.

The composition of the executive and the membership changed annually because some moved to other localities and others became inactive for various reasons. The branch has in its files the names of 204 members. Of these 45 passed away, 35 moved away and 35 have become inactive. At the end of 1984 there were 89 active members.

During its existence the branch held 287 executive meetings, many of them jointly with the executives of the Women's Organization and SUM, 182 membership meetings, 40 various concerts, 168 recreational gatherings, 89 parties, 24 anti-communist demonstrations and protest meetings and collected 12,000 signatures on petitions in defense of political prisoners in Russian prisons, concentration camps and psychiatric hospitals. During the various protest meetings and manifestations 18,000 leaflets were distributed in defense of Ukraine.

The branch kept constant contact with the National Executive and other organizations by correspondence. It sent out 148

letters and received 152 organizational circulars and 215 letters from the National Executive and sent over 30,000 organizational notices to the members of the branch.

There were 172 reports on the activities of the branch to **Homin Ukrainy** and other newspapers and 212 lectures and reports.

The main out-of-town speakers were Yaroslav Stetsko, Professor Stepan Lenkavsky, Professor Mykola Andruchiw, Dr. Petro Mirchuk, Dr. Roman Malashchuk, Rev. Semen Izyk, editor Petro Bashuk, Iwan Ivanchuk, editor Volodymyr Makar, Iwan Bodnar, Iwan Parkasevych, Dr. Anatoly Bedriy, Dr. Bohdan Stebelsky, Volodymyr Mazur, editor Illia Dmytriv, Volodymyr Klish, editor Mychajlo Sosnovsky, engineer Myron Barabash, editor Stepan Mudryk and others. Among the local speakers were Dr. Bohdan Myhal, Iwan Korda, Stepan Pisocky, Wasyl Kachnych, Ilko Kozyra, Wasyl Skoropad, Wasyl Kostiuk, Lev Hryhorovych, Very Rev. Cannon Yulian Habrusevych and Bohdan Stachiw.

The presidents of the branch of the LVU in Thunder Bay were: Wasyl Kachnych — 19 terms, Iwan Korda — 10 terms, Stepan Pisocky — 4 terms and Lev Hryhorovych — one term.

In addition to the presidency, various posts in the leading organs of the branch of the LVU were held by Lev Hryhorovych, Wasyl Kondrat and Mychajlo Tarnavsky — 18 terms, Wasyl Skoropad — 16 terms, Mychajlo Triszcz — 15 terms, Stepan Pisocky, Iwan Korda and Stepan Buniak — 14 terms, Wasyl Maznychka and Mychajlo Krysa — 13 terms, Mychajlo Chmarny — 12 terms, Very Rev. Cannon Yulian Habrusevych, Volodymyr Marcinowsky and Yuriy Dacko — 10 terms, Ilko Kozyra, Oleksa Kuziv and Bohdan Stachiw — 9 terms, Stepan Hrynkiw — 8 terms, Omelian Chandon and Marko Kozoriz — 7 terms, Hryhory Chanas — 5 terms, Teodor Kozak, Andriy Magalias, Mykola Huk and Andriy Harasymiw — 4 terms, Ivan Romanyshyn, Evhen Vakula, Teodor Pehinec, Iwan Rosil, Yaroslav Holubec, Iwan Liber and Roman Prociw — 3 terms, Iwan Chyz, Anna Huk, Stepan Huzan, Dmytro Holovaty, Petro Ivanyshyn and Mykola Syrotiuk — 2 terms, Marian Cendziuk, Mykola Barchak, Volodymyr Bozko, Iwan Bodnarchuk, Teodor Voytovych, Hryhorij Wasiuta, Mychajlo Zeleny, Iwan Zyla, Bohdan Huk, Mychajlo Gawa, Dr. Roman Gwozdecky, Yakym Kozyra, Iwan Kozak, Stepan Harkot, Mychajlo Kolisnyk, Wasyl Kostiuk, Iwan

Lesyshyn, Dr. Mykola Kushpeta, Iwan Kryviak, Mychajlo Lestiuk, Myron Maniuch, Mykola Naciuk, Bohdan Nazarko, Yaroslav Oleksiuk, Iwan Fedorchuk, Lev Shtiglan, Volodymyr Slyvynsky, Wasyl Palaniuk, Yuriy Prytula, Mychajlo Shkrum, Wasyl Shved, Mychajlo Onyshkevych, Stepan Murmylo, Osyp Pycko, Volodymyr Pawlus, Mychajlo Chomych, Petro Turchyn and Danylo Chopty — one term.

Members who have passed away include Mykola Huk, Yaroslav Holubec, Iwan Rosil, Andrij Harasymiv, Iwan Berehovsky, Stepan Murmylo, Yuriy Holovchak, Evhen Wakula, Teodor Perehinec, Stepan Petryna, Iwan Savycky, Hryhorij Vasiuta, Mychajlo Prystajko, Iwan Yavorsky, Ihnat Wovk, Iwan Pidluzny, Teodor Balanchuk, Mykola Heta, Petro Kujbida, Iwan Kudryk, Yakym Kozyra, Dmytro Cebryk, Mykola Rumec, Pavlo Cheril, Levko Myron, Yosyf Karabin, Mykola Skyp, Mychajlo Chmarny, Mykola Cycyk, Danylo Chopty, Fedir Sas, Mychajlo Zeleny and Yaroslav Oleksiuk. May they be remembered forever!

The present executive of the League (1984-85) consists of Wasyl Kachnych — president, Wasyl Maznychka — vice-president, Iwan Korda — secretary, Stepan Pisocky — treasurer, Mychajlo Tarnavsky — hall treasurer, Mychajlo Krysa — public relations, Andri Magalas — custodian, Volodymyr Harmata, Mychajlo Triszcz, Stepan Hrynkiv, Stepan Buniak, Marko Kozoriz and Stepan Huzan — members, Rev. Yulian Habrusevych, Lev Hryhorovych and Wasyl Kondrat — auditors, Wasyl Skoropad, Hryhory Soltaniuk and Bohdan Huk — organizational court.

It is not possible to include everything that was done or to mention everyone who took part in the organization of the branch and the building of the Ukrainian liberation movement in the Fort William — Port Arthur area (Thunder Bay since January 1, 1970).

They all carried out their duties conscientiously and sincerely and all have earned recognition and gratitude for their faithful service to the Ukrainian cause. Their understanding of working together to raise Ukrainian organizational life to a higher level of activity promotes the maintenance of Ukrainian identity, and sets a good example for the younger generation and manifests our indissoluble unity with the Ukrainian nation which is in a protracted struggle with the Russians for their national liberation.

UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH OF THE HOLY PROTECTION

Of the 47,000 inhabitants of what is now Thunder Bay in 1950, about 4,000 were Ukrainians. Until 1952 there was no organized parish in Port Arthur. However, a group of local Ukrainians looked forward to having their own church, priest and services.

After WW II Ukrainians of the third immigration began arriving in Canada, some coming to Port Arthur. They also felt the need for religious services in the native Eastern Rite and for their own church and priest.

The first steps in the organization of a parish were taken by Rev. Pavlo Dzulynsky and Rev. Yaroslav Iliiv during the years 1948-1950. Ukrainian Catholic parishes already existed at that time in Fort William and West Fort William.

On instructions from Bishop Isidore Boretsky, Rev. Hryhorij Onufriiv, parish priest of the church in West Fort William, occasionally celebrated Divine Liturgy in Port Arthur. At the beginning, church services were held in the Roman Catholic Church in Current River.

On August 17, 1952 a founding meeting of 30 members was held in the **Prosvita** Society at 540 South High Street. The meeting elected the first executive composed of Stepan Kushnir — chairman, Ilko Kozyra — vice-chairman, Bohdan Kushnir — secretary, Mychajlo Tarnavsky — financial secretary, Melania Daskoch — treasurer, Antin Polianovsky, Myron Domansky and Volodymyr Chopty — auditors.

A collection campaign was soon started and land for a church was purchased for \$3,743 at Court and Van Horne Streets. Melania Daskoch and Stepan Kushnir were the leaders in the fund collection drive.

On October 5, 1952 the pastoral duties were assumed by Rev. Joseph Kutny who immediately initiated regular services in the chapel of St. Andrew's Roman Catholic Church. In this

Combined Mixed Choirs: Ukrainian Catholic Church of the Holy Protection and Ukrainian National Federation (Port Arthur Branch), 1958. Conductor: Ivan Korda.

year a women's organization of the Blessed Virgin Mary was organized. In 1959 it became the Ukrainian Catholic Women's League.

On May 26, 1957 Rev. Joseph Kutny was replaced by Rev. Paul Suliatycky who made preparations to begin the construction of the church. On November 10, 1957 he was replaced by Rev. Roman Bialecky who immediately made plans to begin construction of the church in the following spring.

On the advice of Bishop Boretsky negotiations were started with architect Evhen Gren of Toronto who agreed to draw up plans for the church for the sum of \$12,500.

In the spring of 1958 the site for the church was blessed by Rev. Roman Bialecky assisted by Rev. Basil Shumay and Rev. Montag of the Roman Catholic Church. By the end of December the basement had been completed, the floor over the cement basement poured and the steel structure of the upper part of the church erected.

As a result of certain internal difficulties Bishop Isidore Boretsky replaced Rev. Roman Bialecky with Rev. Taras Harasymchuk who, arriving in Port Arthur on May 30, 1959, found a small congregation, a debt of over \$80,000 and only the foundation of the new church.

In a relatively short period, through the dedicated and tireless effort of Rev. Taras Harasymchuk, the congregation doubled, donations to the building fund increased, faith in the parish and its leaders was revived, the old debt was paid off and work on the church hall, which, of necessity served as God's Holy Church, was completed at a cost of \$15,000.

In 1961 the parish was visited by Bishop Isidore Boretsky. On this occasion he blessed the building and the altar.

Construction work on the church was again undertaken on May 7, 1962. At that time the parish numbered 200 families. On October 14, 1962 on the Feast Day of the Protection of the Blessed Virgin Mary, the first Divine Liturgy was celebrated in the new church at which many were present.

On December 2, 1962 on the initiative of the church executive there was a jubilee banquet marking the tenth anniversary of the founding of the parish and the tenth anniversary of

the priesthood of Rev. Taras Harasymchuk during whose tenure in Port Arthur new pews and stained glass windows were acquired.

On Sunday, October 9, 1966 there was an official opening and blessing of the church by Bishop Isidore Boretsky assisted by a number of priests.

During the nine years he served the parish Rev. Harasymchuk completed the construction of the church and paid off all the church debts. He left a colossal monument. Our parishioners have pleasant memories of him.

In the summer of 1968 Rev. Taras Harasymchuk was transferred to Hamilton and replaced by Rev. Edward Yarema who continued the work of his predecessor. On his initiative the interior was decorated by artist Theodore Baran at a cost of \$7,000. The church grounds were enclosed by a steel fence, a new furnace was installed and trees were planted near the church. Collections were taken for our people in Brazil and Argentina.

In 1971 Melania Doskoch purchased a new tabernacle for the church at a cost of \$2,400.

In August 1972 Rev. Edward Yarema was transferred to the parish in Sydney, Nova Scotia. He was replaced by Rev. Brian Keleher.

The visit of His Beatitude, Patriarch of the Ukrainian Catholic Church, Joseph Slipy on May 5, 1973 is recorded in golden letters among the unforgettable events of the parish.

After the departure of Rev. Keleher, Dean Yulian Habru-sevych attended the parish until the appointment of Rev. Evhen Halycky who also made visits to the Geraldton and Fort Frances parishes.

In 1974 a mysterious fire destroyed part of the church. Part of the sanctuary and the sacristy with all the vestments and altar cloth were burned.

On April 22, 1975 the parish was taken over by Rev. Roman Hankevych. The frequent and heavy spring rains were annoying. Water leaked into the church and even more so into the residence. The depressing state forced the new parish priest and

the church executive to speed up the necessary repairs. The restoration of the roof cost \$3,100 and of the interior of the residence — \$700.

On December 14, 1975 our parish was visited by Bishop Isidore Boretsky who celebrated Divine Liturgy, assisted by Dean Yulian Habrusevych, Rev. Evhen Halycky and Rev. Roman Hankevych. The organized choir sang under the direction of Yaroslav Moskva.

**Altar boys at the Ukrainian Catholic Church of the Holy Protection.
At top centre, Father Taras Harasymchuk.**

In 1976 repairs to the church and residence were completed at a cost of \$9,000. A beautiful arm chair for behind the altar was purchased at a cost of \$1,450.

The branch of the Ukrainian Catholic Women's League organized the dispatch of used clothing to the needy in Brazil.

For a number of years the UCC branch had attempted to unite the local Ukrainian schools. On the initiative of Rev. Roman Hankevych, the educational-cultural director of the UCC branch, and with the co-operation of Ihor Kozyra, a member of the Board of Education, accomodation was provided free of charge in one of the largest high schools — Selkirk High.

At the beginning there were 38 pupils which later increased to 100. The director was Yaroslav Moskva. The teachers were paid for by the Board of Education.

On July 13, 1977 the 25th anniversary of the formation of the parish of the Protection of the Blessed Virgin Mary was commemorated by a banquet with the participation of Bishop Boretsky, Dean Yulian Habrusevych, Rev. Evhen Halycky and Rev. Roman Hankevych, the parish priest. Present were Mickey Hennesy MPP and his wife and the mayor of the city, Walter Assef. There were over 200 guests at the banquet. Ilko Kozyra related the history of the parish. A very fortunate coincidence on this day was the fact that it was also the fifteenth anniversary of the priesthood of Rev. Hankevych and the 25th wedding anniversary of Dr. and Mrs. Yuriy Gvozdecky, Katrusia Romaniuk and Lesia Kozyra recited short poems and presented each of those whose anniversaries were commemorated with an attractive bouquet of flowers.

In 1978 the parish acquired an Iconostasis with accompanying icons painted and installed by artist Theodore Baran of Saskatoon at cost of \$12,000. In this year the church grounds were also asphalted and six funeral candle holders and some furnishings for the residence were purchased.

A cheque for \$300 was sent to Bishop Boretsky with congratulations on the occasion of his 40th anniversary as priest and 30th as bishop.

In 1979 a donation in the sum of \$750 was sent to His Beatitude Patriarch of the Ukrainian Catholic Church, Joseph Slipy.

The role of deacon in the church is performed by Yaroslav Moskva and Theodore Romaniuk for a nominal remuneration.

On the recommendation of the UCC branch Rev. Hankevych negotiated an agreement with the Separate School Board regarding Ukrainian language classes in two schools, St. Ignatius and St. Patrick's. Yaroslav Moskva took charge of the two classes. At present teaching is carried on in St. Patrick's School.

The Port Arthur Prosvita donated \$500 for our church in memory of its long-time member, Ivan Bobyk. With this and donations from the family of the deceased a Holy Gospel Book was purchased in Greece.

In 1980 a collection was initiated to purchase a chandelier for the church. Donations were made by the branch of the Ukrainian Catholic Women's League — \$10,000, Dora Vakun — \$8,000, and other smaller donations amounting to \$4,611.25, making the total \$23,611.25. In 1981 a chandelier was purchased in Greece costing, together with other expenses, \$31,179.39.

Toward the end of 1981 Rev. Hankevych was transferred to Hamilton and replaced by Rev. Yuriy Spolitakevych.

In 1983, at a cost of \$4,000, the rest of the church grounds were enclosed with steel railing, an external lamp and two banners with gold weaving were purchased thanks to the generosity of Mrs. Anna Chopty, Evhenia Bilyk and Caroline Malec.

A cheque for \$250 with greetings was sent to the Sisters of St. Joseph in Thunder Bay on the occasion of the 100th anniversary of the founding of the first hospital and school.

In 1984 a collection was made for the new seminary in Ottawa. Together with the donation from the parish it totalled \$2,600.

In the first half of 1984, on the initiative of Yaroslav Moskva, an inter-parish mixed choir of 50 was organized. This choir, under his direction, with relatively little preparations, sang at services in local Ukrainian Catholic churches and participated in the jubilee celebrations of the parish of the Transfiguration which marked its 75th anniversary on September 30, 1984.

After the departure of Rev. Yuriy Spolitakevych the parish was served by Dean Yulian Habrusevych until the end of September when Rev. Dr. Stepan Harvanko arrived from Rome. He did not even have time to become acquainted with the parishioners when he was forced to leave. For a short period, prior to the arrival of a permanent priest, parochial duties were performed by Rev. Isidore Vasik, a studite from Woodstock, Ontario.

On January 4, 1985 the long-awaited Hryhory Andrusyshyn arrived from Sydney, Nova Scotia.

In the parish there is a branch of the Ukrainian Catholic Women's League which works well with the executive. Thanks to the dedicated and voluntary work of the members, the sale of perohy and cabbage rolls, begun by Rev. Taras Harasymchuk in 1962, continues to this day.

During the existence of our parish the local chairman of the church executive were: Stepan Kushnir, Hryhory Shevchuk, Ilko Goyan, Mychajlo Yakymivsky, Ivan Bomok, Dr. Yuriy Gwozdecky, Mykola Fikas, Roman Boyko, Hryhory Yaskiv, Ilko Sivak, Engineer Yuriy Davosyr, Ilko Kozyra and from 1979 to the present — Yaroslav Moskva.

The Parochial Council in 1985 consisted of:

Rev. Hryhory Andrusyshyn — parish priest

Yaroslav Moskva — vice-chairman

Theodore Romaniuk — secretary

Elizabeth Chomniak — bookkeeper

Volodymyr Chopty — treasurer

Dmytro Andruch — vice-treasurer

Andriy Lacyk — custodian

Petro Hupalo — vice-custodian

Ivan Kuzyk, Pavlo Kostur, Fedir Stasiv — members

Stan Bobyk, Myron Domansky, Volodymyr Tkachuk, Volodymyr Oleksyn and Morris Probizansky — auditors.

THE ARAL SEA PRISON

By Taras Shevchenko

Above, the dirty sky; below, the sleepy sea;
And yonder, stretching far away
Along the shore, in a drunk way
The rushes droop without a wind . . . Of Thee,
O God, I ask each day and night,
“Am I to live in this sad plight
Still many years, forever wasting
In this wide open cell, and tasting
This putrid sea?” The steppe-land grass,
All dry and yellowish like brass,
In silence droops . . . With no more friends,
My question thus in silence ends.

— Translated by **Honoré Ewach**

UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH OF THE EXALTATION OF THE HOLY CROSS

In the late 1950's, it became evident that the Church of the Transfiguration, in the south-eastern section of Thunder Bay, could not accomodate all the faithful at the services and the church hall was too small for parish events.

On the occasion of the 50th anniversary of the parish, four acres of land were purchased for \$40,000, in the south-western part of the city. The Building Committee, headed by Dr. L. Opaski, got to work immediately. The committee was composed of Dr. L. Opaski, John Sawchuk, Tony Tront, John Stefiszyn, Walter Swerdlyk, Peter Tkach, Edward Fedori, John Romanyshyn, Gene Opaski, Mike Stec, Michael Zatulsky, Paul Hordy and William Lysak. The driving force behind the expansion campaign was the parish priest, Rev. B. G. Shumay.

On November 27, 1959, representatives of the building committee visited parishioners, nearly all of whom made generous donations. Sincere co-operation with Father Shumay, by the Parish Council, and the Societies of St. George and St. Anne, hastened the building of the new church.

Architect Radyslav Zhuk supervised the construction of the church, which was begun in October 1966. On December 5th, Bishop Boretsky canonically established, in the south-western part of Thunder Bay, the new parish of the Ukrainian Catholic Church of the Exaltation of the Holy Cross.

Construction progressed so rapidly that in November of 1967, the first Divine Liturgy was celebrated in the new church. From 1967-1971, Rev. Patrick Bryce served as parish priest. For the next two years after this, the parish was without a pastor. It was serviced by Rev. J. Habrusevych, Rev. E. Yarema, and Rev. B. Keleher, from neighbouring parishes. For a few months the parish was also served by Rev. Deacon Vasyl Kondusky. In 1972, Bishop Boretsky again visited the parish, blessed the church, and witnessed "the burning of the mortgage."

PARISH COUNCIL

ALTAR SERVERS

LADIES OF ST. ANNE EXECUTIVE

ST. GEORGE'S SOCIETY EXECUTIVE

SUNDAY SCHOOL TEACHERS

Ukrainian Catholic Church of the Holy Cross, Internal Organization.

In January 1973, a residence, which is still used today, was purchased for the parish priest at 422 Victoria Avenue West.

In May 1973, His Beatitude, Patriarch of the Ukrainian Catholic Church, Joseph Slipyj, visited our church. This was one of the greatest events in the life of the parish.

In October 1973, Rev. Eugene Halytski, who was welcomed by all the parishioners, became the parish priest. During his almost five year tenure, Father Halytski provided much guidance to the Women's Society of St. Anne and the Men's Society of St. George. In addition to their regular religious activities of assisting the pastor, they supported the church treasury, financially and assisted the missions in the underdeveloped countries and to poor families.

There is a youth organization and an altar group in the church. The parish also has a senior citizens' organization.

It is in order to note that Rev. Halytski, in addition to his parish duties, also worked to promote the Ukrainian school, under the patronage of the UCC branch.

In May 1978, Father Halytski was transferred to London, Ontario. He was replaced by the Very Rev. Basil Filevych, 1978-84.

Monsignor Filevych continued to expand the parish with great energy and enthusiasm. In a short time, he revealed his outstanding abilities as organizer and skillful leader of his parishioners. He not only enlivened the religious life, but was also responsible, to a considerable degree, for the growth of the cultural-educational life of the parish. Plans and construction of a future Senior Citizens' Complex, adjacent to the church were the inspiration of Monsignor Filevych. His love and respect for everyone that he knew, won for him, a large number of friends, both in and outside of the parish.

In December 1983, Monsignor Filevych was named Bishop of the Saskatoon Eparchy of the Ukrainian Catholic Church. After his consecration at the end of February 1984, he relinquished his duties at the parish of the Holy Cross, to occupy the high and responsible position of Bishop of Saskatoon.

A few weeks after the departure of Bishop Filevych, in March 1984, the parish welcomed their newly-appointed pastor, the Very Rev. Anthony Simbalist, who is still carrying out the parochial duties.

THE BROTHERHOOD OF COMBATANTS OF THE FIRST DIVISION OF THE UKRAINIAN NATIONAL ARMY

After the end of World War II a large number of refugees found themselves on territory in Europe occupied by the Allied Powers. They refused to return to the USSR and other European countries which had become satellites of the USSR as a result of the war.

A large number of these refugees were Ukrainians. Refusal to return to their native land surprised the Western public and the occupational authorities who were responsible for their fate.

The fact that millions of people chose the uncertainty of wandering instead of returning to their native lands slowly awakened people of the democratic states and compelled them to scrutinize the real face of the communist system, a system of denial of human rights and genocide of whole social strata of the nations subdued by the Russian communist imperialist state.

Among the Ukrainians a separate group was formed by soldiers of the First Ukrainian Division who were eventually released from prisoner-of-war camps by the Western Allies.

Further research into the history of Ukrainian immigration to Canada may stir up the question of who these men were who fought against communism in Eastern Europe in German uniforms. In order to answer this question it is necessary to briefly analyze events which occurred on Ukrainian territories during WW II.

With the outbreak of the German-Soviet conflict the German armies began their eastward march. Ukraine became the field of ruinous battles. The Ukrainian people expected that, as a result of the war, the cruel system of communist dictatorship would be destroyed and replaced by independent states formed by the oppressed nations, among them a Ukrainian state. However, in the course of events, it became clear that the real intentions and plans of the leaders of the German Reich were to acquire **lebensraum** by the oppression and physical destruction

of the local population. For Ukrainians these plans had a foreboding. Soon, young people were taken for forced labour to Germany. Nationally-conscious Ukrainians were executed or interned in concentration camps. Simultaneously, on the other side of the front, Ukrainians, conscripted into the Red Army, shed their blood unwillingly defending the interests of Russian communist imperialism or perishing in the thousands from starvation as Germany's prisoners of war.

In 1942 the slow retreat of the German armies began. Again the front rolled across Ukraine like an avalanche. The Soviet "liberators" dealt cruelly with the people who had remained during the panic-stricken retreat of the Red Army in 1941.

Under these conditions the Germans formed the Division **Halychyna** in 1943 of Ukrainian volunteers. It was later transformed into the First Division of the Ukrainian National Army.

For the Germans the formation of the division was prompted by the heavy losses on the Eastern front. The Ukrainians participated to acquire trained officers and soldiers who, in the future, under favourable circumstances, as was the case at the end of WW I, could become the nucleus of an Ukrainian army.

At the end of the 1940's and the beginning of the 1950's it became possible for the refugees to emigrate in mass to countries of the free world. Many Ukrainians settled at that time in Canada. With the new immigrants came former soldiers of the Division. After finding employment they soon became members of existing Ukrainian organizations and began occupying leading positions in them.

Mutual war experiences and life in prisoner-of-war camps developed a sense of brotherhood and community of interests among these former soldiers. This led to the formation of a veteran's organization, the Brotherhood of the Veterans of the First Division of the Ukrainian National Army.

The purpose of the organizers of the Brotherhood was not to duplicate the work of existing organizations which are represented nationally by the UCC and internationally by the WCFU. The Brotherhood recognizes the authority of these organizations and fully supports them.

The organizational work of the Brotherhood consists of: the promotion of fraternal relations among the members; assistance

to invalids and former members of the Division who are in need; caring for graves outside Ukraine of fallen members of the Division; the collection, editing and publication of historical materials relating to the question of the formation of the Division, its battle experience and the fate of soldiers from the period of their internment in prisoner-of-war camps.

The initiators of the organization of a branch of the Brotherhood in Thunder Bay were former members of the Division: Wasyl Sirsky, Illia Yaremchuk and Wolodymyr Lashchuk. On September 14, 1952, on their initiative, a meeting was called at which a branch of seventeen members was formed. Its first chairman was the late second lieutenant Wolodymyr Tyvoniuk.

The life and work of the branch can be divided into three periods. The first covers the activities from its inception to 1960. The second, from 1960 to 1968, must be regarded as one in which there was a complete absence of activity. The third period began with the revival of activity in September 1968.

The early years of the life of the branch were characterized by conditions that were unfavourable for organizational activity. Most of the members were employed seasonally outside the city. Their participation in the life of the branch was occasional. In spite of these obstacles there were some significant achievements. Contact was made with the local Ukrainian youth organizations and joint events were organized. A campaign to aid those remaining in Europe was developed. Assistance was sent to students and educational institutions. Altogether from 1953 to 1960 a total of \$1,266.55 was collected and dispatched for this purpose. This was a fine indication of the work of the branch.

Unfortunately, after these initial successes, the members became indifferent which led to the complete neglect of activity in the branch. This condition lasted from 1960 to 1968.

In 1968 the former chaplain of the Division, Rev. Yulian Habrusevych was assigned a parish in Fort William. On his initiative the branch was revived in September 1968.

Among the more significant events during this period were the following:

Commemoration on January 25, 1969, with a banquet, of the 25th anniversary of the formation of the Division. The preparations were made by a committee of which Mychajlo Sawchuk

was chairman. The address was delivered by Dr. M. Maletsky, a representative of the national executive. The celebration was well prepared and well conducted.

An evening of humour and satire was held on October 16, 1971 where author Mykola Ponedilok from New York read some of his humorous sketches about immigrants.

During the visit of Major Archbishop, Joseph Cardinal Slipyj, in May 1973, members of the branch acted as marshals during his meetings with the public.

On October 30, 1976 there was an entertaining evening with the participation of the octet **Pobratymy** and humorist Dmytro Kovch of Toronto.

On January 27, 1979, on the 35th anniversary of the formation of the Division, there was a banquet and the blessing of the banner of the branch. Roman Kolisnyk spoke at the banquet. In the ceremony of the blessing of the banner the parish priests of the Ukrainian Orthodox and Catholic Churches participated: Rev. Yulian Habrusevych, Rev. Mykola Maluzynsky, Rev. Roman Hankevych and Rev. Pavlo Zmiyivsky. All the members of the executive, and especially Rev. Maluzynsky and M. Sawchuk, contributed to the success of this celebration.

On March 21, 1981 Dr. Ostap Sokolsky, the president of the national executive, visited the branch and met with the members and the Ukrainian community. On March 22 he delivered the Shevchenko lecture.

The branch's choral ensemble **Pobratymy** and the ensemble of the Ukrainian Youth Association **Barvinok**, put on a concert on February 17, 1982 in aid of Ukrainian refugees from Poland. Proceeds amounting to \$500 were sent to the Ukrainian Immigrant Aid Society in Toronto.

The funds needed by the branch are raised through carolling, an annual picnic and an occasional stag.

During the period from 1969 to 1984 a total of \$3,600 was raised by carolling and forwarded to the National Executive for aid to invalids and former members of the Division who were in need.

The branch sent \$410 to aid its journal, **Visti Kombatanta**; \$450 as its levy to the WCFU; \$1,470 to the National Executive

of the Brotherhood for its current expenses; \$494.73 to the association, **Brody-Lev**, for the upkeep of graves in Europe; \$50 to the Shevchenko Foundation; \$100 to the Ukrainian Encyclopedia; \$450 to assist an ill member of the branch; \$192 in aid of Ukrainian refugees from Poland and \$450 for other causes. Since the revival of the activity of the branch, \$7,716.73 was assigned for the above-mentioned causes.

The branch also disseminates books published or recommended by the National Executive.

Every year the members of the branch participate in memorial Services for the fallen on White Sunday and on the anniversary of the battle of **Brody**.

Not having its own building, the branch utilizes the accommodation of the Ukrainian organizations and parishes. Thanks are due to the **Prosvita** Society on Simpson Street, the branch of the UNF, the parish of the Church of Dormition and the parish of the Church of the Transfiguration.

For eight years the branch has had a male vocal ensemble, **Pobratymy**. During that time it has put on concerts and participated in numerous events organized by the branch of the UCC and other organizations in Thunder Bay. Thrice the ensemble gave concerts outside the city: on September 13, 1980 in Fort Frances, the next day in Kenora and on October 10, 1980 at a gathering of members of the Division in Winnipeg on the occasion of the UCC congress. The ensemble has made 38 appearances at concerts and other events. The director was Rev. Mykola Maluzynsky.

The following have served as chairmen of the executive during the life of the branch: Wolodymyr Tyvoniuk, Roman Protsiv, Illia Yaremchuk, Iwan Fedorchuk and Rev. M. Maluzynsky.

The following members of the Division and members of the branch have passed away: Wolodymyr Tyvoniuk, Evstachiy Vakula, Theodore Perehinets, Mychajlo Prystaiko, Iwan Berehovsky, Andriy Harasymiv, Mykola Rumec, Mychajlo Chmarny, Yaroslav Oleksiuk and Rev. Mykola Maluzynsky.

The branch, being a veterans' organization of one generation, will cease to exist with the passing of its members. Only

memories of its existence will be left in the Ukrainian community.

Further to the above listed activities, the Brotherhood has commemorated events of the recent Ukrainian history. On February 26, 1984 a banquet was held to celebrate the 40-year anniversary of the creation of the Ukrainian Division and the 30 years of existence of the local Veterans Branch. Celebrations included a roll call commemorating deceased Brotherhood members and a concert. Wasyl Veryha of Toronto was the featured speaker.

In the meantime, forty years since the end of WW II hostilities, to the astonishment of many, the Canadian Government established a Commission of Inquiry with the mandate being to search and to identify among the post war immigrants alleged war criminals admitted to Canada from Eastern Europe.

On the basis of a past experience of similar events in the United States, there is inherent danger of acceptance by the Commission of affidavits gathered by the Soviets for the Commission's consideration. Innocent individuals may become the victims of trumped up charges of the Soviet security organs. It is self-evident who the sponsors of these allegations are. Regretfully, these allegations have been snatched up and blown out of proportion by some Canadians with a dubious purpose. The aim of the Soviets is to discredit the natural aspirations of East European peoples to be masters of their own destinies.

The Ukrainian Canadian Committee, representative of the Ukrainian community, is aware of the gravity of allegations. In representation to the Commission of Inquiry, it opposed acceptance of any testimony from Soviet sources. Brotherhood has fully endorsed the stand taken by the Ukrainian Canadian Committee and, responding to the request for financial support to carry out the fight, collected among its members in Thunder Bay \$8,685.00 for that purpose.

ST. MARY'S UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH

At the turn of the last century a considerable number of Ukrainian immigrants arrived here from the provinces of Bukovina and Galizia. All immigrants from Bukovina, Volhynia and eastern provinces of Ukraine were of the Orthodox Faith, while those who came from Galizia were predominantly Uniats, or Greek-Catholics.

St. Mary's Ukrainian Orthodox Church.

In 1909, the year when our Parish was born, some 175 Orthodox families lived in the south-east end of the city, known as the "Coal Docks", or simply "East End". The majority of

them came from Bukovina and found employment as manual workers with the Railway, grain elevators, docks, mining and pulp industry. Some worked out of town in bush camps and railway sections or extra gangs, some were fortunate enough to find employment in town, and only a very few were able to go into business for themselves.

Nevertheless, within a relatively short period of time, due to their hard work, perserverance and ingenuity, they were able to acquire property and build their own homes. Then, as soon as their immediate material needs were satisfied, they centered their attention on their spiritual and cultural matters. It should be noted that, because of their cultural background, their customs and traditions; the way they dressed, what they ate, even their "funny" slavic names; they were virtually excluded from the general social life of the English speaking community. This being the case, they had no choice but to create their own environment within which they could continue their traditional life style. Therefore, a place of their own, a place where they could get together and share their joys and sorrows, where they could praise the Lord for their new freedom and good health, pray for the souls of their departed relatives and friends, where the newborn children could be baptized and the young couples married, where they could practice all those century old customs and traditions, became their number one priority.

In 1909, they organized themselves into an Orthodox Congregation and the very next year commenced collecting funds for the acquisition of property and erection of their own house of worship. The church for them, on one hand, was a necessity of life itself, because without it they could not lead a normal life, and on the other, it was a symbol of their own cultural and religious indentity and freedom.

Their first meetings and workshops were held sporadically in private homes of the faithful whenever an Orthodox priest was available. Divine Liturgies and other services were celebrated by the transient missionaries of the monastic order of the Russian Orthodox Mission in USA. These were truly difficult years.

Life wasn't easy and earnings were low, but they regularly and generously donated their hard earned dollars and cents towards their ultimate and sacred goal — the construction of their own house of worship.

They collected well over \$500.00 and entered into a legal agreement for a piece of property between Pacific Avenue and McPherson and Connolly Streets. A small building (an ice house) on the property was altered and temporarily used for various parish activities including worship. According to the Registry Office records the first trustees of the new Parish who signed the original property agreement on February 24th, 1911, were: William Pacaryniuk, Peter Paskar, Michael Bodnar, George Prikaski, George Hoopka and John Chobin.

In 1912, through the efforts, dedication and generosity of the faithful, their dream became a reality, and a wooden church was erected. Two individuals who according to Fr. P. Bozyk (author of the book "Ukrainian Churches in Canada" published in Winnipeg in 1927) were instrumental in construction of the new church, they were Tanasey Kostyniuk who came to Canada from the village of Vikno, Bukovina, in 1908, and Ivan Osypenko who immigrated from the eastern Ukraine.

The young Parish without a permanent priest and regular services had a difficult beginning, and subsequently ran into some financial problems. Then in September of 1915 Archbishop Ewdokim Meshchersky of New York paid \$2,350.00 and became the legal owner of the entire property (including the church).

During the next few years (from 1915 to 1924) the Parish was irregularly served by some six priests, most of them Russians, who could not satisfy the national and cultural needs of the Ukrainian Parish. This definitely had an adverse effect on the entire life of the Parish.

With the arrival of Fr. Peter Bilon in 1924, who was Ukrainian, the Parish became alive, a parochial school was established and a church sisterhood was revived. However, after four years Fr. Bilon, partly because of some internal frictions, left this Parish.

For several years the Archbishop neglected the payment of property taxes, and the city of Fort William undertook appropriate action to recover their money. Then, with the assistance of Kyrylo (Charles) Chehowy the Parish paid overdue taxes to the city and obtained the title to the property. A grant was signed on January 7th, 1936, by the following trustees: Alexander Motzok, John Shapka and Charles Chehowy.

This group of new members advocated the idea of relocating the church building north of the railway tracks. Their argument was that the church should be more centrally located, that the level crossing presented a nuisance and that there are too many churches at this end of the city (Slovak, Italian and Ukrainian Catholic). The older members, however, insisted on retaining the church in its original location. This was a beginning of an internal problem which ultimately resulted in an unhealthy division among the faithful.

In 1936 when the church was considerably damaged by fire, the advocates of a new location intensified their demands, and in order to implement their plans called a general membership meeting. The old members, however, came in force, overwhelmingly defeated the motion for relocation and decided to rebuild the existing church at its present location.

Following this defeat most of those who favoured relocation left the Parish and organized their own separate group. Unfortunately they took with them all parish records, and a few years later destroyed them. Fr. A. Beryk, who was the parish priest at that time was himself in favour of relocation, and after the group of parishioners separated he provided them with his pastoral services at the expense of this Parish. Finally he resigned in April, 1938, and took with him all of the baptismal and marriage records.

In May of that year a couple of joint meetings with the Ukrainian Orthodox Parish in West Fort were held in an attempt to resolve the problem of pastoral services created by the inception of the third Ukrainian Orthodox Parish in our city. Two official letters were written to Fr. S. W. Sawchuk of Winnipeg, who at that time was the Administrator of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada, asking for his advice and assistance, but there was no reply. Faced with this seemingly hopeless situation, the members of our Parish decided to seek assistance from other jurisdictions. This led to the invitation of Fr. Sarmatiuk and consequently, upon his recommendation, the arrival of Fr. Luke Solohub, who served this Parish for almost 33 years.

Father Solohub came to Canada in 1927 and was ordained into priesthood at Edmonton on the 28th of March, 1928. He served as parish priest in Edmonton, Sifton, Man., Montreal

and Sheho, Sask., prior to coming to Fort William, Ont., in 1938 as rector of St. Mary's parish.

For his long and dedicated service in the Orthodox Church Father Solohub was elevated to the rank of "Protopresbyter" — the highest possible rank for a priest. The Bishop also appointed Father Solohub Canadian Administrator.

Father Solohub always took an active part in the life of the Ukrainian community. He was a member of the Ukrainian Canadian Committee, the Prosvita Society, Veterans Association and the Ukrainian Credit Union.

Because of poor health he was forced into semi-retirement early in 1971. At that time he arranged for Fr. Ivan Chinchenko of Winnipeg to visit his parish and celebrate Divine Liturgy once a month. On Sunday, September 12th, 1971, during Divine Liturgy celebrated by Rev. Fathers I. Chinchenko, G. Jahodsky and N. Maluzynsky, Father Solohub officially introduced Fr. Maluzynsky as a new parish priest and announced his full retirement. One month later, on Tuesday, October 19th, 1971, Father Solohub passed away in McKellar Hospital.

Rt. Rev. Mitred Nicholas Maluzynsky took over the parish after the death of Rev. L. Solohub in September 1971. During his leadership there were many changes — the exterior and interior of the church was renovated, a kitchen was built onto the hall — beautiful articles were purchased by members and worshippers. Today the church stands as a beautiful; and well kept House of worship for any Orthodox faithful of Thunder Bay. Father Maluzynsky passed away very unexpectedly on August 22, 1985.

This Parish belongs to the Metropolitanate of the Ukrainian Orthodox Church of America and Canada, which is under the spiritual leadership of His Eminence Metropolitan Andrei (Kuschak), within the Ecumenical Patriarchate headed by His Holiness Demetrios I Archbishop of Constantinople.

LADIES ORGANIZATIONS

St. Mary's Sisterhood was established as an internal ladies organization within the parish structure in 1910 or 1911. Its main function was to clean the church and prepare various congre-

gational dinners and banquets related to special feast days such as Christmas, Jordan and Easter.

As the time went by, the younger ladies in the parish became dissatisfied with the traditional role of the Sisterhood, and in 1955 formed their own organization called "St. Mary's Ladies Auxiliary". In their annual program they included such projects as Fall and Spring Teas, White Elephant Sales and Bazaars. The following ladies served as presidents, and under their leadership the Auxiliary played an important role in the life of the parish.

Ann Onchulenko	1955-1956
Barbara Horbachewski	1957
Rose Balacko	1958
Anne Dumenco	1959-1967
Veronica Andrychuk	1968
Rose Balacko	1969-1972
Joyce Shalley	1973-1974
Rose Balacko	1975-1976
Catherine Domitraschuk	1978
Domka Gallan	1978

LIST OF PRIESTS WHO SERVED THIS PARISH DURING THE PAST 75 YEARS

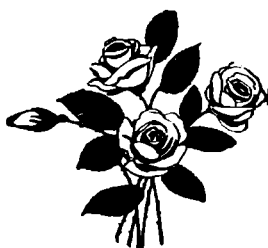
1910-1911	Fr. Joann (last name unknown)
1912-1913	Fr. Joseph Marchenko
1914-1915	Fr. Cornelius Tswyhyun
1915-1916	Fr. James Lutzyk
1916-1917	Fr. A. C. Gouglin
1917-1920	Fr. Nikita Kobzarov
1920-1921	Fr. Karp Bodnarchuk
1921-1922	Fr. Nicholas Schambura
1922-1923	Fr. Joann Rusin
1924-1928	Fr. Peter Bilon
1929-1932	Fr. I. Hrebeniuk
1933-1938	Fr. A. Beryk
1938	Fr. Sarmatiuk (temporary)
1938-1970	Fr. Luke Solohub
1971	Fr. I. Chinchenko (temporary)
1971-1985	Fr. Nicholas Maluzynsky
1985	Fr. Vasyl Maluzynsky (temporary)

PAST PRESIDENTS OF OUR PARISH

Since there are no records prior to 1936 it was impossible to ascertain who the president were. The following names were mentioned by some of our older members, but whether these people had actually been elected to the top position of the parish executive, or just because of their active participation in the life of the parish, their names have been retained in the memory of our members, — one can never be sure. They are: William Pacaryniuk, Tanasey Kostyniuk, Jakiw Piven, Ivan Shapka and John Kruk.

According to the available records the following parishioners served as presidents during the years indicated below:

Alexander Motzok	1936-1938
Michael Bodnar	1938
Sidor Osipenko	1938-1939
Harry Toderash	1939-1940
George Ostaff	1941-1965
Steve Pohrebny	1966-1970
Mike Murphy	1971-1974
Dmytro Komisaryk	1975-1976
James Hrycyk	1976-1977
Harry Hluchman	1978-1980
Frank Zuchkan	1981-1984

З М І С Т:

Вступне слово	стор. 7
Із ранньої історії	11
95-річчя поселення українців у Канаді	18
45-річчя Відділу КУК в Тандер Бей, Онтаріо	32
75-ліття Української Католицької Церкви в Тандер Бей .	45
Товариство „Просвіта” у східньому передмісті	50
Церква Вознесення Господа нашого Ісуса Христа	63
Т-во „Просвіта” в Порт Артурі	67
Товариство „Просвіта” у Вест Форт Вільям	79
Хроніка філії УНО в Тандер Бей	87
Коротка історія Громади св. Володимира Великого у Вест Форт Вільямі, Онт. (Тандер Бей, Онтаріо)	98
Українська Церковна Громада у Форт Вільям	105
Комітет Українок Канади — Відділ в Тандер Бей, Онтаріо	109
Українська Кредитова Спілка — 35 років на службі громаді	120
Короткий нарис історії СУМ в Тандер Бей	129
Коротка історія Відділу ЛВУ в Тандер Бей	142
Парафія Пресв. Богородиці в Порт Артурі	159
Парафія Воздвиження Чесного Хреста	168
До історії Братства кол. воїнів Першої Української Дивізії, Станиця у Тандер Бей	170
О. Олесь: Живи Україно!	178

C O N T E N T S:

Introduction	9
Our History From the Days of the Voyageur	14
Andrew Gregorovich, Ukrainian Canadians	23
The 45th Anniversary of the Ukrainian Canadian Committee in Thunder Bay	180
The 75th Anniversary of the Ukrainian Catholic Church in Thunder Bay	194
The Prosvita Society in the Eastern Suburb	198
The Ukrainian Catholic Church of the Ascension	211
The Port Arthur Prosvita Society	214
The Prosvita Society in West Fort William	224
The Branch of the Ukrainian National Federation in Thunder Bay (Formerly Fort William)	231
Brief History of St. Vladimir's Church	242
The Ukrainian Orthodox Church Congregation in Fort William (now Thunder Bay)	248
The Branch of the Ukrainian Canadian Women's Committee In the Service of the Ukrainian Community	252
A Short Outline of the History of the Ukrainian Youth Association in Thunder Bay	262
A Short History of the Branch of the League for the Liberation of Ukraine in Thunder Bay	271
Ukrainian Catholic Church of the Holy Protection	280
Taras Shevchenko, The Aral Sea Prison	294
Ukrainian Catholic Church of the Exaltation of the Holy Cross	301
The Brotherhood of Combatants of the First Division of the Ukrainian National Army	302
St. Mary's Ukrainian Orthodox Church	305
Ladies Organizations	311
List of Priests Who Served This Parish During the Past 75 Years	315
Past Presidents of Our Parish	316
	319

